

Kåre Svebak:

EN TROFAST KIRKE

**Artikkelsamling til katekismeforklaringen,
del 1**

OM BIBEL OG BEKJENNELSE

OPPDATERT 2. APRIL 2019

Forord

Denne artikkelsamlingen hører sammen med det innledende bind i Såkorn-serien: «*Bibel og bekjennelse*». Serien utgjør til sammen en katekismeforklaring til Dr Martin Luthers Lille Katekisme. Den innebygde progresjon lar bruken gjør bibelbruken spennende. Med Bibelens Herre trenger vi stadig dypere inn i kristentroens begrunnelse i en bevitnet historie. Vi blir rotfestet i Guds tro.

Artiklene utfyller og utdyper katekismeforklaringen med særlig henblikk på studenter og andre som vil sette seg inn i hva bibel- og bekjennelsestroskap handler om, og bedre forstå bekjennelsestro lutherdom i dens troskap mot det apostoliske ord.

I løpet av 2011-14 ble en del av artiklene lagt ut på ressurs-sidene for Foreningen for Bibel og bekjennelse (www.fbb.nu). De ble gjort digitalt tilgjengelig samme sted august 2016, da i i bearbeidet og delvis omarbeidet form.

Her følger utgaven av dette bind med tre artikler lagt til. Artikkelen om «Kirken i Åpenbaringsboken» omfatter nå emnekretsene Jesu person og verk, kirken og håpet fremstilt i Jesu åpenbaring for Johannes.

Arendal, den 2. april a D 2019.

Kåre Svebak

prest og pensj statsstipendiat

Innhold:

1. «SKRIFTENS KLARHET».....	7
2. SKRIFTENS KLARHET I KIRKENS PRAKSIS.....	14
<i>Avskriverfeil og tekstvarianter</i>	14
<i>Motstridende fortolkninger og meninger</i>	15
<i>Skriftens ytre klarhet utelukker skjulte sannheter</i>	16
<i>Skriften er "sin egen tolk" (sui interpret)</i>	17
<i>Skriftens klarhet i det frelseshistoriske perspektiv</i>	17
3. «APOSTLENES LÆRE» - NOEN LINJER I DEN NYTESTAMENTLIGE TRADERING.....	18
<i>1 Clemens-brev (år 96)</i>	18
<i>Johannes-skriftene</i>	19
<i>Pastoralbrevene (1 og 2 Tim, Tit)</i>	21
<i>Judas brev</i>	22
<i>Peters brever</i>	22
<i>De lukanske skrifter (Lk, Apg)</i>	23
4. HVA ER ET «APOSTOLISK» SKRIFT?.....	25
<i>Tomas-evangeliet</i>	25
<i>Kirkens troverdighet apostlenes læreoverlevering</i>	25
<i>Er Jakobs brev et apostolisk skrift?</i>	26
5. DEN LÆRDE BIBLISISME. ET KRITISK BLIKK PÅ BIBELKRITIKK.....	27
<i>Troen på den fromme fornuft i bibeltolkningen</i>	27
<i>To fluktruter</i>	28
<i>Et selvmotsigende prosjekt</i>	29
<i>Motmedisin: Prekenembetets oppdrag og fullmakter</i>	31
6. HVA HARG GYLDIGHET I KIRKEN?.....	32
<i>"Skrift OG Tradisjon"</i>	32
<i>Unionistisk kirkepolitikk og moderne økumenisme</i>	33
<i>Skrift og tradisjon på vei inn i moderne lutherdom</i>	34
<i>Konklusjon: Guds kirkes gyldighetskriterium fortsatt gyldig</i>	35
7. LOV OG EVANGELIUM.....	35
<i>Den bibelske språkbruk om Guds lov og evangelium</i>	37
<i>Fra bekjennesskriftene:</i>	38
<i>Sammenblanding av lov og evangelium</i>	42
<i>Den villfarne antinomisme</i>	44
8. HVORFOR «SKRIFTEN ALENE - NÅDEN ALENE - TROEN ALENE»?.....	50
<i>Ikke tradisjonisme, men tradering</i>	54

<i>Farisèernes tradisjonsteori</i>	54
<i>Romerkirkens troverdighetsproblem</i>	55
<i>Søndagen kirkens «sabbatsdag»?.....</i>	55
<i>Apostelordets lære verner kirkens gudgitte nåderett</i>	56
<i>Kirken gransker ikke skjulte ting</i>	56
<i>Traderingsperspektivet</i>	58
<i>Apostolisitet – troskap mot det apostoliske ord</i>	59
9. IKKE BIBLISISME, MEN DISIPPELSKAP	61
<i>Forstand og fornuft i bibelbruken</i>	61
<i>Den naive biblisme</i>	63
<i>Hull-teorien</i>	64
<i>Den lærde biblismes kirketilpassning alminneliggjør</i>	65
<i>Prekenembetets legitimitet</i>	66
<i>Kirkens norm: Den rett utlagte Skrift fra dens Herre</i>	67
<i>«Skriften alene - nåden alene - troen alene»</i>	69
<i>Konklusjon</i>	70
ANDRE DEL: KIRKENS BEKJENNELSE	71
10. «Å BEKJENNE TROEN» – HVA ER DET?	71
<i>«Vår hellige tro»</i>	71
<i>Bekjennelsens årsak - en bevitnet Jesus-historie</i>	73
<i>Jesus er "Gud Amen"</i>	74
<i>Salme 34 i Caesarea Filippi-hendelsen (Mt 16)</i>	75
<i>Innholdsbestemte formler om Jesu person og verk</i>	76
<i>Den nytestamentlige homologi</i>	78
<i>Johannes-skriftenes Kristus-vitnesbyrd</i>	79
<i>Kristnes forbilde og norm</i>	82
<i>Konklusjon</i>	84
11. APOSTOLATETS KIRKE I SKRIFTBUNDEN TRADISJON	86
<i>«Skriften alene» - «Troen alene»</i>	87
<i>Troskap mot det apostoliske ord i forandringenes verden</i>	89
<i>Kirkens autoritet – apostelordets læreautoritet</i>	91
<i>Luther fornyet kirkens kamp mot gnostiske tradisjoner</i>	92
<i>Åpenbaringsordets Gud taler til menneskets sanser og forstand</i>	93
<i>Begrunnelsen for kirkens tilstedeværelse og virksomhet</i>	94
<i>Konklusjon</i>	94
12. TEOLOGI I APOSTOLATETS KIRKE ELLER KVASITEOLOGI?	95
<u>A. HVA ER GUDSKUNNSKAPENS KILDE?</u>	95
<i>Det greske kunnskapsideal</i>	95
<i>Kirkens Lærer – gudmennesket Jesus Kristus</i>	98
<i>"Han er min Herre..."</i>	98
<u>B. KVASITEOLOGI I FALSKE PARADIGMER</u>	99

<i>Læretilpasninger i god hensikt</i>	100
<i>Det helhetlige kirkehensyn i den psykoterapeutiske samtale</i>	101
<i>Kristnes samtale</i>	102
<i>Kirkeødeleggende virkninger</i>	103
<i>Korsets teologi - Guds alternativ til herlighetsteologi</i>	103
13. «KONSERVATIV» ELLER «LIBERAL»?	105
«Verre enn den liberale teologi»	107
<i>Det kirkepragmatiske paradigme</i>	107
«Fariséernes rettferdighet» eller «Guds rettferdighet»?	108
14. «EVANGELISK-LUTHERSK» ELLER «LUTHERSK»?	109
<i>Historien om Konkordiebokens tilblivelse</i>	110
«Evangelisk-luthersk» - hva er det?	111
«Luthersk» -hva er det?	112
15. HVA ER BEKJENNELSESTRO LUTHERDOM?	113
<i>Hva driver den bekjennelsestro lutherdom til bekjennerglede?</i>	114
<i>Hva er lutherdommens økumeniske anliggende?</i>	115
<i>Oppsummering:</i>	116
<i>Augsburg-freden år 1555</i>	117
<i>Westfaler-freden 1648</i>	118
<i>Problematiserende omstendigheter</i>	118
16. MANIPULERING VED HJELP AV FUNDAMENTALE OG IKKE-FUNDAMENTALE LÆRESTYKKER.....	120
<i>Benevnelsen "fundamentalisme"</i>	121
<i>En forskjell nyttig i praksis, men misbrukt på to måter</i>	122
<i>En prøve på trofasthet</i>	122
<i>Rangerings metode rammer det sakramentale kristenliv</i>	123
17. MODERNE KIRKER.....	125
<i>Modernismens grunnidéer og postmoderne korrektiv</i>	126
<i>Modernitetens kirker</i>	129
<i>Fem karakteristika ved "moderne" kirkeliv:</i>	130
<i>Modernitetens kirkeødeleggende virkning</i>	130
<i>Modernitetens virkninger i generasjonsløpet</i>	131
<i>Det sosiale vilkår i kirkens trosformidling</i>	132
<i>Ødeleggelsen av "Den augsburgske konfesjon"</i>	133
<i>Modernitetens kirkevisjon utformet i kirkepolitiske alternativ</i>	135
<i>Modernitetens prioriteringsmåte i kirkeorganisert praksis</i>	136
<i>Individets selvrealisering i modernitetens kirkefelleskap</i>	137
<i>Modernitetens likhetsidè i nye former</i>	137
<i>Moderne kirkers rettsproblem</i>	138
<i>Enhet på inderlighetens grunn</i>	138
<i>Postmoderne kirketilpasninger</i>	139
<i>Hva forener troens bekjennere i modernitetens samfunn?</i>	140

18. LA KIRKEN VÆRE KIRKE I DET SEKULÆR-LIBERALE SAMFUNN!	140
<i>Moderniteten utfordrer den bibelske tidsorientering</i>	141
<i>Den guddommelige strategi</i>	142
<u> Å begrunne troen</u>	142
<i>Guds vitnesbyrd</i>	142
<i>Ingen uklar initieringsfase</i>	143
<i>Guds handlende allmakt</i>	144
<i>Trosforsvar langs to linjer</i>	144
<u> Kirkens tro er guds tro</u>	144
Å konsolidere læren.....	145
<i>Høymesseliturgi og katekismeforklaring</i>	145
<i>Samarbeidet prest og lekfolk</i>	145
Å formidle kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud.....	146
<i>Den bibelske kulturkritikk</i>	146
<u> Moderniteten utfordrer lutherske prester</u>	147
<i>Troen kommer av prekenen, og prekenen ved Kristi ord</i>	147
<i>Prestens delegat-posisjon</i>	148
<i>Prestens legitimitet på samfunnsarenaen</i>	149
<i>Rettskafne prester - trofaste prester</i>	150
<u> Moderniteten utfordrer lutherske kristne</u>	151
Å være disippelfellesskap med Kristus som Læreren.....	151
<i>Kirkeårskalenderen - den himmelvendte tidsbruk</i>	152
<i>Kirkeårskalenderen – en Kristus-kalender</i>	153
<u> Måloppgaver i et menighetsbyggende program</u>	154
19. APOSTELORDETS LÆREAUTORITET	154
<i>To saksforhold av grunnleggende betydning</i>	155
<i>Apostelens troverdighet</i>	156
<i>Forholdet «den gang» og «nå»</i>	158
<i>Jesus Kristus – kirkens lærer for livet</i>	160
<i>Kirkens troverdighet - Guds troverdighet</i>	161
<i>Konklusjon</i>	161
20. HAR GUDS ORD GÅTT UTFRA DERE?.....	162
<i>Jesu praksis</i>	163
<i>Den Oppstandnes kristokrati</i>	164
<i>Påstanden om tidsbestemte forestillinger</i>	165
<i>Apostolatets utspring i Den Hellige Treenhet</i>	166
<i>1 Tim 2:11-15</i>	167
<i>Visdommen «ovenfra» eller visdommen «nedenfra»?.....</i>	171
<i>1 Kor 14:34-38</i>	172
<i>Seks tilleggskommentarer:</i>	176
<i>Pauli forsvar for sitt apostolat: 1 Kor 15:1-20</i>	177
<i>Konklusjon</i>	179

21. UNIKE TREKK VED APOSTOLISK LÆRETRADISJON.....	180
<i>Kirkens fremtreden i begynnelsen</i>	180
<i>Kirkens fremtreden i tidens løp</i>	181
<i>Nytestamentlig ordbruk om tradisjonsformidling</i>	185
<i>Nytestamentlig ordbruk om bekjennelse</i>	188
22. «HOVEDSAK» ELLER «KJERNE»?.....	192
«Hovedstykket» i den gudgitte lærehelhet.....	193
Noen eksempler fra Martin Luther.....	194
Metaforen «kjerne» anvendt på evangeliet.....	196
Konklusjon.....	197
23. FRIMODIG MED «GOD TEOLOGI»?.....	198
24. ADIÁFORON - INGEN LIKEGYLDIG SAK.....	202
<i>Problemstillingen</i>	202
<i>Filipismen</i>	203
<i>Konfliktens gjenstand og beskrivelse</i>	204
<i>Sømmelighetstermene i apostolisk språkbruk</i>	206
<i>Hva sømmelighetstermene lærer oss</i>	208
<i>Løsningen</i>	209
<i>Illustrasjon: «Liturgistriden» og «liturgisaken» (1977-87)</i>	211
<i>Til ettertanke</i>	213
25. KRISTUS, KIRKEN OG HÅPET FREMSTILT I ÅPENBARINGSBOKEN.....	215
<i>Åpenbaringsbokens foranledning, formål og særtrekk</i>	216
<i>Trefase-teorien</i>	216
<i>Variierende tradisjonsbruk med ulike motiv</i>	218
<i>Ulike motiv – ulik tradisjonsbruk</i>	220
<i>Historieteologi om lokalkirker</i>	221
<i>Åpenbaringsbokens lære- og trøstemotiv</i>	222
<i>Åpenbaringsbokens adressater</i>	223
<i>Jesu Kristi visitas i sin kirke på jorden</i>	223
<i>Åpenbaringsbokens lære- og trøstemotiv</i>	226
<u>JESU PERSON OG VERK I ÅPENBARINGSBOKEN</u>	227
<i>Jesu person</i>	227
<i>Jesu verk</i>	228
<i>Antikrist - Jesu Kristi vrengebilde</i>	229
<u>KIRKEN I ÅPENBARINGSBOKEN</u>	230
<i>Rett lære - rett lovprisning</i>	232
<i>Den trofaste kirke</i>	233
<i>Fem karakteristika ved kirken i åpenbaringsboken</i>	234
<u>DET KRISTNE HÅP I ÅPENBARINGSBOKEN</u>	240
<i>Til slutt</i>	244

Første del: BIBELN – DEN HELLIGE SKRIFT

1. «SKRIFTENS KLARHET»

Lærestykket om «Skriftens klarhet» (claritas Scripturae) handler om *Jesu utleggelse av Det gamle testamente* (GT), den gang kalt "Skriftene", «Moses og Profetene», eller «Moses, Profetene og Salmene». Denne utleggelse handler ikke om en «kjerne» eller idè, overlatt til leseren å forestille seg med utgangspunkt i teksten. Utleggelsen bringer *det som står skrevet* om ham.

Illustrasjon: Apostelen Peters tale på Pinsedagen

På denne pinsedag var de tilreisende fra landene rundt Middelhavet var vitne til merkelige ting (Apg 2): Torden hørtes mens ildtunger satte seg på hver av de tolv apostlene og de hørte dem tale på deres egne språk om «Guds store gjerninger». Men de var jo ulærte galilèere! Hvordan kunne dette språkunder være mulig? De er fulle, forklarte noen. Nei, de var ved sine fulle fem. Den Hellige Ånd hadde tatt deres evner i bruk og utrustet dem med sine gaver mer andre kristne. Da trådte Peter fram sammen med de andre og holdt en tale som bekræftet Helligåndens gave. Talen var et under i seg selv.

Han som innstendig hadde frarådd Jesus å dra til Jerusalem og senere fornektet ham i øversteprestens forgård, han utla Skriftene, lært av Jesus. Gud hadde bevitnet Jesu persons hemmelighet med Jesu undergjerninger i sin virksomhet (v 22). Talen er en kortversjon av Jesus-historien sett utenfra, men forklart innenfra med skriftbevis, lært av Jesus. Guds løfter om Messias og hans rike er oppfylt og stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde.

Lovløse hadde korsfestet oppfilleren av Guds lov, men alle er vi medskyldige, forklarte Peter (v 23, 36). Men skjult i Jesu død på korset hadde den ene hellige og rettferdige oppfylt Guds lov i sin selvhengivende kjærlighet i alle deler og i alles sted. Gud i den éne for alle.

Peters tale gir ingen forklaring. Et under kan bevitnes, men ikke forklares. Det altavgjørende bevis har Gud har sørget for da han reiste Jesus opp fra de døde på den tredje dag, slik Skriftene har sagt (26-28).

Lik de første kristne er også vi henvist til øyenvitner, de som så den Oppstandne, hørte ham undervise, tok på ham og deltok i måltider med ham i løpet av de førti dagene før Himmelfartsdagen, da han ble opptatt til Guds nådehimmel og innsatt som kongen i Guds rike ved Guds høyre side, også det slik det står skrevet. I Nytestamentet har vi elve øyenvitneberetninger. Ved en anledning var de over fem hundre, forteller apostelen Paulus (1 Kor 15). Med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde har Gud stadfestet på eviggyldig vis sin forsoning med verden, fullbrakt i Jesu Kristi død på korset. Guds rådslutning om verdens frelse er fullført i hans rettferdige Tjeners død (v 23), men døden kunne ikke holde på den Hellige og Rettferdige (v 24). Den Oppstandne Jesus er menneskenes eneste hellighet og rettferdighet for Gud.

Oppstandelsen bevitner den gjerning han måtte gjøre, slik Skriftene i Det gamle testamente vitner om ham. Med sin lidende lydighet hadde han fullført Guds frelsesplan, og derfor er han i egen person den rettferdighet som evangeliet åpenbarer av tro til tro, uavhengig av lovgjerninger (Rom 1:16f, 3:28). Det *sammenfattende* uttrykker «syndenes forlatelse», som gis den enkelte i dåpen (v 38). Hva evangeliet kunngjør og dåpen gir, hører sammen med Jesu opphøyelse på Himmelfartsdagen, v 36 – «*denne Jesus som dere har korsfestet, har Gud gjort både til Herren og til Kristus*». En hel Bibel vitner om denne hovedsak syndens frifinnelse for Guds domstol på grunn av Jesu Kristi fortjeneste. Annen kvalifikasjon fins ikke.

Ordene stakk dem i hjertet. Han er opphøyet, og vi er fordømt. Rådville spurte de, v 37 - *hva skal vi gjøre?* Peters svar stadfestet at Guds løfter om den nye pakt var gått i oppfyllelse. Han oppmuntret dem til å vende om, og hver og en la seg døpe «*i Jesu Kristi navn til syndenes forlatelse. Da skal dere få Den Hellige Ånds gave*» (2:38).

Peters tale på på vegne av de tolv belyser hva «Skriftens klarhet» består i: Peter stadfestet med skriftbevis Guds vitnesbyrd om Gud og menneske forent i Jesu person og hans lidelse, død og oppstandelse fra de døde på den tredje dag, slik Skriftene har sagt. Her er ingen henvisning til en «kjerne» eller idèverden bakom eller over tekstene. Peter tale er den rett utlagte Skrift i kortversjon, lært av den Oppstandne selv:

Lk 24:44 – «Det var dette jeg talte om da jeg ennå var sammen med dere og sa at alt måtte oppfylles som står skrevet om meg i Moseloven, hos profetene og i Salmene.»

Hva er problemet? Fornuftens problem. Det strider mot all fornuft at Guds viste seg for verden i Jesu tjenerskikkelse, at han har oppfylt Guds lov i sin lidende lydighet inntil døden på korset, at Gud gav sin enbårne Sønn til et offer for verdens synder, og at han alene er vår hellighet og rettferdighet for Gud. Denne rettferdighet som evangeliet åpenbarer, er fornuftens problem. Og mere til. Det er fornuftens problem at en korsfestet Kristus avslører overtroen på menneskets evne til å frelse seg selv, eller i det minste gjøre seg selv fortjent til frelsen. Denne overtro på mennesket «selv» er dårskap for Gud.

Med skepsis og innvendinger møter vi oss selv i døren. Hele menneskeheten er et trassigfolk i troens saker. Adams falne ætt er en gjenstridig og vrangvillig slekt. Vi vil av naturen dyrke selvets Gud frem å motta Guds tro, stilt frem for verden i Jesus Kristus og ham korsfestet. Det er fornuftens problem at vi må bli dårer for Gud. Guds tro kommer til oss i en dennesidig, jordisk historie om Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie, slik det står skrevet. Vår dårskap for Gud er avslørt med Jesu oppstandelse fra de døde. Den lovoppfyllelse som ingen dødelig evner, har Gud oppfylt i sin hellige og rettferdige Tjener Jesus (3:14).

Hvordan blir Guds frelsesverk for alle, slik det står skrevet, den enkelte til del? Pinsedagens svar er dåpen til Jesu død og i Jesu navn, slik den Oppstandne hadde befalt. Guds Jesusvitnesbyrd – den korsfestede og oppstandne Jesus, er bevitnet i din dåp løfte om salighet for hver den som tror (Mk 16:16a). Med ham til gave skal vi lære hver for oss lære å leve sammen med de andre i Guds kirke på jorden (Mt 28:18-20). Og utsendt av ham, går vi til vår daglige gjerning, enhver i sitt kall for å tjene ham med gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Det skal vi gjøre mens vi venter Jesus Kristus som vår frelser på Dommens dag, for dagen kommer da han bringer den nye jord hvor Guds rettferdighet bor, slik det står skrevet.

«Skriftens klarhet» er gammelt nytt

Lærestykket om Skriftens klarhet var avgjørende for Herrens apostler den gang, og avgjørende for deres etterfølgere i prekenembetets gjerning, innstiftet og befalt av den Oppstandne. De er Herrens *delegater* gjennom kirkens historie. Gitt Kristi oppdrag og fullmakter, og kalt til å tale og handle på Kristi vegne, forventer kristne å høre den oppstandne Kristus i deres forvaltergjerning. **Lk 10:16** - *Den som hører dere, hører meg*. Hans undervisning i Skriftene er deres kompetanse, autoritet og prekenens gyldighet – og ingenting annet.

Med lærestykket om Skriftens klarhet identifiserer den bekjennelsestro lutherdom seg med den gamle kirke i *skriftbunden* tradisjon. Da bibelteologen Martin Luther oppdaget hva Skriftens klarhet (*claritas Scriptura*) består i, oppdaget han gammelt nytt fra Jesu undervisning i Skriftene, gitt videre til kirken i den apostoliske læretradisjon. I Store Galaterbrevskommen-tar bruker Luther bildet om kilden og bekken nedenfor. Øker avstanden fra kilden, øker også tilsiget fra annet hold. Desto viktigere er troskapen mot det apostoliske ord fra Herren.

Luthers gjenoppdagelse vakte oppsikt den gang. Folk var opplært til *å holde for sant det som Kirken lærte under pavens ledelse*. Sett i det bibelske perspektiv på historien var den wittenbergske reformasjon en endetidshendelse, da Gud grep inn på underfullt vis og brakte Skriftens klarhet atter fram i lyset. Det gamle testamente formidler etter sin ordlyd en **enhetlig lærehelhet**, som i Nytestamentet har mange benevnelser. Følgende syv teser presenterer hva andre har beskrevet før.

(1) Skriftens troverdighet er av samme art som logikkens og grammatikkens regler, og matematikkens grunnsetninger.

Mange har villet forklare hvorfor ord og utsagn forbindes med et bestemt innhold. Tilbake står den underfulle kjensgjerning: Åpenbaringsordets Gud har villet det slik – for menneskenes skyld og for sin egen skyld.

Gud tar det menneskelige språk i bruk for å meddele den grunnleggende viten om Gud, mennesket og verden. Denne viten gis ikke umiddelbart – i dølgsmål eller ved okkulte handlinger, men middelbart - gjennom *ordenes likefremme mening (sensus litteralis)*, begripelig for alle. Dette medfører et maurflittig arbeid med grunntekstene på hebraisk og gresk, foruten oversettelser til mange språk. Da gjelder det å følge språkets og grammatikkens regler.

(2) Skriftens språklige klarhet begrunner Kirkens bekjennelse – aldri omvendt.

Skriftens *indre* mening kan ikke skilles fra Skriftens *ytre* klarhet. Denne binding danner det nødvendige vilkår for å forstå hva et språk formidler, og likeså for vår søken etter kunnskap fra åpenbaringsordets Gud. Lik Jesu disipler den gang og aposteltidens kristne, er også vi henvist til bibeltekstene i deres likefremme mening. Veien til gudskunnskap går gjennom bibelordet. Det er "*paradisets port*", sier Luther og målbærer erfaringen fra kirkens begynnelse. Også vi går gjennom denne port når vi leser bibeltekster eller hører dem opplest og Kristus-bekjennelsen utlagtinnholdet utlagt under bibellesning, og når vi hører tekstlesningene og prekenen formidle læren fra Skriftens Herre. Da er han virksom med sin Ånd, åpner Skriftens mening og gir forstand til å forstå dens hemmelighet, Lk 10:16, 24:27, 45-47, Mt 17:5.

Dekket tas bort når mennesker gjenkjenner Messias-løftene i Jesus-historien. Sønnens komme i Jesu tjenerskikkelse lar oss forstå meningen med våre liv og kirkens liv på jorden. Meningen sammenfaller med dåpens rette bruk, Rom 12:1f, 2 Kor 3:16, 1 Joh 5:9f.

Veien om bibelordenes ytre klarhet medfører avgrensninger. På apostolisk vis fører Guds kirke skriftbevis for rett lære og et liv etter Guds vilje, 1 Kor 15:3. Ingen "innsikt" (el gnosiss) kan ugyldiggjøre den bibelutleggelse som det apostoliske ord formidler fra den historiske Jesus – kirkens Jesus, 1 Tim 6:20.

Utelukket er lære og liv begrunnet i syensing og føleri (spiritualisme). Utelukket er tilslørende deklarasjoner om enighet "på tilstrekkelig grunnlag" (reduksjonisme). Og utelukket er læretilpasninger til yndlingsidéer i samtiden (akkomodasjon). Den som spiller ut "mitt syn" eller "kirkens syn" mot bibelord om saken, har ikke forstått hva «Skriftens klarhet» handler om og hva bekjennelse er i nytestamentlig mening (homologein, egtl samme-si).

(3) Skriftens overbevisende klarhet er innholdsbestemt.

Skriftens enhetsgivende sentrum og sammenheng er dens vitnesbyrd om Jesu persons hemmelighet – det inkarnerte Guds ord (Joh 1:14) og hans verk (3:15f). Kilden til kirkens Kristus-bekjennelse er *Jesu undervisning* om sin lidelse, død og oppstandelse, "slik Skriftene har sagt", 1 Kor 15:3, jf Mt 16:21. Jesus fra Nasaret er "Guds rettferdighet", gitt verden av nåde i kjøtt og blod, Mt 4:17, 5:3, 17, 20, 6:33.

Jesus er kirkens Lærer i kraft av hovedunderet: "*Unnfanget av Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria*". Jesu persons hemmelighet begrunner hans offentlige fremtreden med gudsnavnet "JEG ER". Med guddommelig autoritet kunne han si, Mt 5:21f - *Dere har hørt at det er sagt til de gamle /.../ Men jeg sier dere*. Denne autoritet stadfestet han med undergjerninger når hans oppdrag var tjent med det.

Altså er Skriftens ytre ord og overbevisende innhold sammenvevd, men på en slik måte at det er *han som avklarer denne lærehelhet* med guddommelig autoritet. Den har Guds stadfestet da han reiste Kristus opp fra de døde.

Men blir innholdet skilt fra ordlyden, forrykkes grunnvollen og kirken ødelegges. Er bibeltekstene uklare for oss, er årsaken å finne i vår fordervede fornuft og forvrengte vilje. Guds fiende – Satan, har forblindet våre sinn, og det ligger oss nær å problematisere og bortforklare bryssomme læreutsagn fra Kristus, alternativt lese privatmeninger inn i dunkle steder.

I likhet med de første disipler, er også vi henvist til Skriftens Herre og kirkens Lærer. Han åpner "Skriftene" for oss og gir forstand til å forstå det som står skrevet om ham og hans verk i fortid, nåtid og framtid. Så er det ikke vår erkjennelse som begrunner Skriftens klarhet, like lite som vår manglende erkjennelse opphever den.

Myten om «den uklare Bibel» stiller saken på hodet, som om problemet er Guds problem. Myten er alles problem, og den bekvemme løsning ligger alle nær å bruke vår uklarhet til forsvar, lik et dydens fikenblad. Veien til klarhet følger regelen, **Jes 8:20** – *Til ordet og til vitnesbyrdet!* Disipler hører Kristi ord og lar klare steder belyse de dunkle. Gis ikke klarhet, tar vi av, som Luther sier, og går forbi. Alltid er vi avhengige av "barnekårets Ånd", som vitner med bibelord om Guds verk til frelse i Kristus, Rom 8:14-17.

(4) Årsaken til Skriftens klarhet er den samme for oss som for Herrens apostler og aposteltidens kristne: Gud har oppfylt sine løfter - gitt ved "Moses og Profetene", og stadfestet Jesu undervisning som sin egen da han reiste Jesus opp fra de døde.

"Om dere trodde Moses, skulle dere tro meg, for om meg skrev han", Joh 5:46. Skriftens hemmelighet er Jesu persons hemmelighet, stilt fram for verden i gudmenneskets lidelse, død og oppstandelse. Han er Guds løfters "amen" (2 Kor 1:20). Hva Gud har talt "til fedrene ved profetene", har han oppfylt i Sønnens tjenerskikkelse, Heb 1:1f. Oppfyllelsen stadfester Skriftens mening og begrunner evangeliet om synderens rettferdiggjørelse ved tro (Rom 1:17).

Det gamle testamentes klarhet omfatter prekenembetets oppdrag i den nye pakts kirke. Like fra begynnelsen har den bekjennende kirke stadfestet Kristi lære med Skriftens ord. Denne form for begrunnelse er ikke vilkårlig, selv om Kristus-bekjennelsen ble gitt lenge før det nytestamentlige kànon forelå.

Rekkefølgen er megetsigende: Først *Jesu undervisning* i "Skriftene", så kirkens *Kristus-bekjennelse* (Mt 16:16, 19). Deretter fulgte *prekenembetet* på Kristi vegne (jf Apg 15:16f). Ikke en gang en Herrens apostel var gitt en selvstendig læremyndighet ved siden av den rett utlagte Skrift fra dens Herre. De er falske profeter de som støtter seg til lærdommer fra andre tider og steder.

Takket være Skriftens ordlyd, kan vranglæren avsløres. Dens kjennetegn i skrift og tale er reservasjonen mot det apostoliske ord fra Herren. Ordlyden lar oss oppfatte de fremgangsmåter som bærer galt av sted – når superapostler reserverer seg mot apostelordets lære med henvisning til eget «skjønn», kirkens «syn» eller evangeliets «kjerne». Denne fristelse følger kirken som en skygge. I likhet med kirkens Herre, blir også kirken, og især prekenembetets utøvere, stadig fristet til læretilpasninger på samtidskulturens vilkår, Mt 4:1-11, 16:21-23, osv.

Eksempler: Adgang for kvinner til prekenembetet, kirkens velsignelse av likekjønnet partnerskap, dåp uten opplæring i den kristne forsakelse og tro, forvandlingsepiklese under Herrens Nattverd, rettferdiggjørelse ved tro (frifinnelse) med forbehold om helliggjørelse (fornyelse), kirkefelleskap med rom for vranglære i gudstjenestelige ordninger, kirkens gudgitte rett innordnet folkestyre i en råds- og møtestruktur, osv.

(5) Skriftens meningsgivende klarhet er "den fagre skatt", gitt kirken i og med apostelordets lære.

Kirkens Kristus-bekjennelse markerer forskjellen mellom lov og evangelium. Uten bekjennelsen til Kristi person og verk, ligger det et "dekke" over Loven, når den leses. (2 Mos 34:33, 35, jf 2 Kor 3:13-15.) Da gjør man lovgjerninger til frelsesvei uten å forstå lovens siktemål (Rom 10:4) i det Kristus-vitnesbyrd som ordlyden formidler.

Det fins ingen umiddelbar tilgang til meningen i Skriftens ordlyd. Det apostoliske og profetiske Kristus-vitnesbyrd åpner Skriftene og lar oss forstå hva vi trenger å vite om Gud, mennesket og verden. Denne viten fremgår stadig tydeligere gjennom Det gamle testamentes skrifter, og klarest i apostelordets vitnesbyrd om Guds løfter oppfylt i Jesus fra Nasaret.

Tilgangen gis med Skriftens ytre klarhet, så vi av ordlyden lærer å forstå hva "Moses og profetene" sier om Kristus. Da er den oppstandne Kristus nærværende og virksom med sin Hellige Ånd. Med sin undervisning tar han dekket bort. Da forstår vi den indre mening som ordene gir – vi oppfatter hva ordene vitner om Kristi person, lidelse, død og oppstandelse. Med denne gudskunnskap begynner vi å anvende "Skriftens klarhet", enhver på seg selv, og stadfeste Kristus-bekjennelsen med skriftbevis.

Denne innsikt i Skriftens klarhet hører sammen med Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd i hjertene, som skjer i kraft av «Kristi ord» under bibellesningen eller prekenen (Rom 10:17). Dette forhold svarer til Jesu avskjedsord til apostlene, **Joh 14:26** – *Den Hellige Ånd, som Faderen skal sende i mitt navn, han skal lære dere alt og minne dere om alt det jeg har sagt dere* (jf v 16f). De som kommer til troen ved apostelordets lære (Joh 17:20), de er salvet av Den Hellige Ånd (1 Joh 2:20, 27). De holder fast ved lære fra Sønnen og Faderen.

Det vitner om *falsk åndelighet* når bibelord om Åndens gjerning blir misbrukt til bevis for innsikter i strid med apostelordets lære fra Kristus.

1 Kor 2:14f – slik et menneske er i seg selv, tar det ikke imot det som hører Guds Ånd til. For ham er det uforstand, og han kan ikke fatte det, det kan bare bedømmes på åndelig vis. Men et Åndens menneske kan dømme om alle ting, men selv kan han ikke bedømmes av noen annen.

Hva er en bedømmelse "på åndelig vis"? Det illustrerer Paulus med bruk av skriftbevis mot den falske åndelighet den gang og alle tider (1 Kor 1:1-3).

Til bibelstudium: 1 Kor 1:18f, 2:1-5, 8f, 13, 16 osv. Jf 1 Mos 1:6f, Sal 6, 4-11, Joh 6:63, 68, 2 Kor 3 (om forskjellen mellom lovens embete og evangeliets embete).

Vi lever i endetidens messianske drama, beskrevet i det apostoliske og profetiske ord. Demoniske makter angriper Skriftens klare vitnesbyrd om Guds nådige rettferdighet i Kristi lidende lydighet, til frelse for hver den som tror. Og angrepet rettes mot dåpens betydning i den døptes liv i Guds kirkeorden og livet etter Guds gode skapervilje for mann og kvinne.

Guds kirkes grunn til frimodighet er Guds kirkeforsvar: Seieren er *allerede* vunnet i en bevitnet Jesus-historie, og *allerede* stadfestet med Sønnens legemlige oppstandelse fra de døde, slik Skriftene har sagt (Lk 24:36-48, 1 Joh 5:1-12, Åp 2-3).

Troens visshet er ikke grunnet på kirkesuksé i denne verden, men på "Ordet om korset" - i bønn og årvåkenhet. Når han kommer som komme skal, da skal han si til sin Faders velsignede, **Mt 25:34** – *ta det rike i eie som er gjort i stand for dere fra verdens grunnvoll ble lagt*. Dette løfte sammenfatter alle Guds velsignelser.

(6) I likhet med Kristi utvalgte apostler er også deres etterfølgere i prekenembetet "Kristi tjenere og forvaltere av Guds hemmeligheter", 1 Kor 4:1. Blant dem hører den rett utlagte Skrift fra dens Herre.

Gjennom kirkens historie mottar kristne apostelordet "som Guds ord, som også er virksomt i dere som tror", 1 Tess 2:13, jf Apg 2:42. Mottakelsen omfatter anvendelsen, enhver på seg selv. Ånden virker med Kristi ord troens under, og ved troen det nye livet under Kristi herredømme. Slik bygges Guds kirke på apostlenes og profetenes grunnvoll (Et 2:20 osv). Det er den kirke som Kristus på Dommens dag kaller "min Faders velsignede", Mt 25:34. De er velsignet med Guds velsignelse "fra de himmelske verdener", Ef 1:3, gitt i og med Skriftens ytre

ord. Denne velsignelse legitimerer menighetens gudstjenestelige virksomhet hvor som helst på denne jord.

Apg 4:20 – *vi kan ikke tie med det vi har sett og hørt*. Noen annen legitimitet hadde ikke apostlene Peter og Johannes, da de stod anklaget for Det høye råd. Noen annen legitimitet har heller ikke den wittenbergske reformasjon eller den bekjennelsestro lutherdom. Følgelig er det feil å overlate reformasjonens legitimitet til Kristi dommergjerning på den ytterste dag. Apostolatets kirke er ingen utopi, og kirkens fremtreden er ikke overlatt til menneskers skjønn. Kristus legitimerer hele veien sin kirkes fremtreden med apostelordets lære fra ham og Faderen, **Joh 17:20** – *jeg ber /.../ også for dem som ved deres ord tror på meg*.

Kirkens troverdighet er det "troverdige" evangelium, begrunnet i Kristi utleggelse av "Skriftene" og stadfestet med Kristi oppstandelse fra de døde. Derfor må en Kristi delegat og medarbeider legitimere seg på troskapens vilkår, 1 Kor 4:1f, Tit 1:9. Her er ingen forskjell mellom en Herrens profet i den gamle pakt og Kristus med sine apostler og deres etterfølgere i den nye pakt. Med gudbevitnet legitimitet fremtrer Guds kirke med underfulle og sikre kjennetegn i tidens løp (CA 7).

Eksempel: Gud gav profeten Jeremia oppdraget å forkynne alt Guds ord med livet som innsats, verken mer eller mindre, Jer 26:2, 8, 15. I stedet for å drepe ham, måtte folket erkjenne: "Han har talt til oss i Herrens, vår Guds navn", v 16.

Falske profeter underkjenner eller utelater Herrens ord, enten som selvopphøyede kontrollører eller som lojale tjenestemenn i menneskers navn. Med umiddelbar konsekvens må menighet og prest søke legitimitet i snusfornuft og kvasiteologi, Mt 7:15, Rom 16:17. Den som det gjør, "forfusker og driver handel med Guds ord", 2 Kor 2:17, jf Mk 8:38, 1 Pet 2:8. Men det man forfusker, blir domsord på den ytterste dag, Joh 12:48, jf 1 Sam 15:23.

(7) Konkordiebokens bekjennelser lar oss bevitne Skriftens indre klarhet med Skriftens ytre klarhet – om Gud, verden og mennesket.

Samme meningsinnhold kan uttrykkes med andre bekjennelser og formularer, for innholdet er tilgjengelig for alle. Avgjørende er Kristi posisjon som kirkens Lærer, som har utlagt "Skriftene" for oss.

Eksempel: Kristi ord over fremsatt brød og vin: "Dette er mitt legeme /.../ Dette er den nye pakt i mitt blod" osv. Ordene sier presist og likefrem hva presten rekker frem og nattverdgjestene spiser og drikker. Kirken bekjenner ikke hva øynene ser og fornuften sier, men bekjenner i ord og handling hva Skriftens Herre sier presist og like frem.

Kirkens bekjennelse hviler ikke i kulturtilpasset subjektivitet og tidsbetinget gyldighet, men i Skriftens ytre og indre klarhet. Derfor har Konkordiebokens bekjennelser blivende gyldighet i kraft av det Guds ord de bevitner på apostolisk vis. Bekjennelsene er våre trosbekjennelser i kraft av Guds bekjennelse. Gud stadfestet med Jesu undergjerninger Jesu persons hemmlighet hvem Jesus er, sann Gud og sant menneske. Gud stadfestet med Jesu oppstandelsen fra de døde hva han har gjort i Jesu Kristi død.

Eksempel: De tre trosartiklene. Når vi bekjenner personenes vesen og verk i Den Hellige Treenhet, bekjenner vi Skriftens indre klarhet i dens ytre klarhet. Men tar man Kristus bort fra Skriften, hva er da tilbake? spør Luther.

Inngangen til Det gamle testamente går derfor *via det apostoliske ord*. Skriftbevis er følgelig av grunnleggende betydning for prekenembetets gjerning. I så henseende er det ingen forskjell mellom en Herrens apostel og en prest (pastor). Når Det gamle testaments skrifter utlegges, er den ytre, språklige klarhet troens sikre fundament. Med skriftbevis fremstiller prekenen det apostoliske og profetiske Kristus-vitnesbyrd, og begrunner troen med en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Til følgene hører arbeid med grunnteksten og oversettelser til morsmålet på Skriftens vilkår.

Til slutt:

Vi er vant til prekenens plass *etter* skriftlesningene. Årsaken er ingen uklarhet ved tekstene, men prekenembetets *oppdrag* for tilhørernes skyld - å utlegge prekenteeksten i samsvar med Skriftens ytre og indre klarhet, slik Kristus har vist. Da er Kristus vår Lærer. Rom 10:17 - *Troen kommer av prekenen, og prekenen ved Kristi ord*. - Årsaken er med andre ord sagt "Skriftens klarhet», slik Kristus har vist. (Joh 5:39. Esek 3:17-19, Heb 13:17)

Skriftlesningene har *prioritet* fremfor prestens el predikantens preken. Prestens posisjon skal være aposteldisippelens posisjon. Det er ingen selvfølge. Det rangsnudde forhold tilslører Skriftens klarhet, motsier apostolatets Herre og markerer et annet apostolat. Årsaken er arvesyndens kraft i menneskets innerste.

Med lesningenes prioritet for øye, fremsier vi trosbekjennelsen etter dagens evangelielesning, det vil si før prekenen. Med denne rekkefølge bevitner vi Skriftens klarhet med et «Gud være lovet, halleluja».

2. SKRIFTENS KLARHET I KIRKENS PRAKSIS

Skriftens klarhet blir anfektet fra to hold: På den ene side med henvisning til avskriverfeil og tekstvarianter, på den annen side med henvisning til motstridende fortolkninger og meninger av subjektiv art. La oss se nærmere på innvendingene!

Avskriverfeil og tekstvarianter

Nytestamentlig tekstvitenskap handler om avskriverfeil og tekstenes pålitelighet. Originaltekster fins ikke. Studiet må basere seg på henimot 6000 avskrifter (papyrusfragmenter, pergament-codexer, oldtidsoversettelser, kirkefedre-sitater og lectionarier til liturgisk bruk). Før boktrykkerkunsten var oppfunnet, ble bøker kopiert ved å skrive dem av for hånd. Da var det ikke til å unngå at misforståelser og unøyaktigheter forekommer i avskriftene. Det hendte også at avskriveren "rettet på" teksten for å bringe den i samsvar med egen oppfatning. Ved hjelp av sin boktrykkermaskin utga *Johann Gutenberg* Psalteret i året 1457. Snart kunne siste skrivermunk sette punktum for den gamle avskrivertradisjon.

Såkalte "tekstvarianter" synes å motsi grunntekstens språklige klarhet, og blokkere vår tilgang til den opprinnelige mening. Blant fagpionerene på 1700-tallet trakk noen trakk noen de liberale slutninger, mens andre trakk slutningen at tekstvariantene styrker tekstens pålitelighet. Når man i vår tid vil rekonstruere grunnteksten, må man kjenne til *alternativene*

som en oversetter må ta stilling til. Alternativene fremgår av noteapparatet nederst på siden i de vitenskapelige utgaver av Biblia Hebraica og Nytestamentet på gresk. De spørsmål som avskriverfeil reiser, må løses i hvert enkelt tilfelle.

Tekstvariantenes betydning bør ikke overdrives. Hvem forkaster en avisnyhet på grunn av trykkfeil? Tekstvariantene gjør det mulig å påvise avvik fra originalteksten. Dessuten er avvikene som regel uten betydning for tekstens budskap. Det gjelder også i de tilfeller hvor avskriften er skadet.

Bibeltekstens autoritet som «Guds ord» består, tross skrivefeil eller ombytting av ord med et annet. De rokker ikke ved bibelsk lære om skapelse og gjenløsning, eller ved det profetiske og apostoliske Kristus-vitnesbyrd. Tar vi avskrivernes skrøpeligheit i betraktning, og de problemer som tekstvariantene gir oversettere og bibeltolkere (eksegeter), er det et Guds under at Kristi utleggelse av Det gamle testamente og vitnesbyrdet om Guds forsoningsverk i ham er blitt formidlet til denne dag.

Motstridende fortolkninger og meninger

har fulgt kirken fra begynnelsen med bibellesning på fornuftens vilkår og med skinn av vitenskap (jf sadduséerne og senere Markion).

Mennesker søker den bekvemme forklaring som fornuften begriper og godtar (jf socialismen). Når sannhet og løgn blir sidestilt i gudstjenestelige ordninger, står døren åpen for Guds fiendemakter i kirkens rom. Det praktisk-kirkelige uttrykk lar både "ja" og "nei" til apostelordets lære lyde fra fellesskapets prekestoler og lærekatedre. Virkningen på lære og liv blir med stor konsekvens *kirkeimitasjoner basert på kvasiteologi*.

Eksempler: Relativismens justis sidestiller kristendomsfaget med sekulære livssyn og fremmede religioner i et og samme fag. - Romerkirkens sidestilling av Skrift og Tradisjon, innordnet læreembetets forvaltning. - Økumeniske avtaler om kirkefellesskap på "tilstrekkelig" grunnlag.

Eksemplene vitner om *mistro til språkets mulighet* til å formidle et meningsgivende innhold her og nå og i tidens løp. Denne mistro blir paradoksalt nok, motsagt av den kjensgjerning at meningsformidling pågår i samsvar med grammatikkens og logikkens regler.

Mistroen til språket rammer i første omgang Guds opprettholdende gjerning, den han gjør ved hjelp av menneskenes språk (den naturlige lovåpenbaring). I neste omgang rammes Kristi læreformidling, som lar kirken fremtre som apostolatets kirke i prekenembetets trofaste formidlinggjerning. Tross all den skepsis som denne formidling møter, blir bibeltekster opplest og Kristi ord fremsagt over fremsatt brød og vin.

Mistro til bibelordene stiller leser og tilhører i et uforpliktende forhold til ordlyden. Skeptikeren finner det avgjørende moment et annet sted. Et eksempel er Borgå-avtalen om kirkefellesskap mellom «anglikanere» og «lutheranere». Begrunnelsen er enighet uttrykt i generelle vendinger og vage ord. Slik blir den rett utlagte Skrift fra dens Herre underkjent – og dermed dens autoritet og lærehelhet. Man godtar tilslørende språkbruk, som om den er kirkens regel og rettesnor for lære og liv. Med stor konsekvens blir kirkens bekjennelse redusert til en tids- og kulturbetinget «erklæring» eller «avtale» av historisk interesse.

Denne tids- og kulturbetingede status må nødvendigvis omfatte begrunnelsen med skriftbevis på apostolisk vis, så også det apostoliske ord vitner om menneskers forsøk på å formidle en blivende «kjerne» i Bibelens innhold. Hva må man da forkaste som antikverte forestillinger, alternativt rangere som lærdommer av underordnet betydning?

I kirkefelleskap av denne moderne type bedriver man illusjonsnummer i en uavsluttet samtaleprosess om hvilke verdier kirken står for. Man later som om kirkens grunnvoll (jf Apg 2:42, Ef 2:19ff) er et minste felles multiplum i læren. Illusjonen tilslører *det kirkesosiale produkt* av menneskers føleri og funderinger, ofte på høyt abstraksjonsnivå og tilgjengelig for en selvopphøyet elite. Resultatene er de vedtak som alle er tjent med, alltid usikre og belastet med uforutsigbarhet. Hvor allmenntjenesten overstyrer bibelbruken, griper mistroen om seg i de fornektelser som forsterker mistroen til Skriftens ytre klarhet (1 Mos 3:1). Jesu ord om leiesvennen gjelder den unnfalhet som åpner for "tyver og røvere" (Joh 10).

Guds kirke lever godt uten denne kvasiteologiske virksomhet. Hun fremtrer som apostolatets kirke med den hyrdeomsorg som vokter Guds hjord etter Ordets regel. Rett-skafne hyrder og lærere nærer den forsamlede menighet med den rett utlagte Bibel fra dens Herre, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Der lærer døpte å kjenne Den gode hyrde på hans røst. De er det folk som følger Kristus Jesus, hvor enn han går (Åp 14:3). De kjenner ham i hans selvhengivende kjærlighet, og med ham til gave følger de hans eksempel og skuler skrøpeligheter under kjærlighetens kappe (1 Pet 4:8b).

Men blir kjærligheten troens vilkår, er den rettferdighet som evangeliet åpenbarer, gått tapt. Den Oppstandnes marsjordre blir overhørt – å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk (Lk 24:47). Under skinn av kjærlighet og raushet blir kirkens virksomhet innordnet yndlingsidèer i samtiden, og kirkefelleskapet prisgitt superapostlenes velmende påfunn og besserwissen. Resultatet er kjent fra kirkens historie: En kristeliggjort lovreligion i et avkristnet folk, likegyldig for de fleste. Men vi står ikke i gjeld til den onde menneskenatur (Rom 8:12).

Skriftens ytre klarhet utelukker skjulte sannheter

Åpenbaringsordets sannhet fins hverken "*bakom*" ordene – i forfatterens hode, eller "*over*" ordene - i en tidløs, overjordisk sannhet (allegorisk tolkning). Den fins heller ikke "*innover*" i ordene - i drømmer, syner og indre åpenbaringer, eller ved å åpenbaringsordets sannhet andre steder, tider og personer, for så å påberope et læreembete som forvalter og videreutvikler kirkens tradisjon.

Dunkle steder fins uten å rukke ved Skriftens klarhet. Tids- og stedsopplysninger kan være uklare, og skikker likeså, o.l. Selv om slike tilfeller berører læren, fremgår meningen i lys av klare steder, også kalt "læresteder" (sedes doctrinae).

Læreforvirring i nåtid aktualiserer følgende *veivalg*: Enten holde fast ved det apostoliske ord med dets skriftutleggelse fra Herren, eller holde seg til mennesketanker om Gud og guddommelige ting (1 Tim 6:3). Mennesketanken har en forkjærlighet for dunkle steder, for "Dunkle gestalter" vantrives i lyset (Pieper-Müller, s 137). Man søker det generelle, vage prinsipp som begrunner "*ny innsikt*" (New Age). Lik stoikerne i antikken etablerer man et tenkt *ingenmannsland* for meningsbrytninger og utkrystallisering av "*kirkens syn*" på rett og galt, sant og falskt. Det *postmoderne* svermeri stiller det autonome menneske i sentrum av

et revir kalt «mitt liv», hvor den enkelte er fri til å realisere «meg selv» i frihet fra andre bud enn mine egne, og samtidig kreve andres respekt for mine valg, min levemåte osv. Den kristeliggjorte variant lever av billig nåde, alltid på flukt fra ubekvemme bibelord.

Det gis ingen opplysning hvor syndsforlatelsens evangelium er skilt fra «det som står skrevet». Den gis med Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Det er ikke nok å kjenne til historien. Det gjør også djevelen, Guds onde fiende, bedre enn noen. «At» det skjedde krever et «hvorfor». Det faller lyst over bibeltekstene lest med Jesus, Skriftens Herre, som veileder. Da mottar vi den gudskunnskap som bibelordene formidler, og unngår syning og spekulasjon.

Skriften er "sin egen tolk" (sui interpres).

Regelen "Skriften er sin egen fortolker" sier ikke at vi må utlegge ethvert bibelord i lys av andre steder, eller anvende regelen på steder hvor meningen fremgår likefrem - som i vanlig språkbruk. Regelen om sammenligning gjelder de steder hvor teksten er flertydig eller uklar.

Illustrasjon: Jesu tydningsord over fremsatt brød og vin: "Dette er mitt legeme" osv. For å få frem Jesu "egentlige" mening, gjorde Andreas Bodenstein (Carlstadt) – og etter ham Zwingli - en sammenligning med Jesu ord i *Joh 6*. I reformert tradisjon har man gjort nevnte tolkingsregel til en *bortforklaringsregel*, i den hensikt å finne fram til den mest bekvemme og samlende løsning på brysomme bibelord og emner. Men her som ellers må en tolk bedømmes på ordene han oversetter, og ikke på evnen til å bortforklare dem.

Skriftens ytre, språklige klarhet foreligger *når den historiske sammenheng og den språklige konstruksjon er problemfri og grei*. Det betyr ikke at alle bibeltekster er lette å forstå, eller at det er unødvendig å se uklare steder i lys av klare steder, eller at den språklige klarhet er begrenset til bestemte lærestykker.

Dunkle steder kan komme av et uvanlig ord, eller en ukjent konstruksjon, eller manglende viten om den historiske sammenheng. Løsningen fremkommer som oftest ved hjelp av parallellsteder om emnet. Hjelpemidler er grammatikker, leksika og historiebøker. Slikt arbeid forhindrer bortforklarende tolkninger og alle forsøk på å finne meningen et annet sted. Det er i erkjennelse av egen begrensning vi går forbi vanskelige steder (2 Pet 3:16).

Skriftens klarhet i det frelseshistoriske perspektiv

Skriftens klarhet plasserer Skriften i Guds frelsesplan for sitt skaperverk under syndefallets kår. Frelshistoriens *sentrum og høydepunkt* i himmelen og på jorden er Guds forsoning med verden i Jesu Kristi korsdød.

I den gamle pakt (GT) har Gud talt til dom og frelse for sitt utvalgte folk - direkte med profetord, indirekte ved hendelser, personer og institusjoner (typologier). Hver for seg og til sammen peker skriftene i GT fremover i historien og krever Guds oppfyllelse i en ny frelseshistorie, herligere enn den gamle.

Frelshistorien i den nye pakt er bevitnet i Nytestamentets skrifter, men enda ikke avsluttet. Siste akt er Jesu Kristi gjenkomst som verdens dommer, synlig for alle i sin Guddoms herlighet. Hele frelseshistorien er Guds løfters historie, hvor Abrahams og Isaks og Jakobs Gud er det samme handlende subjekt.

Nytestamentets skrifter formidler gjennom det apostoliske ord Jesu radikalt nye og rette GT-utleggelse, hva den består i (1 Kor 2:11ff): Fra ham har kirken mottatt de befalinger han gav før han ble opphøyet (jf Apg 1:2f). Selv om denne undervisning fremgår av «det som står skrevet», var den radikalt ny for tilhørerne, blant dem Jesu utvalgte apostler, inntil den Oppstandne selv utla Skriftene på ny for dem. Det var de tolv han utrustet med Den Hellige Ånd på Pinsedagen, og mer andre kristne til den kirkegrunnleggende oppgave - å overgi den rett utlagte Skrift til kirken i den nye pakt.

Jesu oppstandelse fra døde er Guds endegyldige og eviggyldige vitnesbyrd om Skriftens ytre og indre klarhet. Den alene begrunner kirkens fremtreden som apostolatets kirke i tidens løp.

3. «**APOSTLENES LÆRE**» - NOEN LINJER I DEN NY-TESTAMENTLIGE TRADERING

En lærehelhet samlet kirken like fra begynnelsen (Apg 2:42). I så henseende representerer ikke Nytestamentet noe nytt. 5 Mos 4:2 – *Dere skal ikke legge noe til det jeg befaler dere, og ikke trekke noe ifra* (12:32, jf Åp 22:18f). Denne fremgangsmåte demonstrerer overtro på menneskets evner for Gud og ringeakt for Guds ord, lik revnen i en høy mur, Jes 30:13 - Den brer seg videre helt til muren med ett, på et øyeblikk, styrter sammen (Jer 6:13, 8:10).

Her presenterer jeg noen linjer i et tilbakeskuende blikk på apostlenes læreoverlevering i aposteltiden. Jeg begynner med et skrift som hører med til «de apostoliske fedre» eller første generasjon etter apostlenes bortgang.

1 Clemens-brev (år 96)

er et inntrengende formaningssskriv fra prestekollegiet i Rom, ført i pennen av presten Clemens. Foranledning: En åpen *kirkerettskonflikt* i Korint-menigheten.

Clemens minner adressatene om *sendelsesrekken*, ellers kjent fra Johannes-evangeliet, og senere anskueliggjort i Apostlenes gjerninger og Paulus-brevene. Dens opprinnelse er *Fadrens sendelse av Sønnen* i Jesu Kristi skikkelse. Deretter fulgte *Kristi utsendelse av sine utvalgte apostler* - utrustet med Den Hellige Ånd på Pinsedagen, og etter dem - *apostlenes etterfølgere*, funnet skikket og innsatt i det nytestamentlige presteembedet (presbytere el biskoper, i aposteltiden synonymt).

Prekenembedets oppdrag og fullmaktene – nøklemakten – er konstant i tidens løp: Å gi videre apostelordets lære fra Kristus Jesus i preken og undervisning. Den oppstandne og opphøye- de Kristus er kirkens Herre og Lærer, nærværende og virksom med apostlenes ord fra Skriftens Herre. På denne faste grunnvoll, lagt i begynnelsen, blir kirken bygd opp som «Guds hus» og «tempel», hvor den oppstandne Kristus er den levende hjørnestein.

Mot denne bakgrunn innskjerper Clemens menighetens rette bruk av *kallsretten*. Den er ikke gitt menigheten for å tjene menneskers interesser. Kallsrettens begrunnelse og motivering er gitt med apostolatet fra begynnelsen, og dets gudgitte autoritet og gyldighet består i

all ettertid (kap 42, se 40-47). Dette er i samsvar med *"den velkjente og edle rettesnor (kànon, regula) som vår overlevering inneholder"* (7:3). Det fremgår av brevet at til denne "velkjente" rettesnor hører liturgiske formler, kateketisk stoff og "Herrens bud og forordninger" (2:8, jf 1 Tim 1:18a etc). Rettesnoren hindrer at "alle går etter sitt hjertes onde lyster" (3:4).

Fra Herren har apostlene mottatt og gitt videre *kirkens gudgitte underordningslære og rett*. Når Herrens bud og forordninger kommer til anvendelse, skal underordning følge (44-45:3). Derfor er det *"ytterst skammelig, og uverdigg for livet i Kristus"*, når en menighet *"setter seg opp mot prestene"* (presbyterne, 47:6).

I likhet med den gamle pakt fins det heller ikke noe selvvalgt embete (el kall) i kirken. Følgelig er *enhver selvtekt utelukket overfor prester som trofast utøver embetet etter Guds ord og vilje*.

Karakteristisk er formaningen, 46:4 - *Derfor skal vi holde oss til de uskyldige og rettskafne*. Vi skal med andre ord underordne oss prester som trofast overgir hva de har mottatt fra Herren og hans utvalgte apostler (57:1-2, jf Jak 4:1, 8). I den aktuelle konflikt blir påminnelser om overleveringen fulgt av formaninger til omvendelse og henvisninger til forbilledlige eksempler fra GT og aposteltiden (5-6). Vi fornemmer nærhet til Paulus, og fortrolighet med GT og apostelbrev (53:1). Jeg summerer:

Vekten ligger på sendelsen, ikke på sendelsesrekken. Utsendingen (el delegaten) representerer Kristus, og overgir budskapet med den autoritet Kristus har.

Sendelsen er lærebasert – ikke personbasert, med unntak av lærens guddommelige utspring i Jesu person.

Sendelsen består *på troskapens vilkår*, med prester/biskoper som formidler apostelordets lære fra Kristus, og formaner til underordning og omvendelse i samsvar med Herrens bud og "de helliges eksempel.

Johannes-skriftene

Johannes-brevene viser til overleveringen "fra begynnelsen", 1 Joh 1:1 – *Det som var fra begynnelsen, det vi har hørt, det vi har sett med våre øyne, det vi så og våre hender tok på, om det bærer vi bud, om livets ord* (2:7, 13f, 24, 3:8, 11). Det siktes her til Begynnelsen i absolutt mening. Joh 8:25 – *De sa til ham: «Hvem er du?» Jesus sa til dem: «BEGYNNELSEN, som jeg også sier dere»* (1 Mos 1:1, Kol 1:18, Joh 1:1, 1 Joh 1:1, Åp 3:14, 21:6, 22:13).

Johannes-evangeliet innleder med Jesu guddomsperson "fra begynnelsen" – det vil si persons preeksistens. Jesu persons hemmelighet er derfor av grunnleggende betydning for hans ord og gjerninger, og for hans lidelse, død og oppstandelse. Vekten ligger hele veien på det store under – foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Med hensyn til Jesus-historien, supplerer den gamle Johannes de andre evangeliene med noen flere av Jesu undergjerninger og læresamtaler – og med hans øversteprestelige bønn før sin store lidelse.

Åpenbaringsbokens adressater - syv menigheter i Lille-Asia (2-3) - representerer hele Guds kirke gjennom endetidens trengsler inntil Kristi gjenkomst. De syv illustrerer kirkens situasjon på jorden. Kirken er i denne verden *alltid en kirke i krise*, utsatt for fristelser og farer både utenfra og innenfra. *Utenfra* truer falske apostler (2:2), spott og fengsel (2:9f), marty-

riet (2:13), og den falske kvinnefrigjøring i opposisjon til Guds skaperorden (2:20, jf 1 Kor 14:34-38, 2 Tim 2:8ff). *Innenfra* truer frykt for lidelser og prøvelser (2:10), den falske kirkefred med rom for vrang lære (2:14-16, 20), vanens sløvende makt (3:10) og den selvtilfredse lunkenhet (3:16f).

Kriseløsningen forutsetter en menighet som erkjenner at den er fattig og svak i seg selv, og som derfor holder fast ved «mitt ord» og ikke forneker «*mitt Navn*» - inkarnasjonens under (3:8). Hva dette innebærer, belyser den oppmuntrende formanings som avslutter hvert sendebrev: «*Den som har ører, hør hva Ånden sier til menighetene!*» Formaningens stadfester kirkens grunn. Nå gjelder det å holde fast på «*mine ord*» - Kristi ord, gitt videre til kirken i begynnelsen (2:24f) – tro til døden (2:10). Altså viser ikke formaning til en umiddelbar åndsopplysning, men til Den Hellige Ånds gjerning med Kristi ord. Joh 16:14 – *Han skal forherlige meg, for han skal ta av det som er mitt, og forkynne det for dere* (15:26f, 17:20). Årsaken til krisens kirke er ikke mangler ved Kristi lære, men menneskets syndefallsnatur.

Målestokken for Jesu «*visitas*» er den lære som apostlene mottok fra ham og ga videre til kirken. Kristus er «det troverdige og sanne vitne» (3:14, jf 1:5)), og hans Ånd vitner med hans ord (jf Sannhetens Ånd, Joh 14:17, 15:26, 16:13). Jesu Kristi tjener Johannes er troverdig fordi han «har vitnet om Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd, hva han har sett» (Åp 1:2, jf Joh 1:14, 1 Joh 1:1, 3). Krisen overvinnes med apostelordets lære i en menighet «som følger Lammet hvor det går», Åp 14:4. Johannes formaner til å formidle apostlenes lære og avvise vrang lære med frimodighet.

Åpenbaringsbokens tilbakeblikk på Jesus-historien og kirken i aposteltiden (år 95/96) er innordnet *håpets oppfyllelse*. Begrunnelsen er gitt med gudmenneskets selvhengivende kjærlighet inntil døden lydig, og oppfyllelsen foregrepet med hans legemlige oppstandelse fra de døde. Verdens gjeløser bærer sårmerkene, når han kommer med skyene, synlig i sin Guddoms herlighet (Åp 1:7). Da er han midleren for den kommende verden med tilstander som overstiger enhver fatteevne, beskrevet med en billedbruk som lar oss ane det utsigelige (21:1-3).

Åpenbaringsboken er *kirkens historieteologi*. Guds slaktede Lam er det meningsgivende sentrum i Guds skaperverk – midleren for både skapelse og gjeløsning, og nøkkelen til å forstå verdens historie i lys av Guds frelsesplan. Lovsangen i den himmelske verden er den nye sang (5:9, 14:3, 15:3), hvor Lammet som ble slaktet, er det uutgrunnelige tema (5:12, 13:9). Dets seier over Guds fiendemakter er vunnet allerede. Følgelig er ikke den himmelske lovsang ny i den forstand at den er ukjent for den kjempende kirke. Lovsangen omfatter kirkens lovprisning her nede. Kirken er «de som følger Lammet hvor det går» (14:4) med takksigelser for Guds underfulle inngripen til frelse for sitt folk, og for Guds føremåte gjennom alle trengsler, slik Moses gjorde (15:3f, se 2 Mos 15).

Kilden til Åpenbaringsbokens trøstemotiv er bokens høydepunkt og bokstavelige midtpunkt – synet av *Paktens Ark i det himmelske tempel* (Åp 11:19). Synet stadfester at Guds herlighet - som her var skjult i Jesu skikkelse, går foran kirken i Lammets spor (jf 1 Sam 4). Han er det troverdige og sanne vitne, BEGYNNELSEN til Guds skaperverk (3:14), og selve garantien for håpet om å få se Guds herlighet. Synet av paktkisten er det høydepunkt som bestemmer

Åpenbaringsbokens disposisjon, bygd opp lik en geometrisk figur i trinnvis oppstigning og nedstigning, hvert trinn avsluttet med lovsang.

Åpenbaringsboken begrunner håpets oppfyllelse med apostelordets etterfølgelse. Bokens avsluttende formaningsord – ellers kjent fra apokalyptisk litteratur – omfatter og innskjerper den apostoliske læreoverlevering, 22:18f – *Om noen legger noe til, skal Gud legge på ham de plager som det er skrevet om i denne bok, og om noen tar bort noe av ordene i denne profetiske bok, da skal Gud ta fra ham hans del i livets tre og i den hellige by, som det er skrevet om i denne bok.* (Jf Gal 1:9, 1 Kor 14:36-38, 15:1f, Gal 1:9, 1 Tess 2:13, 2 Tess 3:6, osv.) Alternativet til «Kristi ord» er spekulative dypsindigheter eller «satans dybder» (jf 1 Kor 2:10, Ef 3:18).

Det tilbakeskuende perspektiv i Johannes-skriftene er ikke begrenset til en dennesidig historie, men knytter kirkens opprinnelse til Kristi preeksistens og Guds utvelgelse av sitt folk. Perspektivet begrunner håpet og vender blikket mot den kommende verden, da Gud oppfyller håpet med tilstander som overgår all forstand.

Skal håpet gå i oppfyllelse på den enkelte, er forutsetningen den tro som Den Hellige Ånd virker ved evangeliet. Troen mottar Kristus til *gave* og har Guds kjærlighet til alle i Kristi offerdød for verdens synder. Nå gjelder det å holde fast ved apostelordets lære fra Kristus. Håpet går i oppfyllelse på dem som etterfølger Kristi *eksempel* i selvhengivende kjærlighet og holder ut inntil enden.

Pastoralbrevene (1 og 2 Tim, Tit)

Karakteristisk er læreoppdraget sett i et *sendelsesperspektiv*. Paulus – utrustet med Den Hellige Ånd - fremstår som formidler av ord og bud fra Herren, og med dem *forbereder han kirken på en fremtid uten apostlenes tilstedeværelse*:

Paulus har gitt videre fra Herren "*den sunne lære*", 1 Tim 2:7, 2 Tim 2:8. Hans ord er "*et troverdig ord*", 1 Tim 1:15, 2:11, 3:1, 4:9, Tit 1:9, 3:8. Ordet er i en sum "*troens og den gode lærdoms ord*", 1 Tim 4:6. Derfor blir Timoteus formant til å forkynne "*det som er overgitt deg*", 1 Tim 6:20, 2 Tim 1:12-14.

Paulus meddeler "*forskrifter*" for prekenembetet, 1 Tim 1:18, og innskjerper troskapen. Den er vilkåret, skal prest/biskop formidle apostlenes lære, 2 Tim 2:2. Fra apostelen har Timoteus mottatt "*sannhetens ord*", 2 Tim 2:15, 4:2. Det forplikter, 1 Tim 1:15, 3:1, 4:9, 2 Tim 2:11, Tit 3:8. Med hensyn til innsettelsen i prekenembetet, lot han Titus være igjen på Kreta for å "*ordne det som ennå manglet, og i hver by innsette prester, ifølge det som jeg har befalt deg*", Tit 1:5.

Apostelens læreformidling fra Herren har krav på å bli mottatt "*som et Guds ord*" til etterfølgelse i liv og død, 1 Tess 2:13f jf 2 Tim 1:8, 2:3, 4:5. Personen er ikke saken, men apostelordets *lære fra Herren* (NT). Denne overlevering skal pågå for menneskenes skyld – til menneskers frelse og til oppbygging av Kristi kirke "*til en Guds bolig ved Ånden*", Ef 2:23.

Heller ikke for Paulus handler læreformidlingen om en ekstraordinær egenskap ved presten, men om *suksesjon i læren*. Menigheten våker over læren gjennom prøving, kallelse, innsettelse og læretukt, og påser at læren er apostelordets lære fra Kristus – og ingenting annet.

Judas brev

(Apostelen *Judas Taddeus* el *Lebbeus*, Jakobs sønn, skrevet kort før år 70.)

Judas formaner til "*å kjempe for den tro som en gang for alle (hapax) er blitt overgitt til de hellige*", v 3. Kristne må huske på "*de ord som forut er blitt talt av vår Herres Jesu Kristi apostler*", v 17. Apostelordene er det nødvendige vilkår, skal kristne oppbygge hverandre "*på deres aller helligste tro og forrette deres bønn i Den Hellige Ånd*", v 20. Den trofaste formidling bevarer kristne i Guds kjærlighet mens de venter på Kristi gjenkomst, v 21. *Utelukket* er ethvert supplement og enhver innskrenkning i apostelordets læreoverlevering, v 4f, 8, 10-12a, 16, 18.

Brevet poengterer kirkens unike eksistensvilkår – apostelordets læreformidling. Den er troens gudgitte livsgrunnlag og kilden til menighetenes oppbygging i et bedende og tjenende fellesskap.

Peters brever

Med sine "*påminnelser*" vil Peter motivere adressatene til å "*huske på de ord som forut er blitt talt av de hellige profeter og deres apostlers bud fra Herren og Frelseren*", 2 Pet 3:2, jf 1:12f, 15.

Apostelen taler som *øyenvitne* til den oppstandne, og som *ustrustet* med Den Hellige Ånd til å gi videre det evangelium som profetene forutså, og som er blitt forkynt også for adressatene, 1 Pet 1:3f, 10-12.

Fra *Paulus* har adressatene mottatt brev, "*ifølge den visdom som er gitt ham*". Brevene inneholder "*slikt som er vanskelig å fatte, og som de ukyndige og ubefestede forvrenger, som de også gjør med de øvrige Skriftene, til sitt eget forderv*", 2 Pet 3:15f. Det fremgår av sammenhengen at saken gjaldt spørsmål om utvelgelsen o. l. «*Ukyndige og ubefestede*» kristne, som ikke fatter Pauli gudgitte visdom, har seg selv å takke for manglende innsikt i GT.

Særlig *1 Peters brev* har karakter av *dåpformaning*. Den som er døpt, er kalt også til å vokse og bli grunnfestet i kunnskapen fra Skriftens Herre og hans apostler, 1 Pet 5:10, jf 2 Pet 1:12f. Den sikre kilde er den rett utlagte Skrift fra dens Herre, oppfylt i en bevitnet Jesus-historie om hans persons hemmelighet og verk, 1 Pet 2:21-25, 5:1-4. Kristne kan glede seg over livet i oppfyllelsens situasjon, 2 Pet 16ff. Peter beskriver alternativet med drastiske bilder - "*kilder uten vann*", "*de som vandrer i villfarelse*", "*fordervets treller*", 2 Pet 3:17-19.

Peters ord om læring og vekst anvender det bibelske kunnskapsbegrep. Det handler ikke om faser, som om den elementære kunnskap mister sin aktualitet med opprykk til en annen og høyere kunnskapsnivå. Tvert imot! Her mottas ord til å vokse i kjennskap til åpenbaringsordets Gud ved kunnskapen om Guds velgjerninger i Jesus Kristus. Denne visdomskilde er den samme uuttømmelige uansett alder og kunnskapsnivå, gitt i og med ordene, mottatt fra første stund.

Kirkens læreoverlevering fra begynnelsen virker den nytestamentlige tro. Det nødvendige vilkår er prester (biskoper) som vokter Guds hjord med Kristus som forbilde. De øser ikke grums av eget eller andres bryst, men formidler i ord og handling den rett utlagte Skrift fra dens Herre, tro til døden.

De lukanske skrifter (Lk, Apg)

De omfatter over ¼ av NT. Hensikten fremgår av ingressene:

Legen Lukas sender sin venn Teofilus en beskrivelse av "*de hendelser som er blitt fullt bekreftet iblant oss, slik de er blitt oss overgitt (parédosan, subst parádosis) fra dem som fra begynnelsen var øyenvitner og Ordets tjenerer*", Lk 1:2 (jf Apg 1:22 - øyenvitner til den Oppstandne). Underforstått er vennens behov for en grundigere fremstilling enn den som ble gitt i den enkle omvendelsesforkynnelse. Lukas lar oss vite at hans kilder er Ordets "tjenerer" (hypærétæs), slike som mottar og utfører sin herres befalinger, så Herren taler og handler ved dem (jf delegat el apostel).

Lukas gjorde sine undersøkelser samvittighetsfullt og nøyaktig. Oppdraget gjaldt *holdbarheten* i overleveringen "*like fra begynnelsen*", v 3 (ánothen). Lukas fant at "*de lærdommer /.../ som du er blitt undervist i*", er pålitelige. Resultatet utdypet Jesus-historien og bekreftet dens troverdighet.

Overleveringen forteller ikke bare *hva* som skjedde, men *hvorfor*. Den formidler Jesus-historiens mening fra dem som fra begynnelsen var "*øyenvitner og Ordets tjenerer*". Uttrykket omfatter en videre krets enn de tolv. Poenget er *kilden*. Den historiske Jesus er kilden til en autoritativ og kontinuitetsbærende utleggelse av «Skriftene» (GT), stadfestet med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde på den tredje dag. Utleggelsen ga han videre til sine utvalgte apostler, til dem han utrustet på Pinsedagen med Den Hellige Ånd til den kirkegrunnleggende gjerning.

Kilden er *unik*. Kilden fins ikke hos andre personer i en annen tid eller på et annet sted. Apostelordets lære fra kilden lar seg ikke redusere eller supplere på menneskers vilkår i tidens løp. Kildens innhold er *konstant*. Innholdet endrer ikke sammensetningen i tidens løp. Den er *hva* ordene sier den er like fra begynnelsen. Kristi lære *suksederer* med apostlenes etterfølgere i prekenembetet, utført med troskap i Kristi sted. Derfor kunne Lukas berette for sin venn – og for oss andre, at lærdommene er sikkert begrunnet i en bevitnet Jesus-historie. Alternativet til den trofaste formidling er den svikefulle, som øser av andre kilder.

Det lukanske verk er innordnet *det geografiske misjonsperspektiv* på det apostoliske embete og evangeliets utbredelse fra Jerusalem til jordens ender, Apg 14:23, 20:32. Innordnet misjonsperspektivet er faktaopplysninger om hvem, hva, hvor og når. En historiker skulle ønske de var langt flere.

I likhet med de andre evangelistene stiller også Lukas *personene i skyggen av Kristus og hans ord*. En illustrasjon er apostelens avskjed med prestene i Efesus. Lukas forteller i Apg 20 at Paulus overlot dem til *Herren og hans ord*, "*som har kraft til å oppbygge dere og gi dere arven blant alle dem som er helliget*", se v 27-32.

Også hos Lukas omfatter læreformidlingen en helhet - "*hele Guds råd*". Denne helhet er av grunnleggende betydning for Kristi kirke på hvert sted i tidens løp (jf Ef 1:9f, 2:20f). Alternativet er vantroen, som enten legger noe til eller trekker noe fra. Da agerer man som Gud, 1 Mos 3:5 – *dere vil bli som Gud og kjenne godt og ondt*. Med hvilken myndighet?

Lk 7:30 – farisèerne og de lovkyndige /.../ viste Guds plan fra seg. *Apg 2:23* – (Jesus fra Nasaret) ble utlevert til dere slik Gud på forhånd hadde bestemt og visste om, og ved

hjelp av menn som ikke kjenner Guds lov, naglet dere ham til korset og drepte ham. 13:28f – De kunne ikke finne noe grunnlag for dødsdom, men likevel bad de Pilatus om å henrette ham. Og da de hadde fullbyrdet alt som står skrevet om ham, tok de ham ned fra korset og la ham i en grav...

De lukanske skriftene gjenspeiler *apostlenes posisjon som autoritative og åndsutrustede kronvitneledd* i menighetenes læreformidling siden Pinsedagen. Troskapen kriterium utelukker senere nyheter eller reduktive forbehold. Kronvitnene møter oss som *skrivende* subjekter - i Johannes-skriftene, i Markus-evangeliet og Peter-brevene, og etter alt å dømme i Matteus-evangeliet. *Markus-evangeliet* representerer kronvitneleddet med apostelen Peter som hovedkilde, og med den enkle dåpundervisning for øye.

Også hos Lukas viser perspektivet "like fra begynnelsen" tilbake til *evangeliets og kirkens opprinnelse i hendelser som overstiger en dennesidig historie*. Dette forhold fremgår allerede av *fødselsberetningene* om Johannes Døperen og Jesus fra Nasaret.

Med «apostlenes lære» fra Skriftens Herre formidler prekenembetet kirkens unike basis og menighetens vekstvilkår, stadfestet med Kristi oppstandelse fra de døde, og med apostlenes utrustning med Den Hellige Ånds gaver på Pinsedagen. Siden fulgte evangeliets *virkningshistorie* i folkeslagene, for Gud vil ha sitt ord formidlet og etterfulgt i apostolatets kirke, og mottatt og trodd i verden. Det sammenfattende uttrykk er "*hele Guds råd*" (Apg 20:28). Virkningen er bedende, misjonerende og tjenende menigheter, men også de trengsler som ordets etterfølgelse virker og Gud tillater.

Alternativet er *den falske kirkefred* med rom for vrang lære og troløshet, som om Guds ord utgår fra mennesker, eller bare er kommet til dem som øser «innsikt» av eget bryst. Selvkloke superapostler av mange slag nedkaller Guds nidkjærhet for sitt ord og verk. Da blir fallet stort (Mt 7:27).

Åp 2:16 – Vend om! Ellers kommer jeg snart over deg og vil kjempe mot dem med sverdet som går ut av min munn. 3:19 – Alle som jeg har kjær, dem refser og tukter jeg. La det bli alvor og vend om!

4. HVA ER ET «APOSTOLISK» SKRIFT?

I den gamle kirke ble det reist innvendinger mot enkelte skrifers apostolisitet. De ble kalt *antilegomena* – omdiskuterte skrift. De fikk ikke benevnelsen fordi de ble avvist, men fordi man *ønsket sikker dokumentasjon*. Med samme motivering tok Luther og reformatorene stilling til spørsmålet.

Lik kristne i den gamle kirke, må også vi forholde oss til den kjensgjerning at apostelembets kirkegrunnleggende oppgave sluttet med apostlenes død. Dette forhold blir indirekte bekreftet ved apokryfe skrifter fra første halvdel av det andre århundre.

Tomas-evangeliet

Senere har andre stilt det hypotetiske spørsmål: Hva om et hittil ukjent profetskrift, evangelium eller apostelbrev ble funnet? Spørsmålet ble for alvor aktuelt i 1945, da man i Egypt fant det apokryfe (gnostiske) Tomas-evangeliet (førsteutg 1956). Tomas-evangeliet inneholder 114 Jesus-utsagn (visdomsord, metaforer og aforismer), men tilfeldig ordnet og uten opplysninger om den meningssammenheng de står i.

Jesus-bildet: Jesus er fremstilt som et tidløst vesen i klar motsetning til bibelsk skapertro og syndefallsrealisme. Utelukket er det bibelske evangelium om gudmennesket Jesus og frelsen i hans lidelse, død og legemlige oppstandelse.

Budskapet: Budskapet handler om menneskets vei til sin egen guddommelighet ved hjelp av kunnskap (gnosis) og selvinnsikt. Tomas-evangeliets Jesus representerer tankegangen i gnostiske læresystemer, og passer inn i nygnostisk religionsblanding av typen New Age.

Kirkens troverdighet apostlenes læreoverlevering

Mange tar det for gitt at bare «Gud og Jesus» blir forkynt, så er det kristendom det som foregår i kirker og bedehus. Og dersom «seremoniene» og «aktivitetene» gir gode opplevelser, er de fornøyd med det. Tomas-evangeliet ble en vekker for noen.

Læreoverleveringen fra kirkens begynnelse gjelder kirkens troverdighet og begrunnelse. Bli apostelordets lære fra Bibelens Herre virkelig formidlet her hos oss? Hvordan kan vi vite det?

La oss begynne med en utbredt påstand: Bibelen er ikke uten videre Guds ord, men *inneholder* Guds ord. Til støtte for denne påstand anfører man gjerne et Luther-ord om "det som lærer Kristus" (*was Christum treibt*). Anførselen beror på en seiglivet misforståelse av Luthers ord i fortalen til Jakobs brev (1522). Kortslutningen følger nærmest av seg selv blant leg og lærd: Er Kristus Bibelens sentrum (premiss), står vi fritt til å anvende kjærlighetsbudet og bibelordene på andre måter enn i aposteltiden (konklusjon).

Kortslutningen har kirkeødeleggende kraft: Man gjør skaperverkets mellommann til motstander av Skaperens orden og vilje. Man gjør Bibelens Herre til motstander av sin egen utleggelse av «Skriftene», gitt videre til kirken i og med apostelordets lære fra ham. Kort sagt: Man lar bibelkritikkens frihets-evangelium innhulle samtidens yndlingssynder i kjærlighetens kappe under skinn av kristendom. Man finner det hensiktsmessig slik, av hensyn til de interesser man vil kontrollere.

Denne misbruk av Luther-ordet opphever forpliktelse på Guds bud og ordninger for skapelse og kirke, og den gjør evangeliet om synderens rettferdiggjørelse ved tro til syndenes tillatelse (antinomisme). La oss se nærmere på Luther-ordet, hva saken gjelder.

Er Jakobs brev et apostolisk skrift?

Lik diskusjonen i oldkirken, overløt heller ikke Luther spørsmålet om skriftets apostolisitet til synsing, men begrunnet konklusjonen ved hjelp av gitte kriterier. Derfor kunne han gi uttrykk for usikkerhet, til eksempel om Åpenbaringsbokens plass i kirkens kànon.

Fortalen til Jakobs brev berømmer brevet fordi det "ikke fremsetter noen menneskelære, men forkynner Guds lov hardt". En innvending var manglende dokumentasjon, som også var innvendingen fra enkelte hold i oldkirken. I tillegg anfører han sine to innvendinger: (1) Brevet motsier Paulus og andre bibelske skrifter, og (2) det fremholder ikke Kristus, som er "en rett apostels embete".

Person og lære

Rette apostler lærer rett, ifølge Jesu ord: "*Dere skal vitne om meg*" (Joh 15:27).

- Luther: "Og deri stemmer alle rettskafne hellige bøker overens, at de alle sammen preker og forkynner Kristus. Det er også den rette prøvestein å kritisere alle bøker etter, når man ser om de forkynner Kristus eller ikke, ettersom hele Skriften viser Kristus (Rom 3:21). Paulus vil ikke vite av noe annet enn Kristus (1 Kor 2:2). Det som ikke lærer Kristus, er enda ikke apostolisk, om så Peter og Paulus lærer det. Omvendt: Det som forkynner Kristus, det er apostolisk, om så Judas, Hannas, Pilatus og Herodes gjorde det".

I likhet med den gamle kirke, skiller heller ikke Luther mellom person og lære, men betrakter "hele Skriften" som verbalinspirert. Luthers illustrasjon gjelder et hypotetisk tilfelle på linje med Pauli eksempel: i **Gal 3:8** – *om en engel fra himmelen forkynner et annet evangelium enn det vi har forkynt for dere.* - Rette apostler kan ikke lyve eller ta feil i læren. Hverken engelen Gabriel eller Herrens apostler har forkynt oss løgner.

Luther rangerer NT's hovedbøker, men uten å operere med et skille innen NT. I sak fins rangeringen allerede i de enkelte skrifter, f eks mellom Rom 1:17 og hilsningene i kap 16. Allikevel er skriftet inspirert i alle deler. Skriftene i NT er Guds ord.

Luthers drøfting av Det gamle testamentes kànon

I denne sammenheng oppklarer *Tom G A Hardt* et par forvekslinger. Det sies at Luther kritiserte plasseringen av Esters bok i GT. Den "Esther" Luther siktet til, var den *apokryfe* Esther. En annen forveksling ligger til grunn for påstanden at Luther kritiserte "Predikerens bok" (lat *Ecclesiastes*), men kritikken gjaldt det apokryfe skriftet Syraks bok (lat *Ecclesiasticus*).

Det påstås at Luthers drøfting av GT's kànon munner ut i subjektive vurderinger om kànoniske versus ikke-kànoniske skrifter. Også det er feil. Luther støttet seg til kilder fra kirkefedrene om skriftets overlevering fra de inspirerte forfatteres hånd.

Konklusjon med tre avgrensninger

- Luther påstår ikke at Jakobs brev er et apostelskrift med vrang lære.
- Luther påstår ikke at Bibelen inneholder Guds ord, og ikke uten videre er identisk med Guds ord.

- Luther bruker ikke rettferdiggjørelseslæren til å utskille en minilære fra Skriften.

Luthers kritikk rammer alle slags lærebygg til fremme av allianser og fellesskap "på tilstrekkelig grunnlag", eller alternativt "på hele bredden" i kirkens tradisjon. Den slags kvasiteologi "river Skriften i stykker", i strid med Paulus og hele Skriften for øvrig, sier han. Slike uhyrligheter blir ikke mindre når man forveksler dem med en lutherdom som ikke fins.

5. DEN LÆRDE BIBLISISME. ET KRITISK BLIKK PÅ BIBELKRITIKK

Artikkelen er avgrenset til de bærende idèer i bibelkritikkens prosjekt siden begynnelsen av 1700-tallet. Prosjektet arter seg som en flukt fra bibelordenes uttrykkelige mening (*claritas Scripturae*). Prosjektets historie to løsningstyper på skalaen fra *radikale* brudd til *moderate* løsninger, også kalt «konservativ teologi».

Under skinn av "fri" forskning er den *lærde* biblisist på flukt fra bibelordet i tillit til egne evner og anerkjente metoder. I likhet med den *naïve* biblisist, tror også den lærde at han har *umiddelbar* tilgang til Bibelens innhold eller budskap. Forskjellen beror på bruken av «vitenskapelige metoder», anerkjent i det akademiske miljø. Problemet er tolkningsmetoder i strid med kildens art, innordnet idèer i samtiden.

TROEN PÅ DEN FROMME FORNUFT I BIBELTOLKNINGEN

Den lærde biblisist vil hevde at hans bibelbruk er begrunnet i «Skriften alene», og inviterer til en *interessestyrt* bibelbruk i frihet fra ubekvemme tekster og bibelord. Resultatene spriker. Utallige sekter hevder lærdommer begrunnet i «Bibelen alene», men tilslører eget brudd med den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med apostelordets lære fra Bibelens Herre.

En biblisist stemmer apostelordets lære *for så vidt som* ordene gir belegg for «min tolkning» eller «mitt syn» på saken. Reservasjonen må nødvendigvis ramme kirkens bekjennelse til apostelordets lære, for bekjennelse i nytestamentlig mening (homologi) stadfester Skriftens indre klarhet med dens ytre, språklige klarhet.

Med atskillig kløkt markerer den lærde biblisist avstand til apostelordets lære og sine brudd med kirkens enhet i bekjennelsen. Symptomatisk er samlingen om «*det sentrale*» i Bibelen, eller dens *egentlige* budskap, begrunnet i den egentlige Jesus-historie. Avstandsmarkeringene til bibelordene virker usikkerhet om kirkefellesskapets basis og formål. Kirkeimitasjoner fremstår som sosiale produkt til forsvar for allmenntjen – det alle er best tjent med.

Eksempler: Mt 22:23-33. *Sadduséerne* holdt seg til Mosebøkene og fornektet den legegmlige oppstandelse. Men Jesus viste til 2 Mos 3:6, og beviste deres manglende støtte i Skriften. Jesus sa til dem, v 29 - *Dere farer vill, siden dere ikke forstår Skriftene og heller ikke Guds kraft.*

Mt 22:34-36 (jf 16:1-6, 11f). *Fariséerne* betraktet GT som en lovsamling og lærte frelse ved lovlidighet. I likhet med all lovreligion, forutsetter også fariséismen at mennesket

har en medfødt evne til *frie* beslutninger overfor Gud. Jesus avviste også denne form for "moderne" åndelighet, og likevel følger den kirken som en skygge i tidens løp. Hva Luther lærte Erasmus om den *bundne* beslutningsfrihet, var gammelt nytt.

TO FLUKTRUTER

Bibelkritikken vil befri Bibelens budskap fra den *språklige* binding til fortidige forestillinger om virkeligheten. Denne overordnede hensikt gir kritikerne utallige tolkningsmuligheter.

En *fløymetafor* fra tysk innenrikspolitik i 1880/90-årene tegner bildet av ulike *holdninger* i møte med samfunnsendringer. Den ene foretrekker de raske omveltninger i brå kast, tross faren for uønskede sidevirkninger. Den andre foretrekker skrittvis endringer i begrunnet rekkefølge av hensyn til verdier i det bestående samfunn. Anvendt på bibelforskningen, beskriver fløymetaforen flukten fra apostelordets lære, gitt kirken i begynnelsen. Men flukten er ikke entydig. Bibelkritikkens historie viser et *veivalg* uavhengig av fløymetaforen.

Den ene fluktruten viser vei til *Bibelens* mening i hendelser som er *begripelige* for mennesker i vår tid. Ved å etterprøve påliteligheten i bibeltekstene - og især underberetningene, søker man åpenbaringen i en historie *bakom* eller *uavhengig* av ordene. Da er ikke poenget den bevitnede historie i fortid, men *forskerens vitneposisjon i nåtid*. Under skinn av forskningsresultater, legger bibelkritikken premisene for kirkeilpasninger til det moderne samfunn i lære og liv. Langs denne fluktrute går teologer, prester og lekfolk i *den liberale teologitradisjon* (siden Kant og Schleiermacher). De konservative følger etter, når støtten er sikret med folkekemening og flertallsvedtak.

Den andre fluktruten viser vei med *erfaringer i møte med bibelordene*. Man søker den bekvemme redning i erfaringsbegrunnede bibeltolkninger. Den konservative utgave presenterer «det sentrale *budskap* i en tilpasset utgave for mennesker i vår tid, og med ambisjoner om kirkefelleskap i et stort økumene. Den radikale tolkningsvariant ble kalt «eksistensial interpretasjon» (Bultmann).

Begge fluktruter underkjenner kjensgjerninger i en bevitnet Jesus-historie, gitt videre til kirken fra dem som kjente ham først. Blant dem stod Herrens utvalgte apostler. De var øyenvitner til den Oppstandne, lyttet til hans undervisning, hadde måltid sammen med ham, mottok nøklemakten fra ham og utførte handlinger som han hadde befalt dem å gjøre som delegater i hans sted. Deres troverdighet var Guds vitnesbyrd, som oppvekket Jesus fra de døde på den tredje dag. Deres autoritet var læren fra ham. Deres kompetanse var den rett utlagte Skrift, mottatt fra dens Herre.

Flukten fra bibelordenes Herre illustrerer mennesket søken under syndefallets kår – å agere som Gud med kunnskap om godt og ondt. Gudsopprørets kime sås med den sataniske tvil og skepsis: «Har Gud virkelig sagt?» (1 Mos 2:9, 17, 3:1). Det faller naturlig å være sin egen bibelutlegger og søke den selvbekreftende og bekvemme utleggelse istedenfor den utholdende bekjennelse til den rett utlagte Skrift fra "den historiske Jesus". Dermed står den lærde bibeliste overfor et uløselig problem: *Hva kan kristentroens begrunnelse være uten apostelordets lære* fra Jesus, Skriftens Herre? Resultater med støtte i erkjennelsesteori, samfunnsteori og vitenskapelig metode er skinnløsninger og fiktive svar.

Moderne bibelkritikk anvender tradisjonshistoriske, kildekritiske og litteraturvitenskapelige synspunkter på tekstene. Fremgangsmåten overser kildenes art og ser bort fra det unike og usammenlignbare ved den nytestamentlige tro og kirkens liv fra begynnelsen av. Fremgangsmåten tilslører den idè-bruk som alminneliggjør kirkens gudstjenestefellesskap og tilpasser kirken til den politiske korrekthet. Med stor konsekvens må større eller mindre deler av Bibelen betraktes som fiksjonslitteratur eller menighetsteologi - uhistorisk og upålitelig.

Virkningshistorien taler for seg. Den såkalte «vitenskapelighet» virker reduktivt på apostelordets lære, forvirrende på menighetene og selvbekreftende på sekulær-liberale mennesker. Overlatt til en redusert Bibel, og til et læredestillat av privat og autoritær karakter, ender kristentroens begrunnelse i opplevelsesmystikk uten troverdighet, og stikk i strid med de kjensgjerninger som begrunnet kirkens fremtreden med troverdighet.

Vi står overfor en kirkekrise av omfattende karakter. Ett av mange symptom er den frafalne lutherdom «på tilstrekkelig grunnlag», nedfelt i erklæringer og avtaler om prekestol- og nattverdfellesskap med kirker i den reformerte tradisjon fra Zwingli, Calvin og Bucer. Hertil kommer knefallet for Romerkirkens lære om rettferdiggjørelsen. Enighet begrunnet i skjønnsbaserte vurderinger tilslører krisen, og kirke-illusjonen forsterker den, slik Jesus har sagt (Mt 16:6, jf 15:18f).

ET SELVMOTSIGENDE PROSJEKT

Innvendingene mot bibelkritikkens prosjekt gjelder i hovedsak tre selvmotsigelser:

- (1) Bibelkritikeren tar stilling til en underfull bibelhistorie ved hjelp av slutninger som empiri sannsynliggjør eller kontrollerer.

Man søker først kunnskap gjennom bibelordet, for deretter å angripe bibelordet og underkjenne dets åpenbaringskarakter. – Men hvordan kan man forklare et under ved hjelp av en teori om naturens lovmessighet? Lovmessighet i den verden vi sanser, kan ikke forklare Guds inngripen i historien uavhengig av naturlovene. Selvmotsigelsen avslører en forutinntatt grunnholdning begrunnet i en *omfattende* virkelighetsteori. Utelukket på forhånd er Guds løfter og oppfyllelser i den frelseshistorie som bibelordene bevitner i en hel Bibel.

- (2) Metodebruken motsier kildens art – og omvendt.

All forskerkompetanse er begrenset av tankens mulighet og kildens art. Kilden medbestemmer metodevalg og krever samsvar. Den lærde bibelkritiker etterprøver den gudskunnskap som bibelordene gir og reserverer seg mot ubekvemme utsagn. Fremgangsmåten overstiger de muligheter som historiske og filologiske metoder gir. Resultat: Kvasiteologi.

Karakteristisk for den lærde bibelkritikk er den tilslørende språkbruk i generelle, prinsipielle vendinger og på høyt abstraksjonsnivå. Målgruppen er en innvidd krets av forståegpåere, slike som behersker formale begrepers nyanser og skiftende innhold. Underkjent blir apostelordets autoritet, kompetanse og gyldighet til fordel for «kirkens syn» (kirkemøtevedtak), alternativt «bispemøtets syn» eller «det syn jeg står for» osv. Med stor konsekvens lar man seg fange av hypotese-makere og gudsfornektende teorier. Under skinn av «vitenskapelig» teologi røver man skriftbeviset fra Kristus-troen, og bekjennelsen fra kirken.

Denne virksomhet foregår fjernt fra den bekjennende kirke. Der fremstår gudstjenestefellesskapet apostolatets kirke med de ord og handlinger som er av himmelsk opprinnelse. Og holder fellesskapet fast ved dem, er den Oppstandne Jesus det virksomme midtpunkt.

(3) Ved hjelp av en fornuftsbegrunnet metode vil man forstå Bibelens innhold og Herre, og etterprøve åpenbaringsordets sannhet.

Konservative teologer går til verket i den hensikt å søke løsninger i møtet mellom bibeltekster og tradisjoner på den ene side, og de dominerende idèer og adferdsformer i samtidskulturen på den annen side. I dette møte står den konservative teolog overfor en dobbel oppgave: Å forholde seg til kirkens tro og praksis, og samtidig legitimere sitt arbeid med bidrag til kunnskapsutvikling og gudstjenesteliv i nye former. Resonnementet er formalistisk.

Den doble motivering er problematisk: på den ene side hensynet til forskningens gjenstand, og på den annen side kravene til vitenskapelighet i det akademiske miljø. Hvilken instans kontrollerer teologiens teoreticum og practicum? Den kritiske fornuft? Eller åpenbaringsordets Herre? Er han prest, vil motstridende lojaliteter belaste prekenembetets oppdrag i menigheten. Er han såkalt «fagteolog», vil samme krysskonflikt belaste arbeidet i det akademiske miljø. Interessekonflikten er uløselig. Indikasjoner er uklare valg, konklusjonsvegring og selvmotsigelser i et abstrakt formalspråk.

Indikasjonene tilslører to momenter av grunnleggende betydning for teologiens kirkelige og vitenskapelige oppgave: Kravene til autensitet og kongruens. Kravet til *autensitet* følger regelen, 1 Kor 4:6 - *Ikke utover det som står skrevet*. Kravet til *kongruens* er innfridd med saksvarende uttrykk for øre og øye. Med begge krav innfridd på kildens vilkår, bidrar kirkens teologer til å formidle rikdommen i Guds frelsesplan, og begrunne sine bidrag med skriftbevis på apostolisk vis, lært av Skriftens Herre, Joh 15:15b – *jeg har sagt dere alt jeg har hørt av min Far* (16:13-15, jf Mt 28:20, Apg 20:26).

Så er ikke universitetet kilden til teologiens vitenskapelighet, men den aposelordets læretradisjon. Sann teologi foregår i kirkens rom på vilkår gitt i begynnelsen, og dens troverdighet er Guds troverdighet, som med Jesu oppstandelse fra de døde stadfestet Jesu undervisning i Skriftene om sin persons hemmelighet og sin lidelse, død og oppstandelse. Han er Guds løf- ters oppfyllelse. Hva Gud har stadfestet i en bevitnet historie, lar oss kjenne den Gud som gjør undere, og ingen forestilling eller et menneskes gudskonstruksjon. Kildenes art krever metodevalg og metodebruk deretter. På dette vilkår er kirkens teologi «fri» forskning med krav på troverdighet, og gudstjenestefellesskapet en «fri» kirke, fri til å bekjenne i lære og liv troens unike begrunnelse.

Når skal moderne lutherdom erkjenne det kirkeødeleggende prosjekt? Når blir kvasiteologi en pinlig affære for fakultet, høgskole og universitet?

MOTMEDISIN: PREKENEMBETETS OPPDRAG OG FULLMAKTER

Den konfesjonelle lutherdom er den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Med identifikasjonen følger oppgaven - *å konsolidere kirkens tro med apostelordets bibelutleggelse fra den oppstandne Jesus, slik «Skriftene» har sagt* (1 Kor 15:1-3). På dette vilkår er den oppstandne Kristus virksom med den undervisning han gjentok, og med de handlinger han befalte i løpet av førti dager fram til Himmelfartsdagen. Oppgaven blir løst *i generasjonsløpet*.

Saken gjelder *den nytestamentlige tro*, stadfestet med Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden. Med kirkens tro - gitt i begynnelsen – er døpte mennesker fri til å etterfølge apostelordet i lære og liv. Men foretrekker vi fellesskap på tilstrekkelig grunnlag, med rom for reservasjoner, da er Guds fiendemakter på ferde med sine gudsforestillinger, tankebygninger og kirkeimitasjoner. (Se nærmere Lk 24:45, Joh 2:22, 7:42, 10:35, 13:18, 17:12, Rom 4:3, Gal 4:30 osv.)

Tro mot sin Herre, fremstår kirken som apostolatets kirke, holder fast ved apostelordets lære, og taler og handler som Herren har befalt. Hun formidler læren fra den historiske Jesus - gudmennesket Jesus, og tilhørerne mottar den grunnleggende og omfattende kunnskap fra Gud - om Gud, mennesket og verden (Lk 10:16). Sentrum i det trofaste gudstjenestefellesskap er «Guds visdom» - en korsfestet Kristus. Altså vedkommer ikke fløymetaforen saken.

Apostelens formaning til sin disippel Titus omfatter alle kristne, men især prestene, *Tit 1:9 – (å) holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren, /.../ i stand til å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstandene til dem som sier imot*. – Titus ble et eksempel til etterfølgelse. Også vi er kalt til å forsake «menneskelige tradisjoner og verdens tenkemåte» (Kol 2:8). Forsakelsen gjelder den farisèiske åndelighet med dens overtro på menneskets evner for Gud. Medisinen heter «omvendelse og syndenes forlatelse i Jesu navn». Den er legedommen for alle mennesker uten persons anseelse.

Vi har mottatt en *åpnet* Bibel fra den Oppstandne selv. Han mottok og ga videre den himmelske lære fra sin Fader – og ingenting annet (Jes 50:4, Mt 7:28f, Joh 7:16, Jf v 46, 8:28-30).

Nå gjelder det for oss å høre Kristi ord på disippelvis, og holde fast ved «det troverdige ord». Det er å følge Lammet, hvor enn det går (Åp 14:4).

6. HVA HAR GYLDIGHET I KIRKEN?

Kirkens Kristus-bekjennelse, gitt fra himmelen, stadfester Kristi undervisning i «Skriftene». Derfor har kirkens Kristus-bekjennelse gyldighet i kirken – og ingenting annet.

Mt 16:16f (Peter svarte på vegne av de tolv) - «Du er Messias, den levende Guds Sønn!» (Jesus svarte) «Salig er du,/.../ for kjøtt og blod har ikke åpenbart deg det, men min Far i himmelen.»

En lære oppfunnet av mennesker er uten gyldighet i Guds kirke. Kirkens gudstro er **Guds tro**. Avgjørende for kirkens tro er kilden (1 Kor 2:9). Den er Jesu undervisning i «Skriftene» om sin person og det verk han var sendt for å utføre. Jesus Kristus er kirkens Lærer – og ingen annen. Derfor oppmuntrer en luthersk messeliturgi med apostelordet:

Gal 3:27 - *Dere er alle Guds barn ved troen på Kristus Jesus, for dere som er døpt til Kristus, har kledd dere i Kristus. - Så la oss bekjenne vår hellige tro.»*

Kirken bekjenner Guds tro - *den nytestamentlige tro*, mottatt en gang for alle i og med apostelordets lære fra Skriftens Herre. Kirkens grunnvoll i nåtid er lagt i begynnelsen (Apg 2:42, Ef 2:20 osv). Altså bekjenner vi hverken privatmeninger eller flertallsmeninger, hvor velmenende eller inderlige de enn måtte være. Det er å spå av egen lyst (Esek 13:2), komme i sitt eget navn (Joh 5:43) og tyde Skriften på egen hånd (1 Pet 1:20). Da taler man ut fra seg selv og søker sin egen ære (Joh 7:18), og Guds fiende er på ferde (8:44, jf 1 Kor 14:36).

«Det som er apostolisk er bibelsk»

Med denne regel fremstår konfesjonelle lutheranere som representanter for den gamle kirke i skriftbunden tradisjon.

Apostelordets lære kommer fra den himmelske kilde, klar og ren, fra den enbårne Sønnens Far i himmelen. Det er den himmelske lære vi bekjenner i troskap mot det apostoliske ord, og stadfester med Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden (utg 25.6. 1580). Konkordiebokens autoritet, kompetanse og gyldighet består i *det Guds ord den bevitner på apostolisk vis*.

Denne gyldighet er *absolutt* å forstå – uavhengig av tids- og kulturbetingede ord, formuleringer og forestillinger, og uavhengig av den gyldighet som et kirkefelleskap måtte tilkjenne dem eller frata dem i ettertid. «Det som er apostolisk, er bibelsk», sier et gammelt ordtak.

”SKRIFT OG TRADISJON”

Denne sidestilling er Romerkirkens alternativ til «Skriften alene». Romerkirken betrakter dem begge som to overleveringsmåter for innhold fra samme kilde. Det innebærer *”at kirken /.../ i sitt skjønn om det åpenbarte ikke henter sin sikkerhet fra Den hellige skrift alene. Derfor er det at begge mottas og æres med like stor pietet og ærbødighet”* (Vatican 2. Dei Verbum. Se Den katolske kirkes katekisme, pkt 82.)

Denne tillit til kirkens *skjønn* hører sammen med reservasjonen mot Den hellige skrift. Den anses som *”Guds tale, for så vidt som den er blitt skrevet ned under den Hellige Ånds inspirasjon”* (samme pkt 81. Kursiv her). I klartekst: Hvor kirkens tradisjon har status som side-

ordnet åpenbaringskilde, er subjektivismen og tradisjonalismen innebygget i fellesskapets basis.

Romerkirkens tradisjoner er rike på skatter fra den gamle kirke, slikt som er i samsvar med apostelordets lære. Den bekjennelsestro lutherdom formidler dem gjerne, for vi er den gamle kirke i den skriftbundne tradisjon fra aposteltiden. Samtidig konstaterer vi med vemod Romerkirkens sideordning av Skrift og Tradisjon, for sidestillingen utelukker Romerkirkens reformasjon i samsvar med den nytestamentlige tro.

Romerkirkens reservasjon er begrunnet i dens læreembete, forpliktet til å fastsette som kirkelære også de villfarelser som har fått stor utbredelse over lang tid og blir hyllet av mange (Vincent av Lerin). Denne binding til antikkens sannhetsbevis gjør Romerkirken til kristenhetens største tragedie (H Sasse). Konfesjonelle lutheranere holder fast ved apostelordets lære som Guds ord, og formidler den gjennom apostlenes etterfølgere i prekenembetet. Flere enn Romerkirken reserverer seg. Dermed oppstår en annen front.

UNIONISTISK KIRKEPOLITIKK OG MODERNE ØKUMENISME

Enhetsbestrebelsene og kirkefellesskap av unionistisk type har fulgt prosedyremønsteret i det parlamentariske systemet. Denne virksomheten har pågått siden 1800-tallet. Karakteristisk er den generelle og vage språkbruk med sikte på kompromisser, nok til å begrunne og opprettholde kirkefellesskap med skjønsmessige betraktninger om "tilstrekkelig grunnlag". Uttrykket tilslører den rangering som gir rom for lærdommer i strid med apostelordets lære.

I slike kirkefellesskap medfører prosedyre og resultat et prinsipielt og faktisk brudd med bekjennelse i bibelsk mening (homologi). Avtaledokumentene vitner ikke om Kristus som kirkens Lærer, men om menneskers kløkt og hensikter. Det "satis est" (CA 7) som begrunner kirkens fremtreden som apostolatets kirke, er satt til side. Forgjeves må vi lete etter "nei" til bibelstridig lære, enn si bot for begåtte synder.

Avgjørende er de tilpasninger som hensikten krever, alt etter omstendighetene. Skal forhandlingene unngå kirkefellesskap, må aktørene påvise kirkenes tilnærming over tid (konvergens) og under forhandlingene demonstrere vilje til gudstjenestefellesskap. Det gjelder fremfor alt å unngå det nederlag som består i formaliserte bruddløsninger og status quo. Resultatet av denne fornuftsvisdom er uoverskuelige hyllemetere som under skinn av teologi er fremmed for læren om kirke- og nattverdfellesskap i den gamle kirke. Avtalene om kirkefellesskap på tilstrekkelig grunnlag tilslører den forvirrende virkning. En god del trekker seg unna det ødelagte kirkehjem og søker tilhørighet i ulike retninger. Andre lever i et indre eksil, gjemt og glemt av alternativer på tilstrekkelig grunnlag.

Når "kirkeledere" av moderne type begrunner eget «syn» nedfelti lærevedtak, viser de til «Guds ledelse». Det gir grunn til å spørre: Har de tilgang til en visdom uavhengig av bibelordenes ytre, språklige klarhet? Mange finner vedtakene dem spennende og interessante i rollen som avantgardister i det sekulær-liberale samfunn.

Apostelordets etterfølgere har ingen grunn til å resignere. Motstand er kirkens normalsituasjon på denne jord. Med Konkordiebokens bekjennelser bekjenner de læren fra Skriftens

Herre og medvirker til å gjenopprette nådemiddelfelleskap. Lik byen på høyden (Mt 5:14) fremtrer den trofaste kirkebrud, og det som er unikt og underfullt ved kirken, lokker og drar.

SKRIFT OG TRADISJON PÅ VEI INN I MODERNE LUTHERDOM

Sideordningen forutsetter de frommes evne til å begrunne kirkefelleskap. Med stor konsekvens får sideordnede tradisjoner prioritet fremfor «Skriften alene», utlagt av dens Herre. Et eksempel er nevnte avtaledokument om kirkefelleskap. Ved å rangere fortsatt uenighet om læren som uenighet av underordnet betydning, etablerer de «menneskelige» tradisjoner. Bekjennelsespragmatisme og konklusjonsteologi gir skinn av vern mot villfarelser som ingen rangering avviser. Enigheten på tilstrekkelig grunnlag tilslører partenens faktiske vern om innbyrdes motstridende lærdommer.

Virkingen forvrenger prekenembetet i apostolatets kirke, satt til å forvalte «Guds hemmeligheter» på troskapens vilkår. Intet illusjonsnummer kan skjule fremveksten av menneskelige tradisjoner i strid med apostelordets lære. På liberalistisk vis satser man på «spilleregler» i et læremangfold, og tilkjenner *debatten* gyldighet i seg selv. Hva er Guds ord i denne sak, spør den ene? Det får debatten vise, svarer andre, tilfreds med sideordningen Skrift og tradisjon.

Debatten utkrystalliserer det vedtak som forplikter med lovs kraft. Med stor konsekvens blir Kristi apostolat underkjent, og kirkens bekjennelse redusert til en formalitet. I dens sted trer "kirkens syn". Under slike forhold er distinksjonen "liberal" eller "konservativ" temmelig uinteressant. Med fløy-metaforen manipulerer man gyldighetskravet i Kristi kirke, og tilslører det *faktiske* brudd med apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Mange lar seg fjetre av skjønnmalende ord om dialog og tjenestefelleskap, om brobygging og raushet, om det helhetlige hensyn til den organiserte kirke, osv. Hva som helst kan være skjult under det verbale røykteppe. Bekjennere vedkjenner seg kirkens grunnvoll, hverken mer eller mindre. De lar seg oppbygge på den, og Kristis forener og sammenfører dem, men ikke uten omkostninger.

Den pragmatiske kirkestyring - i Norge den kirkepolitiske norm siden inngangen til 1900-tallet, viste sitt Janus-ansikt. På den ene side tolerant kirkeomsorg for alle på meningsplanet, og på den annen side straffesanksjoner i enkeltsaker mot Ordets etterfølgelse på handlingsplanet. Med sanksjoner hjemlet i lov og reglement fikk etikk prioritet fremfor dogmatikk. Og hensynet til "hele kirken" – som ingen har sett, fikk prioritet fremfor menighetens samling om Guds kirkes rene kjennetegn. Lutheranere av formalitet følger «Bibel og bekjennelse» når det passet, og den moralitet som tjener «etablissementet» når det passer. Denne bekvemme reaksjonsmåte *synliggjorde* det doble bokholderi i en kirkepraksis av nestoriansk type. Kirkegang ble belastet med uforutsigbarhet mer eller mindre. Får vi del i Jesu undervisning eller private funderinger over teksten? Får vi syng bibelsk lødige salmer i en ellers mager liturgi?

KONKLUSJON: GUDS KIRKES GYLDIGHETSKRITERIUM FORTSATT GYLDIG

Kristus-bekjennelsen fra himmelen *samler* Guds kirke på jorden, og markerer kirkens grense med apostelordets lære (1 Kor 10:16f, Rom 16:17). Forholdet mellom grensemarkering og samling tilsvarer forholdet mellom lov og evangelium. Den bekjennende kirke fremstår i samlingen om trofaste embetsutøvere i deres gjerning. Gyldighetskriteriet er den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Da kan et skriftsted fra Herren være nok til kirkelære (jf Apg 15:16f).

Karakteristisk er den *uforbeholdne* mottagelse av apostelordets lære «som Guds ord» (1 Tess 2:13). Hvor dette skjer, praktiserer dømte mennesker sin dåp i forsakelse og tro. De avstår fra djevelens gjerninger og alt hans vesen, og øver troen på syndenes forlatelse i gjerninger som har *Guds ord og bud* for seg, enhver i sitt kall.

I tråd med kirkens rettstradisjon fra aposteltiden, må kristne sky de kirkefelleskap som skjerner fornektelser over lærekatedre og prekestoler, og ved Herrens bord (Mt 7:3). Jesus visste hva som bor i mennesket (Joh 2:25), og lærte oss bønner: "*Helliget vorde ditt Navn!*" og advarte mot farisèernes og saddusèernes lære (Mt 16:6, 11). Evangelisten Matteus har i sin redaksjon markert advarselen ved å plassere den hendelse foran Peters bekjennelse ved Caesarea Filippi og hans protest mot Jesu gang til sin store lidelse i Jerusalem. Den første bønn i Herrens bønn er en lovprisende bønn til vår Far i himmelen, om å hellige sitt Navn på oss med sin utleggelse av Skriften, gitt kirken fra dens Herre og Lærer. Gyldighetskriteriet er hellig.

7. LOV OG EVANGELIUM

Saken gjelder ingen frelsesteori, men Guds sjelesorg gjennom hele Bibelen. Guds sjelesorg er så ganske annerledes enn noen kunne tenke seg. Gud er hellig, og derfor nidkjær for sitt verk som han elsker. Han hater synd og samtidig viser han en kjærlighet som overgår all hans nidkjærhet.

En illustrasjon, Jes 6:1-7. Profeten Jesaja fikk et syn av Guds hellighet i templet. Det var et skremmende syn, men også trøsterikt. Serafene sang så det runget: » Hellig, hellig, helliger Herren Sebaot. All jorden er full av hans herlighet.» Boltene i dørterklene ristet og templet ble fylt med røk. Jesaja oppfattet sin fortapte situasjon og sa: «Ve meg! Det er ute med meg, for jeg er en mann med urene lepper, jeg bor blant et folk med urene lepper, og mine øyne har sett Kongen, Herren, Allhærs Gud.» Da kom en av serafene bort til Jesaja. Han hadde en glo tatt med en tang fra alteret. Med gloen rørte han ved leppene til Jesaja og sa: «Din skyld er tatt bort, din synd er sonet.»

Gud handler med oss mennesker på to måter - med lov og evangelium. Det aller kraftigste uttrykk er «Jesus Kristus og ham korsfestet» (1 Kor 2:2). Hans legeme er det Guds tempel hvor Gud forlikte verden med seg selv, så han ikke tilregner oss misgjerningene. Derfor opprettet han løse- og bindemaktens embete. Ved det formaner Gud enhver til å la seg forsone med ham og for Kristi skyld motta syndenes forlatelse. (2 Kor 5:18ff) Guds nådetilsagn er vår redning i tid og evighet. Men vender vi det døde øre til, straffer Gud. (Jes 6:9ff) Så må

Gud reagere, for Gud er hellig. Skal vi en gang få se ham i hans hellighet, må vi være kledd i Guds hellighet.

Gud gjør miskunn i tusen ættledd mot dem som elsker ham, og han straffer dem vnder ryggen til hans selvhengivende og tilgivende kjærlighet. Krusifikset minner oss om begge rek-sjonsmåter, både Guds nidkjærhet for sitt verk og Guds kjærlighet til sitt verk. Den enbårne Sønnens legeme er templet hvor Guds forsoning med verden fant sted. Opphengt på korset, var han legeme det sted hvor Gud opprettet den nye pakt i det aller helligste – i hans blod (Mt 26:28, jf 2 Mos 24:8, Jes 53:12, 1 Kor 5:7).

Født av en kvinne og født under loven, kjøpte han fri dem som stod under loven, så vi kunne få barnekår og arverett hos Gud (Gal 4:4). Guds Sønn, født av Faderen fra evighet, ble sant menneske, født av jomfru Maria (Joh 1:14). Han viste seg for verden i en tjeners skikkelse (Fil 2). Lydig til døden på korset har han oppfylt Guds hellige lov i alle deler og i alles sted (Mt 5:17, Rom 8:3, Heb 2:14ff). Han er i all evighet Guds rene Lam, som har båret verdens synder (Åp 5). **Joh 3:16** – *SÅ har Gud elsket verden...*

Denne underfulle kjensgjerning stadfestet Gud med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Men øyenvitnene til den Oppstandne kunne umulig forstå det, ikke før han underviste dem i Skriftene. På Pinsedagen utrustet han de tolv med Den Hellige Ånd, så de kunne gi videre den himmelske lære og legge grunnvollen for kirkens liv i denne verden. Denne utrustning omfatter også Paulus. **1 Kor 15:1f** – *Jeg kunngjør for dere, brødre, det evangelium jeg forkynte dere, det dere har mottatt og står på. Gjennom det blir dere frelst, hvis dere holder fast på det ordet jeg forkynte – så sant dere ikke forgjeves er komme til tro.* Hvilket «evangelium»? Evangeliet om syndenes forlatelse på grunn av Kristi fortjeneste. Han er den Guds rettferdighet som evangeliet åpenbarer uavhengig av lovgjerninger. (Rom 1:16f, 3:19-22, 28, jf Mt 5:3 osv.)

Troens øyne er skriftene i Det gamle testamente, som lar oss se Guds løfter oppfylt i Jesus fra Nasaret. Jesu undervisning i «Skriftene» viser oss hvem han er, hva han har gjort og hvorfor (se forkl 2 trosart, Lille Katekisme). I kraft av sin Guddoms person har han oppfylt Guds hellige lov i alle deler og i alles sted. Derfor ble han sant menneske, født av jomfru Maria. (Mt 5:17, Gal 4:4.)

I kraft av sin Guddoms person kunne han være Guds rene, hellige Lam og bære verdens synder. **Rom 6:9** – *døden har ikke lenger noen makt over ham.* **Fil 2:9** – *Derfor har Gud høyt opphøyet ham og gitt ham Navnet over alle navn...* (Jf 1 Joh 5:5ff) Han er den rettferdighet som evangeliet åpenbarer (Rom 1:16f). (Mt 5:20, 6:33, Joh 16:10 osv). Frelsen gis av nåde - gratis - uten lovgjerninger «ved troen på Jesus Kristus» (Rom 3:21-28, Gal 2:16, 1 Kor 15:2. Ef 2:8 osv).

Men blir Guds forsoningsverk tilslørt og Kristi stedfortredergjerning underkjent, blir Guds evangelium avskaffet med lovreligion. Derfor må kristne lære å skjelne mellom lov og evangelium, så de kan anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv til trøst mot lovens anklager. Denne øvelse tjener til å bevare troens frimodighet mot døden og dommen. Våre forsøk på å rettferdighet gir ingen frelsesvisshet, stilt overfor den hellige Gud. Troens frimodighet er Guds frelsesverk i Jesu lidende lydighet. Med ham til gave, følger livet med Kristus som eksempel i gode gjerninger (Rom 6:14).

Læren om Guds lov og vilje fins i hele Bibelen (Joh 5:37-40), og likeså evangeliet (Rom 1:1f, 3:21, Apg 10:43). Ikke noe bibelsted gir anledning til å rangere forholdet som et lærestykke av underordnet betydning. Denne påstand i moderne økumenikk strider mot Kristi undervisning i Skriftene. Begge består. Guds lov består, om så himmel og jord forgår (Mt 5:17-19, Gal 1:7, 9). Og den rettferdighet som evangeliet åpenbarer, er en evig rettferdighet (

Den bibelske språkbruk om Guds lov og evangelium

I Bibelen benyttes ordene lov og evangelium i både vid og avgrenset mening.

Ordet «lov» i **vid** mening sikter til hele den guddommelige åpenbaring.

Jes 2:3 – «Kom, la oss gå opp til Herrens fjell, til Jakobs Guds hus, så han kan lære oss sine veier og vi kan ferdes på hans stier!» For Herrens lov skal gå ut fra Sion, Herrens ord fra Jerusalem.

I **avgrenset** mening benyttes «lov» om alt som formidler kunnskap om synd.

Gal 3:10, 12 – De som holder seg til lovgjerninger, er under forbannelse. For det står skrevet: Forbannet er hver den som ikke holder fast på alt det som står skrevet i lovbooken og gjør etter det. /.../ I loven kommer det ikke an på tro, der heter det: Den som holder budene, skal leve ved dem. **Rom 3:19f** – Vi vet at alt det som loven sier, gjelder dem som har loven, for at hver munn skal tie og hele verden stå skyldig for Gud.

Ordet «evangelium» i **vid** mening sikter til kristentroen som helhet.

Mk 1:1 – Dette er begynnelsen til evangeliet om Jesus Kristus, Guds Sønn.

I **avgrenset** mening benyttes «evangelium» om alt som tilsier syndere forlatelse, nåde, fred osv, kort sagt alt som tilsier frelsen.

Mk 1:15 – «Tiden er kommet, Guds rike er nær. Vend om og tro evangeliet!» **Rom 1:16f** – jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for alle som tror. /.../ For i det åpenbares Guds rettferdighet, av tro og til tro, slik det står skrevet: Den rettferdige skal leve ved tro. **10:15f** – Hvor herlig lyder fot-trinnene av dem som bringer godt budskap! Men ikke alle var lydige mot evangeliet. (Apg 20:24, Ef 1:13, 6:15.)

Lov og evangelium hører sammen med rettstermene *rettferdig* og *rettferd* (el rettferdighet). De beskriver det som er helt i samsvar med retten. Brukt om Gud, beskriver ordene Guds herlighet.

Fra Esras bekjennelse, **Esra 9:15** – Herre, Israels Gud, du er rettferdig. Der-for er vi i dag en rest som har sluppet unna. Se, nå trer vi fram for deg med vår skyld. Etter det som har hendt, kan ingen bli stående for deg. (Job 34:17, Sal 4:2, 11:7, 51:6, 145:17, Dan 9:14.) **Joh 17:25** – Rettferdige Far, verden har ikke kjent deg, og disse vet nå at du har sendt meg. **Mt 6:33** – Søk først Guds rike og hans rettferdighet. (Rom 3:5)

Vi merker oss fire ting:

For det første: Kun Gud er Den Rettferdige. Guds rettferdighet har ingen kriterier utenom Gud selv. Gud er Gud.

Jer 11:20 – Herre, Gud Sebaot, du rettferdige dommer, som gransker hjerter og nyrer, la meg få se at du tar hevn over dem; for jeg har overlatt min sak til deg.

Brukt om Kristus Jesus, beskriver ordene den herlighet som han har i kraft av sin Guddoms person.

Apg 3:14 – Dere fornektet Den Hellige og Rettferdige og bad om å få løslatt en morder.

1 Pet 3:18 – Kristus selv led døden for syndenes skyld, èn gang for alle. Den rettferdige led for urettferdige for å føre dere fram til Gud. (Apg 7:52, 22:14. 1 Joh 2:1.)

For det andre: Gud er rettens kilde og handler rettferdig i alt han gjør.

Jer 23:6 (om den rettferdige Spire) – dette er navnet han skal få, Herren, vår Rettferdighet. (Rom 1:17.)

Gud er både Dommeren og målestokken for all annen rett og for menneskets rettferdighet.

Dom 5:11 – Hør hvor de jubler, de som deler bytte ved vanningsstedene. Der priser de Herrens rettferdige gjerning, hans frelsesverk mot folket i Israel. (Dan 9:14, Sal 145:17.)

For det tredje: Hvert menneske skal prøves på Guds åpenbarte vilje. Gud er rettferdig når han taler, dømmer og frelser.

Sal 51:6 – Mot deg alene har jeg syndet, det som er ondt i dine øyne, har jeg gjort. Så får du rett når du taler, og står der ren når du feller dom. (Sal 9:9, Rom 3:21-26.)

Apg 17:31 – Han skal dømme verden med rettferdighet, og har til dette bestemt en mann. Det har han gjort troverdig for alle ved å oppreise ham fra de døde. (Rom 2:6, Åp 19:11.)

For det fjerde: "Guds rettferdighet" hører sammen med Guds pakter med sitt folk – både lovpakter og nådepakter. *Lovpakten* tilskriver Gud alle rettigheter og mennesket alle plikter. *Nådepakten* tilskriver mennesket alle rettigheter og Gud alle plikter. Guds rettferdighet kan ikke skillles fra hans sannferdighet og trofasthet. Gud holder sine løfter, men straffer dem som forakter pakten.

Neh 9:8 – Du holdt ditt løfte, for du er rettferdig. **Jes 5:16** – Herren, Gud Sebaot, skal være høy når han feller dom. Den Hellige viser seg hellig ved rettferd. **Mk 16:16b** – men den som ikke tror, skal bli fordømt. (Jf Jes 10:22, 28:17ff.)

Fra bekjennesskriftene:

1. *Om åpenbaringsordets "juridiske" språkbruk:* Evangeliet i vid mening handler om hele Kristi lære – om omvendelse og syndenes forlatelse. Se Apol 4:62, 12:29, 27:54. FC Ep 5:6f, SD 3-9. - Rett forstått er hele evangeliet avhengig av den andre trosartikkel, SK Troen, 33.
2. Evangeliet i vid mening tar ikke hensyn til «den egentlige forskjell mellom loven og evangeliet /.../ når det sies at evangeliet er en forkynnelse av omvendelse og tilgivelse for syndene. /.../ Dernest blir ordet «evangelium» brukt /.../ i sin egentlige betydning, /.../ (om) forkynnelsen av Guds nåde, /.../ når Kristus sier: «vend om og tro på evangeliet» (Mk 1:15).
3. Slik blir også **ordet** omvendelse /.../ på noen steder /.../ brukt og forstått *om hele menneskets omvendelse* (sit Luk 13:5).»

Andre steder skjeller mellom *omvendelsen og troen* (Lk 5:7, Mk 1:15, Apg 20:21) eller mellom *omvendelse og tilgivelse for syndene* (Lk 24:46). Da betyr det å omvende seg «ingenting annet enn i sannhet å erkjenne synden, angre den av hjertet og avstå fra den. Denne erkjennelse kommer av loven, men den er ikke nok som frelse-

bringende omvendelse til Gud, om ikke troen på Kristus kommer til. /.../ det hellige evangelium tilbyr Kristi fortjeneste til alle botferdige syndere som er blitt skremt ved forkynnelsen av loven. For evangeliet forkynner ikke tilgivelse for syndene for de harde, sikre hjerter, men for «knuste» eller «botferdige» (Lk 4:18 = Jes 61:1). Og for at ikke den anger eller skrekk som loven vekker, skal bli til fortvilelse, må forkynnelsen av evngeliet komme til, slik at det blir en «omvendelse til frelse» (2 Kor 7:10).» FC SD 5:3-9. Se videre, samme 12-22, og Ep 5:5 (pkt 4).

4. Så lenge Kristi lidelse og død forkynner Guds vrede over synden og forskrekker samvittighetene, hører vi ikke evangeliet i egentlig mening, for Kristus ble gitt for å trøste og oppreise de forferdede, FC Ep 5.10, SD 5:12.
5. Evangeliet i avgrenset (egentlig) mening er den trøsterike forkynnelse av Guds tilgivende nåde, SA C 4. Jf FC Ep 5:7, 10, SD 5:9, 12, 21f. - Brukt om Guds løfte, Apol 4:5, 388. Løftet gjelder Guds nåde, syndenes forlatelse og rettferdiggjørelse ved tro, CA 4:2, Apol 4:43, 62, 110, 231, 274f, 12:2, 27:11, 23. Jf FC Ep 5:9, SD 3:39. - Evangeliet er i en sum syndenes forlatelse, mottatt av nåde, ved troen, kun for Kristi skyld, Apol 27:13.
6. Evangeliet «gir råd og hjelp mot synden på mer enn en måte, for Gud er rik i sin nåde: Først gjennom det muntlige ord, når syndenes forlatelse blir forkynt i all verden. Det er evangeliets egentlige embete. For det andre ved dåpen, og for det tredje gjennom alterets sakrament. For det tredje gjennom nøklemakten, og dessuten gjennom brødrenes innbyrdes samtale og trøst» (Mt 18:20). SA C 4, jf 3:8.
7. Den rette bot er en lære som evangeliet åpenbarer fra himmelen, Apol 27:54, SA C 3:41. - Kallet til omvendelse og tro har adresse til alle, FC SD 11:28, 37.
8. Skriftens innhold bør inndeles i hoveddelene Loven og Løftene (el Evangeliet), Apol 4:5f.
9. Vi må skjelne mellom lov og evangelium med stor omhu, for ellers blir Guds velgjerninger i Kristus tilslørt og evangeliet gjort til en lovlære, FC SD 5:27. (En utførlig fremstilling gir Konkordieformelens art 5.)

Hva er forskjell og sammenheng?

Forskjellen handler om rake motsetninger. I Bibelen er de henvist til hvert sitt virkeområde, men likevel ikke skilt fra hverandre. Først noen ord om forholdet *lovoppfyllelse og forsoning*:

Loven krever fullkommen oppfyllelse. Gud er hellig og krever hellighet fullt og helt.

Mt 22:37f - Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men et annet er like stort: Du skal elske din neste som deg selv. **Rom 13:10** – Altså er kjærligheten lovens oppfyllelse. **3 Mos 19:2** – Dere skal være hellige, for jeg, Herren, deres Gud er hellig. **Mt 5:48** – Vær også dere fullkomne likesom deres himmelske Far er fullkommen.

Uten lovoppfyllelsen, står mennesket under lovens anklage og fordømmelse.

Til bibelstudium:

2 Mos 20:5f. Rom 13:1ff. Gal 3:10, Rom 3:9-19.

1 Tim 1:9f. Kol 2:16f, Rom 3:20, 8:7.

Rom 4:15. 1 Joh 5:3.

Evangeliet forkynner en forsonet Gud.

Joh 15:9f – Likesom Faderen har elsket meg, så har jeg elsket dere. Bli i min kjærlighet! Om dere holder mine bud, blir dere i min kjærlighet.

2 Kor 5:21 - Den som ikke visste av noen synd, har han gjort til synd for oss, for at vi skulle bli Guds rettferdighet i ham (v 19, Apg 20:24).

Kristi lovoppfyllelse er vår eneste ros for Gud (Mt 5:3, 11:5, Lk 4:18).

Så til motsetningene:

Forholdet fornuft og åpenbaring:

1. Loven innskjerper hva fornuften dunkelt aner, og appellerer til menneskenes innbilning om frelse ved gjerninger.
2. Evangeliet er en hemmelighet fra før verdens skapelse, skjult for fornuften, men åpenbart ved Sønnen (Joh 17:3, 1 Kor 2:7f), og trer fram ved "Åndens embete" – løse- og bindemaktens embete (2 Kor 3:6, 8, Joh 20:23).

Forholdet syndserkjennelse og tro:

3. Loven er kilden til syndserkjennelse: Loven avslører synd, anklager synd, tilregner skyld og fordømmer synd (Mt 5:17f, Gal 3:10, Rom 1:18, 3:9-19), i den hensikt å gi kunnskap om vår sydenatur og dens fortjente lønn.
4. Evangeliet er kilden til tro: Det meddeler frifinnelsen for den bedrøvede, og tilsier Guds tilgivelse (Rom 3:28, 10:4, Jes 61:1, Lk 4:18). Årsaken er Kristi lydighet (Joh 1:29, Mt 5:17, 2 Kor 5:19). Men den som lærer frifinnelsen med forbehold om gjerninger, er en forfører (Gal 2:21, 5:4, 12).

Gjerningsrettferdighet eller trosrettferdighet:

5. Loven åpenbarer Guds hellighet, krever den fullkomne oppfyllelse, og lover på dette vilkår evig liv.
6. Evangeliet åpenbarer Guds rettferdighet "uten lov" og forkynner "troens ord", at den "som ikke arbeider, men tror på ham som erklærer den ugudelige rettferdig, ham regnes hans tro til rettferdighet" (Rom 4:5, 3:21, 10:4-9).

Trussel eller trøst:

7. Loven truer med det evige «utenfor», utelukket fra Guds rike, enhver som ikke gjør deretter. Trusselen er unyttig, for loven er "svak på grunn av kjødet" (Rom 8:3).
8. Evangeliet oppmuntrer med Sønnens lydighet, "født under loven" (Gal 4:4) og gjort til synd og forbannelse for alle (2 Kor 5:21, Gal 3:13). Evangeliet kunngjør "lovens siktemål, som er Kristus til rettferdighet for hver den som tror" (Rom 10:4).

Frelse mot vederlag eller frelst av nåde:

9. Lovens løfte om evig liv har lovoppfyllelsen som betingelse (Gal 3:2, 12, Lk 10:28).
10. Evangeliets løfte er ubetinget og fritt. Det tilsier og rekker oss Kristus til gave, til frelse ved tro – ikke ved lovgjerninger (Rom 3:21, 28, Ef 2:9, Gal 2:16). Da er ordet "tro" ingen tilleggsytelse, men Åndens suverene skapelse i deres innerste som hører evangeliet om Kristi fortjeneste, og anvender den på seg selv.

Fangenskap eller frihet:

11. Loven fanger og overvåker (Gal 3:23), "gjør hele verden skyldig for Gud" (Rom 3:19b), "virker vrede" (Rom 4:15a), forbanner "hver den som ikke holder alt" (Gal 3:10b), og er "dødens embete" og "fordømmelsens embete" (2 Kor 3:7, 9).
12. Evangeliet befri fra syndens og dødens lov ved prekenembetet, som er "Åndens embete" eller "rettferdighetens embete" (2 Kor 3:8f). Det kunngjør Guds forsoning med verden og tilsier syndenes forlatelse for Kristi skyld. Med evangeliet som middel virker Den Hellige Ånd den tro som løftet oppmuntrer til (Apg 16:30-34, Rom 10:17).

Forskrift eller innskrift:

13. Loven lærer oss det dobbelte kjærlighetsbud, og foreskriver gjeringer som har Guds ord og bud for seg.
14. Evangeliet bringer Den Hellige Ånd, som innskriver loven i de troendes hjerter (Jer 31:31-34). Med Kristus som gave, får de ny vilje, lyst og kraft til å leve etter Guds vilje med ham til eksempel. Selv om fornyelsen er i sin begynnelse på grunn av arvesyndens motstand, er det ingen fordømmelse for den som ved dåpen og troen er ikledd Kristus – troens rettferdighet. (Mk 16:16, Rom 8:1, Gal 3:26f. Rom 12:1f, 2 Kor 5:14f, Kol 3:12-17.)

Død eller liv:

15. Loven sønderknuser og dør "det gamle menneske" med dets onde begjær i menneskets innerste.
16. Evangeliet lar Kristi røst lyde med syndsforlatelsens ord til nedbrutte og fangne. Slik oppreiser han og befri fra døden i våre synder, og styrker og bevarer "det nye menneske" hos Gud. (Lk 15:24, Joh 5:24, 17:24, Apg 15:11. Ef 2:1, 4-8, 3:14-17, 4:22ff, Kol 3:1-17. Jf 1 Kor 15:44-49.)
- 17.

Fra bekjennesskriftene:

1. For å forstå gjerningene, må Skriften lære oss å skjelne rett mellom lov og evangelium, Apol 4:256-260, 265f, 270. Loven må straffe tvil og vantro som synd, mens evangeliet (i egentlig mening) forlater all synd, samme. FC Ep 5:6-9, SD 5:19, 27.
2. Begge lærdommer er "fra verdens begynnelse alltid og alle steder blitt fremført i Guds kirke" - ved siden av hverandre og med tilbørlig forskjell, og skal "med omhu" fremholdes i Guds kirke inntil verdens ende, FC SD 5:23-26.
3. **Ambrosius:** "Synden ble større ved loven, men nåden overstrømmet ved Jesus (Rom 5:20). For etter at hele verden ble ham underlagt, tok han bort hele verdens synd, slik Johannes vitner og sier: "Se, Guds Lam som borttar verdens synd". /.../ Derfor må ingen rose seg av sine gjerninger. Men den som er rettferdig, har dette som en gave, etter som han ved dåpen er gjort rettferdig. Det er således troen som frigjør oss ved Kristi blod, for salig er den som har fått sin synd forlatt og nåden gitt (Sal 32:1)." Apol 4:103 (sitat e svensk overs.)
4. Guds løfte om miskunn for Kristi skyld ble først gitt til Adam, deretter til fedrene, deretter forklart av profetene, og til slutt forkynt og budt fram av Kristus blant jødene, og av apostlene spredt ut over hele verden, Apol 12:53. - De hellige i kirken har alltid trodd at Gud tilgir syndene uten vederlag for Kristi skyld, og hertil kommer Den Hellige Ånds vitnesbyrd, samme 70-73 (ad Apg 10:43f).

Sammenblanding av lov og evangelium

Lov og evangelium utelukker hverandre gjensidig i frelsen. Det vet vi av Skriftens utsagn, og især av Kristi ord og apostlenes praksis (2 Sam 12:13, Lk 7:48, Apg 2:37-39, 16:27-31). Når lov og evangelium strides i vårt innerste, da gjelder det å anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv, for falske trøstegrupper utelukker frelsesvisshet. Sammenblanding skjer på to måter:

- Når frelsen blir forstått som en forvandlingsprosess underveis mot lovoppfyllelse. Da må visshet om å være underveis søkes i bruken av Kirkens sakramenter (Romerkirken).
- Når evangeliet forstås som et budskap om forpliktelser og vilkår i en frelsesplan. Da må man søke frelsesvisshet i opplevelser og engasjement, forstått som Åndens umiddelbare nådevirkninger i en indre forvandling (trossamfunn i calvinsk-reformert tradisjon og såkalt "vekkelseskristendom" på luthersk kirkemark).

Eneste årsak til frelsesvisshet er Guds universelle nåde mot Adams falne ætt. Gud er en forsonet Gud. Evangeliet åpenbarer Guds nådige sinnelag i Guds forsoning med verden i Jesu Kristi offerdød. Med evangeliet og sakramentene som ytre midler, tilsier og meddeler Gud oss Kristus til gave - Den Hellige og Rettferdige, gitt av nåde. Han er vår hellighet og rettferdighet for Gud.

Men vil man gjøre seg fortjent til nåden med tilleggsytelser, eller etterkomme krav om godtgjøring for begåtte synder, legger man en annen grunnvoll og forkludrer Guds verk. Sammenblanding av lov og evangelium baner vei for *synergismen* – læren om samarbeid mellom Gud og menneske om frelsen.

Karakteristisk for pietistisk-reformert forkynnelse er appeller til de rette adressater. Forkynneren opptrer i Den Hellige Ånds sted, henvender seg til tilhørere som har den rette innstilling, oppfordrer dem til å ta standpunkt for Jesus, og ser etter synlige og hørbare tegn til overgivelse, med påstand om Åndens nådevirkninger i hjertene. Slik forkynnelse er uforenlig med Kristi lidende lydighet og stedfortredende offerdød i alles sted, og uforenlig med Guds handlende og suverene allmakt når og hvor han virker troen i dem som hører evangeliet om vår frifinnelse i Kristi død. Den Hellige Ånd merkes på oppmuntringen i hjertets innerste: Det er til deg også! Da hender det at tilhørere anvender Kristi fortjeneste på seg selv og oppdager i etterkant at «jeg tror».

Gud forferder alle med Lovens ord, og meddeler frifinnelsen til alle med evangeliets ord (Rom 3:23f). Med lov og evangelium møter Gud oss i all sin ukrenkelige hellighet og i all sin underfulle kjærlighet. Med loven driver han mennesker til rett selverkjennelse og bevarer sine barn i den. Med evangeliets uforbeholdne gave – syndenes forlatelse for Kristi skyld, gir han den eneste grunn til frelsesvisshet. I Guds løfte og frie gave - og bare der! - gis den sanne trøst mot døden og dommen.

Blir vekselvirkningen (dialektikken) mellom lov og evangelium tilslørt og underkjent, må man fremstille forholdet på en av to måter: Til den ene siden går de som gjør forholdet til en gradforskjell. De gjør "evangeliet" til en overkommelig lov (nova lex). Til den andre siden går de som lar forholdet gå opp i "en høyere enhet" (f eks Zwingli). Syntesen imøtekommer fornuftens krav til en begripelig Gud. Enten man går til den ene eller andre siden, har sammenblandingen en dobbel konsekvens:

For det første blir Guds enhet gjort avhengig av mennesker, som om mennesker kan kontrollere åpenbaringsordets Gud med de rette ord og gjerninger! Da er vi over i den magisk-terapeutiske deisme, i strid med åpenbaringsordets stykkevise gudskunnskap (1 Kor 13:9, 12). For det andre opphever man det bibelteologiske faktum at både lov og evangelium er Guds Ord.

Så lenge mennesker lever upåvirket av lov og evangelium, lever de etter allmenreligionens regel om lønn som fortjent. Innvendingen mot evangeliet er den velkjente: Dette er for lett-vint! Det må da mer til? Tilpasser man forkynnelsen deretter, blir resultatet kristeliggjort lovreligion. Det naturlige menneske tar hverken Guds hellighet eller seg selv på alvor.

Fra bekjennelsesskriftene:

1. Evangeliet forkynner rettferdigheten ved troen på Kristus, som åpenbarer en annen rettferdighet enn den som lov, fornuft og filosofi lærer, Apol 4:43, jf 16 og 230.
2. Den Hellige Ånd kommer med evangeliets ytre, muntlige ord, SK Dåpen 30. Ånden er virksom ved evangeliet, samme 38, FC SD 2:18, 3:16, og gis ved evangeliet, CA 5:2.
3. Gjør man evangeliet om Jesu lidelse og død til en bots- eller domsforkynnelse, røver man den sanne trøst fra de kristne og legger kirken åpen for lovlære, FC Ep 5:11, SD 5:27.
4. Evangeliet blir ødelagt med gjerningslære og forakt for troen, Apol 4:110, 121, 159, 186. - Hvor evangeliet er omgjort til lovlære, har man avskaffet evangeliet, Apol 12:79, 89, FC SD 5:27.
5. Uten evangeliet, fins ingen kjennskap til Kristus. Det er i Ordet Den Hellige Ånd tilbyr og rekker oss "frelsens skatt", som Kristus har vunnet for oss. SK Troen, 38.
6. I Herrens Nattverd tjener Gud oss med evangeliets løfte og et sakrament som krever tro. Derfor er det en hån mot evangeliets Gud å bruke messen til godtgjørelse for dødes synder, Apol 24:90f. (Bespottelig er også læren om menighetens nattverdfeiring som den virkekraftige årsak til det sakramentale under, i strid med Kristi ord om sin tjeneste for oss.)
7. Apol 27:13: "O Kriste, hvor lenge vil du bære over med denne spott som våre fiender angriper ditt evangelium med! /.../ syndenes forlatelse blir mottatt av nåde, ved troen, for Kristi skyld. Er ikke dette evangeliets egen stemme, er ikke dette den evige Faders mening, som du som er ved Faderens bryst, har åpenbart for verden, da må vi med rette bli straffet. Men din død er et vitne, din oppstandelse er et vitne, Den Hellige Ånd er et vitne, hele din kirke er et vitne om /.../ at vi får del i syndenes forlatelse, ikke for våre fortjenesters skyld, men for din skyld, ved troen."

Lov og evangelium en felles front mot sammenblanding

Forholdet lov og evangelium representerer ikke fornuft og spekulasjon, men Skriftens vitnesbyrd om Guds underfulle nidkjærhet og kjærlighet.

Guds sjelesorg foregår når apostlenes etterfølgere forvalter evangeliet og sakramentene under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham. Denne sjelesorg er unik, men foregår på troskapens vilkår uten imponerstatus. Guds enbårne Sønn tok tjenerskikkelsen på. Slik fremtrer Guds visdom. I den forsamlede menighet er han virksom med enkle tegn – i prekenen med sin undervisning i delegatens munn, i dåpen med ord og vann, i skriftemålet med avløsningens ord, i nattverden med sitt legeme og blod i brødets og vinens skikkelser. Åpenbarings-

ordets Gud gjør undere med uanselige midler, lik unnfangelsens under i jomfru Maria's morsliv, forsoningens under i en korsfestede Kristus og hans legemlige oppstandelse fra Josefs grav.

Den som vil lære åpenbaringsordets Gud å kjenne, må forkaste sine gudsforestillinger og bli en Jesu disippel. Åpenbaringsordets Gud gir seg til kjenne gjennom Jesu undervisning om sin person og om sin lidelse, død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt. Med kunnskapen følger kjennskapen til ham, lik en venn å stole på i liv og død. Han er virkelig «Guds rettferdighet», gitt meg i min dåp. Med ham til gave, følger en kristen Kristi eksempel i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Gaven er gitt i begynnelsen til bruk i troens øvelse hele veien. Og vil jeg bli sterk i troen, må jeg høre syndenes forlatelse tilsagt meg i det private skriftemål, og ofte motta Kristi legemes og blods sakrament til et synlig pant på Guds nådepakt i min dåp. Slik styrker han og bevarer sine venner i «de helliges samfunn» med ham i de hellige ting (kommunionen). Åpenbaringsordets hellige Gud er en synder nådig, for Gud er den han sier han er – underfull i alt sitt verk.

Fra bekjennelsesskriftene:

1. Avløsningen (absolusjonen) - eller Guds nådetilsagn meddelt i skriftemålet, er "evangeliets stemme", Apol 4:271, 12:2, 39, 61 og 105, 27:13. - I skriftemålet blir evangeliet anvendt på den enkelte (el den forferdede samvittighet), samme 12:35.
2. Skriftemålets begrunnelse er Guds løfte om syndenes forlatelse på grunn av Kristus, vår mellommann og forsoner, samme 12:76. Gud vil vi skal tro hva han lover, og motta gaven fra ham, og erklærer dette for å være sann gudsdyrkelse, samme 4:228, 345, 12:76, 88, FC SD 5:19.
3. Evangeliet nøder oss til å gjøre bruk av Kristus i rettferdiggjørelsen, for ved ham har vi adgang til Gud ved troen, Apol 4:291.
4. I tillit til Guds løfte og miskunn, erkjenner vi oss til samme tid som unyttige tjenere, som ingenting fortjener med våre gjerninger. Denne bekjennelse eier troens trøst. Samme 337f.

Den villfarne antinomisme

Direkte oversatt betyr antinomisme «mot lov» (*anti nomos*). Farisøerne anklaget Jesus for å «opphøve Loven eller Profetene» (Mt 5:17). Ett ankepunkt var Jesu forhold til sabbatsbudet (Joh 5:18). Samme anklage rammet Paulus, som ikke forpliktet hedningekristne på Lovens påbud om omskjærelsen (Galaterbr).

Mot den falske iver for Guds lov

Under det såkalte «apostelmøtet» i Jerusalem ble denne læretvist avgjort med et ord fra Herren ved profeten Amos (Apg 15:16f). Med hensyn til læren, var heller ikke en Herrens apostel gitt noen selvstendig kompetanse eller autoritet. Kirken er forpliktet på den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Men hvordan skal kristne praktisere kjærlighetsbudet i sin omgang med jøder? Da forplikter kjærligheten på «helligetsloven» (3 Mos 18-20, jf Apg 15:29).

Altså fins det en iver for Guds lov som beror på mangelfull innsikt i den frelsesvei som evangeliet åpenbarer uten lov (Rom 10:2). Denne nidkjærhet har Kristus og hans apostler

avvist. Gjør man loven til frelsesvei – både seremoniloven og moralloven, må man med stor konsekvens forfølge kristne (Apg 22:3f), eller i det minste utstøte dem fra synagogen. Her handler det ikke om lovanvendelse og interessekontroll, men om den oppstandne Kristus. Det er Ham man forfølger og utstøter (Apg 9:4f, 22:7f. 26:14f). Som Herren, så hans tjenere (Mt 10:25).

Den uberettigede antinomisme

Den har to kjennetegn: (1) *Fraværet av Kristi lovoppfyllelse i læren om rettferdiggjørelsen*, og (2) *evangeliet skilt fra Guds lovåpenbaring*. Man påstår at loven bare tilsynelatende åpenbarer Guds vrede, mens evangeliet åpenbarer Guds *egentlige* sinnelag – hans kjærlighet til syndere, og Guds *egentlige* vilje - å gi syndere evig liv.

En rettferdiggjørelseslære uten Kristi lovoppfyllelse strider mot Guds kjærlighet. Det er i Sønnens lidende lydighet Gud åpenbarer sin underfulle kjærlighet til syndere (Gal 4:4). Sønnens lidende lydighet i alles sted er eneste grunn til et menneskes frifinnelse hos Gud. Han er Guds *virkelige* rettferdighet, den Gud tilregner troen. Da er synderen virkelig rettferdig for Gud ved troen, og blir hva han er ved Kristi virksomme nærvær ved troen. Så er det ikke menneskets forhold til Guds lov, men dets tilflukt til Kristi lidende lydighet som kvalifiserer til barnekår hos Gud. Denne tro er Den Hellige Ånds verk i dem som hører evangeliet, så de anvender Kristi fortjeneste, enhver på seg selv. (Gal 1:8f, Rom 3:23f, 28, 11:6)

Likevel skjer det at man forkynner rettferdiggjørelsen ved tro som om Kristi lovoppfyllelse er uten betydning i den troendes liv. Skiller man evangeliet fra Guds lovåpenbaring, overlater tilhørerne til egenrettferdighetens fortjenester i selvbekreftende sjelesorg. Blir Sønnens lidende lydighet under loven fortiet, glimrer fariséisk åndelighet desto mer. Da forsvarer antinomisten skillet med to halvsannheter: (1) Loven formidler ikke troens rettferdighet, og (2) evangeliet virker den anger (el omvendelse) som kommer av kjærlighet til Gud.

Det er sant at loven ikke formidler troens rettferdighet, men stanser vi her, følger *kortslutningen*: Altså må vi skille lov fra evangelium, så kristne fritt kan holde Herrens bud eller la være. Slik blir syndenes forlatelse et alibi for moralsk slapphet, og Guds gode skapervilje tilpasset enten flertallsmoral eller puritansk livsstil (i tradisjonen fra Augustin). Prisen er dåpens betydning for troens øvelse på nådepaktens grunn, løst fra Guds gode skapervilje i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Den villfarne antinomisme fyller Guds kjærlighetsbud med sin «rause» livsstil og selvbestemte friheter.

Den kirkeødeleggende virkning på lære og liv er omfattende, men høres ikke. Taushet innhyller *dåpformningen* i forkynnelse, liturgier og bønner. Knappt noen etterspør dåpens betydning i den kristnes liv, for apostolatets kirke må vike for markedstilpasninger til menneskepåfunn og fornuftsvisdom på modernitetens vilkår. Surrogat-løsninger trer i dåpformningens sted.

Tilpasningene til «livssynsmarkedet» slår tilbake med modernitetens normgivende kraft. Denne virkning er ikke taus, men høres over prekestol og ses i bruken av det liturgiske rom. Virkningen er antinomismens kirkesosiale produkt, med rette kalt «*den magisk-terapeutiske deisme*». Den fremstiller Kristus og kirken i et lesbisk parforhold, fortrenger løse- og bindemaktens embete, gjør privatskriftemålet overflødig, underkjenner Kristi skaperord over fremsatt brød og vinn, for viktigere er menneskers «nattverdfeiring». En troløs kirkeimita-

sjon formet i menneskers bilde bekrefter menneskene i deres ubotferdighet på allmenreligionens grunn.

Denne bunnfalske kirkeomsorg er underlagt kirkeautoritetenes kompetanse i god hensikt. De vil en kirke som tar verdens nød og samfunnets endringer inn over seg og overlate til kirkedebatten å balansere forholdet mellom tradisjon og fornyelse. De vil. De vil noe annet enn kirkens apostoliske læretradisjon, gitt i begynnelsen fra kirkens oppstandne Herre. Men begrunnet i en stats- og folkekirkelig rettsvillfarelse, må denne kirkehybris utøve kompetanse og myndighet i kraft av folkesuvereniteten, men i åpenbare motsetninger til Guds kirkes apostoliske grunnvoll, og uten gyldighet i Guds kirke og med tapt troverdighet. Hvorfor sette lyset under et kar og ikke i staken?

Den villfarne antinomisme stiger frem

Konsekvensene er omfattende. I stedet for den rett utlagte Bibel – gitt kirken i og med apostelordets lære (NT), trer en amputert Bibel og en utspekulert lære. Under skinn av raushet og toleranse, må slike kirkefellesskap tre fram med ordninger i gudsopprørets tegn og vitne falskt om Den treéne Gud, vår skaper og gjenløser (2. bud). Har man først opphevet forskjellen mellom lov og evangelium, må evangeliet være en ny lov (nova lex) og Guds lov følge etter evangeliet, og Guds vrede følge etter nåden.

Så til den andre halvsannheten. Det er sant at evangeliet om Kristus og ham korsfestet virker den sorg som kommer av kjærlighet til Gud, lik barnet som sørger over sin ulydighet mot kjærlige foreldre. Men kortslutningen ligger nær: Altså må den sorg som den troende kjenner, være første trinn i frelsen med forbehold om anger av kjærlighet til Gud. Men evangeliet er ikke kilden til syndserkjennelse. Antinomisten lar angeren begrunne troen, og endret livsførsel begrunne troens rettferdighet eller frifinnelsen hos Gud. Slik blir Guds nidkjerhet et vedheng til "evangeliet". Tankegangen følger Romerkirkens spor.

Guds hellige lov skilt fra evangeliet vitner om bibelteologisk uforstand, og konsekvensene om brist i logikken. Regel: Det er ikke farlig å synde, om du bare tror! Det er en regel fjernt fra dåpens betydning – forsakelsen og troen. Det er en styggedom for Gud, når man lar Guds kjærlighet bekrefte ord og gjerninger i strid med Guds gode skapervilje, som om Gud er avhengig av vår synd for å kunne vise sin kjærlighet. Hvor synden står i "kjærlighetens" tjeneste, vitner livet om Guds fiendemakters herredømme. (2 Mos 23:7, Ord 17:5, Jes 5:20-23)

Medisinen mot antinomismens villfarelse

Legedommen er den samme som mot den farisøiske lovrettferdighet «utenfra»: *Den jevne bibelundervisning om gode gjerninger* (Mt 15:1ff, 22:35ff, 19:16ff), og om muligheten til å gjøre dem til Guds ære og menneskers nytte og gagn.

En kristen er fri fra den mosaiske seremoniloven og dertil fri fra lovens forbannelse. Men en tredje frihet blir lett oversett: Friheten fra loven i samme grad som Den Hellige Ånd fornyer en kristen i kamp mot arvesyndens motkrefter («kjødet» el den onde menneskenatur). *Ved troen oppstår daglig «et nytt menneske, som skal leve evig for Gud i rettferd og renhet»*, sier vår barnelærdom om dåpens betydning (Rom 6:4). Det nye menneske bærer Åndens frukter og trenger ikke loven som pådriver (Gal 5:18, 1 Tim 1:9). Slik blir loven oppfylt i oss som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden (Rom 8:4).

Den lovoppfyllelse som loven ikke makter - på grunn av arvesyndens motstand, den skaper Ånden ved troen på Kristus. Han som er troens rettferdighet er også lovens oppfyller. Han har oppfylt kjærligheten til Gud og vår neste som seg selv. Det gjorde han av et rent hjerte – fullt og helt i alle deler og i alles sted. (Mt 5:18.) Kristi kjærlighet omfatter venn og fiende (5:20), og blir virkelighet ved Kristi virksomme nærvær i de troendes liv (Gal 2:20, 6:14f). Kristi lovoppfyllelse «innenfra» overstrømmer farisèernes krav til utvortes lovrettferdighet.

Den rettferdighet som Gud regner troen til rettferdighet, er ingen fiksjon, idè eller forestilling, men en *virkelig* rettferdighet – den Hellige og Rettferdige, virksom ved troen. Følgelig er den troende fri til å leve med Kristus det nye livet, det mennesket er skapt til å leve etter Guds gode skapervilje – livet i samsvar med Kristi lov (1 Kor 9:21). I likhet med Paulus, markerer også Johannes at synd er lovovertrødelse, men Kristus ble åpenbart for å bortta syndene (1 Joh 3:4f). I Åndens kamp mot «kjødet» blir ikke fullendt i dette liv, og likevel mister vi ikke motet. Med Kristus til gave, lever vi under Guds nådehimmel med ham til eksempel i gode gjerninger (Rom 8:1-4). Følgene merkes i livets vitnesbyrd: Den troende hengir seg ikke til syndens makt, men forsaker gjerninger i strid med Guds ord og bud (1 Joh 1:8-10). Vi står ikke i gjeld til den onde natur (Rom 8:12-14).

Tofrontkrig

Når mennesker gjør lovgjerninger til frelsesvei, **må** en kristen være antinomist. Og motsatt: Når mennesker under skinn av kristendom lever som om syndenes forlatelse er syndenes tillatelse, da **må** en kristen forsvare Guds gode skapervilje og anskueliggjøre den på alle livets områder - i forholdet mann og kvinne, i samfunnsliv og i gudstjenestelige ordninger.

Sier vi om oss selv at vi ikke synder, tross livets vitnesbyrd i strid med Guds ord og bud, da bedrar vi oss selv og sannheten (Kristus) er ikke i oss (1 Joh 1:6, 2:5). Det Rune Söderlund kaller «*en berättigad antinomism*», har dermed sitt motstykke i *en nødvendig nomisme* – den vi kaller «lovens tredje bruk» (jf Antinomismen i bibelteologisk och teologihistorisk belysning. FBB's ressursider 2005).

Menneskene aner Guds lovåpenbaring i mellommenneskelige relasjoner. Tibudsloven (moralloven) tydeliggjør den, Kristi «Bergpreken» (Mt 5-7) skjerper den. Men alene virker denne undervisning i beste fall kulturferniss til nytte i det sosiale liv, hvis ikke - resignasjon, i verste fall fortvilelse. Men *sammen med evangeliet* leder undervisningen om Guds gode skapervilje til tro på Kristus fordi Gud har elsket oss *først*. Med ham til gave følger det nye livet under Kristi herredømme, alltid i kamp med «kjødet» - vår onde menneskenatur. Da kommer den gamle huskeregelen til nytte: *Loven dør synderen – ikke synden; evangeliet dør synden – ikke synderen.*

Ved troen på ham som er Guds gave-rettferdighet til syndere, virker han med sin Hellige Ånd ny vilje, lyst og kraft til å leve som Guds *kjære* barn. Derfor oppmuntrer Kristus og apostlene til gode gjerninger. **Rom 6:14** – *Synden skal ikke herske over dere, for dere står ikke under loven, men under nåden.* Guds lov tukter og dør synden. Ved troen er Kristus vår gave, og derfor tjener vi Gud i evig rettferd, uskyldighet og salighet (Joh 17:3, 7:6). Oppmuntringen består i Guds gaverttferdighet, gitt den enkelte i dåpen. Syndenes forlatelse for Kristi skyld er troens støttestav hver bidige dag. (Kol 2:16-23, 1 Tim 4:ff, Tit t3:8)

Dette er fortere sagt enn gjort. Den som behersker kunsten å skjelne rett mellom lov og evangelium, må kalles «*en doktor i Den Hellige Skrift*», sier Luther. Vi kommer nok ikke lenger enn til å øve oss i å anvende Kristus som gave, enhver på seg selv i de daglige gjøremål. Med Kristus til gave, har vi frimodighet til å etterfølge ham som eksempel i gjerninger som Gud har lagt ferdig for oss og tydeliggjort i De ti bud og skjerpet i Jesu liv.

Fra bekjennelsesskriftene:

1. Kristus kom ikke for å gi oss lover, som om menneskene skulle fortjene syndenes forlattelse ved dem, Apol 4:15, 392. - Kristus oppfylte loven da han satte sin forsoning opp mot Guds vrede, for at vi skulle bli tilgitt av nåde, samme 27:17.
2. Det er almenreligion (fornuftsvisdom) å fremstille rettferdiggjørelsen som frelse ved hjelp av fornuft og gjerninger, samme 12f.
3. Frelsen består ikke dels i Kristi verk, dels i vårt eget. Jakobs ord om rettferdiggjørelse ved tro og gjerninger (Jak 2:22) beskriver ikke rettferdiggjørelsen (jf 1:18, 2:23), men de troende – de som Gud *allerede* har erklært rettferdige (v 22-25, 2:25f). Apol 4:251.
4. Løftet om nåden i Kristus er gitt fra verdens begynnelse, før loven og utenom loven, og mottas i tro, Apol 4:297. - Loven var en skygge av den kommende Kristus, for ved troen på ham er våre legemer et offer som behager Gud, samme 24:22-24, 34-38. – Kristus må alltid være vår mellommann når det er tale om loven og gjerningene, samme 4:372 (Rom 10:4, Joh 15:5).
5. Kristus gripes ved troen - ikke med vår ufullkomne anger, kjærlighet, gudsyndelse eller gjerninger (Apg 10:43, Joh 2:12, Ef 1:7), samme 83, 273, 12:65, 20:2. - Kristus har kjøpt oss fri fra lovens forbannelse (Gal 3:13), og ved troen er vi fullkomne i ham (Kol 2:10), så gode gjerninger behager Gud for Kristi skyld, samme 4:179, FC Ep 5: 2, SD 7:23
6. Kristus utla loven åndelig da han skjerpet lovens krav, SK De ti bud 182, FC Ep 5:8, SD 5:10. - Hva Gud krever i loven, må leses sammen med Guds løfte, som mottas ved troen, Apol 4:264, FC SD 5:4f.
7. Kristus fører oss først under loven, FC Ep 5:9, og gjør en "*fremmed*" gjerning, samme 10, SD 5:11f. - Kristi "*egentlige*" gjerninger er å befri oss fra synden og døden. Men uten Kristus, er læren om loven til ingen nytte, Apol 4:277. - Loven er vår tuktemester til Kristus, FC SD 5:24f.
8. Kristus er lovens Herre – Gud og menneske forent i en udelelig person. Han gikk inn under loven for menneskenes skyld og oppfylte loven i alles sted, SD 3:15. – Kristus er lovens ende og en frelser fra menneskets fordervede natur, til frelse for hver den som tror, Apol 4:30, 372, FC SD 5:24.
9. Uttrykkene "loven i mitt sinn" (Rom 7:23) og "Kristi lov" (1 Kor 9:21) sikter ikke til loven, men til Åndens gjerning og frukter hos dem som er "under nåden" (Rom 6:14), FC SD 6:17.
10. Av hensyn til samvittighetenes frihet, må bruken av menneskelige lover være fri (Gal 5:1, 5, 2 Kor 6:14). – En «*bekjennelsessituasjon*» oppstår og foreligger med en påtvungen reservasjon mot Guds ords sannhet, Apol 28:15, FC Ep 10:6, SD 10:11.

Til ettertanke

Forholdet lov og evangelium gjelder menneskene under alle samfunnsforhold. Det er ikke noe spesielt ved modernitetens samfunn. Mennesker flest etterspør ingen nådig Gud, men loven reiser det spørsmål som ellers ikke blir stilt. Gud er Gud. Mennesket er menneske,

uten frykt for Gud og uten tillit til ham, opptatt av å rettferdiggjøre seg selv i egne øyne og søke meningen med livet av eget bryst, ansvarlig kun for selvets gud.

Forholdet lov og evangelium setter åpenbaringsordets Gud i sentrum, og ringvirkningene karakteriserer kristen kulturtradisjon (teosentrisk). Det sekulær-liberale samfunn setter mennesket i sentrum og formidler humanistisk tradisjon siden antikken (antroposenttrisk). Ved hjelp av romantikkens religionsteori blir kirkens tro og virksomhet forvist til privatsfæren under merkelappen «religion» og underlagt stats- og folkemaktens kontroll. Inn på samfunnsarenaen toger psevdoreligionens talsmenn for samfunnets «grunnverdier» med mennesket som kilde.

Konflikten blir åpenlys straks Guds lov blir offentlig forkynt, syndearter offentlig avslørt, og fordømt, og med dem lover i strid med Guds gode skapervilje. Når kristne – og fremfor alt prester, forsvarer det ufødte menneskes livsrett, foreldreretten, ekteskapet mellom mann og kvinne, og viser med vigselen til prekenembetet at Gud har skapt mennesket i den kjønnspolare relasjon og gitt mann og kvinne ulike kall, da gagnar dette forsvar alle mennesker. Men kirketilpasningen til modernitetens syndearter svikter dem. I konfrontasjoner gjelder det å ikke underslå noe av Guds ord, men oppmuntre til omvendelse og tro med en forsonet Gud, for ellers bedrar vi mennesker – og oss selv.

Guds lov og evangelium har adresse til alle, men evangeliet når fram hos dem som strever med egen skyld og skam og håpløshet, i føler avmakt under selvrettferdiggjørelsens trykk. Loverfaringer har alle. Evangeliet i egentlig mening kunngjør en nyhet som ellers er ukjent: Gud frifinner synderen av nåde, for lovens krav om den hele og fulle kjærlighet er oppfylt i Kristi lidende lydighet (Rom 3:22, 24).

Den rettferdighet som loven krever, gir evangeliet på grunn av Guds Sønnns lidende lydighet. Evangeliet opphever hverken Guds hellige lov eller Guds nidkjære reaksjon når mennesket overtrer loven. Guds selvhengivende kjærlighet stadfester Guds nidkjærhet i Jesu korsdød. Guds vitnesbyrd i korsdødens mørke trådte synlig fram da Kristus stod legemlig opp fra de døde. Han ble oppreist på grunn alles frifinnelse i hans død. Gud er en forsonet Gud, og Kristus troens rettferdighet hele veien, gitt den enkelte i dåpen til Jesu død og oppstandelse.

Lov og evangelium aktualiserer det unike og usammenlignbare ved kirkens gudstro. Den er virkelig Guds tro, ikke bare i begynnelsen, men hele veien inntil enden. Evangeliet motiverer omvendelsen med Guds velgjerninger i Jesus Kristus. De er det drivende motiv når dåpen praktiseres. Med Jesus Kristus (Guds rettferdighet) til gave, oppmuntrer gave-evangeliet til troens øvelse i gode gjerninger, enhver i sine daglige gjøremål (Rom 12:1f). Når arvesyndens motstand merkes i vårt innerste, er håpets ankerfeste Kristus ved Faderens nådeside. Han er troens rettferdighet nå og på Dommens dag.

Troens øvelse omfatter samlingen om Ord og sakrament, hvor den Oppstandne er til stede, virksom med evangeliet og sakramentene. Guds tjeneste for oss er kilden til vår tjeneste for ham og vår neste. Guds første tjeneste for den enkelte er dåpen til Jesu død og oppstandelse. Derfra kommer Guds barn, kalt til å leve det liv vi er skapt til å leve som liturger for ham og som diakoner for vår neste. Fra dåpen går veien til Herrens bord med Guds nådetilsagn til støttestav i et legende fellesskap.

Guds lov er kilden til rett selverkjennelse. Guds evangelium er kilden til troens frimodighet. Med Kristus til gave - gitt av nåde, trives troen sammen Kristus som eksempel. Men den som tror og lærer frifinnelsen med forbehold om gjerninger, kjenner ikke Gud, men slår følge med lovreligionenes gudsforestillinger og menneskeopfunn.

Dåpen til Jesu død og oppstandelse begrunner alle dager troen på syndenes forlatelse. Den oppstandne Kristus er virksom ved troen og gjør Guds kjærlighetsbud til virkelighet i Åndens kamp mot kjødet (Gal 5:17ff). Derfor kommer ikke en kristen lenger i dette liv enn til troens øvelse – å skjelve mellom lov og evangelium, enhver i sitt kall.

8. HVORFOR «SKRIFTEN ALENE - NÅDEN ALENE - TROEN ALENE»?

Apg 17:31 – (Gud) har fastsatt en dag da han skal dømme verden med rettferdighet, og har til dette bestemt en mann. Det har han gjort troverdig for alle ved å oppreise ham fra de døde.

Åp 6:10 – «Hvor lenge vil du vente, hellige og troverdige Herre, før du holder dom?».

De gamle slagord fra den wittenbergske reformasjon handler om Guds troverdighet. Den begrunner kirkens fremtreden som apostolatets kirke. Prestens troverdighet i prekenembetets gjerning er «*det troverdige ord*» - apostelordets lære fra Kristus (**Tit 1:9**).

Da Gud oppreiste Jesus fra de døde, stadfestet han Jesu undervisning i Skriftene om sin person og sitt verk. Gud er en forsonet Gud, og troens rettferdighet er synderens frifinnelse på grunn av Jesu, Guds Sønns lidende lydighet under Guds lov. Jesu oppstandelse foregriper de troendes fornyelse med ham til gave, og likeså verdens nyskapelse på den ytterste dag med ham som er «førstegrøden» av de hensovde (1 Kor 15:20). Guds troverdighet begrunner martyrenes bønnerop for Guds trone i himmelen, **Åp 6:10** - «Hvor lenge vil du vente, du hellige og troverdige Herre?» Jf Sal 6:4, 13.2f, 79:5 osv.

Det gudgitte alternativ til «Skrift OG tradisjon»

Alternativet til «Skrift OG Tradisjon» er ikke kristne som hver for seg er alene med Bibelen, nåden og troen, men «Skriften ALENE – nåden ALENE - troen ALENE». Begrunnelsen avgjør.

Romerkirkens *tradisjonisme* består i tillit til kirkens tradisjonsforvaltning under ledelse av kirkens læreembete, når paven fra sin stol - ex katedra - avgjør hva rett kristenlære er. *Biblisisme* er tradisjonismens utgave på protestantisk grunn, i tillit til den fromme fornuft. Bibelleseren avgjør selv hva rett kristendom er for meg og andre. Biblisismen er pavedømmets motstykke på individnivå. Noen prinsipiell forskjell er det ikke, for summeringseffekten er den samme enten paven taler ex catedra eller kirkemøtet vedtar kirkens «syn».

Med formelen «Skriften alene – Nåden alene - Troen alene» markerer konfesjonelle luthere kirkens livsvilkår i *den rett utlagte Skrift fra dens Herre*, gitt kirken en gang for alle i og med apostelordets lære fra ham. I Skriftens *sentrum* står den korsfestede og oppstandne Kristus Jesus, sann Gud og sant menneske. Lært av ham, er hele Bibelen «*en lykt for min fot*

og et lys på min sti» (Sal 119:105). «Dine ord gir lys når de åpner seg, de gir uerfarne innsikt» (v 130). I tillit til kirkens Lærer - Kristus Jesus, er «Skriften alene» rettesnoren i døptes lære og liv. Slik fremstår apostolatets kirke som Ordets tjenerinne.

Formelen "Skriften alene" er et «nei» til *antikkens* sannhetskriterier, at sant er det som er gammelt, vidt utbredt og trodd av mange (Vincent av Lerin), og et «ja» til den tro som Kristus bragte fra himmelen og begrunnet med sin lidelse, død og oppstandelse, slik «Skriftene har sagt» (1 Kor 15:1-3). Denne tro er *Guds tro*, nemlig *den* tro som Gud er opphav til og skaper i dem som hører Skriftens evangelium. Det er midlet og årsaken til den tillit som anvender Guds velgjerninger i Kristus. Derfor kalles «Skriften alene» *formal*prinsippet, og «troen alene» for *real*prinsippet.

Det er ikke nok å rope «Skriften alene». Sekter i tusentall iler til og sier seg enig. Og legger vi til «troen alene», gjenstår de som hevder at troen utfyller manglende gjerninger. Men legger vi til et «nåden alene», står de tilbake som tror Guds frifinnelse av synderen kun på grunn av Kristi fortjeneste, gitt den enkelte i dåpen. Med sitt nådetilsagn – Jeg forlater deg dine synder – stadfester han sin forsoning, gitt i dåpen. Med alterets sakrament rekker han frem evangeliet i synlige skikkelser og har samfunn med dem som spiser og drikker, og de med ham og Guds kirke i himmelen og på jorden. Dette gjør Gud av nåde fordi han er den han er.

Stilt overfor alternativene, synes saken grei med hensyn til den bibelske begrunnelse. Da finner «moderne» lutheranere en fluktvei bort fra tekstens ordlyd til deres *egentlige* budskap bak ordlyden. De finner budskapet i en tenkt virkelighet bakom ordene. Fordelen er åpenbar. De rydder plass for bekvemme reserverasjoner mot den likefremme mening, gitt med grammatikk, ordlyd og trykksverte.

Det må innvendes mot denne form for ryddesjau at den overser hva bekjennelse er i nytestamentlig mening (homologi). Flukten fra ordene til idèene avslører menneskers behov for selvbekreftelse og kamp om interessekontroll. Ved hjelp av reserverasjoner mot meningen etter sin ordlyd, vil de gjøre kristentroen akseptabel for mennesker i vår tid. Med hvilken troverdighet? Deres egen. Såkalte «fagteologer» og «kirkeledere» agerer hva Paulus kaller «superapostler» (2 Kor 11:5 hyper apostoloi).

Reserverasjonene markerer avstand fra «konfesjonell» lutherdom, og dermed bekjennelse i nytestamentlig mening. De taler gjerne vakkert om «det beste i lutherdommen», men står i et uforpliktende forhold til Konkordiebokens bekjennelser, og særlig Konkordieformelens presiseringer av Den augsburgske bekjennelse (1530). Med avstandsmarkeringer fremstår en revidert lutherdom med «luthersk profil» og på menneskers vilkår, men til hvilken pris?

Prisen er tilsynelatende en forfalsket lutherdom, men prisen er den nytestamentlige tro. Den er stridens gjenstand. Med reserverasjonene mot apostelordets lære har man tapt to ting: lutherdommens *identifikasjon* med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon, og dermed det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap (rene-kjennetegn-kirke).

Wittenberg-reformatorene ville reformere kirken i samsvar med gave-evangeliet fra Skriftens Herre. Det ville ikke Romerkirken, og kan det heller ikke. Det er kristenhetens største tragedie. Og til denne tragedie hører den *fracfalne* lutherdom. Den har ikke avskrevet omvendelsens mulighet, men vil ikke. Sett i det bibelske perspektiv har den ingen berettigelse.

Derfor må apostelordets etterfølgere bruke kallsretten for å gjenopprette gudstjenestefellesskap på kirkens grunn og fremstå som kirkehjem for de troende som fins spredt omkring. Begrunnelsen er gitt kirken fra begynnelsen.

Pinsedagen fremstod apostolatets kirke som endetidens gudsfolk, slik det stod skrevet og Kristus hadde sagt. Han oppfylte løftet til apostlene om Hjelperen – Den Hellige Ånd, som minnet dem om Jesu ord og førte dem inn i hele sannheten (Joh 16:13). Altså må vår identitet med den gamle kirke være *apostolatets kompetanse og autoritet* i kraft av delegatens ord og fullmakter fra Skriftens Herre.

Lutherdommens berettigelse som konfesjon er ingenting annet enn kirkens fremtreden som apostolatets kirke i ordnede gudstjenestefellesskap. Kirkens oppstandne Herre kalte, utsendte og utrustet apostlene, så de kunne gi videre til kirken den rett utlagte Skrift fra ham. Den er kirkens grunnvoll, lagt i begynnelsen, hvor Kristus er den levende hjørnestein. Lk 10:16 – *Den som hører dere, hører meg.*

Men var ikke Herrens apostler mennesker som oss? Jo visst. Paulus glemte igjen kappen (2 Tim 4:13), og Peter lot seg friste til å hyle for jødekristerne (Gal 2:9ff). Og likevel er det en stor forskjell. En Herrens apostel kunne ikke ta feil i læren eller forkynne et annet evangelium (Gal 1:8). De utførte sitt apostelembete med Kristus til eksempel, trofast til døden. Følgelig strider det mot prekenembetets oppdrag å utlegge Bibelen på egen hånd (2 Pet 1:20f). Delegat-posisjonen ble snart stadfestet i konfrontasjon med falske apostler, som med påstand om en dypere innsikt opptrådte som om Guds ord var utgått fra dem, eller kommet bare til dem (1 Kor 14:36).

Hverken Jesu apostler eller deres etterfølgere i prekenembetet har fått noen selvstendig læremyndighet i kirken. Det ble sagt om Jerusalem-synoden, at *”vi og Den Hellige Ånd har besluttet”*, osv (Apg 15:28). Hva slags vedtak kan det være? Svaret fremgår av Jakobs innlegg. Han siterte Herrens ord ved profetene Amos og Jesaja (v 16). Da ble møtedeltagerne stille. Debatten uteble (v 18). Det omtvistede lærespørsmål var *avgjort med et bibelord fra Herren om saken*. Denne fremgangsmåte ble *«troens regel»* (regula fidei) i kirken, men ny var den ikke. Guds kirke på denne jord følger Den Gode Hyrde, «for de kjenner hans stemme. Men en fremmed følger de ikke... (Joh 10:3f).

Etter Herrens ord fulgte samtalen om hvordan kristne skulle praktisere Mose lov i omgang med jøder. Deltagerne ble enige om en hensynsfull praksis (*kjærlighetens regel*). Troens regel binder kirken til den rett utlagte Skrift fra dens Herre, med frihet fra lovens frelsesvilkår. Kjærlighetens regel lar oss følge Guds bud med Kristus som eksempel, med frihet til å følge seremonilovene alternativt la være. Dette forhold mellom Bibel og bekjennelse fremgår av kirkens historie de første århundrer.

Under Jerusalem-synoden og de fire første generalkonsilene var hverken bekjennelsen eller troen en sideordnet åpenbaringskilde. Bibeltro kristne er bekjennelsestro, og bekjennelsestro kristne er bibeltro av samme årsak. De istemmer apostelordets lære med den rett utlagte Skrift fra dens Herre – og ingenting annet.

Mot slutten av aposteltiden stod menighetene overfor utfordringen å formidle Kristi lære etter apostlenes bortgang. Oppgaven gjaldt den lærekontinuitet som Kristus hadde satt som vilkår for sitt virksomme nærvær – at døpte i nåtid får lære å holde alle hans kirkebefalinger

(Mt 28:20, jf Joh 14-17). Slik lærer vi den eneste sanne Gud å kjenne ved den han utsendte, Jesus Kristus, og ha evig liv ved ham (Joh 17:3). Gud har ikke gitt sitt innerste vesen til kjenne på noen annen måte enn i Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse. Denne tro er troen i eksklusiv mening – Guds tro, en tro som blir forkynt og som vi kommer til (Joh 1:7, 17:20, Rom 13:11). Kort sagt innebærer «Skriften alene – troen alene- nåden alene» tre ting:

- (1) Å stadfeste den rett utlagte Skrift med apostelordets lære,
- (2) å lære av Skriftens Herre hva ordene vitner om ham og hans verk,
- (3) å stole på Kristus Jesus som kirkens Lærer, Hyrde og Biskop.

Kirkens rettesnor - en hel Bibel

Det er en underfull samstemmighet mellom Bibelen som helhet og bibelordene. I denne samstemmighet peker mange bibelsteder seg ut som «læresteder» (*sedes doctrinae*), og de belyser reformatorenes sitatbruk og henvisninger. Reformatorene med Luther i spissen begrunner troens innhold med ord i en hel Bibel, hvor Bibel og bibelord belyser hverandre gjensidig med Bibelens Herre som lærer og veiviser. La meg først si litt om *helheten*.

Skriftene i Det gamle og i Det nye testamente er «kanoniske» skrifter – av ordet kànon, som betyr regel eller rettesnor. Rettesnoren for de første kristengenerasjoner var Det gamle testamente (Septuaginta). Samtidig var evangeliestykker og apostelskrifter i omløp allerede i aposteltiden, men det gikk to-tre århundrer før den samling forelå som *Nicea-konsilet* (325) «kanoniserte» som kirkens «kànon» i den nye pakt. I likhet med Det gamle testamente (GT) var heller ikke Nytestamentet en troslære (el dogmatikk) i bokform. Apostlenes lære fra Kristus fremgår av diverse beretninger brever, formaninger og annet stoff.

Vi er i ettetid henvist til en *hel* Bibel, hvor det som ligger skjult i Det gamle testamente, ligger åpent i Det nye testamente – og omvendt (Augustin). Altså må vi avvise to misforståelser, som begge har det til felles at de innskrenker bibelbruken: Den ene gjør Nytestamentet til de kristnes «bibel», den andre gjør Bibelen til en «sitatbank» for uttak av ord som sier hva jeg vil ha sagt (Regin Prenter). Det er altså gode grunner til å arbeide med bibelsitater i deres sammenheng og grunne på lærens *begrunnelse*.

Her merker vi oss en parallell til Den augsburgske bekjennelse art 7 (CA 7), som definerer en *helhetlig* kirkevirkelighet: De nådemidler som forener Guds kirke med sitt hode Kristus, hører uløselig sammen med åpenbaringen av Guds lov og evangelium, gitt kirken i og med Den Hellige Skrift.¹ Vi kan konkludere med Luthers ord: "*Guds Ord alene skal oppstille trossetninger, ellers ingen, ikke engang en engel*" (SA B 2:15, ref Gal 1:8).

Så til benevnelsen «*læresteder*». Henvisninger og sitater skal være ledetråder inn i den rett utlagte Bibel fra dens Herre. Da er det nyttig å kunne utenat bibelsteder som - i kraft av sin likefremme klarhet - fungerer som knagger for annen kunnskap om samme emne. Denne bibelbruk lar oss se ulike lærestykker i den frelseshistoriske sammenheng. Med denne bi-

¹ Til sammenligning, se CA 1:1-4 og overgangen til art 21, og dertil FC SD Om den korte sammenfatning, grunn, regel og rettesnor.

Bruk av stoff fra hele Bibelen, se Apol 12:44ff, 4:272ff, 256ff. FC SD 2:9ff, 26ff og 7:70ff. - Klare steder belyser uklare, se Apol 4:87, 28:71. Tr 23. SK Budene, 65.

Apostelordets lære begrunnet med GT-steder, se Apol 2:18, 20, 23:64, 24:36.

belbruk er det tros­lærens oppgave å gi en systematisk framstilling av Nytestamentets innhold. Da er hensikten å hjelpe bibellesere til å reflektere over den stykkevise gudskunnskap med det ene mål for øye – å takke og love Gud, og tjene og lyde ham.

Bibelens innhold i kortform er *katekismen* (Luthers Lille), den utførlige fremstilling er *dogmatikken*. En mellomvariant er *katekismeforklaringen* til Lille Katekisme. Hensikten med den er progresjonen, enten til husbruk eller målrettet mot et studium i kristendoms­kunnskap eller et omfattende teologi-studium.

Kunnskapen på studentnivå erstatter ingen «barnetro» med «voksentro», men lar oss kjenne åpenbaringsordets Gud i hans trofasthet og kjærlighet, lik en venn å stole på. Vi vokser i barnlig tillit til ham, samtidig som vi legger bort barnslige forestillinger. Slik blir vi rotfestet i Guds ord og vokser i den felles kristne tro, gitt i kirkens begynnelse.

Underveis i denne læring får vi innsikt Guds sjelesorg, som gjennom hele Bibelen handler om *lov og evangelium* (el løfte).² - Alt dreier seg om synderens frifinnelse hos den hellige Gud på grunn av Kristi lidende lydighet. Frifinnelsen er hans fortjeneste og derfor «gratis» for oss (sola gratia) og mottas ved tro alene (sola fide). Gud skaper troen ved den rettferdighet som evangeliet åpenbarer. Troen er den frimodighet som anvender Guds velgjerninger i Jesus Kristus, enhver på seg selv. Da stoler vi på Gud som er nådig for sin egen skyld. Utelukket fra frelsens årsak er enhver kvalitet hos oss, eller rettferdige gjerninger som vi har gjort.³ Denne tro er den sanne gudstjeneste. Dens *virkning* er kjærlighetens gudstjeneste.⁴

IKKE TRADISJONALISME, MEN TRADERING

Farisèernes tradisjonsteori

Jesus var enig med fariseerne om det største bud i loven og om de døde oppstandelse på den ytterste dag. Jesu ve-rop gjaldt farisèernes lære om menneskets valgfrihet og evne til å samarbeide med Gud om frelsen, og helst med støtte i en mengde bud og forbud oppfunnet av mennesker. Derfor advarte Jesus mot denne «surdeig» (Mt 16:6).

Farisèerne støttet seg til muntlige overleveringer fra "de gamle", i den tro at Moses var opphavsmannen (Mt 5:21, 27 osv). Denne muntlige tradisjon var for dem en sideordnet åpenbaringskilde – i praksis den overordnede. Farisèernes lovfromhet imponerte med iver for loven, men Jesus avslørte iveren som hykleri og mistillit til Gud. En sideordnet tradisjon til Skriften er uttrykk for frafall fra åpenbaringsordets Gud. Dermed bekreftet Jesus profetenes domsforkynnelse (Mt 7:1-23, 15:1-20, 16:1-12, kap 23). Det er en illusjon å begrunne kristentroen med alderens patina. Begrunnelsen er Guds vitnesbyrd i en bevitnet Jesus-historie, endegyldig stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde.

Når Jesus utla hva "Skriftene" sier om ham og hans verk, da opptrådte som åpenbaringsordets HERRE i egen person (JEG ER). Han opptrådte *med myndighet* (Mt 7:29 osv). Med stor konsekvens fulgte Jesu oppgjør med farisèernes og saddusèernes *lære* Mt 15-16 og 23).

² Apol 4:5, 102, 183, 12:53f. - FC SD 5:1, 23.

³ . Apol 2:87, 12:70-73, 24:55, 57.

⁴ Samme 4:218-228 (merk skriftbevis med lov og løfte).

Derfor er det feil å avgrense spørsmålet om rett lære til et kjennetegn ved kirken i aposteltiden, og helst med apostelen Paulus som frontfigur. Denne avgrensning blir ikke mindre graverende når man gjør "Skriften alene – nåden alene - troen alene" til Martin Luthers påfunn.

De reservasjoner som møtte Herrens apostler, ble ikke overgitt til kirkedebatten. Kirkens enhet i læren fremkommer av psykososiale prosesser. Denne tankegang og metode er Nytestamentet ganske fremmed. Åpenbaringsordets Gud er den han er - Nåden og Sannheten, stilt fram for verden i Jesu ringe skikkelse. Han er kirkens Lærer (Joh 7:16).

Romerkirkens troverdighetsproblem

Romerkirken lærer at den guddommelige åpenbaring fins i Skriften OG kirkens muntlige tradisjon (Den katolske kirkes katekisme. Oslo 1968, pkt 80-87).

Sidestillingens begrunnelse er påstanden om tradisjoner tilbake til apostlenes muntlige undervisning, likeså forpliktende som den skriftlige. Påstanden *tillegger Herrens apostler en selvstendig læreautoritet ved siden av Kristi undervisning i «Skriftene»*. Under denne forutsetning faller det naturlig å betrakte kirkens tro i et utviklingsperspektiv under læreembetets ledelse.

Det var i året 1870 Vatican 1 vedtok dogmet om *pavens ufeilbarhet*, når paven ex katedra fastslår den bibelske kristenlære. Tankegangen er grei nok: Siden Bibelen kan utlegges på mange måter - og endog djvelen selv opptre som dens fortolker (Mt 4:6), må Skriftens sannhet fins i kirkens overlevering under ledelse av det ufeilbare læreembete. Kort sagt: *Kirken utlegger Skriften*.

Konklusjonen faller med forutsetningen, at Skriften er uklar og vanskelig å forstå, tross Kristi utleggelse om sin person og sitt verk. Med stor konsekvens blir også kirkens Herre og hans apostler innordnet pavedømmet. Denne urimelighet utelukker kirkens reformasjon i samsvarende med den nytestamentlige tro. Den wittenbergske reformasjon, anført av Luther, bragte Skriftens evangelium fram i lyset etter en tusenårig mørketid, mens de pavelige reaksjoner vitner *mot* læreembetets ufeilbarhet.

Man kan søke sannhetsgarantier på et annet sted og til en annen tid enn i Bibelen. Da leter man forgjeves. Løsningen er den samme for oss som for kristne i aposteltiden og senere: *Apostelordets lære fra Skriftens Herre* (Joh 14:23, 1 Kor 15:1-3 osv). Følgelig blir kravet til redelighet innfridd i den trofaste formidling i lære og liv.

Søndagen kirkens «sabbatsdag»?

2 Tess 2:15 – ta vare på de tradisjoner som dere har lært av oss, enten muntlig eller skriftlig.

Dette bibelord blir brukt som belegg for muntlige tradisjoner *ved siden av* skriftene i Nytestamentet. Man anfører som eksempel kirkens bruk av søndagen. Men det er ikke farisèeren Saulus, men *apostelen* Paulus som her viser til den lære han hadde gitt videre til menigheten i Tessalonika. Kilden er Kristus Jesus, Skriftens Herre.

1 Tess 2:13 – derfor takker vi alltid Gud: Da dere fikk overgitt det Guds ord som vi forkynte, tok dere imot det, ikke som menneskeord, men som det Guds ord det i sannhet er.

En erstatningsteori - om kirken som det «nye» Israel - krever en *analogi* til den mosaiske sabbatslovgivning. Slutning: *Kirken* har bestemt at søndagen skal være dens sabbatsdag. Denne analogibruk av Det gamle testamente medbestemmer Romerkirkens lære om kirken, presteembetet, Herrens Nattverd, osv.

Anvendt på kirkens søndagsbruk, fikk erstatningsteorien en konsekvenshistorie langt utover Romerkirken. Et eksempel er «sabbats-loven» i statspietismens Danmark/Norge. Historien om kirkens søndagsbruk ble en trist historie om forbud og påbud i smått og stort, fjernt fra nattverdliturgiens jubel i aposteltiden. Et annet eksempel: I strid med Luthers oversettelse, fikk budet i Lille Katekisme formen «du skal holde *sabbatsdagen* hellig». I stedet for latinens «sabbati» hadde Luther valgt ordet «*Feiertag*», på dansk/norsk «*helligdagen*». Endringen røpet uvitenhet om *Luthers nytestamentlige utforming av Tibudsloven til kristen bruk*.

”- de som mener at det å holde søndagen i stedet for sabbaten er forordnet som noe nødvendig med kirkens autoritet, de tar feil. Skriften har avskaffet sabbaten, ikke kirken. For etter at evangeliet er åpenbart, kan en se bort fra alle de mosaiske seremoniene. Og fordi det likevel var nødvendig å fastsette en viss dag, så folk kunne vite når de skulle komme sammen, så er det klart at kirken har fastsatt søndagen til dette. Det ser ut til at man har syntes best om søndagen også av den grunn at folk da kunne ha et eksempel på den kristelige frihet og vite at verken det å holde sabbaten eller det å holde noen annen dag er nødvendig.” (CA 28:58-60. Kursiv her.)

Apostelordets lære verner kirkens gudgitte nåderett

Mt 17:5 – «*Dette er min Sønn, den elskede, som jeg har behag i. Hør ham!*» **Joh 17:3, 20**
– Dette er det evige liv, å kjenne deg, den eneste sanne Gud og ham du har utsendt, Jesus Kristus. /.../ (Jeg ber) også for dem som ved deres (apostlenes) ord tror på meg.

Sett i tidsperspektivet, ser vi følgende *hendelsesrekke*: Jesu utleggelse av «Skriftene», deretter kirkens Kristus-bekjennelse, gitt fra himmelen (Mt 16), deretter Jesu utsendelse av apostlene med et mandat og myndighet fra ham, og til sist de apostoliske skrifter samlet i Det nye testamente. Med utspring i denne hendelsesrekke fremstår Kristi kirke som apostolatets kirke, hvor Kristi medarbeidere forvalter Guds «hemmeligheter» i troskap mot apostelordets lære fra Skriftens Herre og kirkens lære. På dette vilkår hører den forsamlede menighet den korsfestede og oppstandne Kristus, virksom i dens midte (1 Kor 2:1f, Lk 9:48, 10:16, Mt 10:40, Joh 13:20, 1 Tess 4:1, 8, osv).

Utelukket er menneskers visdom eller idéer under skinn av kristenlære. Saken gjelder den gudskunnskap som kommer «ovenfra», gitt ved «Ordet som ble menneske» i Jesu tjenerskikkelse (Joh 1:14). Jesu persons hemmelighet krever den eksklusivitet som avviser enhver bibelutleggelse med utspring i andre kilder. Jf Mt 4:1-11, 16:21-23, Joh 8:44, osv. Mennesker som under skinn av kristentro motsier apostelordets lære med lærdommer fra en annen kilde, blir over alt i Nytestamentet behandlet som vranglærere (heretikere). Jf Mt 24:10, 1 Kor 14:33, 1 Tim 4:1, Gal 1:9, Kol 2:6-8, Fil 4:9 osv.

KIRKEN GRANSKER IKKE SKJULTE TING

Kristentroens begrunnelse er åpenbaringsordets Gud, som har oppfylt sine løfter i en bevitnet Jesus-historie (Heb 1:1f. Jf Joh 1:3, 10, 17:2, Gal 4:4, Mt 21:37-39 osv). Utelukket er

menneskelige tradisjoner og innsikter fra andre kilder. Årsaken er åpenbar allerede i Jesu oppgjør med farisèernes og sadusèernes falske jødedom. Like lite som Herrens apostler, har heller ikke deres etterfølgere en selvstendig læreautoritet ved siden av kirkens lærer, Jesus Kristus. Ingen over, ingen ved siden.

Et eksempel: Apostelen Paulus hadde under sin andre misjonsreise utlagt Skriftene i synagogen i Tessalonika. Tre sabbater på rad hadde han ført skriftbevis for "at Messias måtte lide og oppstå fra de døde", for så å proklamere at «Jesus er Messias» (Apg 17:3). Reaksjonen på det glade budskap var et oppløp, og de kristne ble fordrevet fra synagogen. Så snart nattemørket kom, ble Paulus og Silas skysset av sted til Berøa. Tilhørerne hørte, og hørte likevel ikke (Jes 6).

Poenget fremgår av forhistorien. De kristne i Tessaloniki vedkjente seg den undervisning som de hadde mottatt per apostelbrev. De vedkjente seg «Skriftenes» vitnesbyrd om Kristi lidelse, død og oppstandelse, som nå var oppfylt i en bevitnet Jesus-historie (jf Sal 22:7, Jes 53, Mt 16:21, Lk 24:2, Apg 4:2, 17:3, 11, 26:22f, osv). Men selv om kristne hører hjemme i synagogens gudstjeneste som representanter for den sanne jødedom, men fikk de ikke holde den nye pakts måltid der. Etter Jerusalems ødeleggelse år 70, ble farisèer-partiet dominerende og kristne utstøtt av synagogen. Men allerede før dette vendepunkt, ble Jesu regel praktisert – å riste støvet av sine føtter (Mt 10:11-15, jf Paulus dro bort fra synagogen i Antiokia i Pisidia, Apg 13:51).

Herrens Nattverd (brødsbrytelsen) holdt de etter alt å dømme tidlig *søndag* morgen alternativt på kveldstid (Apg 20:7f, 1 Kor 16:2). Før nattverdliturgien ble apostelbrev opplest som hellig Skrift på linje med "Moses og Profetene" (2 Pet 3:16, jf Lk 4:16f, Apg 13:15, 15:21). Begrunnelsen for denne frihet fra seremoniloven var Guds nådepakt i Jesu Kristi, Guds Sønnns blod. Med stor konsekvens fulgte saksvarende skikker i den skriftbundne tradisjon som hendelsene på Pinsedagen innledet.

Apostelbesøket i Tessaloniki belyser en apostels *læreautoritet*: En Herrens apostel er et øyenvitne til den oppstandne Kristus, lært av ham, utsendt umiddelbart av ham, og utrustet av ham med Åndens gaver til å gi Kristi lære videre til kirken (1 Joh 1:1-3). De ga videre til kirken det som står skrevet om Jesu lidelse, død og oppstandelse "i Mose lov og i Profetene og i Salmene" (Lk 24:27, 32, 46-48). Den oppstandne Jesus hadde gitt dem oppdraget å være vitner «om dette» (v 48).

Paulus benyttet Jesu formel da han forsvarte sitt apostelembete, 1 Kor 15:3f – *først og fremst overgav jeg dere det jeg selv har tatt imot, at Kristus døde for våre synder, slik Skriftene har sagt, at han stod opp den tredje dag, slik Skriftene har sagt...* (Jf Mt 16:21, 20:18f, Lk 24:25-27, 44-48, Joh 3:14f, 12:32f etc.) Paulus forsvarte sitt apostolat med en bevitnet kjensgjerning og med de undergjæringer som følger en Herrens apostel (Mk 16:17f). Og i likhet med de andre apostlene formidlet han Kristi evangelium med skriftbevis for Guds løf- ters oppfyllelse. En apostel fremstår med *Guds* troverdighet i en bevitnet Jesus-historie.

Eksempler på sammenfattende overleveringer: Peters pinsetale, Apg 2:22-36 og talen i Kornelius's hus, 10:36-43. - Pauli tale i Antiokia, Apg 13:16-41, jf 20:27, 24:15.

Traderingsperspektivet

Vi merker oss den tekniske ordbruk om overlevering (el trading). Ordbruken er negativ eller positiv alt etter sammenhengen (paradosis o a).

Det er her tale om størrelser som utelukker hverandre gjensidig, helt i samsvar med Jesu egen ordbruk overfor farisøerne (Mk 7:1-13). Farisøernes tradisjoner hadde Paulus etterlevd på forbilledlig vis da han var farisøer - «brennende» i sin iver og «uklanderlig» i sin lovrettferdighet (Fil 3:6). Jesu tekniske ordbruk går igjen hos s Paulus, men med en forskjell: Paulus anvender synagogens termer *positivt om overleveringen fra Jesus*.

Brukssammenhengen i den nye pakts gudsfolk tilsvarer Jesu forkynnelse av Guds rike «*i blant dere*» (Lk 17:21. Sammenhengen krever denne oversettelse). I *Fil 3:9-11* fremstiller Paulus troens rettferdighet i *motsetning* til «min egen rettferdighet». Troens rettferdighet er - «*den rettferdighet jeg får ved tro på Kristus, den som er fra Gud og bygger på tro. Da kjenner jeg ham og kraften av hans oppstandelse, får del i hans lidelser og blir ham lik idet jeg dør som han*» (jf 1 Kor 4:20).

Jesu oppgjør med farisøerne og de skriftlærde fikk et motsvar i aposteltidens menigheter, da judaismen truet apostolatets kirke innenfra. Sentral dokumentasjon gir Galaterbrevet. Farisøismens lære følger kirken som en skygge.

Ny var den rangsnudde ytterlighet, ved representanter for den kjødelige (libertinistiske) frihet fra Tibudsloven (moralloven). Rangsnudd var den, for Jesus innskjerpet forpliktelsen på moralloven (f eks Mt 5-7). Tibudsloven ble senere anvendt i apostlenes formaninger, da med en ny begrunnelse. Med Kristus som gave, er han virksom med sin Ånd og fornyer livet med seg selv som eksempel i kjærlighetens gjerninger (Ef 3:16f, osv).

Hvor kirkens tro vant fram på gresk kulturgrunn, fulgte brytninger med antikkens tenkemåte. En tidlig-*gnostisk* omtolkning innordnet kirkens tro i spekulativ visdomslære. Under skinn av kristentro, fremstod kristne med påstand om dypere innsikt enn apostelordets lære. Var man opplært i den greske tenkemåte, var denne visdom langt mer tiltrekkende enn en dåraktig tro på den gode Skaperen og gudmennesket Jesus fra Nasaret. Også denne gnostiske åndelighet følger kirken som en skygge gjennom historien.

Vi merker oss at hverken Paulus eller noen av de andre apostlene avvek fra aposteloppdraget, skjønt Paulus grep Peter i unnfallenhet. Hele veien er Kristus *kirkens Lærer gjennom apostelordets lære fra ham* (Mt 23:10, 28:20, Lk 10:16, 1 Kor 4:1 osv).

Traderingsperspektivet foreligger *like fra begynnelsen*, for heller ikke Faderens enbårne Sønn overga noe annet enn Faderens lære (Joh 7 osv). I sin delegat-posisjon som Faderens utsendte, utsendte han i sin tur sine utvalgte apostler. Han ga dem oppdraget å gi videre «Kristi lære» (el Kristi ord) til kirken i den nye pakt. Sønnens perspektiv på sin egen overlevering omfatter prekenembetet i apostolatets kirke alle dager (Mt 28:20). De som hører Kristi ord og tar vare på dem, er de som kommer til tro på ham ved apostelordets lære fra ham (Joh 17:3, 20). *Midlet er konstant*: Den gudskunnskap som Skriftens Herre gir gjennom trofaste delegater. Under bryllupet i Kana oppfordret Maria tjenerne til å gjøre som Jesus sier (Joh 2:5). Selv tok hun vare på «den gode del», som Guds kirke beholder (Lk 10:42).

Vi lever ikke i aposteltiden – og skal heller ikke late som det. Vi kan ikke som kristne i aposteltiden føre samtaler med en Herrens apostel. Vi er henvist til apostlenes overleveringer i *skriftlig* form. Formaningene gjelder også oss, 1 Kor 4:6 - *Gå ikke ut over det som står skrevet*. Den kristentro som Guds løfter beskriver i Det gamle testamente, er oppfylt i Jesu lidende lydighet. Guds sannhetsbevis er Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Denne bibelske lærehelhet er Guds kirkes grunnvoll i tidens løp.

Vår *eneste tilgang* til den rette utlagte Bibel er apostelordets lære fra Kristus og Faderen. Denne læreforvidling – og ingenting annet – begrunner Guds kirkes enhet. Derfor må be- kjennelsestro lutheranere utelukke kirkefelleskap med dem som åpent reserverer seg mot apostelordets lære eller tilføyer lærdommer fra andre kilder. Denne praksis følger Kristi ek- sempel. Kjærligheten gleder seg med sannheten (1 Kor 13:6). Det er en glede med mennes- kenes frelse for øye (Mt 24:10, 1 Tim 4:1. Jf 2 Tess 3:6, Gal 1:9. Kol 2:6-8, Fil 4:9 osv.)

Apostolisitet – troskap mot det apostoliske ord

Tradering foregår i alle kulturer: Budskap fra fortiden blir formidlet i nåtid og konstituerer identitetsgivende fellesskap i *generasjonsløpet*. Deltagerne opplever stabilitet og gjensidig- het i et forutsigbart kontinuum fra forfedrenes tid, og de som vokser opp under slike forhold, tror gjerne at slik har det alltid vært.

Den illusjonen sprekker med generasjonskonflikten – skjult eller åpen. Årsaken er *eldstege- nerasjonens* erfaringsbakgrunn. Den danner normen for betraktninger om og stillingtagen til forholdene i nåtid. Man søker de bekvemme løsninger tilnærmet status quo.

Utvider vi tidsperspektivet, fremtrer forholdet mellom *kontinuitet og forandring* med større tydelighet. Var det mulig å komprimere forandringene i løpet av en ukes tid, ville situasjo- nen fortone seg dramatisk.

Tradisjonsvitere stiller spørsmål om kollektivtradisjonens hva, hvordan og hvorfor, og analy- serer forholdet kontinuitet og forandring med sikte på omfattende konklusjoner. Innsikter fra det hold angår også det menighetsbyggende arbeid under varierende forhold. Spørsmå- let blir påtrengende: Er apostelordets lære fra begynnelsen dem *uforbholdne, konstitu- rende og normgivende kjerne* i menighetens virksomhet? Spørsmål og svar aktualiserer «Kristi visitas» (jf Åp 2-3).

De nødvendige menighetsvilkår er gitt med handlinger innstiftet og befalt av den *oppstand- ne* Kristus (Mt 28:20). Blant dem innstiftet han kun en eneste kristelig-sosiale institusjon – Nattverdens liturgi (el messen) - «i den natt da han ble forrådt», altså *før* sin død.

Kristus så bortenfor sin oppstandelse fra de døde på den tredje dag. Han gledet seg til sitt nærvær hos sine venner i den nye pakts måltid, hvor enn de samles. I nåtid virker han med sitt skapende ord underet i messen. Han gir sine venner *samfunn* med hans ofrede legeme og blod i brødets og vinens skikkelser. Derfor lærer døpte å holde Herrens Nattverd, og med dens liturgi tre fram for Faderen og ihukomme Sønnens offerdød i Jesu skikkelse. Denne be- faling holder hans venner inntil hans komme på den ytterste dag, synlig for alle i sin Gud- doms majestet, makt og herlighet.

Kirkens livsvilkår omfatter «*det som har med Guds rike å gjøre*» (Apg 1:4). Uttrykket sam- menfatter prekenembetets oppdrag - å forkynne omvendelse og syndenes forlatelse i Jesu

navn, og forvalte dåp og nattverd under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham. Handlingenes opprinnelse og art gjør menighetens samling om Ord og Sakrament *unik og usammenlignbar*. I en særstilling står Herrens utvalgte apostler, øyenvitner til den Oppstandne og kronvitnene i kirkens apostoliske læretradisjon.

Apg 4:20 - *Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt.*

Hvor kirken trer fram som apostolatets kirke er dens kontinuitetsvilkår *actus tradendi* – når evangeliet om Guds gjerninger i Jesu lidelse, død og oppstandelse blir formidlet i nåtid og begrunnet med skriftbevis. Da er smågruppen den sosiale motor, hvor to eller tre samtaler om det Jesus-historien, bevitnet i fortid, og om hans nærvær i den forsamlede menighet, virksom med evangeliet og sakramentene. Men forvaltet på menneskers vilkår, fremstår den falske kirke med læretilpasninger og surrogatløsninger i strid med «den sunne lære» og Guds troverdighet (jf Mt 23:27).

Problemstillingen ble reist mot slutten av aposteltiden: Hvordan rekruttere prester og biskoper (her ledere for prestekollegier) som beviselig overgir Kristi undervisning og forvalter "Guds hemmeligheter" (el sakramentene) slik han har befalt? Målestokken var apostelordets lære fra Kristus, nedfelt i skrifter som beviselig stammet fra apostlenes hånd.

Her merker vi oss den gamle kirkes bruk av ordet "tradisjon" (el overlevering), brukt om den *nedskrevne* tradisjon i positiv mening. Den vender blikket fra fortid til nåtid – til Kristi virksomme nærvær med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet. Den Oppstandnes virksomme nærvær vender blikket mot framtid – mot fullendelsen av det håp som Gud har kalt oss til. Det evangeliske prekenembete er likeså unikt som Herren selv, om det bare får slippe til. Kirkeklokkene ringer sammen, men hvorfor? Prekestol, døpefont og alterbord er tause vitner om den unike årsak, ukjent for de fleste og tilpasset allmenreligionen.

Hvordan medvirker kirkens folk til den alminneliggjorte kirke? Tradisjon i alminnelighet handler om overleveringer fra gammel tid, fra tiden forut for erindringer i *tregenerasjons-spennet*. Med denne begrepsbruk er det vanlig å legitimere kirkens posisjon med pietet for «vår kulturtradisjon» og menighetens sosiale betydning i lokalsamfunnet. Denne legitimeringsmåte tilslører kirkens begrunnelse, sendt av den oppstandne Kristus med et budskap og et oppdrag som ellers er ukjent i verden. Prekenembetets kompetanse og autoritet er gitt med den Oppstandnes oppdrag og fullmakter, og dets gyldighet gitt med Guds troverdighet som reiste ham opp fra de døde, slik Skriftene har sagt.

Under denne forutsetning bruker lutheranere liturgiske skatter fra den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Med apostelordets lære som rettesnor, aksepterer vi og bruker saksvarende uttrykk. Skrotet lar vi ligge og trosser relativismens terror.

9. IKKE BIBLISISME, MEN DISIPPELSKAP

Biblisismen fremtrer i to utgaver - naiv eller lærd, ifølge min lærer i dogmatikk, Leiv Aalen. Fellesnevneren er overtroen på menneskets evne til å tyde Bibelen (jf 2 Pet 1:20). Forskjellen beror på et naivt forhold til forstanden i menneskets gudsforhold.

Forstand og fornuft i bibelbruken

Jesu undervisning i Det gamle testaments skrifter forklarer for oss at han er den Messias som måtte lide døden og deretter gå inn til sin herlighet (Lk 24:26f, jf Jes 50:6, 53:10). Med denne tolkningsnøkkel lar han oss forstå Skriftene (Moses, Profetene og Salmene, Lk 24:44f).

Til bibelstudium: 1 Mos 3:15, 12:3, 22:18, 26:4, 49:10. 2 Sam 7:12. Sal 16:18f, 22, 132:11. Dan 9:24. Hos 6:2., 22, osv.

Denne opplysningskjer ikke umiddelbart som ved et indre lys, men gjennom skriftene i Nytestamentet. Der er Kristi lære gitt videre til kirken gjennom det apostoliske ord.

Med opplyst forstand anvender vi Guds forsoning med verden i hans død, enhver på seg selv. Vi lærer å kjenne Gud gjennom den han utsendte. Vi kjenner åpenbaringsordets Gud som en forsonet Gud, og derfor står vi for ham med takk og lov for den enbårne Sønnens lidende lydighet, som er menneskenes eneste hellighet og rettferdighet for Gud, til salighet for hver den som tror. Med ham til gave tjener vi ham som Guds frie barn med ham til eksempel i gjerninger som har Guds ord og skapervilje for seg.

Denne gudskunnskap erstatter ikke vår forstand, men overstiger den. Vi mottar en omfattende *basiskunnskap* om Gud, mennesket og verden. Den sier ikke alt – det er heller ikke mulig, men den lar oss se den vi sanser i dens sammenheng og begrunne våre oppfatninger eller konklusjoner innenfor tankens muligheter. Denne tankevirksomhet kalles med ett ord for «fornuft».

Noe annet er overtroen på menneskets evner. Den overstiger tankens muligheter og søker omfattende svar på spørsmål om livets opprinnelse, mening og mål. Denne spekulative bibelbruk vitner om mennesket under syndefallets kår: «- uten frykt for Gud og tillit til ham, med begjær» (CA 2). I møte med Bibelen, er det fullt mulig for enhver å etablere egne tolknings sirkler, og bekrefte seg selv med ønsket resultat, begrunnet i føleri og snusfornuft (*herlighetsteologi*).

Det er sant: Åpenbaringsordets Gud taler til alle *i det skjulte*, på en taus og indirekte måte gjennom hendelser, ofte ubegripelige for oss (Deus absconditus, Sal 33:9, Rom 1:20). Guds virksomhet i det skjulte virker skremmende, når han tillater at det vonde skjer og rammer land og folk og den enkelte.

Annerledes er møte med åpenbaringsordets Gud når han åpenbarer sitt innerste vesen og sin vilje på direkte vis *med begripelige ord* (Deus revelatus). Da er vi henvist til Guds løfter gjennom sine profeter i den gamle pakt, og løftene oppfylt i en *bevitnet* Jesus-historie (Heb 1:1, Joh 1:14). Da lærer vi Gud å kjenne i den kunnskap han har gitt oss, og denne gudskunnskap lar oss kjenne den levende Gud i hans trofasthet og selvhengivende kjærlighet, virksom med sitt ord i handlende allmakt til vår frelse fra synd og død og satans rike. Gud kommer med troen til oss i en dennesidig, bevitnet historie og taler til oss med virksomme ord.

Det var Guds kunnskap disiplene mottok da den oppstandne Jesus åpen Det gamle testaments skrifter for dem. I nåtid formidler han denne gudskunnskap gjennom apostelordets lære fra ham. Da er vår posisjon til ham den samme som for de første disipler.

Altså er vi avhengige av trofaste formidlere. Deres **bibeltroskap kjennes på troskapen mot det apostoliske ord**. Av grunnleggende betydning er menighetens samling om den Oppstandne, virksom med sitt ord i prekenembetets gjerning. Der opptrer menighetens prest(er) som Kristi delegater, det vil si på Kristi vegne og i hans sted, og menigheten blir bygde opp på Guds kirkes grunnvoll til en Guds bolig ved Den Hellige Ånds gjerning (Ef 2:19ff). To illustrasjoner i Lk 24:

(1) Den Oppstandnes møte med de to vandrerne på vei til Emmaus, v 25-27 - *Så uforstandige dere er, og så trege til å tro alt det profetene har sagt! Måtte ikke Messias lide dette og så gå inn til sin herlighet?» Deretter begynte han å utlegge for dem det som står om ham i alle skriftene, helt fra Moses av og hos alle profetene.*

(2) Jesu undervisning for apostlene, v 44-48 – *Det var dette jeg talte om da jeg ennå var sammen med dere og sa at alt måtte oppfylles som står skrevet om meg i Moseloven, hos Profetene og i Salmene. Da åpnet han deres forstand så de kunne forstå Skriftene, og sa til dem: «Slik står det skrevet: Kristus skal lide og stå opp fra de døde tredje dag, og i hans Navn skal omvendelse og tilgivelse for syndene forkynnes for alle folkeslag; dere skal begynne i Jerusalem. Dere er vitner om dette.»*

Jesu henviste til den undervisning han hadde gitt «mens jeg ennå var hos dere». Han hadde gitt kunnskap nok til å besvare det altavgjørende spørsmål til de tolv, **Mt 16:13** – *Hvem sier folk at Menneskesønnen er?* Da svarte Peter på vegne av de tolv, **v 16** – *Du er Messias, den levende Guds Sønn. Det var ikke et svar han gav som følge av en samtaleprosess mellom de tolv. De hadde ikke kommet fra til Kristus-bekjennelsen av seg selv. Jesus sa, v 17* – *dette har ikke kjøtt og blod åpenbart deg, men min Far i himmelen.* Svaret var en bekjennelse til Jesu persons hemmelighet. Kilden til kirkens Kristus-bekjennelse er i himmelen. Den er Guds tro til menneskene.

Straks ble de tolv stilt overfor det store anstøt – en korsfestet og forbannet Messias (v 21-23). Fromme jøder ventet Messias-kongen i et herlighetsrike av denne verden. De hadde hørte Jesu undervisning om seg selv som Herrens lidende Messias og hans salige bytte (Jes 53:11), men ordenes likefremme mening var skjult for dem.

Kirkens Kristus-bekjennelse er begrunnet i en bevitnet Jesus-historie om Guds løfters oppfyllelse i hans lidelse, død og oppstandelse fra de døde på den tredje dag. *Kristus-bekjennelsens begrunnelse* er Guds vitnesbyrd, som reiste den korsfestede Kristus opp fra de døde. Det betyr: Gud er en forsonet Gud. Gud var i Kristus og forlikte verden med seg selv i Kristi død på korset (2 Kor 5:19-21). Dette har den Oppstandne selv forklart for øyenvitnene til ham ved flere anledninger, da de så, hørte, tok på ham og spiste sammen med ham. En gang var de over fem hundre på en gang, og de fleste av dem lever enda, skrev apostelen Paulus (1 Kor 15:6).

Det er verdt å merke seg at ikke et eneste ord vitner om hallusinasjoner eller ekstase. Øyenvitnene var mennesker ved sine fulle fem, i stand til å lese Skriftene og kontrollere Guds løfter oppfylt i en dennesidig, jordisk Jesus-historie. Øyenvitnene bevitnet kjensgjerninger før Kristus ble opptatt til himmelen på den førtiende dag etter oppstandelsen.. Blant øyenvit-

nene var de tolv. Det var dem den Oppstandne gav løse- og bindemaktens embete med de befalinger som kjennetegner Guds kirke i den nye pakt. De er Guds kirkes underfulle kjennetegn i tidens løp. Døpte mennesker skal lære dem å holde for å kunne leve som Guds frie barn i Guds kirke og tjene Gud i hans skaperverk.

Men *virkingen* av bevitnede kjensgjerninger og kirketegn varierer med hensyn til erkjennelse, handling og følelser. Vi er forskjellige og samtidig felles i den onde lyst i vårt innerste. Vi blir fristet til å agere Gud i troens saker og hengi oss i avgudenes vold. En nærliggende fristelse er bibelutleggelse på egen hånd, i tillit til egen fornuft. Dermed oppstår det troverdighetsproblem som en splittet kristenhet reiser. Naïve og lærde biblisister løser problemet, hver på sin sin måte.

Den naïve biblisme

Bygaten med de korsmerkede gudshus reiser spørsmålet: Hva er de enige om? Romerkirkens svar er læren om Skrift og Tradisjon. Den naïve biblisme svarer med en miniteologi kalt «*fundamentalisme*», fra slutten av 1800-tallet brukt i USA om «the fundamentals», som man påsto at alle kristne var enige om. Men påstanden tilslører at splittelsen har utspring i de fundamentale lærestykker om inkarnasjon og frelseslære, hvor premisse allerede er gitt med en virkelighetsforståelse av filosofisk art.

Alene med Bibelen, og med inderlighet som sannhetskriterium, utlegger den »fromme» fornuft Bibelen. Men det som er godt for den ene, virker usmakelig for andre. Den naïve biblisist søker gjerne bekreftelsen i andres vaneforestillinger (stereotyper) og i «de gamles» tradisjoner. Løsningen for den ene kan være den menighet hvor man føler seg hjemme. Løsningen for andre kan være en rundgang blant trossamfunn i den felles erfaring. Andre ender i resignasjon, mens brente barn avskyr ilden den autoritære sjelekontroll.

Den naïve biblisist nøyser seg med bekvemme bibelsteder og lettvent bibelbruk. Han overser tekstvarianter og historiske unøyaktigheter, og gir foreldede oppfatninger om verdensbilde og verdens tilblivelse status som «Guds ord». Basta! Uten den rett utlagte Skrift fra dens Herre, unngår man den viten som historieforskning, arkeologi, språkkunnskaper og andre hjelpevitenskaper fremskaffer. Denne viten gir nærhet til kristentroens begrunnelse i en bevitnet, dennesidig Jesus-historie. Men uten den rett utlagte Skrift fra dens Herre, får biblisisten problemer med kjensgjerninger tilgjengelig for mennesketanken. Biblisisten overser at den gudskunnskap som Kristus-åpenbaringen gir, er en begrenset viten. Den sier ikke alt. Det er heller ikke mulig.⁵ Den gudgitte kunnskap er basiskunnskap om Gud, mennesket og verden.

Så til bibelbruken. Med selvbekreftende inderlighet som tolkningsnøkkel, anvender den naïve biblisist Bibelen som orakelbok, og begrunner sin tro med «Bibelen sier». Men utlevert til egne innfall og følelser, havner kristentroens begrunnelse i opplevelsesmystikk og velmente hensikter som kan begrunne hva som helst. En løsning kan være å følge autoriteter man har tiltro til (jf det første bud). I gjennompolitiserte virksomheter er behovet for «høvdinge» stort. Karakteristisk er den autoritære åndelighet, utagerende predikanter,

⁵ Om bibelhistoriens betydning, se Apol 4, 50-51, 167.

sensasjonsmakeri, høyt aktivitetstempo og suggestiv sang og musikk. Med surrogatløsninger blir mennesker fanget i illusjonens blindgate hvor troverdighetsproblemet består.⁶

Hull-teorien

Under skinn av akademisk «frihet» og «vitenskapelighet» møter vi modernitetens tro på en omfattende virkelighetsbeskrivelse begrunnet i «vitenskapen». Også vitenskap hviler i trosforutsetninger, krever metoder i samsvar med kildens art, og gir begrensede svar. Det fins ingen naturlig eller begripelig forklaring på alt.

Da må det vel være rom for Gud? Med «gud» forstod man en forklaringshypotese uten å oppfatte det avgudeliske poeng. Den lærde biblisisme siden 1700-tallet løste troverdighetsproblemet med «hull-teorien». Den forutsetter et todelt verdens bilde (dualistisk), en forklaring og en uforklarlig. Gud ble henvist til «huller» i den naturvitenskapelige viten. Med økt viten ble gudsforestillingen drevet fra skanse til skanse, og til sist fordrevet fra den verden som er tilgjengelig for våre sanser. Til sist havnet gudsforestillingen i en fiksjonsverden kalt «åndskultur». Anvendt på bibeltolkningen, bekreftet den menneskers religiøsitet og religiøsiteten (el føleriet) bekreftet gudsforestillingen. Under skinn av kristentro var man fanget i et fordummende sirkelbevis som ingenting beviser.⁷

Hull-teoretikerne tok feil. Det er alltid rom for forestillinger eller antagelser om «noe», men åpenbaringsordets Gud lar seg ikke fange i tankekonstruksjoner. Altets uutgrunnelige Opphav er «Gud om alle mann var døde» (Petter Dass), alltid virksom med handlende allmakmt over alt og til evig tid. Hans ord er eksistensens grunnelement, uavhengig av de tidsspenn og romdimensjoner som vi mennesker beveger oss i. Den dualistiske løsning er fiktiv. Hva så?

Det unike og usammenlignbare ved kirkens tro og dens begrunnelse har ikke medført økt kirkesøkning og intensivert trosformidling i generasjonsløpet. Det er viktig å søke etter mangler i den kristelige folketradisjon og menighetens virksomhet, og rette på manglene med motstrategier begrunnet på bibelsk vis. Og likevel er her ingen automatikk. «Troen er ikke takanes vare», sa en avdød predikant.

Den sekulær-liberale livsstil frister til kirketilpasninger av hensyn til menneskers almenreligiøse søken og dens behov. Det unike ved kirken møter et kulturideologisk mottrykk, dels bestemt av skeptisisme og relativisme, dels av humanismens tro på det autonome menneske, som er «sin egen lykkes smed». En troens bekjenner møter bedreviternes likegyldige uviitenhet alle vegne. Med benevnelsen «nådemiddelforakt» har kristne villet forklare fenomenet gitt til kjenne i tomme kirkebenker. Men «nådemiddelforakt» forutsetter en kunnskap som mennesker flest mangler i det sekulær-liberale samfunn. Gudskunnskap begynner med disippelskap på begynnernivå med bibelhistorie og katekisme (jf Såkorn-serien). Derfra begynner den gudskunnskap som gjennom livet arter seg som en disippelvandring med den oppstandne Kristus som veileder og med Den Hellige Ånd som hjelper.

⁶ Om Den Hellige Ånds ord, se Apol fortalen 9, art 4:108 og FC SD Om den korte sammenfatning. -

⁷ Dette doble bokholderi opphevet sammenhengen i Guds skaperverk, både synlig og usynlig, og minner om den nestorianske heresi om Kristi to naturer. Siden reformasjonstiden står Zwingli som nestorianismens formidler i den reformerte krisenhet. Den lærer om Kristi to naturer, «*at den ene natur skal bli tatt og forstått som om den var den andre*». Dette har Luther fordømt helt inn i helvetets avgrunn som *djevelens blendverk*», FC 8:21. Jf 39f.

Den trosformidling som faktisk finner sted i hjem og menighet gir alltid muligheter til menighetsvekst innenfra, gjennom kjennskap og vennskap, kontakt og informasjon, osv. Slik møter vi den nye generasjon på stedet, som ellers ville vokse opp i fordomsfull uvitenhet. For eksempel: Hva er årsaken til kirkens tro? Hvordan får jeg del i Guds frelseserk? Hva betyr det å praktisere dåpen? Hvorfor er mitt kirkehjem menighetens felles gudstjeneste? Hva er hensikten?

Modernitetens sammenbrudd forsterket humanismens religiøse moment. Ego-kulturens krav til selvrealisering blir forsterket med dekonstruksjon av kollektive helheter, for så å bli presentert på nytt i selvvalgte former og livsberetninger (*postmodernisme*). Hvor åpenbaringsordets Gud må vike plassen for overtroen på det autonome individ, der blomstrer den egosentrerte nyreligiøsitet under dekket «universalitet» (New Age).

Nyreligiøsitetens umiddelbare virkning er fremmedgjøring overfor den verden vi sanser. Man tar ikke på alvor hverken egen skyld og skam og håpløshet eller en verden okkupert av synd og død og satans rike. Nyreligiøsitet gir intet svar, annet enn tilflukt i den virkelighet jeg tolker som jeg vil. Da forstår man hvor nyreligiøse mennesker kjenner seg hjemme i en folkekirkelig debatt om kirkens verdier, overlatt til enhver å definere som man vil. Her går den naive og den lærde biblisme hånd i hånd.

Den lærde biblismes kirketilpasning alminneliggjør

Den lærde biblisme blir gjerne forbumdet med den liberale teologitradisjon. Den vil gjøre kirken troverdig ved hjelp av *læretilpasninger* til de dominerende idéer i samtidskulturen (kulturakkomodasjon). Men også «konservative» gjør bekvemme tilpasninger med endringer i kirkens læregrunn lagt i begynnelsen. Illustrasjon: Folkekirkens kirkemøter.

I møte med postmodernitetens selvsentrerte lykkereligion vil den lærde biblisme tilpasse menighetens virksomhet til menneskers behov. Tilpasningen ligner til forveksling «det gode liv». I denne sammenheng er «my god» så privat at den knapt angår meg selv. Vekten ligger på trøste- og bæremotivet i en slags terapeutisk sjelemassasje. Presten fremstår som om hans/hennes oppdrag og profesjon består i å gjenopprette harmonien ved hjelp av ritualer etter behov.

Den biblismetiske kulturtilpasning er en strategiløsning med tilbakevirkende kraft. Menighetens virksomhet blir med stor konsekvens *alminneliggjort* med tilbud for spesielt interesserte. Allminneligheter erstatter Kristi marsjordre - å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk (Lk 24:47). Surrogater trer i stedet for ekte saker, nemlig de handlinger og goder som ellers ikke finnes på denne jord, annet enn i menighetens samling om Guds Ord og sakrament. Og nærhet og akseptasjon i det gode fellesskap trer i stedet for kirkens samfunn i Kristi legemes og blods sakrament. Alminneliggjørelsen tilslører Guds undergjerninger i den Jesus-historie som fortsetter i nåtid med Kristi synlige gjenkomst for øye.

Alminneliggjørelsen overgir kirken til *relativismens terror*. Det skjer først i den kristeliggjorte sammenheng, hvor kirker og trossamfunn opptrer som like gode eller like gale. Deretter i den verdslige sammenheng, hvor kirkens tro under skinn av nøytralitet er gjenstand for manipulerende usakligheter på alle samfunnsnivå. Regel: Enhver blir salig i sin tro. Resultat: Lyset står ikke i staken, men er skjult under ei bønne (Mt 5:15).

Alminneliggjørelse og relativisering tilslører det unike ved kirken. Istedenfor rettferdighet som evangeliet åpenbarer, fremstår Kristi tjenere som representanter for *den terapeutiske deisme*. Under skinn av profesjon agerer de terapeuter og driver feilbehandling i storskala. De neglisjerer syndens nød på vredens hav, og forsømmer prekenembetets oppdrag og fullmakter med ekte saker fra den Oppstandne Kristus.

Tilpasningen er *moralistisk* fordi dens adressater er mennesker underveis til «sin» gud. Tilpasningen er *terapeutisk* fordi den lar livets mål og sannhetskriterium være den enkeltes velbefinnende og nytte. Tilpasningen er *deistisk* er fordi den erstatter åpenbaringsordets treéne Gud med gudsforestillinger til bruk i overgangsritualer og krisesituasjoner.

Når den terapeutiske deisme legitimerer menighetens virksomhet, må mennesker stille spørsmål ved kirkens troverdighet. Må kirkehus tas vare på fordi de er «kulturminner», hvorfor skal de da blir brukt til seremonier og sorgarbeid som andre kan gjøre like bra eller bedre? Svaret på ethvert kirkeforfall og enhver kirkeforfalskning er gitt med botslitaniyet. Dommen skal begynne i kirkens hus.

Medisinen er Guds kirkes fremtreden som apostolatets kirke med ekte saker fra gudmennesket Jesus Kristus, reist opp fra de døde og virksom i den forsamlede menighet med Guds kirkes underfulle handlinger fra ham. Med ham i vår midte er himmelriket allerede til stede, virksom med Ord og Sakrament i menighetens midte. Hverken alminneliggjørelsen eller relativiseringen lokker og drar til kirkens gudstjeneste. Men det som ikke finnes noe annet sted annet enn i den forsamlede menighet, det lokker og drar. Der er den Oppstandne virksom i det prekenembete han har innstiftet med de befalinger som dømte skal lære å holde. De unike ting ved den trofaste kirke, de lokker og drar.

Prekenembetets legitimitet

Løsningen på biblisismens troverdighetsproblem er gitt fra kirkens begynnelse. Rådsherrene i Jerusalem forhørte Peter og Johannes om den undergjerning de hadde gjort. De hadde helbredet en syk mann i Jesu navn. Rådsherrene undret seg over den frimodighet som viste:

Apg 4:10-12, 20 – «- så skal dere alle og hele Israels folk vite dette: Denne mannen står frisk foran dere i kraft av Jesu Kristi, nasareerens navn, han som dere korsfestet, men som Gud reiste opp fra de døde. Han er den steinen dere bygningsmenn vraket, men som er blitt hjørnestein. Det er ikke frelse i noen annen, for i hele verden er det blant mennesker ikke gitt noe annet navn som vi kan bli frelst ved. /.../ *Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt.* (Jf 4:29, 31, 19:8, 24:10 osv).

Denne fryktløse frimodighet er begrunnet i Guds troverdighet, stilt fram for verden i Jesu Kristi lidelse, død og oppstandelse, slik Gud hadde lovt (GT). Den samme frimodighet hadde apostelen Paulus, og han forklarer hvorfor:

Ef 3:8-12 – Jeg som er den minste av de hellige, har fått den nåde å forkynne for folkeslagene det glade budskap om Kristi ufattelige rikdom og bringe Guds frelsesplan fram i lyset, den hemmelighet som fra evighet av har vært skjult hos Gud, han som skapte alt. Slik skulle nå hans mangfoldige visdom gjennom kirken bli kunngjort for maktene og myndighetene i himmelrommet. Dette var Guds forsett fra evighet, det han har fullført i Kristus Jesus, vår Herre. I ham har vi frimodighet, og i troen på ham kan vi komme fram for Gud med tillit. –

Den fryktløse frimodighet underslår ingenting i Guds frelsesplan, men taler uten omsvøp til overordnede myndigheter, makthavere og folkemening. Så får prisen bli som Gud tillater. *Troens frimodighet* er ikke subjektivt begrunnet. Begrunnelsen er Guds evangelium, åpenbart i en dennesidig og bevitnet Jesus-historie (1 Joh 5:1-12, jf Lk 24, 1 Kor 15:1-4 osv). **1 Joh 3:21** – *dersom vårt hjerte ikke fordømmer oss, har vi frimodighet for Gud.* Hva er hensikten? **4:17** – *at vi skal ha frimodighet på Dommens dag.*

Kirkens norm: Den rett utlagte Skrift fra dens Herre⁸

Avgjørende for troen er ordene som bringer innholdet (Hieronymus). *Den gamle kirke skilte ikke mellom person og ord, alternativt person og lære.* Læren om den ufeilbare Skrift var begrunnet i enheten *mellom apostlenes lære og ord.* Denne enhet ga anledning til å *avpasse* undervisningen til tilhørernes nivå (Chrysostomos).

Skillet mellom ord og lære var allerede i aposteltiden *heretikernes* kjennetegn. De påstod at den egentlige gudskunnskap fins *bak* ordenes likefremme mening. Meningen søkte de på et høyere, åndelig plan (allegorisk lesning). Typisk var deres forkjærlighet for dunkle steder og helst poetiske tekster, billedspråk og lignelser. *Bak* tekstens ordlyd fant de det skjulte innhold, som de presenterte i dypsindige og ”åndelige” tolkninger. Metoden vant innpass allerede i aposteltidens menigheter.

I Korint-menigheten reserverte kvinnefrigjørerne seg mot Pauli apostolat. Da spurte han dem, **1 Kor 14:36** – *Er Guds ord utgått fra dere? Eller er det kommet bare til dere?* Ordene lyder som et ekko fra Jesu oppgjør med farisæerne, og fra forsøkene på å gi kvinnepresteformen og likekjønnet partnerskap en bibelsk begrunnelse.

Apostelens motstandere stilte seg allerede den gang nedlatende til den *offentlige* læreformidling i menighetens gudstjenester (jf den sekulære liberalisme). Tankegangen ble eksponert i senere kristengenerasjoner med henvisning til *hemmelige* (apokryfe) overleveringer fra Jesu aller nærmeste disippelkrets.

Biskop *Ireneus* av Lyon (c 130-c 200) forsvarte den apostoliske læretradisjon i skriftet ”Mot alle heretikere” (*Adversus omnes haereses*, dvs gnostikere). Den apostoliske læretradisjon foregår ikke i det skjulte - i en krets for innvidde, men åpent og tilgjengelig for alle. Den var så langt blitt overgitt uforandret i kirken under biskopenes tilsyn. Siden beviset for kirkens tro fins i de apostoliske skriftene, må kirken ta vare på dem, granske dem og formidle innholdet, trofast mot det apostoliske ord etter sin ordlyd.

Dette anliggende minner om biskop *Ignatius* av Antiokia (c 35-c 107), som under reisen til martyriet i Rom formante alle kristne til å samle seg om biskopene (her lederne for menighetenes prestekollegier). Kjennetegnet på denne samling var hverken biskopens posisjon eller tittel, men *den skriftbundne tradisjon fra aposteltiden, det vil si den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med apostelordets lære.* Denne *skriftbundne* tradisjon er kirkens grunn og livskilde – og ingenting annet. Underforstått: Selvkloke prester og biskoper ødelgger kirken med

⁸ Min kilde til dette kapittel er Tom G A Hardt: Martin Luthers lære om Den helige Skrifts inspiration reflekterad genom en kritisk analys av M. Ruokanens bok *Doctrina divinitus inspirata*. = Kyrkligt Forum 2/99, 1-35.

sine reservasjoner mot det apostoliske ord, og åpner for menneskelagde tradisjoner i gudstjenestelige ordninger.

Kirkens framtid står og faller med den rette utlagte Skrift (GT), som apostlene har gitt videre til kirken fra Skriftens Herre og kirkens Lærer, Jesus Kristus. Derfor innskjerpet Tertullian (c 160-c 225) at kirkens tro bygger på apostlenes *skrevne* ord – på "trosregelen" (*regula fidei*). Noen annen norm er ikke gitt kirken, og er heller ikke nødvendig. Eller sagt med Tertullian: "Å ikke vite noe mot trosregelen, det er å vite alt".

Det var særlig Ignatius og Tertullian som innskjerpet bruken av *klare* bibelsteder. De begrunner kirkens tro og belyser dunkle steder – aldri omvendt! Denne tolkningsregel overtok Luther fra kirkefedrene. Den må stadig innskjerpes, for den menneskelige fornuft trives best i dunkle steder. Særlig Det gamle testamente er utsatt for denne misbruk.⁹

Kirkens autoritet hjalp Augustin til troen (d 430). Med «autoritet» siktet han til den Oppstandnes øyenvitner i aposteltidens kirke. De bevitnet Nytestamentets faktiske *oppriinnelighet* (*autensitet*). Det motsatte var tilfellet med *manikéerne*. Deres apostolat, kirke og skrifter vitnet om det faktiske *brudd* med apostolatets kirke fra begynnelsen. Når kirkemøter eller enkeltpersoner gjør lærevedtak uten begrunnelse i apostelord om saken, da bevitner sine *faktiske* bruk med apostolatets kirke.

I middelalderen fantes ennå teologer som advarte mot overdrevne tanker om kirkens betydning (Pierre d'Ailly og Jean Gerson). Hva Martin Chemnitz skrev mot Trident-konsilet (1545-) var gammelt nytt: «*Tvilsom er enhver åpenbaring som ikke stadfester evangeliet med Loven og Profetene*» (dvs GT. Sit e TGA Hardt). – Men dette krav kan man ignorere med teorien om kirkens *læreutvikling* under læreembetets ledelse.

Bli «kirkens tradisjon» anført som sannhetsvitne – eller «det vi er vant med», kan det være at overtroen på menneskets «*indre lys*» stikker hodet fram (jf Apg 15:31). Overført på kirken, blir løgn til sannhet ved hjelp av menneskers skjønn i fortid og nåtid (Joh 8:44). Uten frykt for Gud og uten tillit til ham, reserverer mennesket seg mot åpenbaringsordets Gud med fornuftens visdom og tilleggsytelser til Guds frelsesverk i Kristus.

Luther innskjerpet at Skriftens mening er gitt i og med Skriftens profetiske ordlyd (*sensus litteralis profeticus*). En oversetter må kunne gjengi ordlydens mening. En tolk som motsier ordlyden med en annen mening, må erstattes med en tolk som vet å oversette i samsvar med ordlyden. Kristentroens grunn er apostelordets lære fra Skriftens Herre, formidlet i den *skriftbundne* tradisjon fra kirken i aposteltiden. Luther lærte hva den gamle kirke lærte, at *Den Hellige Ånd sørget for nedskrivningen*. Selv om den nytestamentlige preken var rikere i sin muntlige form, er det ingen saklig forskjell mellom de to former for forkynnelse. I Bibelen er dessuten samme sak uttrykt på flere måter, både utførlig og komprimert. Dette

⁹ Læren er grunnet på klare bibelsteder. Se CA 22:2, 23:3, 28:43. Apol 4:314, 24:94. SK Nattverden, 45. FC SD 2:87 og 7:50.

fremgår av Apostelgjerningene og brevene fra Paulus, Peter og Johannes. De er tillegg evangeliet i kortere eller lengre form.¹⁰

Hvordan praktiserte Luther denne innsikt? Det er sant at Luther la vekt på det *forkynte* evangelium, og på troen som kommer av Kristi begripelige ord via øret til hjertet. Likevel ler det en seiglivet *kortslutning* at Luther foretrakk den muntlige preken fremfor evangeliet i skriftlig form (NT). Da underkjenner man *skriftlesningenes* betydning og overleveringen i skriftlig form, den kirken lever av. Uten lesningene, ingen preken, ingen nattverd, ingen menighet. Lesningene har prioritet i liturgien, slik Kristi ord over fremsatt brød og vin viser. *Prekestolens opphøyede plass* i det lutherske kirkerom markerer *delegatens tjenerposisjon*. *Prekestolen er stedet for den rett utlagte Skrift fra dens Herre*.

Prekestol og alterbord markerer de to sentrale handlinger i en evangelisk-luthersk liturgi – Ord og Sakrament. Lutheranerne er ingen «prekenkirke». Likesom alterbordet er stedet for *Nattverdens Herre*, er prekestolen stedet for *Skriftens Herre* – den samme Herre. Det er to grunner til dette: For det første *prekenembetets oppdrag* - å formidle Kristi undervisning og forvalte sakramentene på apostolisk vis. For det andre Skriftens ord - *Guds virksomme ord*, og til dem hører Kristi ord over fremsatt brød og vin.

I sentrum står Kristi virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Vi *hører* Kristi ord til tro og salighet. Vi *ser* hva hans ord virker over fremsatt brød og vin. Vi *mottar* med munnen samfunn med hans Golgata-offer og har i ham samfunn med Guds Ene, Hellige Kirke i himmelen og på jorden. Virksom med Kristi ord, styrker Den Hellige Ånd troen og bevarer oss hos ham i til salighet hos Gud. Vår takk og lov er da vår skyldighet for ham.

«Skriften alene - nåden alene - troen alene»

Sidestillingen markerer *disippelens bibelbruk*, **Sal 16:11** – *Du lærer med livets vei*.

- «Skriften alene» lar oss kjenne Gud i hans inngripen til frelse i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt.
- «Nåden alene» lar oss kjenne Guds nådige sinnelag, som frikjenner synderen på grunn av Sønnens lidende lydighet i Jesu skikkelse – og av ingen annen grunn.
- «Troen alene» kjenner den eneste sanne Gud i hans trofaste kjærlighet, stilt fram i Jesu person og hans lidelse, død og oppstandelse. **1 Tim 1:12** - *Jeg vet hvem jeg tror på*. Derfor tror jeg.

Denne viten er begrunnet i tre ting – i den rett utlagte Skrift, i forskjellen mellom lov og evangelium, og i Den Hellige Ånds gjerning ved Kristi ord.

For det første: Den rett utlagte Skrift fra dens Herre lar oss kjenne Guds innerste vesen.

Gud er kjærlighet. Av fri vilje og for vår frelses skyld har han oppfylt kjærlighetens bud i Sønnens lidende lydighet inntil døden på korset. Gud er en forsonet Gud. Det stadfestet Gud da han oppreiste Kristus fra de døde, slik han hadde lovt. Gud har ikke overlatt oss alene med Bibelen eller i samlet flokk. Kristi apostler ga den den rett utlagte videre fra ham til kirken i den nye pakt. Troen lever av ordene fra Guds munn.

¹⁰ Skriftens ord meddeler "den evige sannhet", FC SD Regel og rettesnor, 13. – Skriftens ord kan ikke lyve, SK Dåpen 57, og Nattverden 76, FC Epitome 7:13. - Gud som er den evige sannhet, mot sier ikke seg selv i Skriften: FC SD 11:35.

Utelukket er alle kirkeutopier begrunnet i påståtte åpenbaringskilder fra andre tider og andre steder. Apostelordets lære fra Skriftens Herre opplyste Luther. Det skjedde med bibelord. De ga opplyst forstand til å fatte ordene om den gaverettferdighet som evangeliet åpenbarer med Kristus som gave (Rom 1:16f, Apg 13:46, 1 Kor 1:18ff, 15:1f. Jf Sal 32:1f, Jes 53:11 – det salige bytte). Guds gaverettferdighet lar oss kjenne Guds innerste vesen.

For det andre: *Evangeliet meddeler frifinnelsen på grunn av Kristi lidende lydighet i alles sted.*

Den Hellige har forsonet verden med en selvhengivende kjærlighet som overgår all forstand. En påminnelse er krusifikset, **Joh 3:16** - *Slik har Gud elsket verden, at han gav sin Sønn, den enbårne...* Vi ser Guds nidkjærhet for sitt falne verk, okkupert av Guds fiendemakter, og vi ser hva vi har fortjent. Og vi ser Guds kjærlighet, så mye større enn hans nidkjærhet. Den Hellige og Rettferdige elsker syndene for sin egen skyld, med en kjærlighet som overgår all forstand. Vi ser Guds gave på grunn av *Kristi* fortjeneste. Utelukket er tilleggssytelser.

For det tredje: *Frelsen mottas ved "tro alene", som Ånden skaper i dem som hører Kristi ord.*

Tilhørere hører seg frelst. når de får nåde til å anvende Kristi fortjeneste på seg selv. Dette under kalles "rettferdiggjørelsen ved tro". Troen har Kristus Jesus, og med ham står et menneske frikjent og rettferdiggjort for den hellige Gud. (1 Mos 15:6) Utelukket er egen kvalifikasjon, for troen har Kristus og mangler ingenting, sier Luther. Eller sagt med hans billedbruk i Store Galaterbrevskommentar: I rettferdiggjørelsens sirkel er det rom for «troen alene», men ikke for gjerningene. Trer gjerninger inn i rettferdiggjørelsens sirkel, er det ikke lenger tale om tro, men om kvalifikasjon. Men utenfor sirkelen går troen sammen med kjærlighetens gjerninger, som har Guds ord og befaling for seg, som regel i livets trivialiteter.

Konklusjon

"Skriften alene" begrunner Guds nådige sinnelag for Kristi skyld, ikke vilkårlig, men med den rett utlagte Skrift fra dens Herre. «Troen alene» mottar frifinnelsen på grunn av Kristi fortjeneste – og «Kristus alene». De tre «alene» beskriver Guds troverdighet med en bevitnet Jesus-historie - historien om Sønnens lidende lydighet, stadfestet med hans oppstandelse fra de døde på den tredje (Apg 17:31). Men skiller vi «Skriften alene» fra «nåden alene» og «troen alene», går Bibelens Kristus-vitnesbyrd tapt i selvbekreftende bibelbruk.

Prekenembetets oppdrag og fullmakter gjelder «*det troverdige ord*» (1 Tim 1:15, 3:1 osv). Uten denne «lånte» troverdighet, stiller prest og menighet med tapt troverdighet. Tilbake er en av mange lovreligioner. Fasaden kan vel være i orden i menneskers øyne, men uten det troverdige ord.

De tre «alene» begrunner de troendes skjebnefellesskap med Guds troverdighet. I dette fellesskap er Gud den suverene, som innestår for sitt ord og oppfyller sine løfter. Alternativet er den troløse kirke, som legger noe til, trekker annet ifra og fremstår som et sosialt produkt under menneskers interessekontroll. Pauli formaning til presten Titus er av grunnleggende betydning for alle kristne uansett tid og sted:

Tit 1:9 – Han må holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren /.../ i stand til å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstandene til dem som sier imot.

ANDRE DEL: KIRKENS BEKJENNELSE

10. «Å BEKJENNE TROEN» – HVA ER DET?

Menneskene søker mening med sine liv og sine virkeligheter, og svarene består i *omfattende* tolkninger, kalt religion og livssyn. De har tre ting felles: (1) *Mennesket* er kilden, (2) de *overstiger* fornuftens grenser med spekulative antagelser og opplevelsesmystikk, og (3) de er *lovreligion* i en eller annen form. Troen på mennesket er det religiøse moment i humanismen. Mennesket er «sin egen lykkes smed».

«Vår hellige tro»

Kristentroens kilde er Guds underfulle inngripen i en bevitnet Jesus-historie, om Guds løfter ved sine profeter i den gamle pakt, oppfylt i Jesu person og hans lidelse, død og oppstandelse fra de døde på den tredje dag, slik Gud hadde sagt.

«*Kan noe godt komme fra Nasaret?*» spurte Natanael. «*Kom og se!*» svarte Filip, og Natanael kom til tro på Ham som er troens kilde og grunn (Joh 1:46). Da Jesus så Natanael komme, sa han, v 47: «*Se, der er en sann israelitt, en mann uten svik.*» Han vet om oss *før* vi hører innbydelsen og kommer til tro. Troens grunn er bevitnede kjensgjerninger, sett og hørt før vi kommer til tro (Apg 4:20).

Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie kan etterprøves på Det gamle testamentes skrifter. Det gjorde allerede den oppstandne Jesus, da han repeterte sin undervisning for de to Emmaus-vandrerne. Før var undervisningen om en lidende Messias ubegripelig. Nå fikk de se løftene oppfylt i påskeperspektivet (Lk 24:26-35). De kjente ham igjen da han brøt brødet. Oppfyllelsen gjorde forskjellen. Jesu undervisning i Det gamle testamente har hans utvalgte apostler gitt videre til kirken i den nye pakt. Den er grunnet på Guds forsoning med verden i Jesu offerdød og stadfestet med Jesu oppstandelse, slik Skriftene vitnet om ham. Når vi hører denne utleggelse, hører vi Kristi ord, og de som hører og tar vare på Kristi ord, de lærer Gud å kjenne og ha evig liv i ham.

En troens bekjenner tror hverken på «min» tro eller på «kirkens» tro. En kristen tror sammen med den troende kirke. Troen er en sammen-med-de andre-tro. Kilden er «*Guds evangelium*» eller «*evangeliet om riket*» (Mt 4:21, 9:22, 24:14, osv), også kalt «*Kristi evangelium*» eller «*evangeliet om Jesus Kristus*» (Mk 1:1, jf Rom 1:1, osv).

Evangeliet er ikke menneskers verk (Gal 1:11). Det er et budskap hinsides all fornuft (1 Kor 2:9), om en lidende Messias som i egen person bringer himlenes rike? Nei, det var og er et anstøt for jøden og en dårskap for alle folk. Men så står det skrevet, t eks i sangen om Herrens lidende Tjener, Jes 52:13 og ut kap-53. Uttrykket «Guds kraft» (el Guds arm, NO 1930) beskriver ham i en elendig skikkelse, 53:1.

Altså må jeg først erkjenne at «jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus» (forkl LK 3 trosart). Guds evangelium er «Guds kraft» (1 Kor 1:17f, 2:5, 6:14, 2 Kor 12:9; jf Rom 1:16, Ef 1:19, 3:20, 6:10, Fil 3:10, Kol 2:12, osv). Evangeliets kraft er den korsfestede og oppstandne Kristus, «som er Guds kraft og visdom» (v 24).

Den oppstandne Kristus ga apostlene og deres etterfølgere ordren å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk (Lk 24:47). Når ordet «evangelium» er brukt i Nytestamentet om dette oppdrag, er det brukt i *avgrenset* mening om frelsens gave og troens gjenstand.

Ef 1:7, 13 – I ham har vi forløsningen som ble vunnet ved hans blod, syndenes forlatelse /.../ deres frelses evangelium.

Hebréerbrevet fører skriftbevis for evangeliet uten å bruke ordet. Ikke ordet, men innholdet er saken, varslet med ord og hendelser i Det gamle testamente:

Heb 10:18 – hvor det er tilgivelse for syndene, trengs ikke lenger noe offer for synd. (Jf Kol 1:14, Apg 10:43, 13:38, 26:18)

Jf Døperen Johannes, Lk 3:3, Mk 1:4, og Jesu løfte og befaling, Mk 16:16 og Mt 28:18-20. Se Apg 2:38, Rom 6:3-11, osv.

Tro i bibelsk mening er ikke de kvalifisertes tro. Lik evangeliet, er også troen en Guds gave, gitt av nåde! Altså er ikke troen vår prestasjon ved å gjøre de riktige tingene. Uttrykksmåten blir deretter. Her følger en kortfattet oversikt:

- Uttrykket «*å komme til tro*» (el troen) møter oss mange ganger under lesningen av Nytestamentet (Joh 4:39, Apg 4:4, Ef 1:13, osv). Det er ham som vi tror på, apostelen sikter til i **Gal 3:23** – *Før troen kom, ble vi holdt i varetekt under loven, innestengt helt til den tro som skulle komme, ble åpenbart.*
- Et tilsvarende uttrykk er «*å få troen*» (Apg 3:16, 2 Pet 1:1, osv). Ved troen får vi – lik Abraham - Guds gaverettferdighet, Jesus Kristus (Rom 4:13, Ef 3:17, 6:1|3, Fil 3:9), og med ham til gave har vi adgang til den nåde vi står (Rom 5:2, Ef 3:12). Jesus er troens opphavsmann og fullender (Heb 12:2). Troen er håp til Gud (1 Pet 1:21).
- Evangeliet er «*troens ord*» (Rom 10:8, 17). Den tro vi kommer til og får, får vi også opplæring i (Apg 11:26, 2 Kor 10:15), og vokser i (1 Tess 1:3).
- Guds kirkes tro på jorden er «*den tro som en gang for alle er overgitt*» - vår »høyhellige tro som vi skal oppbygge hverandre på (Jud 3, 20).
- En kristen «*holder fast ved troen*» og blir bevart ved å ta vare på «Guds ord», det vil si apostelordets lære fra Kristus (Apg 2:42, 14:22, 2 Kor 1:21, 24, 2 Tim 4:7, 1 Pet 1:5). Alternativet er å komme bort fra troen, eller falle fra ved å forsømme Guds ord (Rom 15:2, 1 Tim 4:1, 6:10, 21).
- Troen er Guds kirkes tro (Rom 1:12, Ef 4:5, Tit 1:4, 3:15), men enhver må ransake seg selv om jeg «*er i troen*» (2 Kor 13:5), «*lever i troen*» (Gal 2:20), «*blir stående i troen*». Med Kristus som gave øver vi troen i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Det er å praktisere sin dåp i tillit til Guds løfte, at han vil være meg nådig for Jesu Kristi skyld. I denne øvelse er Kristus vårt eksempel i selvhengivende kjærlighet (Joh 13:15, 1 Tess 1:6, Kol 1:23, 2:7, 2:12, Tit 3:8).

Mot denne bakgrunn forstår vi *hva bekjennelse i nytestamentlig mening handler om* – *troen fra Gud - Guds tro*. Guds kirke på jorden bekjenner *den* tro som Gud skaper ved sitt ord i dem som hører Kristi ord. Det er disse som hører lesninger fra Den Hellige Skrift, og hører dem utlagt med Kristus som Lærer om sin person og sitt verk (Joh 5:39, 46, 1 Kor 15:1-3 osv). Slik lærer vi åpenbaringsordets levende Gud å kjenne og ha evig liv i ham (Joh 17:3). *Jes 55:3 – Hør, så skal deres sjel leve.*

Døperen Johannes var den siste og den største av Guds profeter i den gamle pakt, *Joh 1:7 – Han kom for å vitne: han skulle vitne om lyset, for at alle skulle komme til troen ved ham.* Ordene nevner fire vesentlige sider ved kirkens Kristus-bekjennelse:

- (1) **Kilden** er åpenbaringsordets Gud. Hans delegater formidler hans ord.
- (2) **Innholdet** er Guds herlighet stilt fram i Jesu tjenerskikkelse.
- (3) **Hensikten** er troen, som kjenner Gud i hans trofaste kjærlighet og har evig liv.
- (4) **Midlet** er Guds ord, formidlet med begripelige ord på et menneskelig språk.

Sett fra vår side, må vi begynne med bibeltekstene. Her begynner veien til tro og til en grunnfestet tro. I arbeid med bibeltekstene må vi lytte til Guds vitnesbyrd ved *profetenes* ord om den kommende Kristus, og høre Guds vitnesbyrd ved *apostlenes* ord om «Den Kom-mendes» lidelse, død og oppstandelse. Derfor ba Jesus «*også for dem som ved deres (apost-lenes) ord tror på meg*», Joh 17:20 (Rom 10:17, 1 Kor 3:5, 15:1f, Ef 2:20).

Bekjennelsens årsak - en bevitnet Jesus-historie

Det gammeltestamentlige *rettsspråk* preger det nytestamentlige bekjennelsesvokabular. Det hebraiske ord for "tro" har samme rot som "amen" – å holde noe for sant og troverdig, eller avgi et sant og troverdig vitnesbyrd om noe man har sett eller hørt. Hva Gud sier, det skjer (Sal 33:9). Troen legger sitt «amen» dertil, Gud til ære og pris. Ordet «amen» er det viktigste vi kan ta i vår munn under gudstjenesten.

Karakteristisk er de *lovprisende* tilbakeblikk på Guds verk i naturen og i gudsfolkets historie. Med lovprisning blir Guds underfulle gjerninger proklamert og offentlig forkynt. Tilbakeblik-kene stadfester kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud om seg selv, mennesket og verden. Samtidig gir lovprisningen uttrykk for den tillitsfulle kjennskap til den sanndrue og trofaste Gud, lik venn til venn (5 Mos 26:5b-9, Jos 24, Sal 105).

Slike tilbakeblikk har karakter av *påminnelser* (el ihukommelser). Den som ihukommer Guds velgjerninger, anvender dem på seg selv og ber Gud være meg nådig for Jesu Kristi skyld. Hva vi skylder å gjøre for ham, det er vår skyldighet hver for oss. Det er hva Kristus befaler oss å gjøre når vi mottar alterets sakrament. Andre hensikter avsporer.

Eksempel: 1 Krøn 16:4-13. Hva Guds folk eller kirke bekjenner, det bekjenner "jeg". Troens gjensvar i jeg-form (Sal 22:23 o a) bevitner Guds ord og verk - tilværelsens grunnvoll. Det er hva Guds kirke gjør i himmelen og på jorden. «Vi» priser Gud som forbarmer seg over oss for sitt Navns skyld – og ikke av noen annen grunn (Sal 25:11, 51:3, Jer 14:21, Dan 9:17 etc).

Likheten mellom gudsfolkets bekjennelse i den gamle og den nye pakt er ikke begrenset til formene. Guds folk bekjenner Guds ord og verk i fortid, nåtid og framtid. Forskjellen beror på Guds løfter oppfylt i Jesus Kristus. Han er det store hovedunder. "Ordet ble menneske" i jomfru Marias morsliv og tok bolig iblant oss (Joh 1:14). Hans legeme er den nye pakts ta-bernakel, og hans troende kirke er hans legemes tempel – en Kristus-virkelighet.

Nytt er også Guds vitnesbyrd da han reiste gudmennesket opp fra de døde. Guds vitnesbyrd stadfestet Jesu persons hemmelighet og sin forsoning med verden i hans død. «Den Hellige og Rettferdige» er i kraft av sin lidende lydighet menneskenes eneste hellighet og rettferdig-het for Gud, gitt ukvalifiserte av nåde og mottatt i tillit til Guds løfte. Guds evangelium i den-

ne avgrensede mening handler ikke om noe annet enn Guds løfter oppfylt i Jesu tjenerskikkelse. **Heb 1:1** – *Mange ganger og på mange måter har Gud i fordums tid talt til fedrene ved profetene. I disse siste dager har han talt til oss ved sin Sønn...* (Lk 24:44-48. Apg 2:32f, 36. 1 Kor 15:1-5)

Jesus er "Gud Amen"

Med sin utleggelse av «Skriftene» gjorde Jesus tre ting: Han *stadfestet* oppfyllelsen, *begrundet* Kristus-bekjennelsen, og *autoriserte* de tolv og deres etterfølgere i prekenembetet.

Prester og predikanter må begrunne sin gjerning lik Herrens utvalgte tolv utsendt av ham for å overgi den himmelske lære fra Faderen, mottatt fra Sønnen i Jesu skikkelse. Tilhørerne skal lære å kjenne den eneste sanne Gud og ha evig liv i ham. De skal lære å si «amen» til åpenbaringsordets Gud. Noen annen legitimitet gis ikke uten tapt troverdighet.

Mt 5:18 - Amen, sier jeg dere. **2 Kor 1:20** – *Guds løfter, så mange som de er, har fått sitt ja i ham. Derfor får de også sitt amen ved ham, Gud til ære ved oss.*

Hvor «amen, amen» står i grunnteksten, har mange oversettelser et «sannelig, sannelig». Hvor grunnteksten har beholdt ordet «amen» (hebraisk/aramaisk), bør også oversettelsen beholde ordet i ærbødighet for ham som **er** Guds amen i alt hva han er, har gjort og gjør.

Guds lov fikk sitt "amen" i Kristus Jesus, da Faderen kastet verdens synder på Sønnen, som led døden i alles sted (Rom 6:23, Joh 18:7, Esek 18:4, Gal 3:13). Samtidig ble Guds nådeløfter oppfylt i ham (Rom 3:25f). Over alt i evangeliene hvor Jesus tar "amen" i sin munn, bekjenner han det oppdrag han var utsendt for å gjøre oppfylle loven og Guds nådeløfter i sin lidende lydighet inntil døden på korset.

Profetordet **Jes 65:16** sier om dem som søker velsignelse, at de skal velsigne seg «*i Gud Amen*» (grunnteksten). Jesus talte og handlet som "Gud Amen" og velsignelse i egen person. I sendebrevet til Laodikea-menigheten omtaler han seg selv som "Amen, det troverdige og sanne vitne, **BEGYNNELSEN til Guds skaperverk**" (Åp 3:14). Den opphøyede Jesus ved Fadrens høyre gjennomskuer hvert menneske. Det samme gjorde han i sin fornedrelse, da han i kraft av sin persons hemmelighet opptrådte som Guds bekjennelse og velsignelse til menneskene (Joh 1:7, 3:32, 37, 10:25, 15:25, 18:37 osv. Jf 1 Joh 5:10, Åp 1:2, 5).

Det gudmenneske vi bekjenner, er den samme Jesus som åt og drakk sammen med tollere og syndere den gang, og den samme på den ytterste dag, da han kommer i synlig herlighet som verdens dommer. Også da skal han være *de velsignedes velsignelse og Guds Amen til det rike som er beredt dem fra evighet* (Mt 25:34, jf Ef 1:4, Rom 8:17).

Jesus talte og handlet som «Gud Amen». Tilhørerne undret seg (Mt 7:29). Kristus-bekjennelsen ble til frelse for noen, blant dem fangevokteren i Filippi, **Apg 16:31 - Tro på Herren Jesus!** (Jf 1 Tim 1:15.) Samme oppmuntring fins i Den athanasianske bekjennelse, samtidig som den avviser den falske Kristus-bekjennelse: "Dette er den allmenkristne tro. Den som ikke oppriktig og fast har denne tro, kan ikke bli salig (Athanasius pkt 40).

Den bekjennende kirke følger Jesus - Guds Amen. Han er etter sin menneskenatur kirkens fremste bekjenner og martyr. Kristi kirkebrud deler hans glede med Faderen og Ånden. Kirkens glede er samfunn med hans legeme og blod i sakramentets skikkelser, slik hans ord sier.

Gleden foregriper Lammets bryllupsmåltid på den nye jord (Åp 19:9). Dette samfunn er fullkomment og evig som Gud selv (Joh 15:11, 16:24, 17:11. Jf Lk 2:10, 52, 15:24, Mt 25:21).

Salme 34 i Caesarea Filippi-hendelsen (Mt 16)

Matteus-beretningen følger gangen i *Salme 34*:

V 6-10 > Mt 16:17.

V 11-14 > Mt 16:20-22.

V 15-18 > Mt 16:24-26.

V 19-22 > Mt 16:27f.

Redaksjonen gjenspeiler Jesu undervisning, og stiller leseren i et tilhørerforhold til ham. (Jf 1 Sam 21: forholet Saul/David ligner forholdet Peter/Jesus).

"*Denne elendige*" i salmen er "klippen" i Mt 16:18, dvs Sønnen i Jesu tjenerskikkelse. Han identifiserer seg med de elendige, bærer deres elendighet som sin, og blir kirkens klippegrunn (el hjørnestein, Ef 2:20, jf Sal 118:22, Jes 28:16, Apg 4:11 o a).

Jesu spørsmål til «de tolv» var dette: "*Hvem sier dere at jeg er?*" Peter svarte på deres vegne, Mt 16:16 – *Du er Kristus, den levende Guds Sønn* (se v 13-20, Mk 8:27-30, Lk 9:18-21).

Jesus foretrakk selvbenevnelsen «*Menneskesønnen*» for å unngå forvekslingen med politiske Messias-forventninger. Uansett tittel, avslører svaret Jesu persons hemmelighet foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Dette mysterium er forutsetningen for hans vandring opp til Jerusalem og hans store lidelse der (Rom 1:1-4, 9:5b, Heb 1:3ff). Videre merker vi oss tre ting:

- Jesu saligprisning fremhever Kristus-bekjennelsens *evighetsbetydning* for ethvert menneske (jf Rom 10:1-9).
- Hendelsen bekrefter de tolv *kronvitne-posisjon* i endetidens gudsfolk.
- Peters innsigelse gjaldt også kallet til *skjebnefellesskap* med Jesus (Mt 16:21ff, Mk 10:32-45, Lk 9:22-27. Jf Joh 6:66ff).

Da *den oppstandne* Jesus utla Skriftenes vitnesbyrd om ham, åpnet han disiplenes sinn til å forstå det som er skrevet om ham i "*Mose lov og i Profetene og i Salmene*", Lk 24:45. Han stadfestet påskebegivenhetenes betydning. De er frelseshistoriske kjensgjerninger. På Pinsedagen oppfylte han sitt løfte til de tolv. Han utrustet dem med Åndens gaver til den kirkegrunnleggende gjerning å gi videre Kristi lære fra Faderen (Joh 12:24-26, 14:26, 17:20).

En *bekjennelse med forbehold* var Peters protest mot Jesu korsteologi. Han som Jesus hadde sammenlignet med klippemannen (Peter av petra = klippe), han som bygde sitt hus på klippegrunn (Mt 7:24 (jf 1 Kor 10:4, 3:11), han står plutselig på sandgrunn og må høre en forferdelig irettesettelse. Hvorfor? Han som på vegne av de tolv hadde fremsagt Kristus-bekjennelsen, gitt fra himmelen, han protesterte kraftig mot Jesu korsteologi. Den stred mot all fornuft. Peters reaksjon illustrerer menneskets avmakt overfor Gud. Jesus hørte satans fristelse i Peters munn: Gå fra meg, satan!

Situasjonen lignet farisèernes og de skriftlærdes forhold til Jesus. Med støtte i en sideordnet tradisjon, tok de avstand fra Jesu undervisning i «Moses og Profetene». Jesus svarte med

guddommelig autoritet: *Jeg sier dere*. Jf Joh 3:19f, 8:44, Sal 116:11. 1 Kor 1:19f. Jak 2:9f. Kristus-bekjennelse med forbehold er Kristus-fornektelse.

Jesu tilrettevisning treffer vår trang til herlighetsteologi. Vi lar oss friste av den bekvemme reservasjon. Veien er kort fra bekjennelse til fornektelse, selv for en Herrens apostel (Jer 8:4-12, Sal 14,1, Joh 6:66, Kor 1:20-25). Hadde Jesu fiender visst *hvem* Jesus var, ville de ikke ha korsfestet «*herlighetens Herre*», skrev Paulus med sideblikk på seg selv (1 Kor 2:8).

Menneskets grunnproblem er ikke Guds vitnesbyrd, som reiste Jesus opp fra de døde, og heller ikke prekenembetets oppdrag og fullmakter fra den Oppstandne. Vårt grunnproblem er flukten fra åpenbaringsordets Gud, stilt overfor de omkostninger som bekjennelsestro-skap medfører. Vår menneskenatur avskyr dem (Gal 2:19ff, 5:24, 6:14). Vi har ingen rett til å foreskrive Gud hans plan med våre liv, og likevel lar vi oss friste av bekjennelse med bekvemme forbehold (Rom 6:6, 14, 7:4, 6, 8:2, 12:1f osv. Joh 12:25f).

Bekjennelsen til Jesu person kan sies med få ord. Eksempler: Lk 9:20 – Guds Kristus. Mk 8:29 – du er Kristus. Joh 1:29 – Se, Guds Lam. 1 Kor 12: 3 – Jesus er HERREN. Også Kristus-bekjennelser i kortform gjelder hovedsaken i Det gamle testaments Kristus-vitnesbyrd.

Eksempler: Natan-profetien, 2 Sam 7:12, 1 Krøn 17:11. - Davids trøst under korset, Sal 16:8-11, 45:8, 89:1-4, 110:1f, jf 132:11ff.

Evangelistenes redigeringer gjenspeiler Jesu påskeperspektiv på sitt liv *før* sin død. Redigeringene lar oss møte «klippen», skjult i «den elendige» og forkastet i alles sted. Vi istemmer Jesu påskeperspektiv *i ettertid*, og bekjenner HERREN ved Guds nådeside, slik Skriftene har sagt. Begrunnelsen er *Guds vitnesbyrd*, både Jesu oppstandelse og opptagelse til himmelen som «*vår bekjennelses apostel og øversteprest*» (Heb 3:1. Jf 4:14, 6:19f, 8:1, 9:11f). Det inkarnerte Guds Ord er skaperverkets midler og gjeløser, og kirkens hjørnestein og lærer. Han styrer og nærer kirken i nåtid med apostelordets lære fra ham og Faderen.

Innholdsbestemte formler om Jesu person og verk

Det fins en *tilslørende* fremgangsmåte. Skal man beskrive historien om kirkens bekjennelse, faller det naturlig å ta utgangspunkt i kristologiske og trinitariske formler i Nytestamentet (Mt 28:19, Rom 1:2f, 1 Kor 12:4-6, 2 Kor 13:13, Ef 2:18). Deretter følger historien om de oldkirkelige bekjennelsers, innhold og fremvekst, like fra den enkle dåpbekjennelse (Apostolicum) til utviklede formularer av liturgisk og dogmatisk art (Nicenum og Athanasianum).

Dette utviklingsgrep om bekjennelsens fremvekst tilslører det eiendommelige ved kirkens Kristus-bekjennelse: *Hverken Peter eller kirken er bekjennelsens kilde eller begrunnelse*. Evangelistene forholder seg til åpenbaringshistoriske kjensgjerninger. Matteus markerer at Caesarea Filippi-hendelsen var et veiskille-av betydning for apostlenes liv. Kristus-bekjennelsens kilde medfører troens «*ja*» til *Guds Jesus-vitnesbyrd*, og samme kilde medfører troens «*nei*» til avgudene (det første bud). Det konkret-anskuelige uttrykk er Herrens Hellige Nattverd, både inkluderende og grensesettende til samme tid (1 Kor 10:21f, 1 Joh 5:20f).

Den historisk-beskrivende framstilling tilslører det imperative forhold. Tilbake står inntrykket av *kulturbetingede* vitnesbyrd om fortidige kristendomssyn, for tilslørt er Kristus-bekjennelsens guddommelige kilde og trinitariske struktur like fra begynnelsen.

Kirkens bekjennelsesskrifter fra oldkirken og reformasjonstiden (Konkordieboken) har bli- vende autoritet, rettskraft og gyldighet i kraft av en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt (GT) og Gud har stadfestet. Underkjenner man denne rettskraft, underkjenner man apostelordets lære fra Skriftens Herre og kirkens Lærer, Kristus Jesus. Tilbake står tids- og kulturbetingede forsøk å uttrykke et meningsgivende kjerne-evangelium i møte med samti- dens utfordringer til kirken. Den *ignorans* som blir kirkens bekjennelsesskrifter til del, ram- mer deres begrunnelse med kirkeødeleggende kraft.

Herrens utvalgte apostler har *kronvitne-posisjonen* i kirkens historie. De var øyenvitner til den oppstandne Kristus, lært av ham og utrustet på Pinsedagen med Helligåndens gaver til å overgi læren fra ham.

1 Kor 15:3b-4 – Jeg påminner dere, brødre, om det evangelium som jeg forkynte for de- re, som dere tok imot og som dere også holder fast ved. Ved det blir dere også frelst, om dere holder fast ved det ord som jeg forkynte for dere som et evangelium, så sant dere ikke forgjeves er kommet til tro. Jeg har i min grunnleggende undervisning over- gitt til dere det jeg selv har mottatt: Kristus døde for våre synder, slik Skriftene har sagt osv.

Indirekte viser apostelen Paulus til Jesu undervisning. Han bruken Jesu formel om sin person og sitt verk (Mt 16:21). Altså er det den rett utlagte Skrift fra dens Herre som begrunner kir- kens Kristus-bekjennelse og apostelordets autoritet, kompetanse og gyldighet i kirken. Den- ne posisjon ble gitt i og med Kristus-bekjennelsen «fra himmelen», lagt i Peters sinn og munn.

1 Kor 12:3 – ingen kan si "Jesus er HERREN" uten ved Den Hellige Ånd. (Rom 10:9b) 1 Kor 8:6 – en eneste Gud, Faderen. Han er alle tings opphav, og i ham har vi vårt mål. Og en eneste Herre, Jesus Kristus. Ved ham er alle ting, også vi.

Ved å kombinere to ledd istemmer apostelen bekjennelsen til den éne Gud – JAHVE (5 Mos 6:5) og bekjennelsen til mennesket Jesus som sann Gud – JAHVE. Faderen er Gud og Kristus er Gud, og likevel ikke to guder, men to personer i den ene Gud – den éne alle tings opphav og mål, den andre alle tings midler. Ved Herren Jesus har vi adgang til Faderen, som har gitt sitt vesen til kjenne for menneskene i Jesu tjenerskikkelse. (Jf 1 Tim 2:5)

Heb 3:1, 4:14 – Dere hellige brødre, som har del i et himmelsk kall, gi derfor akt på vår bekjennelses apostel og øversteprest, Jesus! /.../ Da vi altså har en stor øversteprest som har farett opp gjennom himlene, Jesus, Guds Sønn, så la oss holde fast ved bekjen- nelsen.

Guds "apostel og øversteprest" er Sønnen i Jesu skikkelse. Ham vi bekjenner – både perso- nen og verket, er bekjennelsens innhold og vårt himmelske kall. (Jf 1 Joh 4:2, 2 Joh 7 - kom- met i kjøtt og blod.)

Andre eksempler er **Kristus-hymnene**:

Fil 2:6-11. Jesus er HERRE(N) - JAHVE - til forskjell fra "kaiser Kyrios". Kol 1:15-20. Ef 1:3-14 (merk den indretrinitariske lovprisning) og 5:14. 1 Tim 3:16. 2 Tim 2:11-13.

Hymnisk preg har også Rom 1:3-4, 1 Kor 15:3b-5, 2 Kor 13:4. Jf Apg 2:36.

Nyttestamentets bekjennelsesformler og hymniske stoff uttrykker *den hengivne tilbakemel- ding* til den treène Gud for hans velgjerninger i Jesus Kristus. Bekjennelsens gjenstand er

den Kristus-virkelighet som utelukker menneskers overhøyhetskrav og gudemylder. Denne eksklusivitet blir tilslørt med ord som konfesjonell, intolerant, respektløs, osv.

De første kristenforfølgelser artet seg som *rettstvister* om statsmaktens uinnskrenkede overhøyhet. (Jud 4, 1 Tim 6:15, Åp 17:14) Nytt i modernitetens samfunn er folkesuverenitetens inntog i kirkeorganisasjoner av parlamentarisk type.

Den nytestamentlige homologi

Leksikalske oversikter besvarer ikke spørsmålet: *hvem bekjenner hva?* Oversiktene refererer til hendelser av bekjennelseskarakter og til beslektede ord og uttrykk. Vi er henvist til ordene i deres meningsgivende sammenheng.

Ordstammen til det greske ordet *homologia* signaliserer poenget: Homologi av verbet *homologein* = *å samme-si*. Følgende oversikt belyser kirkens bekjennelse med vekt på illustrerende eksempler uten krav på fullstendighet:

- **Å stadfeste, bevitne**, forsikre et løfte med ed.

Eksempler: Herodes forsikret med en ed å gi Herodias hva hun bad om (Mt 14:7). I samme betydning talte Stefanus om Guds oppfyllelse av sitt løfte til Abraham (Apg 7:17).

- **Å vedkjenne seg**, kjennes ved, si ja til den bekjennelse man avlegger.

Eksempler med eskatologisk horisont: Heb 3:1b – *gi akt på vår bekjennelses apostel og øversteprest og apostel* (4:14, 10:23). 1 Tim 6:12 – *søk å vinne det evige liv som du er kalt til og har bekjent deg til med den gode bekjennelse for mange vitner.*

Jesu bekjennelse på Dommens dag, Mt 10:32f (Lk 12:8f) - Hver den som bekjenner meg for menneskene, skal også jeg bekjenne for min Far som er i himmelen. Men den som fornekter meg for menneskene, skal også jeg fornekte for min Far som er i himmelen. - Kristus stadfestet ordene ved aposteltidens slutt, Åp 3:5 – Den som vinner seier, skal /.../ bli kledd i hvite klær, og jeg skal ikke stryke ut hans navn fra Livets bok. Jeg skal kjennes ved hans navn for min Far og hans engler. (Jf å være "kjent" el «godtatt» av Gud, 1 Kor 8:3, 14:38.)

Forholdet mellom de to Jesus-ordene illustrerer *kirkens lærenorm* i nåtid og framtid (Åp 14:4b). 1 Tess 2:13 – *Da dere fikk overgitt det Guds ord som vi forkynte, tok dere imot det, ikke som menneskeord, men som det Guds ord det i sannhet er.*

- **Å innrømme**, erkjenne eller tilstå.

Eksempler: Døperen Johannes bekjente (innrømmet) åpent: «Jeg er ikke Messias» (Joh 1:20). - Om Guds trosvitner i den gamle pakt sier Heb 11:13 – *de bekjente (el erkjente) at de var fremmede og utlendinger på jorden.* - Paulus «tilsto» for landshøvdingen Felix (Apg 24:14) at «*jeg dyrker fedrenes Gud ved å følge den veien som de kaller en sektlære. For jeg tror alt som er skrevet i Loven og Profetene*».

Med samme betydning blir bekjennelse (el homologi) også brukt om syndsbekjennelse, 1 Joh 1:9 – *dersom vi bekjenner (el erkjenner) våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og renser oss for all urett.*

- **Å tale åpent**, bekjenne rett ut, erklære, slutte seg til (uten forbehold).

Eksempler – om Jesu person: Blant rådsherrere fantes de som trodde på Jesus, men av frykt for fariseerne bekjente de det ikke, for at de ikke skulle bli utstøtt av synago-

gen (Joh 12:42). **1 Joh 2:23** – *Den som fornekter Sønnen, har heller ikke samfunn med Faderen; den som bekjenner Sønnen, har også samfunn med Faderen* (3:3f, 4:3).

Om å bekjenne med munnen, Rom 10:9-10 - *Om du med din munn bekjenner Jesus som HERREN /.../ Med hjertet tror man til rettferdighet, og med munnen bekjenner man tilfrelse.* (Til bekjennelse av læren, se Joh 9:22, 1 Joh 4:2, 2 Joh 7.) **Tit 1:16a** – *De påstår at de kjenner Gud, men de fornekter ham med sine gjerninger.* (Jf Mt 7:23, Apg 23:8.)

Illustrasjon: Forholdet mellom Akans bekjennelse, Jos 7:19-21, og Jesu bekjennelse for Pilatus, Joh 18:35-19:16.

▪ **Å lovprise.**

Heb 13:15 – *La oss da ved ham stadig bære fram for Gud vårt lovprisningsoffer, det vil si frukt av lepper som priser (homologunton) hans navn.* (Jf Rom 14:11 (Jes 45:23).)

«Sangene» (cantes) ved Sakarias, jomfru Maria og Simeon, Lk 1-2. - Hanna Fanuels lovprisning, Lk 2:38. - Jesu lovprisning, Mt 11:25. - Pauli lovprisning, Rom 11:33-36. - Kristus-hymnen, Fil 2:6-11. - Guds fryktens mysterium, 1 Tim 3:16.

Evangeliets utbredelse blant hedningene utbrer lovprisningen til Guds ære, Rom 15:9.

Apostelens lovprisning belyser forholdet mellom Guds løfte og oppfyllelse, eller Skrift og bekjennelse, 16:25-27 (jf Heb 10:19-25, 2 Kor 1:3, Ef 1:3-14).

Johannes-skriftenes Kristus-vitnesbyrd

Johannes legger vekt på to ting: *Hvem Jesus er, og hvorfor han ble sendt til verden.* Han er Guds Sønn fra evighet (Joh 1:15, 34). Og han kom til verden for å åpenbare Guds herlighet i sin lidende lydighet (1:1-9, 5:36f) og gi evig liv (Joh 17:3, 1 Joh 3:15f, 4:14, 5:11).

Med denne vektlegging formidler Johannes evangeliet inn i en gresk tankeverden. Da bruker han to ordgrupper som i hovedsak sammenfaller med «homologia» el «homologein»: Den ene er *”martyrein”* – å vitne, martyrs - et vitne, og martyria – vitnesbyrd. Av senere opprinnelse er ordet *”martyr”* i betydningen *”blodvitne”*. Den andre ordgruppen knytter an til verbet *”tærein”* – å ta vare på, holde fast ved noe, det vil si noe verdifullt.

Vitne-termene

Johannes bruker dem trinitarisk om henholdsvis Faderens, Sønnens og Åndens vitnesbyrd.

Faderens vitnesbyrd om Sønnen: Joh 5:26, 36 – *Liksom Faderen har liv i seg selv, har han også gitt Sønnen å ha liv i seg selv. /.../ De gjerninger som Faderen har gitt meg å fullføre, /.../ vitner om meg at Faderen har sendt meg. Faderen /.../ har selv vitnet om meg. /.../ Dere ransaker Skriftene fordi dere mener å ha evig liv i dem, og det er de som vitner om meg.* (Jf 1 Joh 5:9-11).

Altså er Faderen selv årsaken til HERRE-navnet, brukt om Jesus fra Nasaret. Her supplerer Johannes overleveringen Faderens proklamasjoner ved Jesu dåp (Mt 3:17) og på berget (17:5, 2 Pet 1:17, jf 1 Mos 22:2, Sal 2:7, Mt 12:18 = Jes 42:1ff). Proklamasjonene er Faderens bekjennelse, som stadfester løftene om Sønnen.

Sønnen forherliget Faderen med ord og gjerninger fra Faderen (Joh 14:8-14). Sønnen vitnet ikke av seg selv, **Joh 3:32-35** – *Det han har sett og hørt, det vitner han, /.../ den som tar imot hans vitnesbyrd, stadfester at Gud er sann. Han som Gud har sendt,*

taler Guds ord. Gud gir ikke Ånden etter mål. Faderen elsker Sønnen, og alt har han lagt i hans hånd (jf v 11, 16f, 7:16f, 8:14-16, 18:37).

Sønnen åpenbarte Guds NAVN i Jesu skikkelse (Joh 1:14. Jf JEG ER-stedene: JEG ER den gode hyrde, JEG ER Oppstandelsen og Livet, osv). **Joh 17:6** – *Jeg har åpenbart ditt Navn for de mennesker du gav meg fra verden. /.../ de har holdt fast på ditt ord.* (Jf 2 Mos 33:19-23 og 5 Mos 4:12 med Døperens vitnesbyrd, Joh 1:15-18.)

Jesu utleggelse av Skriftene er av himmelsk opprinnelse og så ganske annerledes enn verdens visdom (1 Kor 2:6ff). Han er Guds rene Lam som bærer verdens synd (Joh 1:29). Merk uttrykkene "*Herrens lære*", Apg 13:12, og "*Guds vår Frelses lære*", 1 Tim 2:10 (jf Åp 1:2, 5, 9, 12:17, 19:10, 20:4. Jf 1 Kor 1:6, 2 Tim 1:8 osv).

Åndens vitnesbyrd om Sønnen, Joh 15:26b – *han skal vitne om meg, sier Jesus, det vil si om Jesu person og verk.* Utrustet med Den Hellige Ånd mer enn andre kristne, kunne Herrens apostler overgi Sønnens lære fra Faderen til kirken i den nye pakt, **14:26** – *talsmannen, Den Hellige Ånd, som Faderen skal sende i mitt Navn, han skal lære dere alt og minne dere om alt det jeg har sagt dere.* (Tekster som utdyper: Joh 16:7-15, Lk 24:44-49, 1 Joh 5:6-12.)

Ved siden av denne trinitariske bruk av vitne-termene bruker *Johannes* det sammenfattende uttrykk "**Guds vitnesbyrd**".

1 Joh 5:9f – *Vi godtar jo vitnesbyrd fra mennesker, men Guds vitnesbyrd er sterkere. For dette er Guds vitnesbyrd: Han har vitnet om sin Sønn. Den som tror på Guds Sønn, har vitnesbyrdet i seg. Men den som ikke tror Gud, har gjort ham til en løgner, fordi han ikke har trodd Guds eget vitnesbyrd om sin Sønn.* (Se Åp 1:2, 9, 19:10. 1 Kor 2:1f.)

På lignende vis bruker apostelen *Paulus* de sammenfattende uttrykkene "*Guds visdom*" og "*Guds hemmeligheter*". De handler ikke om en okkult viten, tilgjengelig for en innvidd krets, men om den kunnskap som var hos Gud før verdens skapelse og ble åpenbart i gudmennesket Jesus Kristus. Denne kunnskap ble kunngjort i verden ved Herrens apostler, og - etter dem - ved deres etterfølgere i prekenembetet.

1 Tim 3:16 – *Det må alle bekjenne, at gudsfryktens hemmelighet er stor: Han ble åpenbart i menneskers skikkelse, vant sin rett i Ånden, ble sett av engler, forkynt for folkene, trodd i verden, tatt opp i herlighet.* (1 Kor 2:1, 9f, 4:1, 15:1-3, osv)

Altså bekjenner Guds kirkelemmer *hva Gud har bekjent* om sitt hjertelag og sin frelsesvilje, stilt fram for verden i Jesu person og verk. Begrunnelsen er Guds undergjæringer i en bevitnet Jesus-historie om hans lidelse, død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt. Denne gudskunnskap gjør mennesker kjent med den eneste sanne Gud i hans selvhengivende kjærlighet, lik en venn å stole på i liv og død. *Denne tro fra Gud – Guds tro* - gir adgang til Faderen ved Sønnen i bønnens Ånd. Kristus-bekjennelsen drar oss med i den evige lovprisning mellom personene i Den Hellige Treénhet - som i himmelen, så også i Guds kirke på jorden.

Illustrasjon: Ef 1:3-14.

Holde-termene

Det greske *tæreïn* = *å overholde, holde fast ved og ta vare på*, er brukt om Guds ord og befalinger til kirken i den nye pakt. Denne ordbruk utdyper vitne-termene med *tosidigheten* mellom bekjennelsens opphav (Faderen) i den treène Gud og den bekjennende kirke.

1 Joh 2:2f – *Han er forsoningen for våre synder, ja, ikke bare for våre, men for hele verdens. Det som viser oss om vi har lært Gud å kjenne, er om vi holder hans bud. - 4:10 – Kjærligheten er ikke det at vi har elsket Gud, men at han har elsket oss og sendt sin Sønn til soning for våre synder. Mine kjære, har Gud elsket oss slik, da skylder også vi å elske hverandre. (Jf Joh 1:29, 35, 1 Pet 1:19, 1 Kor 5:7, Ef 5:25ff.)*

Joh 14:15 – *Dersom dere elsker meg, holder dere mine bud (v 21, 15:10, 1 Joh 2:5, 5:2). V 23 – Den som elsker meg, vil holde fast på mitt ord (15:20, 17:6).*

Johannes-skriftene beskriver tosidigheten i sendelsesrekken Sønnen – apostlene – kirken:

- Faderens enbårne Sønn i Jesu skikkelse holdt sin Faders bud og overga læren fra ham – og intet annet, Joh 7:16 – *Min lære er ikke min, men hans som har sendt meg (8:28f, 55, 12:49, 14:10, 24).*
- Sønnens trofaste læreformidling gjorde ham til kirkens fremste martyr og Guds blodvitne for alle mennesker.

Åp 5:6, 9 – *jeg så et lam /...Og de sang en ny sang: Verdig er du til å motta boken og åpne dens segl, for du ble slaktet og har med ditt blod frikjøpt for Gud mennesker av alle stammer og tungemål...*

Guds rene offerlam «på korset ihjelslaget» er Skaperverkets sentrum, nå og alltid og i all evighet. Åpenbaringsboken innskjerper Kristus-bekjennelsens himmelske horisont til trøst for den bekjennende kirke på jorden. Åp 14:4b – *Det er de som følger Lammet, hvor enn det går.* De er frikjøpt for å være en første frukt for Gud og Lammet. Han er ikke langt borte. Han går mellom de sju lysestakene (Åp 2:1), til stede og virksom hvor kirkens lemmer enn samles. (Jf 1 Pet 1:19, 2:21ff, 3:9, 15-18, 4:12-16. Heb 12:24) Her følger noen karakteristiske trekk ved den bekjennende kirke.

- Jesu utvalgte apostler holdt fast ved Sønnens ord fra Faderen og overga læren til kirken. *Apostlenes etterfølgere overgir den sunne lære – og ingenting annet (1 Tim 1:10, 4:6, 6:3, 2 Tim 4:3, Tit 1:9, 2:1).*

Paulus formante især prestene i Korint-menigheten: Følg mitt eksempel, slik jeg følger Kristi eksempel, 1 Kor 11:1. Det samme gjorde Peter, 1 Pet 5:1-3. (Jf Joh 14:23, 17:6-8 (15:20), 18-23, 1 Joh 3:22-24, 5:3.)

- *Den trofaste kirke holder Herrens bud i lydighet mot Sønnens lære fra Faderen.*

Guds kirke "holder Guds bud og har Jesu vitnesbyrd", Åp 12:17 (jf 14:2, 1 Joh 2:5, Mt 28:20, Apg 2:42). Denne kjærlighet til Jesu ord og bud er troens frukt av Kristi ord (Joh 6:29, 15:1-8, jf Ef 3:14-19).

Troskapen medfører motsigelse og lidelse, men skjult under korset er den Oppstandne virksom i etterfølgernes liv. (1 Tess 2:13f, 2 Kor 4:7ff, 1 Tim 4:5-8, jf Åp 11:3, 17:6, 21:3.)

Eksempler: Stefanus, Apg 7. Paulus, 2 Kor 4-5.

Kirkens forhold til Sønnen i hans tjenerskikkelse ligner hans forhold til Faderen (Joh 7:16, 8:44, jf 1:19f. Apg 22:18, Åp 12:11). Den trofaste kirke etterfølger Sønnens kamp mot djevlers lære (1 Tim 4:1), eller fremmed lære (1 Tim 1:3).

En troens bekjenner holder fast ved apostlenes lære (Apg 2:42, 13:12). Apostelens lære er Jesu Kristi lære – og omvendt (2 Tim 3:10 - min lære i motsetning til annen lære). Motive-

ringen er dels menneskenes frelse (1 Kor 15:1-3), dels nådelønnen etter etterfølgelsens tid (Mt 5:12).

I *Lukas*-evangeliet er «de tolv» Jesu vitner i dobbel mening, både "øyenvitner" og "trosvitner" til den Messias som er beskrevet "i Mose lov og i Profetene og i Salmene" (Lk 24:44). Forholdet gjenspeiler Lukas' motivering – å undersøke Kristus-bekjennelsens begrunnelse i bevitnede hendelser og meningen med dem (Lk 1:1-4, Apg 1:1-3. Apg 1:3a, 3:13-15).

- *Det hefter ingen mangel ved bekjennelsen til "Skriftenes" Kristus-vitnesbyrd.*

Det var oppfyllelsen som manglet. Kristus "måtte" lide og oppstå fra de døde på den tredje dag, for at omvendelse og syndenes forlatelse skulle bli forkynt i hans Navn for alle folkeslag, "og først i Jerusalem" (v 46f. Jf Joh 5:39, 46 osv. Jf "måtte", v 26, 44, 46)..

Siden apostlene var både øyenvitner og trosvitner til løftenes oppfyllelse, fikk ordene "vitne" og "apostel" sammenfallende innhold. I sin kronvitne-posisjon - og utrustet med Åndens gaver mer enn andre kristne, la de grunnvollen for kirkens liv i tidens løp (Apg 1:21f, Lk 24:48),

KRISTNES FORBILDE OG NORM

Forbilde og norm er åpenbaringsordets trofaste Gud, stilt fram for verden i Sønnens lidende lydighet:

Åp 3:14 - *Amen, det troverdige og sanne vitne, BEGYNNELSEN til Guds skaperverk. Ef 5:1 – Ha Gud som forbilde.*

I Gud fins ingen forandring eller skiftende skygge, Jak 1:17. Utelukket er teorier om kirkens læreutvikling under "læreembetets" ledelse, og utelukket er modernitetens tilpasninger til yndlingsideer i samtiden.

Kristi delegater stiller med *bundet mandat*: Hva Gud har betrodd dem fra begynnelsen, vil han ha tilbake på den ytterste dag – og ingenting annet. Trofaste forvaltere kjennes på «*hvetekornets lov*» (Joh 12:24). De forvalter «Guds hemmeligheter» i samsvar med Herrens bud (1 Kor 5:1f). Og de fullfører sin dåp i enhet med Kristus i hans død og oppstandelse (Rom 6:5, 8:38, 2 Kor 4:10-12. Joh 13:15, Ef 5:1, 1 Kor 4:16).

I Ordets etterfølgelse er Kristi delegater forbilder. *Vi ser av Guds ord Kristus-bildet* avtegnet i etterfølgernes liv og død. Deres liv med Kristus som gave, oppmuntrer oss til å følge deres eksempel i utholdende bekjennelse og selvhengivende tjeneste (jf Mt 16:21ff, Heb 10:23).

Det fins *ingen reservasjonsrett* i Guds kirke (Joh 10:1, 7f). Det helhetlige hensyn samler ikke. Kirkens bekjennelse har til oppgave å samle i kraft av det Guds ord den bekjenner – og ingenting annet. Det synlige uttrykk er gudstjenestefellesskap i samling om bekjennelsestro prester (Joh 10:4, 9, 17:20). Der høres Overhyrdens røst, tydelig og klart, og Ordets bekjennere følger Ham. På dette vilkår samarbeider troens bekjennere med sin kalte prest, først og fremst i messen, og ellers etter anledning, behov og evne. Samarbeidet medfører et ordnet diakonat (Apg 6)..

Den trofaste bekjennelse i lære og liv utelukker kirkefellesskap begrunnet i «villfarelsens listige kunster» (Ef 4:14). Med påstand om «dypere innsikt» forsvarer man overtredelser av Herrens bud, og med forestillingen om "det sentrale" i kristentroen rangerer man læreavvik som «ikke kirkesplittende». Slike virksomheter *må* late som om Guds ord er utgått fra dem,

eller kommet bare til dem (1 Kor 14:36). De *må* agere som alternativ til den bekjennende kirke og avvise konfesjon med aversjon. Reservasjonens metode strider mot Den Hellige Ånds språkbruk og mot Guds kirke på den ene grunnvoll. Bare den *trofaste* kirke har løftet om å triumfere over Guds fiendemakter (Mt 16:18. Jf 1 Mos 22:16f, Sal 86:11-15, 107:14-19, Jes 28:14-22, Jer 1:17-19. 1 Kor 3:11, Ef 2:20, osv).

▪ **Problemet er ikke den bibelske begrunnelse, men begrunnelsen omsatt i praksis.**

Kjødet foretrekker bekvemme løsninger, og med dem massens sympati og makthavernes gunst. Tilpasningene forvirrer og forfører «*disse små som tror på meg*», Mt 18:6. Eller sagt med Abraham, Lk 16:31 - *Vil de ikke høre Moses og Profetene, lar de seg heller ikke overbevise om noen står opp fra de døde*. Kvasiteologi har sin pris, 1 Kor 14:36 - *ikke godkjent*. (1 Mos 3:1, 1 Kor 14:36, 38, 1 Pet 2:25, jf 3:10-17). Troløshet mot det apostoliske ord blir avslørt med apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Illustrasjon: Paulus, 2 Kor 11. (Jf Mt 15:2, 7-9, Joh 8:44, Kol 2:8 osv.)

Dette var elementær kunnskap i de første kristengenerasjoner, slik det fremgår av «de apostoliske fedre» (f eks Clemens, Didakje, Ignatius o a). Bekjennelse i nytestamentlig mening ble av grunnleggende betydning for *kirkens wittenbergske reformasjon*. Med homologi ble den rett utlagte Skrift stadfestet – med *confirmatio*. Slik fremstod våre reformasjonsfedre som talsmenn for den gamle kirke i skriftbunden tradisjon.

Med dem som forbilder – blant mange andre, hører vi Jesu varselrop mot fariseernes og sadduseernes lære (Mt 16:6, 11), og hører apostlenes formaninger som Guds ord fra Skriftens Herre også til oss. Da søker vi ikke kirkefellesskap på «en bredere plattform», men lar oss oppbygge i Guds kirke på apostlenes og profetenes grunnvoll. Her er det tale om kirkens bekjennelseskamp fra begynnelsen og hele veien.

Mt 16:23 – *Vik bak meg, satan! Du vil føre meg til fall. Du har ingen sans for det som Gud vil, bare for det som mennesker vil.* **Kol 2:8** – *Se til at ingen røver dere bort med sin filosofi og tomt bedrag som støtter seg til menneskelige tradisjoner og verdens tenkemåte, men ikke til Kristus.* (Jes 8:8-15. Mt 4:10, 7:6, 15ff. Joh 8:44, 17:20. Rom 16:17f, 1 Kor 2:11, 1 Tess 2:13f, 1 Pet 2:8b, Åp 14:4f, osv.)

Apostlene Peter og Paulus illustrerer med sine livshistorier bekjennelseskampens vilkår, følger og håp. Utrustet med Ånden på Pinsedagen, bekjente Peter Guds vitnesbyrd om Jesus: Gud var i Jesus og stadfestet med kraftgjerninger Jesu Guddoms person (Apg 2:2-4, 22, 24, 32), og med Jesu oppstandelse fra de døde har han stadfestet sin forsoning med verden i hans korsdød. Jesus er «Livets Fyrste» og «Den Hellige og Rettferdige» (3:14f, 26), som himmelen *måtte* motta som skaperverkets midler og gjnløser (v 21).

Da apostelen Peter på Pinsedagen talte på vegne av apostelkollegiet, fremstod han som bekjenner og øyenvitne til Messias-profetienes oppfyllelse. Da ble det evangeliske prekenembetet – løse- og bindemaktens embete - utøvd for første gang i den nye pakts gudsfolk. Og siden bekjenner apostlene deres etterfølgere at Jesus er Herren ved Faderens høyre side. Han er ikke lenger bundet til endeligheten, men virksom til stede med Ord og sakrament i den forsamlede menighet. Vi merker oss tre ting:

- Peter utøvet det embete som fører Kristus-bekjennelsen i munnen med skriftbevis, slik Jesus lærte, Apg 2:22-36.

- Peter proklamerte Guds vitnesbyrd, som hadde oppreist Jesus fra de døde og gjort ham "både til HERREN og til Kristus", v 36. Og
- Peter utøvte forsoningens embete i Kristi sted, da han formante rådville tilhørere til forlik med Gud og deretter forrettet dåpen i Jesu navn til syndenes forlatelse, v 37-40.

Med evangeliet og sakramentene forvaltet i Kristi sted, fremstår Guds kirke som en frukt av Åndens embete på nåderettens grunn, v 41 (jf Joh 14:26, 15:26, 16:7, Apg 1:4.)

Den oppstandne Jesus åpnet Skriftene for Peter og de andre. Senere gjorde han det samme for Paulus, den gang forfølgeren Saulus. Også Paulus fikk nåde til å oppfatte det som stod skrevet om Kristi person og verk (Rom 1-5, Gal 3-4).

Illustrasjon: Kol 1:15-23 – om Kristi person (v 15-19) og hans verk (v 20-23).

Jesu utvalgte apostler bekjente hva Gud hadde bekjent på endegyldig vis. (Joh 1:14, 21:12-14, 1 Joh 1:1-4, Lk 24:30f.) *Guds Jesus-vitnesbyrd i en rekke hendelser begrunner Guds kirkeorden i den nye pakt: Kristus-bekjennelsen, Herrens Nattverd, løse- og bindemakten, apostolatet/det nytestamentlige presteembete og befalinten om dåp og undervisning.*

Med stor konsekvens fulgte samlingen av de apostoliske skrifter i Nytestamentet – *kirkens kánon* (el rettesnor). Alt i Guds kirkeorden dreier seg om den samme uutgrunnelige og eviggyldige hendelse - "*den nye pakt i mitt blod*", gudmenneskets blod (Lk 22:20), som i himmelen så òg på jorden (Åp 7:9ff).

KONKLUSJON

Åpenbaringsordets Gud er kilden til kirkens bekjennelse og tro, vel begrunnet i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Kirkens tro og bekjennelse er likeså unik som evangeliet er unikt. Det krever en rekke avgrensninger, for uten dem blir det unike tilslørt, relativisert og manipulert med den usaklige fremstilling.

Det fins bare én gudstro – den tro som Gud skaper ved evangeliet. «Vår hellige tro» er Guds tro, den tro som Gud er opphav til og gir ved evangeliet. Utelukket er menneskenes gudemyllder og gudsforestillinger, og alt hva mennesker setter sin lit til og kaller «mening med livet». Slikt vitner om vantro – uten gudsfrykt og kjærlighet til åpenbaringsordets Gud.

Vi kommer til troen, for troen representerer en virkelighet før jeg tror og anvender dens goder på meg selv. Med apostelordets lære (NT) mottar vi Jesu undervisning i «Skriftene» (GT). Han underviser oss i troen, vi mottar hva troen bringer fra Gud, og vokser og blir rotfestet i troen.

Troens innhold er «Guds rettferdighet» i egen person - Jesus Kristus gitt som gave, og med ham det nye livet med ham som eksempel. Gave-evangeliet bringer den kunnskap som lar oss kjenne åpenbaringsordets hellige Gud som venn til venn, på Abrahams vis. Derfor er ikke trosbekjennelsen målet. Målet er å få se ham som vi bekjenner - Gud Fader, Sønn og Helligånd, èn sann Gud nå og i evighet.

Alternativene konfesjon og reservasjon utelukker hverandre gjensidig. Det er ikke mulig å bekjenne den nytestamentlige tro uten de avgrensninger som Kristus og hans apostler krever. Utelukket er menneskers overhøyhetskav, bekjennelsestvang og voldsbruk. - Utelukket er reservasjoner mot apostelordets lære. - Utelukket er kirkefelleskap begrunnet i

skjønnsmessige betraktninger om tilstrekkelig enighet. - Utelukket er de kvalifisertes bekjennelse, begrunnet i mystisk-religiøse opplevelser og fromhetsytelser. - Utelukket er bekjennelse i privatrettslig mening, som om bekjennelsen til apostelordets lære er tids- og kulturbestemte trosuttrykk.

Bekjennelsens autoritet og samlende kraft består i det Guds ord den bevitner og stadfester på apostolisk vis. Derfor er bekjennelsestroenskap og bibeltroenskap to sider av samme sak – Kristi etterfølgelse. Det gis ikke noe uttømmende svar på spørsmålet: Å bekjenne troen – hva er det? Derfor er det misvisende å tale om bekjennelse i ulike «former»: syndsbe-kjennelse, trosbekjennelse og lovprisning. Bekjennelsen er det gjensvar på Guds ord som ærer Gud på ulike måter. Da gir apostelordets lære fra Kristus noen ledetråder:

- *Å bekjenne hva Gud har bekjent* om Jesus fra Nasaret: Sann Gud og sant menneske, som led, døde og oppstod på den tredje dag til frelse for hver den som tror.
- *Å stadfeste med skriftbevis den rett utlagte Skrift fra dens Herre*, og dermed en utleg-gelse av himmelsk opprinnelse, men stadfestet med Jesu oppstandelse og hans befa-linger til kirken i den nye pakt.
- *Å bekjenne gudmennesket Jesus som vår hellighet og rettferdighet for Gud*, vår adgang til Faderen og vente ham som vår Frelser på Dommens dag..
- *Å bruke apostelordets lære som rettesnor* i prestens gjerning og døptes liv.
- *Å ta del i den bekjennende kirkes hengivne tilbakemelding* til den treene Gud, som lar syndere kjenne ham ved den han utsendte, Jesus Kristus, og ha evig liv.
- *Å ta del i Sønnens glede* når i sakramentets skikkelser og gir sine venner samfunn med ham i de hellige ting.
- *Å etterfølge Jesus med de omkostninger som Gud tillater*, og med ham til gave vente nådelønnen, og sammen med Guds engleskarer og alle Guds hellige få skue Guds her-lighet og lovsynge ham i fullkommen glede, hvile og fred til evig tid.
- *Å ta del i den evige lovprisning mellom personene i Den Hellige Treenhet*, og utbre tro-ens lovsang med munnens bekjennelse og kirkens sendelse til folkene.

11. APOSTOLATETS KIRKE I SKRIFTBUNDEN TRADISJON

Romerkirken lærer om den guddommelige åpenbaring at den fins i *både* Skriften og i den muntlige tradisjon. Denne sidestilling av «Skrift og Tradisjon» blir forsvart med tradisjoner tilbake til apostlenes muntlige undervisning, likeså forpliktende som deres skriftlige undervisning. I praksis hviler kirkens læreautoritet i pavens læreavgjørelser *ex cathedra*.

Til forsvar henviser Romerkirken til 2 Tess 2:15 og sabbatsbudet. **2 Tess 2:15** – *Så stå da fast, brødre, og ta vare på de tradisjoner som dere har lært av oss, enten muntlig eller skriftlig.* – Men hva sier Paulus? Meningen fremgår av sammenhengen.

Under sin andre misjonsreise hadde Paulus utlagt Skriftene (GT) i synagogen i Tessaloniki. Tre sabbater på rad hadde han bevist «at Kristus måtte lide og oppstå fra de døde», Apg 17:3. De kristne i Tessaloniki hadde på forhånd mottatt en muntlig overlevering og dertil undervisning i brev fra Paulus. Ordene holdt de fast ved som «Guds ord» (1 Tess 2:13). Under menighetens gudstjeneste ble apostelbrev opplest som hellig Skrift på linje med «Moses og Profetene» (2 Pet 3:16). Opplesningen avsluttet Ordets liturgi (overtatt fra synagogen) før man gikk over til Nattverdens Liturgi (evkjaristien). Apostlenes undervisning i muntlig og/eller skriftlig form er ikke to sideordnede åpenbaringskilder, men «Guds ord».

Så til **sabbatsbudet**. Romerkirken lærer med støtte i en muntlig tradisjon fra aposteltiden at søndagen er kommet istedenfor sabbaten. Det har også andre lært. Under innflytelse fra reformert hold, fikk denne form for erstatningsteologi innpass i kirker som formelt sett var av evangelisk-luthersk bekjennelse. I Luthers Lille Katekisme fikk budet formen «Kom i hu å holde sabbatsdagen hellig». Denne misforståtte bibeltroskap er i strid med den nytestamentlige tro, som begrunner Luthers oversettelse «Feiertag» (el helligdag, lat sabbati).

«- de som mener at det å holde søndagen i stedet for sabbaten er forordnet som noe nødvendig med kirkens autoritet, de tar feil. Skriften har avskaffet sabbaten, ikke kirken. For etter at evangeliet er åpenbart, kan en se bort fra alle de mosaiske seremoniene. Og fordi det likevel var nødvendig å fastsette en viss dag, så folk kunne vite når de skulle komme sammen, så er det klart at kirken har fastsatt søndagen til dette. Det ser ut til at man har syntes best om søndagen også av den grunn at folk da kunne ha et eksempel på den kristelige frihet og vite at verken det å holde sabbaten eller det å holde noen annen dag er nødvendig», CA 28:58-60.

I sin motstand mot Jesus, støttet farisèerne seg til muntlige overleveringer fra «de gamle», i den tro at Moses var kilden (Mt 5:21, 27 osv). Denne tradisjon var for dem en sideordnet åpenbaringskilde – i praksis den overordnede. I dette spørsmål avviste Jesus farisèernes lære som uttrykk for frafall, og opptrådte med den myndighet som tilkommer åpenbaringsordets Herre (Mt:12:8). Han utla hva «Skriftene» sier om hans person og hans lidelse, død og oppstandelse, og med undergjæringer han gjorde, stadfestet han læren fra «*min Far som er i himmelen*» (16:17, jf 11:25-27, 17:5, Joh 7:16-18, 8:28, 12:49, 14:20, 24. 1 Kor 2:10).

I sitt oppgjør med farisèerne bekreftet Jesus sin persons hemmelighet med profetenes domsforkynnelse (Mt 7:22f, 15:1.20, 16:1-12, kap 23). Dette oppgjør fortsatte i aposteltiden, og følger apostolatets kirke alle dager inntil Dommens dag.

Siden aposteltiden er kirken på denne jord bundet til apostlenes lære i skriftlig form (Joh 17:20, Jf Rom 10:17, 1 Kor 3:5, Ef 2:20, 1 Kor 15:1f, Gal 1:11f, Fil 4:9, 1 Tess 2:13, Åp 3:11 osv).

Apostelens formaning har adresse også til oss, **1 Kor 4:6** – *Gå ikke ut over det som står skrevet*. – Kirkens eneste tilgang til den rett utlagte Skrift er apostelordets lære fra Kristus. Han - ikke Luther! - er kilden til «Skriften alene» (*formalprinsippet*) og «Troen alene» (*realprinsippet*). Med kirkens Kristus-bekjennelse, gitt fra himmelen, stadfester og istemmer vi Kristi undervisning i Skriftene om sin person og sitt verk. Det troløse kirkefellesskap består i kraft menneskers reservasjoner mot apostelordets lære fra kirkens Herre.

Apostlene var øyenvitner til den oppstandne Kristus, og de var lært av ham. Utrustet på Pinedagen med Den Hellige Ånds gaver mer enn andre kristne, kunne de gi videre Kristi undervisning og legge kirkens grunnvoll for all ettertid. **1 Joh 1:1** – *det vi har sett med våre øyne, det vi så og våre hender tok på...* Med Sønnens lære fra Faderen ga de videre (traderte) det som står skrevet om Jesu lidelse, død og oppstandelse «i Mose lov og i Profetene og i Salmenne» (Lk 24:27, 32, 46-48).

På grunn av denne overlevering kunne apostelen Paulus - opprinnelig farisèeren Saulus - benytte Jesu formel om hans lidelse, død og oppstandelse, **1 Kor 15:3f** – *først og fremst overgav jeg dere det jeg selv har tatt imot, at Kristus døde for våre synder, slik Skriftene har sagt, at han stod opp den tredje dag, slik Skriftene har sagt...* (Jf Mt 16:21, 20:18f, Lk 24:25-27, 44-48, Joh 3:14f, 12:32f, 18:32 osv.)

Illustrasjoner til sammenfattende overleveringer: Peters pinsetale, Apg 2:22-36. – Pauli tale i Antiokia, Apg 13:16-41. Jf Apg 20:27, 24:15.

«Skriften alene» - «Troen alene»

Formelen «Skriften alene» (*sola Scriptura*) handler ikke om Bibelen i og for seg, men om *den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt kirken i og med apostelordets lære*. Med denne formel markerer bekjennelsestro lutherdom det bibelsk begrunnede «*nei*» til Romerkirkens sidestilling Skrift OG Tradisjon, og samtidig et «*nei*» til antikkens sannhetskriterier – at bare det er sant som er gammelt, har stor utbredelse og blir trodd av mange (Vincent av Lerin).

Samtidig representerer Konkordiebokens bekjennelser det tillitsfulle «*ja*» til åpenbaringsordets trofaste Gud, som i og med Jesu undervisning har utlagt Skriftens dype mening om Jesu person og verk, gitt i og med det som står skrevet. Derfor er «Skriften alene» normen for lære og liv, og eneste regel og rettesnor for lære og liv, og kjennetegnet på bibeltroskap troskapen mot det apostoliske ord.

Av samme årsak er «Troen alene» en bekjennelse til *Guds løfter oppfylt i Kristi lidende lydighet*. Utelukket er andre frelsesvilkår eller frelsesveier begrunnet i problematiserende bortforklaringer og læretilpasninger av typen «alene med Bibelen» og «alene med troen».

Mange nøyer seg med «Skriften alene» og tolker bibelteksten i lys av et *tenkt* budskap en «*kjerne*». Karakteristisk er flukten fra ubekvemme apostelord ved hjelp av dunkle steder, eller steder som ved nærmere ettersyn handler om noe annet. Slik oppnår man to ting: Å unngå forpliktelsen på «det som står skrevet», og å markere avstand til den bekjennelsestro lutherdom, rangert som en særtradisjon i kristenheten.

Også i denne sak identifiserte kirkens reformatorer seg med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. De kom ikke med noen ny lære, ukjent i den gamle kirke fra begynnelsen. De holdt fast ved apostelordets lære fra ham som er «Begynnelsen» (Joh 1:1f, 8:25, 58 osv. Jf 1 Mos 1:1, 6f, Ord 8:22f, Sal 33:6. Ef 3:9, Kol 1:15, Heb 2:10, Åp 19:11-16).

Illustrasjon: 1 Tess 2:1-16. Apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon – også kalt «konfesjonell lutherdom».

Herrens apostler stadfestet Jesu persons myndighet da de utøvet løse- og bindemakt fra ham. Det samme gjør deres trofaste etterfølgere, men med en forskjell: Jesus oppfylte løftet om Hjelperen – Den Hellige Ånd, som minnet Herrens apostler om Jesu ord og førte dem inn i hele sannheten (Joh 16:13).

Apostelordets lære fra Kristus representerer for alltid det ufeilbare læreembete i kirken. Utrustet med Åndens gaver – mer enn andre kristne, overga de Kristi undervisning i «Skriftene» og la kirkens læregrunn for all ettertid. En Herrens apostel kunne ikke feile i læren. Samtidig var han et menneske lik oss og kunne glemme kappen - lik Paulus (2 Tim 4:13), eller hykle for jødekristne - lik Peter (Gal 2:9ff).

Kun apostelordets læreoverlevering fra Herren har løftet om Den Hellige Ånds gjerning. Kristus har ikke gitt hverken apostlene eller deres etterfølgere noen form for selvstendig læremyndighet i kirken.

To eksempler: Læreavgjørelsen under Jerusalem-møtet – den første synode, Apg 15. Delegationene derfra kunne si at «vi og Den Hellige Ånd har besluttet» (v 28). Begrunnelsen fremgår av Jakobs innlegg, som siterte Herrens ord ved profetene Amos og Jesaja (v 16-18). Dermed var lærespørsmålet avgjort - med et skriftord om saken.

Kristus sier om innvidd brød og vin: «Dette er mitt legeme». - Ja, så er det det!

Eksemplene illustrerer forholdet «*Bibel og bekjennelse*». Konkordiebokens bekjennelser fra den gamle kirke og reformasjonstiden handler ikke om sidestilling, men om bekjennelse i nytestamentlig mening (*homologein*) – å stadfeste, bevitne eller vedkjenne seg apostelordets lære fra Skriftens Herre. Denne ordbruk gjør det meningsfullt å tale om «bekjennelsestroskap», og om den økumeniske gyldighet som kirkens bekjennelse har i kraft av det Guds ord den bevitner, det vil si uten reservasjoner på apostolisk vis. Eller sagt med Hermann Sasse: Den som er bibeltro er bekjennelsestro, og den som er bekjennelsestro, er bibeltro.

De som omtaler «Bibel og bekjennelse» som sideordnede åpenbaringskilder, avslører uvitenhet om den bibelske ordbruk og kirkens rettskilde. Eller kanskje man har interesse av tilslørende og manipulerende ordbruk om «konfesjonelle» lutheranere, hva grunnen enn måtte være?

I den reformerte tradisjon er teologiens utgangspunkt menighetens troserfaringer. Følgelig faller det naturlig å tale om troserklæringer og bekjennelse eller vitnesbyrd med status som tids- og kulturbetingede uttrykk for kristentro i sin tid alternativt i vår tid. Med slike erklæringer oppretter man kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag» i kraft av «menneskelig» rett. Da foreligger den «*bekjennessituasjon*» som krever gjenoppsettelse av ordnet nådemiddelfelleskap på Guds kirkes grunnvoll, lagt i begynnelsen.

Mot slutten av aposteltiden stod menighetene overfor utfordringen å formidle Kristi lære etter apostlenes bortgang. Oppgaven gjaldt den læreformidling som er Kristi vilkår for sitt virksomme nærvær i menighetens gudstjeneste. Den læreformidling som dåpbekjennelsen representerer i sin enkle form i nåtid, skal være apostelordets lære fra Bibelens Herre i fortid (Mt 28:20, Jf Joh 14-17). På dette vilkår trer den nye pakts gudsfolk frem som apostolatets kirke på endetidens arena. Begrunnelsen er alltid det evangelium som også Paulus hadde mottatt og menighetene holdt fast ved til frelse (1 Kor 14:34a, 15:1-3).

Jesu varselrop mot farisèernes og saddukèernes »surdeig» - deres lære (Mt 16:6 og 12), ble fulgt opp i aposteltiden under apostlenes lederskap, slik deres advarsler og formaninger viser. De inkluderer kristne uansett tid og sted (jf sendebrevene, Åp 2-3). Sakens alvor fremgår allerede av påskemåltidets innstiftelse (2 Mos 12:15, 19f).

Troskap mot det apostoliske ord i forandringenes verden

Hvordan formidle gjennom skiftende tider Kristi undervisning i «Skriftene», gitt kirken i begynnelsen? Svaret er gitt med *det evangeliske prekenembete* (el apostolat) som Kristus innstiftet og apostlene utførte, trofaste mot «Herrens bud» (1 Mos 2:15ff, 1 Tim 2:11ff, osv).

Kristi ord – «mine ord» er *det konstante* i kirkens fremtreden som apostolatets kirke. Kristi undervisning i Skriftene om sin midlergjerning i skapelse og gjenløsning er evig og uforanderlige som han selv (Mt 7:24ff, 16:18f, 1 Kor 10:4. Jf Joh 14:24, 16:14, 17:3, 10, 20).

Sett i det tradisjonshistoriske perspektiv, består apostlenes særstilling i to ting: Deres kronvitne-posisjon i første ledd og deres utrustning med Åndens gaver til den kirkegrunnleggende gjerning. De var øyenvitner til den Oppstandne, kalt umiddelbart av ham og utsendt med et bestemt oppdrag – å tale og handle som delegater i Kristi sted. Senere prester og biskoper er kalt middelbart gjennom menighetens kall, men også de er Kristi delegater, men hverken kronvitner eller åndsbegavede som dem. Likheten består i prekenembetets gjerning i den forsamlede menighet - å gi videre apostelordets lære fra Jesus Kristus, Skriftens Herre, og forvalte «Guds hemmeligheter» i Kristi sted (1 Kor 4:1f). Det burde være nok.

Allerede i aposteltiden samlet de kristne seg om apostlenes etterfølgere. Målestokk og rettesnor var gitt med skrifter som stammet fra Herrens apostler, og hadde bevist sin frelsende kraft. Med status som Guds inspirerte ord (1 Tim 3:14ff), ble resultatet den skriftsamling som er Det nye testamente. Med Messias-løftenes oppfyllelse i en bevitnet Jesus-historie ble resultatet Bibelen i to deler (GT og NT).

Her merker vi oss den gamle kirkes bruk av ordet «*tradisjon*» (el overlevering), brukt om den *nedskrevne tradisjon* (mere nedenfor). Prester og biskoper måtte *legitimere* sin delegatgjerning med skrifter som beviselig stammet fra apostlenes hånd. Ordet tradisjon brukt på denne måte, vender blikket fra begrunnelsen i fortid til embetets gjerning i nåtid, det vil si - fra den Oppstandne Kristus og hans befalinger til hans virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Denne sammenheng gjør det evangeliske prekenembete unikt.

Noe annet er tradisjon i *allmennkulturell* mening, brukt om overleveringer som er eldre enn tregenerasjonsspennet. Denne begrepsbruk vender blikket fra nåtid til fortid, det vil si fra det moderne til det som gammelt er, og kanskje bevaringsverdige, eller gammeldags og bør vike for forandringens vinder. Her handler det ikke bare om skikker og sedvaner, men også

om kollektive tradisjoner i betydningen sosiale produkt av samhandling over lang tid. Hvorvidt man bruker ordet tradisjon negativt eller positivt, er avhengig av sammenheng og ideologisk ståsted. Her følger et par eksempler.

Tradisjon i *negativ* mening begrunner rangeringen av kvinneprest-motstandere som representanter for «det gamle synet». Brukt i modernitetens samfunn, virker ordbruken selvsagt, men tilslørende. – Brukt i *positiv* mening fremhever man utad kirkens rolle som tradisjonsbærer, kulturinstitusjon og identitetsgiver. Innad verdsetter man kirkens tradisjon med bruk av liturgiske elementer og kirkesang fra forgangne tider.

Eksempel: Blant Konkordieformelens forfattere skjelnet Martin Chemnitz mellom *skriftbunden* læretradisjon (sola Scriptura) og kirkens tradisjon i *allmenkulturell* mening. Ved siden av den prinsipielle fremstilling kunne man tale spesifikt om kirkens tradisjoner, og i praksis velge eller vrake, ikke vilkårlig, men med apostelordets læreautoritet som norm. Under denne forutsetning blir faget kirkehistorie relevant på menighetsnivå.

Blant nordiske kirkehistorikere og særlig i Finland ble *kirkelig tradisjonsforskning* for alvor en realitet i 1960-årene. Finske kirkehistorikere innledet et flerfaglig samarbeid med folklorister, sosiologer og kulturanropologer. Motivene og problemstillingene varierte, men sett fra kirkens side, ville man forske i den folkelige tilbakemelding på kirkens sjelesorg i generasjonsløpet, og se tilbakemeldingen i lys av samfunnsendringene siden slutten av 1800-tallet.

Med intervjukjema for henholdsvis kirkelig folketradisjon (sosiologisk problemstilling) og folkelige bevegelses- og gruppetradisjoner (antropologisk problemstilling), ble studenter kurset i kildekritiske krav og intervjuetoder, og derrett utsendt til systematiske innsamlinger i samtlige sogn i Finland. Resultatet foreligger i store arkivbaser.¹¹

Får kirkens fremtreden som apostolatets kirke normere presteutdanningen, må praktisk teologi noe noe annet enn «den praktiske fornuft» (I Kant). Presteutdanningen blir ført tilbake til dens kilder, formidlet i kirkens rom (jf pastoralbrevene), Nytestamentet tas på alvor som kirkens rettesnor. Da er det ikke nok med formene, for bekjennelsen krever sakssvarende uttrykk i gudstjenestelige ordninger.

Troskapen mot det apostoliske ord må også normere bruken av kirkens tradisjon, med frihet for bruk av tradisjonselementer fra den skriftbundne tradisjon. Dette krav fikk følger for praksis menighetsagender i den wittenbergske reformasjon. Et nærliggende eksempel for oss er Kirkeordinansen for Danmark-Norge 1537.

Uten nevnte krav om sakssvarende forhold (autensitet), blir tradisjonsstudier på menighetsnivå et registreringsarbeid løsrevet fra apostolatets kirke og innordnet religionssociologi og/eller andre disipliner. Slik kan kirken klare seg godt foruten.

¹¹ Jeg var kursdeltager et par uker høsten 1979 med henblikk på et tradisjonsprosjekt. Til forhistorien hørte min innsamling av folkeminne i den lestadianske forgrening fra Karesuando over Lyngen til gruppevirksomheter i Nord-Troms, Ofoten og andre steder.

Min problemstilling var videre: Hvilke vilkår må være oppfylt, skal apostelordets lære fra begynnelsen bli formidlet i nåtid, lik et kontinuum i et samfunn i forandring? Jeg satte fokus på den skriftbundne tradisjon, bevitnet i kirkens evangelisk-lutherske bekjennelsesskrifter fra oldkirken og reformasjonstiden.

Kirkens autoritet – apostelordets læreautoritet

Den gamle kirkes lære om Skriftens ufeilbarhet var begrunnet i enheten mellom apostlenes lære og ord. Ordene bringer gudskunnskap og lar oss kjenne kilden – åpenbaringsordets levende Gud (Joh 17:3). Avgjørende for troen er ordene som bringer innholdet (Hieronymus). Denne enhet ga anledning til å avpasse (ikke tilpasse!) undervisningen til tilhørernes nivå (Crysostomos).

Allerede heretikerne (vranglærerne) i aposteltiden motsa apostlenes læreoverlevering og påstod at de formidlet den egentlige kristenlære på et åndelig plan. Konfrontert med denne greske visdom i Korint-menigheten, spurte apostelen Paulus, **1 Kor 14:36** – *Er Guds ord utgått fra dere? Eller er det kommet bare til dere?* - Ordene lyder som et ekko fra Jesu oppgjør med farisèernes åndelighet.

Heretikerne viste til andre overleveringer fra Jesu disippelkrets, alternativt til hemmelige (apokryfe) tradisjoner fra Jesu innerste disippelkrets i et fortrolig forhold til ham. Fra dem ga heretikerne videre den kristentro som representerer dypere innsikt (gnosis) enn apostlenes lære. Motsetningen gjenspeiler ordet tradisjon brukt i ulike betydninger. Den tankeløse bruk lar alt være godt som er gammelt. Men det kan være gammelt fordi det er godt. Det beror på hvilken rettesnor vi bruker. Er ikke apostelordet rettesnoren, gir det ingen mening å tale om Nytestamentet som kirkens kànon.

Biskop *Ireneus av Lyon* (c 130- c 200) forsvarte den apostoliske læretradisjon i skriftet «Mot alle heretikere» (*Adversus omnes haereses*, dvs gnostikere). Ireneus forsvarte ingen skjult (okkult) lære, tilgjengelig for en innvidd krets, men en lære åpen for alle. I kirken var den så langt blitt gitt videre uforandret under biskopenes tilsyn. Beviset forelå i de apostoliske skriftene, og derfor gjelder det for kristne – og især prestene, å granske dem og formidle innholdet, tro mot ordlyden. Ireneus viste – som nevnt – til den skrevne tradisjon.

Dette anliggende minner om biskop *Ignatius av Antiokia* (c 35 – c 107), som under reisen til martyriet i Rom formante alle kristne til å samle seg om «biskopene» (biskop, den gang leder for et prestekollegium, jf «engelen» for den enkelte menighet, Åp 2-3). Poenget er ikke personen, men apostelordets lære, som personen forvalter under utøvelse av prekenembedet. Det er ikke biskopen/presten som samler kirken, men den uforbeholdne bekjennelse til *apostelordets* lære. Derfor er bekjennelsen de troendes samlingsmerke - og ingenting annet. Ignatius fremhever en læreoverlevering (el tradering) som er åpen og kontrollerbar for alle.

Kirkens framtid den gang og senere står og faller med den rett utlagte Skrift (GT), som apostlene ga videre fra Kristus. Derfor innskjerpet *Tertullian* (c 160- c 225) at kirkens tro bygger på apostlenes skrevne ord som er «trosregelen» (regula fidei). Kirken er ikke gitt noen annen norm. Kort sagt: «Å ikke vite noe mot trosregelen, det er å vite alt». Har vi kilden in mente, er utsagnet er megetsigende.

Også heretikerne leste Skriftene, men på en annen måte – med forkjærlighet for de dunkle steder og helst poetiske deler, billedspråk, symboler og lignelser. Bak tekstens ordlyd fant de det skjulte innhold, presentert i dypsindige og «åndelige» (el allegoriske) tolkninger. Ignatius og Tertullian protesterte. Kristenlæren må bygge på klare skriftsteder, slike som belyser dunkle steder – aldri omvendt! Denne fremgangsmåte hadde Luther fra kirkefedrene.

Augustin (d 430) fortalte at «kirkens autoritet» hjalp ham til troen. Utsagnet er blitt og blir misbrukt til fremme av mange formål. Augustin sikter ikke til kirken i institusjonell mening, heller ikke til kirken som tenkt størrelse – som ingen har sett, men til den Oppstandnes øyenvitner i aposteltiden. *Kun øyenvitnene til den oppstandne Kristus har bevitnet Nytestamentets faktiske innhold og opprinnelighet* (autensitet). Det motsatte var tilfellet i manikèernes nye apostolat, kirke og skrifter. De bevitner det faktiske brudd med apostolatets kirke fra begynnelsen. Forskjellen mellom kirke på apostolisk vis og kirke på manikèervis er forskjellen mellom troverdighet og troløshet. Den ene har overbevisningskraft, den andre ikke.

Hva Augustin sa om «kirkens autoritet» er av grunnleggende betydning. Bekjennelsestro lutheranere er talerør for apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon, men dens autoritet er apostelordets læreautoritet «som Guds ord» (1 Tess 2:13). Begrunnelsen er like fra begynnelsen den rett utlagte Skrift fra dem som kjente Herren og var øyenvitner til den Oppstandne. Saken gjelder den nytestamentlige tro, dens troverdighet og overbevisningskraft.

I middelalderen fantes ennå teologer som advarte mot overdrevne tanker om kirkens betydning (Pierre d'Ailly og Jean Gerson). Hva Martin Chemnitz skrev mot Trident-konsilet var gammelt nytt - at tvilsom er enhver åpenbaring som ikke stadfester evangeliet med Loven og Profetene (e Tom G A Hardt).

Luther fornyet kirkens kamp mot gnostiske tradisjoner

Den gnostiske tendens gjorde seg gjeldende når man påberopte seg kirkens tradisjon som sannhetsargument mot apostelordets læreautoritet fra kirkens Herre. Den antikke forestilling om sannheten med alderens patina og trodd av mange mot Luther – den ene. Denne argumentasjonsmåte var en av grunnene til at Luther innskjerpet Skriftens mening, gitt i og med Skriftens profetiske ordlyd (*sensus litteralis profeticus*) – og ikke skjult bak ordene (allegorisk tolkning). Den som tolker ordene, må kunne gjengi den mening som er gitt i og med ordlyden – og ikke skilt fra eller i strid med ordlyden. En tolk som ikke duger til denne oppgave, må erstattes med en annen og bedre, er Luthers poeng. Den enes udugelighet blir ikke opphevet med mengdens gjentakelse.

Luther innskjerpet kirkefedrenes bekjennelse til apostelordets lære fra Skriftens Herre, formidlet i skriftbunden tradisjon fra aposteltiden. Læren fra apostlenes hånd begrunner kirkens tro. I praksis la Luther på prekenen på grunn av dens forfall. Det ga anledning til den påstand som enda verserer – at Luther stilte den muntlige preken i et motsetningsforhold til evangeliet i skriftlig form (NT). Det er en feilslutning (argumentum e silentio).

Luther lærte hva den gamle kirke lærte, at Den Hellige Ånd sørget for nedskrivningen. Selv om den nytestamentlige preken var rikere i sin muntlige form, er det ingen saklig forskjell mellom de to former for apostelforkynnelse (Jf ovenfor 2 Tess 2:15). I Bibelen er dessuten samme sak uttrykt på flere måter, både utførlig og kortfattet. Illustrasjoner gir Apostlenes Gjerninger og brevene fra Paulus, Peter og Johannes. De er tillegg til evangeliene, og samtidig evangeliene i kortere eller lengre form.

Jeg oppsummerer: Prekenembetets oppdrag står fast - å gi videre til kommende generasjoner hva Herrens apostler overga til kirken - den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Fremdeles medfører oppdraget front mot nygnostiske læretilpasninger til modernitetens idèer. I likhet

med de første kristengenerasjoner, må også vi holde fast ved sammenhengen mellom oppleste bibeltekster og den utlagte prekentekest, og vedkjenne oss den «trosregel» som er den rett utlagte Skrift etter sin ordlyd, gitt kirken i og med apostelordets lære. Prekenen representerer Guds ordåpenbaring på lavere nivå.

Under modernitetens trykk, må troens bekjennere samle seg om de prester som - uten bekvemme og/eller påtvungne forbehold – i ord og gjerning formidler apostelordets lære i menigheten. De lar den forsamlede menighet høre Den gode hyrdes stemme, når «Guds nådes evangelium» (Apg 20:24) fremgår av prekentekestens ordlyd med skriftbevis. Og skulle det skje, blir prekenen motsagt av praksis og ulver i saueham avslørt. Hyrdens røst beviser troverdigheten gjennom lidelser for Kristi ords skyld. Ord i handling lar den lille flokk fremstå med Guds troverdighet.

Moderne kirketilpasninger i lære og liv kjennes på det falske apostolat i kirkefelleskap på tilstrekkelig grunnlag, og på den falske bekjennelse innordnet modernitetens yndlingsidèer og økumenismens kirkeutopi av pragmatiske grunner. Det kirkesosiale produkt tør være allminnelig kjent: Den kvasiterapeutiske lovreligion.

Åpenbaringsordets Gud taler til menneskets sanser og forstand

I likhet med den gamle kirke, taler også den bekjennelsestro lutherdom om den Gud som taler til menneskets intellekt med begripelige ord. Dette forhold utelukker ikke Helligåndens gjerning i døpte idioter og kristne alzheimerere i skyggenes land. Utelukket er den som tror om seg selv, at Gud vil se i nåde til meg som gjør så godt jeg kan. Men Guds frie nåde er alltid forbundet med Kristi lidende lydighet, som har oppfylt Guds hellige lov i alles sted.

Gud vil ha vår tillit av hjertets dyp, og skaper den med evangeliet om sine løfters oppfyllelse i Kristus og ham korsfestet. Guds domsord og løfter skaper hva de nevner. De måtte fullbyrdes i en dennesidig historie, underfull på grunn av Guds «handlende allmakt» (TWigen), og samtidig begripelig på grunn av Guds trofasthet. Dermed er oppgaven gitt: Å formidle «Guds tanker», åpenbart i og med Det gamle testamentes ordlyd, og virkeliggjort i og med Jesu død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt (Mt 16:23).

Opgaven er ikke begrenset til fortellingen, for den vet også Guds fiendemakter, men omfatter tydingen, gitt en gang for alle med Jesu undervisning i Skriftene. Vi må lære HVEM Jesus er – hans persons hemmelighet, og HVA han har gjort - skjult for verden i tjenerskikkelsen, og HVORFOR Gud lot det skje. Vi er henvist til Guds vitnesbyrd, som oppreiste gudmennesket fra de døde, og henvist til skriftbevis for Jesu person og verk, slik Herrens apostler gjorde, lært av ham (samme v 21).

Jesus måtte repetere sin undervisning for uforstandige disipler. Det nye moment var Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Den er Guds endegyldige vitnesbyrd om Jesu Guddoms person og verk. Sett i ettertid, er påskeperspektivet vår fordel. Vi sitter med facit og vet at Jesus fra Nasaret er Guds rene Lam og eviggyldige offer for verdens synder, slik Skriftene har sagt. Også vårt problem er vår tungnemhet. Guds vitnesbyrd åpner for et uutgrunnelig dyp, gitt videre til kirken i og med apostelordets vitnesbyrd (jf Lk 24:36ff, 48 – dere er vitner om dette). En saksvarende reaksjon er tilbedelsen av gudmennesket i sin fornedrelse og i sin opphøyelse til Faderens høyre, nærmere sine venner enn de noensinne er seg selv. I sitt nå-

derike på jorden inntar han konge- og lærer-posisjonen i den forsamlede menighet og underviser dem gjennom sine medarbeidere på troskapens vilkår (Lk 10:16).

Fremdeles stadfester han med skriftbevis og tegnhandlinger Skriftens klarhet og sin troverdighet – med lesningene, prekenen og sakramentene. Med trofasthet i prekenembetets gjerning følger kontraster og motsetninger til falske apostler. De tror ikke «Kristus alene» til salighet, slik Abraham trodde, men tror på et Jesus-bilde formet i menneskers bilde og forkytter et evangelium tilpasset menneskers omskiftelige behov.

Lukas forteller at Jesus beviste for apostlene «at han levde, da han i løpet av førti dager viste seg for dem og talte om det som hører Guds rike til», Apg 1:3. Ordene begrunner kirkens sendelse for et rike som ikke er av denne verden. Begrunnelsen angår menneskene.

Begrunnelsen for kirkens tilstedeværelse og virksomhet

To engler stadfestet begrunnelsen første gang, **Lk 24:7** – *Menneskesønnen måtte bli utlevert i syndige menneskers hender og korsfestet og oppstå på den tredje dag.* - De to stadfestet Kristus-bekjennelsens opphav – den enbårne Sønnens Far i himmelen (Mt 16:16f), og stadfestet kirkens legitimitet i bevitnede kjensgjerninger (Apg 4:20).

En fornuftig legitimeringsmåte er kirkens virksomhet. Den hviler i underfulle hendelser: Kristi oppstandelse fra de døde, og deretter hans befalinger. De mange øyenvitner til den Oppstandne stadfestet *kjensgjerninger*. Han henvendte seg med begripelige ord til menneskers forstand da han utla Skriftene for dem – ved en anledning i nærvær av over fem hundre øyenvitner (1 Kor 15:6). Evangelisten *Lukas* har lagt vekt på innsyn i denne form for «åpen» undervisning (Lk 24:25-27, 44-49, Apg 1:2-8). *Johannes* betoner det konkret-kroppslige ved den Oppstandnes lærergjerning (Joh 20:2-9, 17, 20, 24-29, 12-15, 1 Joh 1:1-7).

Videre merker vi oss forholdet mellom *troens begrunnelse og virkning*. Begrunnelsen går forut for troen. Begrunnelsen fremstiller Jesu person og verk som frelseshistoriens høydepunkt, slik Skriftene har sagt. Guds frelsesråd fra evighet ble virkeliggjort i Jesu korsdød, da Gud forlikte verden med seg selv i ham. Denne kjensgjerning er det mysterium som tilbes og lovsynges også i den kommende verden – og mest der. Til virkningene hører prekenembetets forvaltning av «Guds hemmeligheter» under utøvelse av løse- og bindemakten fra den oppstandne Kristus. Uten Guds inngripen i Jesu grav, ville hendelsene på Himmelfartsdagen og Pinsedagen aldri ha funnet sted, og det evangeliske prekenembete vært ukjent.

Prekenembetet i ord og handling fremstår med gudgitte tegn fra ham som i seg selv er «tidenes tegn» (Mt 16:3). Derfor har det evangeliske prekenembete karakter av bekjennelse. Kristi evangelium og sakramentene – forkynt og forvaltet på troskapens vilkår, stadfester at Guds forsoning med verden er et fullbyrdet faktum i Jesu korsdød, og at han er Herren som lever, har all makt i himmel og på jord, og nå er det virksomme midtpunkt i den forsamlede menighet hvor den enn samles (Lk 16:29ff). Derfor trer Guds kirke frem som «sannhetens støtte og grunnvoll» (1 Tim 3:16) – med apostelordet lære fra kirkens Lærer.

Konklusjon

Kirkens tro er *Guds* tro – like fra begynnelsen bestemt av *sendelsesrekken* Faderen, Sønnen og Helligånden, og av Sønnens disippelundervisning i Jesu skikkelse og deretter apostlenes utsendelse med Kristi ord. Forholdet lærer og disippel – i denne rekkefølge - medbestem-

mer sendelsesrekken i tidens løp, og utelukker menneskers rett til å tilføre den himmelske lære nye lærdommer eller dypere innsikter. Guds kirke trer frem som apostolatets kirke i samlingen om Ord og Sakrament – alltid i den skriftbundne tradisjon med utspring i Kristi ord fra Faderen. Læren er derfor tilgjengelig for alle som vil lære åpenbaringsordets Gud å kjenne på disippelvis, og begripelig for alle som vil tenke Guds tanker og gjøre Guds vilje.

«Skriften alene – Nåden alene - Troen alene» er alternativet til sidestillingen «Skrift OG Tradisjon». Begrunnelsen er alltid *Guds* troverdighet, som har oppreist Kristus fra de døde, slik Skriftene har sagt. Følgelig må en prest/biskop stille med *lånt* troverdighet. **Tit 1:8** – (*han*) *må holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren, slik at han både er i stand til å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstanden til dem som er imot.*

12. **TEOLOGI I APOSTOLATETS KIRKE ELLER KVASI-TEOLOGI?**

Hovedkilde: Teologi i kirkens rom. Menighetsfakultetet som kirkelig og luthersk fakultet. Utredning av Lærerrådet. Oslo 2001.

"Grekere søker visdom", bemerket Paulus» (1 Kor 1:22). De søker ideer eller konklusjoner begrunnet i fornuftige resonnement, og havner i blindgater.

A. HVA ER GUDSKUNNSKAPENS KILDE?

Det greske kunnskapsideal

søker den høyeste idé med utgangspunkt i den "objektive" avstandsbetraktning. Altså må vår tankevirksomhet søke kunnskap *bortenfor* den verden vi sanser og beskuer – i den idéverden vi forestiller oss. Menneskets søken etter en gud må da gjelde en forestilling om "det høyeste gode" (summum bonum). Forestillingen etablerer en omfattende virkelighetsteori med «gud» som meningsgivende forklaring og mål (teisme). Men blir dette kunnskapsideal overført på kirkens tro, har kirken et "grekerproblem" (Hermann Sasse).

Problemet oppstår med bibelordene. "Grekeren" leser eller hører ordene, men forventer den opplysende mening i en tenkt virkelighet bakom ordene eller på et høyere plan. Denne form for gudssøken er krevende. Det trengs kursing og øvelse i denne tankeprosess som består i tre stadier - *abstrahering, generalisering og konkretisering*. Ved hjelp av denne fortolkningskunst (hermenevtikk) blir studenten sin egen bibelfortolker og kirkeautoritetene forvaltere av "kirkens syn".

Det greske kunnskapsideal lar oss lytte med *skepsis* til apostelordets lære fra Kristus – alltid med forbehold. På såkalt "vitenskapelig" metodekurs får studenten innføring i kunsten å bortforklare og problematisere «*det som står skrevet*». Enkelte blir mestere i abstraheringens kunst og retorikk i generelle vendinger, som om sannhet fremgår av meningsbrytninger på akademisk nivå, tilgjengelig for en elite.

Innflytelsen på prekenspråket merkes på glidning i begrepene, når lære og liv under skinn av innsikt motsier hva apostelordet sier rett fram. Virkningen ligner ny vin i gamle skinnsekker (Mt 9:17). Et prekenspråk på god avstand fra det konkret-anskuelige bibelspråk sprenger ordene med nytt innhold. *Formalspråket* overtar og bedrar med "kirkens syn" på samfunnets vilkår. Her trengs edruelighet. Apostolatets kirke lever godt uten denne virksomhet, for kirkens lære og liv er gitt i og med skrevne ord, begripelige i deres sammenheng (kon tekst) og stadfestet med bevitnede under og hendelser, slik Skriftene har sagt.

Det er sant at ingen kjensgjerning eller mening foreligger uten kommentar, men her er poenget *den rett utlagt Skrift fra dens Herre*, overgitt til kirken i og med apostelordets lære. Det er i *disippelposisjonen* vi mottar Kristi undervisning – ellers ikke. Jo mer disipler lærer den eneste sanne Gud å kjenne ved ham, jo mer vil de søke gudskunnskap hos ordenes Herre og lære å begrunne den med *skriftbevis* (Joh 1:45, 5:46). Lk 24:46-48 – Slik står det skrevet: /.../ Dere er vitner om dette .

"Grekeren" vegrer seg. Han vil ikke ta ordene likefremme mening på alvor. Med sin vegring avslører han faktisk avhengighet av prinsipielle og generelle forestillinger, som oftest nedfelt i standpunkt til alles beste. Denne psykososiale virksomhet unngår ubekvemme bibelord, som om Guds ord er utgår fra lærerrådet, bispekollegiet eller det opplyste kirkemøteflertall.

Gudskunnskap - kunnskapen **fra åpenbaringsordets** Gud

Nytestamentets skrifter gir gudskunnskap uten forestillinger om en høyeste idé eller upersonlig eksistens, og uten å ty til en tidløs formel eller et tidløst prinsipp. Gud har talt begripelige ord på et menneskelig språk fra person til person, og gitt menneskene den grunnleggende *kunnskap* om Gud, mennesket og verden. Denne kunnskap er alltid innordnet *kjennskapen* til Gud, stilt fram for verden i Jesu ringe skikkelse.

Eksempler: Joh 17:3 – *Dette er det evige liv at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du utsendte Jesus Kristus.* 10:14 – *Jeg kjenner mine, og mine kjenner meg.* Kol 2:3 – *(i Kristus) er alle visdommens og kunnskapens skatter skjult til stede.*

Her merker vi oss tre karakteristiske trekk ved kunnskap i bibelsk mening:

For det første: *Gudskunnskap gis i et subjekt-objekt-forhold mellom den som lar seg erkjenne og den som erkjenner ham.* Gud unndrar seg alle våre forsøk på å avsløre eller avdekke ham umiddelbart. Initiativet er alltid Guds, og kilden til gudskunnskap er alltid Guds talte, skrevne og forkynte ord, tydet og tolket av ham selv i en bevitnet historie. Denne åpenbaringsmåte er indirekte og middelbar – også i Jesu undervisning. Derfor sa Johannes Døperen, *Joh 1:26 – midt iblant dere står en dere ikke kjenner.* Eller Jesu selvitnesbyrd, *Lk 17:21 – Se, Guds rike er midt iblant dere!*

For det andre: *Åpenbaringsordets Gud fremstår som Herren over den som mottar hans ord.* Ordenes Herre legger beslag på dem som hører og anvender ordene, enhver på seg selv. Ordene virker den gudskunnskap som lar oss kjenne Gud, lik venn til venn i et herre- og tjenerforhold. Dette gudsforhold blir i Bibelen *alltid begrunnet «ovenfra»* - aldri med føleri, synsing eller erkjennelsesteori «nedenfra». Det er Gud som begrunner kirkens tro, undervisning og sjelesorg. Det gjør han med sitt virksomme ord - talt eller skrevet.

For det tredje: *Rekkefølgen i Guds pedagogikk begynner med utenatføring.* Først må vi lære ordene, sier Luther. Lik kirken før ham, sikter han da til *Budene, Troen og Herrens bønn* (de tre første partene el hovedstykkene i Lille Katekisme). Under arbeidet med bibelordene tilegner vi oss den kunnskap som utdyper kjennskapen til Ham vi omgås med i gudsord og bønn. Kilden til kirkens tro er Ordet i Jesu skikkelse, utlevert til "verdens visdom" (1 Kor 1:20, 3:19. Jf Rom 11:33, Ef 1:8, Heb 5:13). Troen er gitt fra himmelen. Kirkens gudstro er *Guds tro*.

Denne kunnskap i forening med kjennskap *motiverer* forkynnelse, undervisning og innlæring av bibelord og salmevers. *Målet er kjennskapen*, når ordene blir anvendt i livets skole, f eks "Herre Jesus, miskunne meg", eller "Fader vår, osv". Da skjer to ting: Vi lærer Gud å kjenne gjennom hans ord, og selv blir vi grunnfestet i tillit til Guds trofasthet og nåde for Kristi skyld. Hvis ikke blir det «bare pugg». (Joh 15:3, 17:20, Rom 10:16f.)

Sammenligner vi det greske og det bibelske kunnskapsbegrep, ser vi *to måter å tenke på* – den ene styrt av menneskets fornuft, den andre av Guds åpenbaringsord. Kirkens grekerproblem er den fornuftsstyrte bibelbruk.

Virkningen er en gjennomgripende omdanning av kirkens lære og liv, og en helt ny oppfatning av hva kristendom er (*Sigurd Odland: Til trosfeller i Den norske kirke. År 1906*). Det er denne virkning vi sikter til med henvisning til den *liberale* teologitradisjon fra omkr år 1800. Den utga seg for å være «vitenskapelig», men metoden strider mot kildens egenart og krever reservasjoner mot apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Den *konservative* variant ved Det teologiske Menighetsfakultet (oppr 1908) viste ansikt ved inngangen til 1970-årene. Konflikten ble åpenbar i lærerrådets flertallsvedtak: Kvinner fikk adgang til «practicum» og «dissentere» fikk medvirke i fakultetets andakter. Studenter lærte å tenke «aksiomkritikk» og søke «*evangeliets blivende vilje*» (CA 28:66) i generelle og prinsipielle vendinger på et abstrakt idéplan. Fra Det teologiske Menighetsfakultet utgikk selvkloke teologer, opplært i kunsten å abstrahere, generalisere og konkretisere Guds blivende vilje. Impulsene fra hermenevtikk og sosiologi befestet den *deduktive* metodes vitenskapelighet og fakultetets akademiske posisjon. Langsomt gikk det opp for undertegnede at professorene Leiv og Sverre Aalen var bekjennere ved en institusjon hvor filipismen rådde grunnen. Ringvirkningen ble ødeleggende for folkekirken (og den Evangelisk-lutherske Frikirke). (Jf Pauli forsvar for sitt apostolat, 1 Kor 14:36-38, 15:1-11, 2 Kor 11:3-6, v 5 - hyperapostoloi.)

Hva er alternativet? Det må være den *induktive* metode med dens spesifikke kildekritikk i tilgjengelige kilder, typisk for humaniora-fag. Den konklusjon man da trekker, må være begrunnet i kildene. Allerede kravet til redelighet tilsier slutninger fra det spesifikke til det generelle – ikke omvendt.

Medisinen mot kirkens «grekerproblem» en bevitnet Jesus-historie, i troskap mot det apostoliske ord i den skriftbundne tradisjon. Her er kilden til den nytestamentlige tro. Da blir kurset i «vitenskapelig metode» av *underordnet* betydning. Avgjørende er spørsmålene om den rett utlagte Bibel fra dens Herre. Hvordan utla Jesus «Skriftene» (GT)? Hvordan begrunnet Jesus sin persons hemmelighet og det verk han «måtte» utføre? Hvilke hendelser bekreftet Jesu persons hemmelighet og hans troverdighet? Hva begrunner apostelordets

blivende læreautoritet i kirken? Hva vil det si å holde Herrens bud? Hvilken betydning har dåpen for kirkens liv?

Kirkens Lærer – gudmennesket Jesus Kristus

Jesu persons hemmelighet hører sammen med hans oppdrag, sendt for å overgi læren fra sin Far i himmelen. Det gjorde han med sin undervisning i «Skriftene» om sin person og sitt verk, og læren stadfestet han med undergjerninger når han ville og hans oppdrag var tjent med det. På dette læregrunnlag mottok de tolv Kristus-bekjennelsen fra «*min Far i himmelen*» (Mt 16:16f). Hendelsen ved Caesarea Filippi har en trinitarisk struktur. Faderen stadfestet Sønnens undervisning med Den Hellige Ånds opplysning, ikke umiddelbart, men med Sønnens ord av Jesu munn.

Kristus-bekjennelsens kilde er "*den Gud som gjør under*" (Sal 77:15). Guds endegyldige vitnesbyrd er gudmenneskets oppstandelse fra de døde. Sønnen i Jesu skikkelse er «*det troverdige og sanne vitne*» (Åp 3:14 osv) i enhet med Faderen og Helligånden.

Her merker vi oss at *Guds vitnesbyrd omfatter mer enn fortidige hendelser*. Gud vitner med prekenembetets oppdrag og fullmakter den Oppstandne Jesus er kirkens Lærer. Apostlene mottok løse- og bindemaktens embete fra den *oppstandne* Kristus, og utsendt av ham som hans delegater med løftet om Kristi virksomme nærvær, skulle de forvalte Guds hemmeligheter (mysterier) i Kristi sted (Mt 28:19f, 1 Kor 4:1f). På Pinsedagen utrustet han dem, som lovet, og fra da av fremstod *apostolatets kirke* med den Oppstandnes tegn på sitt virksomme nærvær. I nåtid er den oppstandne og opphøyede Kristus kirkens lærer i den forsamlede menighet. Han underviser gjennom apostelordets lære fra ham. *Oppdraget utelukket enhver form for sideordnet læremyndighet i kirken*.

Blant kjensgjerningene hører også Herrens Hellige Nattverd, innstiftet i den natt da han ble forrådt. Da så han bortenfor død og grav, og gledet seg til sitt fortsatte nærvær i den forsamlede menighet. Innstiftelsesordene beskriver den nye pakts måltid, hvor samfunnet med Guds fullbrakte forsoningsunder gis fra Herrens bord i brødets og vinens skikkelser. Underet i messen skjer uavhengig av tid og rom, men i kraft av virksomme guddomsord.

Den Hellige Ånd – som utgår fra Faderen og Sønnen - er virksom med disse «geistlige» (åndelige) handlinger, skaper og bevarer troen, trøster og hjelper, gir liv og fornyer. Derfor kalles det evangeliske prekenembete også for «*Åndens embete*» eller «*rettferdighetens embete*» (2 Kor 3:8f. Oversettelsen «embete» markerer en fast tjeneste). *Heller ikke Den Hellige Ånd har noen sideordnet myndighet, men vitner med Kristi ord* (Joh 14:26, 15:26, 16:14, jf 17:8, 20, Rom 10:17, 1 Kor 3:5, 15:1f, Ef 2:20, osv).

"Han er min Herre..."

Disse ord i Luthers forklaring til Andre trosartikkel er høydepunktet i Lille Katekisme. Ordene markerer den kunnskap som lar oss kjenne Gud i hans trofasthet og nåde. Kjennskapen beror på bibelkunnskap fra åpenbaringsordets Gud. Kunnskapen fra ham, gitt i og med Skriftens ord, er *kilden til sann teologi*. Han lærer oss å tenke Guds tanker til frelse, stilt fram for verden i en korsfestet Kristus. Gud er en forsonet Gud. Og i min dåp har han gitt meg del i sitt verk til frelse, med løfte om salighet for hver den som tror (Mk 16:16). Selv den enkleste dåpundervisning leder inn i dette fortrolige gudsforhold. «Han er min Herre».

Den altavgjørende og endegyldige *begrunnelse* er Guds vitnesbyrd, da han reiste Jesus opp fra de døde på den tredje dag. Døpt til Jesu død og oppstandelse, står den troende i barneår hos den underfulle, skapende Gud, han som hvert øyeblikk overskuer alt i sitt kosmos, stort og smått. *Han har frelst meg*, sier forklaringen, og viser oss til en korsfestet Kristus. Hvorfor? - «*for at jeg skal være hans egen og leve under ham i hans rike og tjene ham i evig rettferdighet*» osv (Luhers forkl, 2 trosart).

Midlet er Guds virksomme ord. Den som hører "*slik disipler hører*", mottar basiskunnskap om Gud, mennesket og verden, og blir kjent med ham som vil "*styrke den trette med mine ord*", Jes 50:14. Gudskunnskap fremkommer ikke ved debatt og spekulasjon, men er gitt i og med Skriften alene, utlagt av dens Herre.

Kristentroen har en begripelig begrunnelse, men ingen fornuftig forklaring. Gud har talt og vil ha sitt ord trodd i verden. **Jes 55:3** - *Hør! Så skal deres sjel leve!* **Heb 1:1f** - *Mange ganger og på mange måter har Gud for lenge siden talt til fedrene ved profetene. I disse siste tider har han talt til oss ved sin Sønn, som han har innsatt til arving av alt.* **Joh 1:4f** - *I ham var liv, og livet var menneskenes lys. Lyset lyser i mørket, og mørket fattet det ikke.*

Troens grunn er Guds virksomme ord i en bevitnet historie. Et *eksempel* er purpurhandlersken Lydia. Lukas skriver om henne at Herren åpnet hennes hjerte, "*så hun ga akt på det som Paulus talte*", Apg 16:14. Hvor evangeliet vinner inngang, blir det første bud oppfylt ved troen, og ved troen alle Guds bud, virksom i kjærlighet (Gal 5:6, Jak 2:26).

Gud er virksom ved troen. Derfor innleder Luthers forklaring til De ti bud med refrenget: "*Vi skal frykte og elske Gud, så vi*" osv. Ordene kombinerer kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud med kjennskapet til Guds vesen, verk og vilje. Kilden er den samme for både kunnskap og kjennskap, nemlig han som Gud utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3). Desto tydeligere blir kontrasten til «*den såkalte erkjennelse*» i det greske kunnskapsideal (1 Tim 6:20), anvendt i bibelbruken og i kirketilpasninger til modernitetens samfunn .

Sentralt i kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud står foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Dette mysterium holder oss fast i vår kroppslighet. Det gjør også prekenembetet, som ifølge Herrens bud er forbeholdt menn, funnet skicket til denne gjerning. Det er et åk med Kristi eksempel for øye. Denne ulikhet i likeverd anskueliggjør Guds gode skapervilje med mannkjønn og kvinnekjønn, skapt til å tjene ham i Guds ordningerfor skaperverk og kirke, enhver i sitt kall, både far, mor og barn .

Katekismens hovedstykker leder oss inn i Guds visdom som krusifikset minner oss om. Jesu undervisning gjør oss rotfestet og grunnfestet i Guds selvhengivende kjærlighet, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde, og bevitnet med Guds kirkens kjennetegn fra den Oppstandne. Vi kan si med apostelen, *2 Tim 1:12 – jeg vet hvem jeg tror på*. Denne viten kommer fra Gud og er hans fortjeneste.

B. KVASITEOLOGII FALSKE PARADIGMER

Jesus sa om fariséerne at de gransket "*Skriftene*" fordi "*dere mener å ha evig liv i dem*", Joh 5:39. Det gjorde de rett i. Likevel forstod de ikke ordenes vitnesbyrd om Jesus. "*Om dere trodde Moses, skulle dere tro meg, for om meg skrev han*", v 46. *Justin Martyr* (d c 165)

skrev senere mot jøden Tryfon, at bare Kristus har gitt den rette utleggelse av Det gamle testamente. (Jf Joh 5 og 8)

Fariséernes *menneskesyn* hindret dem. De lærte at mennesket har evnen til å velge det gode, og har både vilje og kraft til å leve slik Guds kjærlighetsbud krever. Syndefallsberetningen (1 Mos 3) oppfattet de som en eksempelfortelling – slik kan det gå, når man velger feil. Derfor advarer Jesus mot denne ”*surdeig*”, Mt 16:6 (jf kap 24).

Menneskenes gudskunnskaper vag og forvrengt. Spekulative frelsesveier vitner om sviktende dømmekraft og om en filosofi som utelukker kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud (Rom 1:20ff, jf Jer 1:10, Kol 2:6-8, 2 Kor 10:4f). Den postmoderne interesse for ”overnaturlige” fenomen og menneskers gudserfaringer. Er de disponert for dem eller særlig kvalifisert? En ting er sikkert: Mennesker søker mening med det liv de lever og svarene spriker. De bekrefter menneskets livssituasjon, innkrøkt i seg selv. Noe lignende gjelder diskusjonen hvorvidt «gud» fins eller ikke. Står vi for Gud som allting vet, åpner denne erkjennelse for medfølelse med vantroens livsproblematikk uten Gud og uten håp, alltid bundet til egen skyld og skam og håpløshet. Da går vi sammen som barn av Adams falne ætt, okkupert og terrorisert av Guds fiendemakter. Vi tar mennesker søken på alvor, og gir det svar som åpenbaringsordets Gud gir, sikkert begrunnet i en bevitnet Jesus-historie (Apg 17:20-23).

Læretilpasninger i god hensikt

Troen på de frommes evner for Gud virker bibelbruk på Guds fiendemakters vilkår. Menneskers interesser og idèer overstyrer bruken og forvrenger gudstro, frelseslære, etikk og kirkefelleskap (Joh 8:44, 1 Kor 14:36).

Denne overtro er reduktiv. Man søker støtte i dunkle steder, eller steder som handler om noe annet, fremfor støtte i klare bibelutsagn om saken. Ubekvemme bibelord blir tåkelagt med generelle betraktninger om den egentlige mening. Hensikten med såkalt ”kristosentrisk tolkningsmetode” er den konklusjonsteologi som legitimerer lære og liv i strid med apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Resultat: En stadig debatt og aldri avsluttet samtaleprosess om Bibelens «kjerne», alltid på etterskudd av de «samtiden» stiller kirken. I kjølvannet følger stadig nye læretilpasninger til samtidens moteidéer, og en kirkepraksis som bekrefter menneskene i deres livstolkninger og moralbehov. Denne misforståtte kulturåpenhet underslår ubekvemme eller brysomme deler av ”Guds råd” (Apg 20:27). Tilpasningene kan påregne massens sympati – iallfall for en tid, men prisen er ødeleggende for kirken forførelse, forvirring og frafall og en lukket Bibel.

Eksempel 1: Sønnens underordning under Faderen, 1 Kor 15:24-28.

Gir man underordningstekster status som tids- og kulturbestemte, må man underkjenne kjærlighetens underordning i åpenbaringsordets Gud: Sønnens underordning under Faderen, og Åndens underordning under Faderen og Sønnen.

Sønnens underordning i Jesu tjenerskikkelse var forbildet for Herrens apostler. De med Guds hjelp i samme selvhengivende kjærlighet - tross egen skrøpelighet (Apg 15:13-18, 1 Kor 15:1f).

Apostlenes etterfølgere i prekenembetet skal etterligne Herrens apostler i tidens løp. Da tjener de som forbilder for Guds menighet (1 Pet 5:1-4). Alle er de kalt til å etterfølge og formidle apostelordets lære og formaninger ”i Kristi sted” (2 Kor 5:20).

Eksempel 2: *Omvendelse og syndenes forlatelse i Jesu navn*, forkynt for alle, 1 Kor 6:11.

Det fins ingen gudsord om ekstratog til himmelen for teologer som behersker bortforklaringens kunst. Det fins ingen gudsord om kvinners adgang til det offentlige prekenembete. Det fins ingen gudsord om likekjønnede samleier og partnerskap. Gud våker over sitt ord, er nidkjær for sitt verk. En forsonet Gud formaner alle til å vende om og leve forlikt med ham.

Troløse kirkeautoriteter hevder etikken må prøves på det som er godt for mennesker og samfunn (funksjonalisme). Denne ambisjon medfører et annet prekenembete, et annet evangelium og kirkefelleskap på en annen grunnvoll (Ef 2:20). Med hvilken kompetanse og autoritet gjør de det?

Apostelordets etterfølgere trekker seg unna verdenstilpassede kirkefelleskap, «for hva samfunn har lyset med mørket?» (2 Kor 6:14, jf 2 Tes 2:13f.)

Det helhetlige kirkehensyn i den psykoterapeutiske samtale

Først noen ord om hva denne samtaleform består i, og hensikten med den

(1) Det helhetlige kirkehensyn består i *skjønnsmessige* betraktninger om nytte og tilstrekkelighet. Denne fremgangsmåte tilhører humanismens arv fra antikken og er et typisk uttrykk i en gjennompolitisert kirkevirkosomhet. Under skinn av teologi, prioriterer man *påståtte* ansatser i tekstmaterialet (påstått vilkår), for så å trekke den konklusjon som såkalt «*kontekstualisering*» krever (krevd vilkår).

(2) Det er hensikten med den psykoterapeutiske samtale å hjelpe mennesker til å mestre sine liv i nye livssituasjoner. Overført til politiske sammenhenger, blir denne samtaleform et middel til *interessekontroll*.

Den psykoterapeutiske samtale hører sammen med forestillinger om "det åpne samtalefelleskap", hvor individer er åpne for andres argumenter i en fortløpende meningsutveksling, og oppøver evnen til respekt for andres standpunkt. Det oppstår en *dynamikk* som bereder aksept for *konkluderende* vedtak til felleskapets beste med forventning om alles aksept for "spillereglene". Slik blir prosessen et middel til å legitimere hverandres lojalitet i paradigmer av ideologisk art. Overført til den folkekirkelige virksomhet (el lignende organisasjoner) betyr denne «åpne» samtale at deltagerne er åpne for dens sosiale dynamikk, og til sist innordner seg resultatet nedfelt i flertallsvedtak med status som «kirkens syn».

Illustrasjon: Biskopene holdt hverandre underrettet om brysomme prester, og det hendte at de ble gjenstand for bispejustis «på teppet» på grunn av troskap mot det apostoliske ord. Bispesamtalen ble totalitær. Et ultimatum stod klart: Enten erkjenne synd eller bli gjenstand for straffesanksjon i en eller annen form. Enkelte ble fradømt «kappe og krage», stilt for verdslig domstol. Bibel- og bekjennelsestroskap viste seg uforenlig med folkekirkens ordninger (CA 7, jf 28:23-28), men forenlig med de borgerlige friheter i det sekulær-liberale demokrati.

Den kirkeødeleggende virksomhet ignorerer Kristi advarsel, som er kirkerettens grunnregel siden aposteltiden, Mt 7:6 – *Gi ikke hundene det hellige, og kast ikke deres perler for svin osv.* I den nytestamentlige ekklesiologi har hverken kirken, synoden eller embetsutøverne noe selvstendig læremandat, annet enn å stadfeste den lære som beviselig er overgitt til kirken fra Herrens apostler.

Eksempel: *Jerusalem-møtet «den første synode», Apg 15:15-18.* Tvistespørsmålet ble avgjort med et Herrens ord ved profeten Amos, Am 9:11f. Ordets dommerfunksjon i lærespørsmål tilsvarer den virkelighetsorientering som åpenbaringsordet gir.

Åp 12:13, 17 – *Da dragen så at han var kastet ned på jorden, forfulgte han kvinnen som hadde født guttebarnet. /.../ og dro av sted for å føre krig mot de andre av hennes ætt, mot dem som tar vare på Guds bud og har Jesu vitnesbyrd.*

Det er fullt mulig for teologiske utdanningsinstitusjoner å fremstå med luthersk» profil, lik «en kalket grav» (Leiv Aalen h 1977. Jf Mt 23:27). Bak fasaden pågår den psykososiale prosess som munner ut i reservasjoner mot apostelordets lære. I tråd med den liberale teologi-tradisjon forutsetter virksomheten de frommes evne til å velge rett i sitt gudsforhold, og tjene kirken med det «syn» som best ivaretar «det helhetlige kirkehensyn», det vi alle er best tjent med.

Kristnes samtale

Den kristne samtale kjennes på den uforbeholdne troskap mot det apostoliske ord (1 Tess 2:13). Troen har Kristus til gave og søker hos ham «Guds rike fremfor alt» (Mt 6:33, Joh 8:50. Jf Første bud m forkl). Deltagerne henter fram skriftbevis og eksempler fra en tydet historie, og utveksler erfaringer og innsikter, spør og lytter.

De som etterfølger det apostoliske ord, de samtaler over en åpen Bibel, åpnet med utleggelsen fra dens Herre. I kristnes samtale er han er til stede med «visdommens og kunnskapens skatter» skjult i ham (Kol 2:3, jf Joh 5:39, 46), og med apostelordets lære fra ham sammenfører han kirken og holder henne samlet (Ef 2:21, 4:16).

Da er et «så sier Herren» nok til lærdom, formaning og trøst, når meningen fremgår logisk-umiddelbart av ordlyden. Da er videre diskusjon om læren overflødig (jf Apg 15:15ff, 22). Andre ganger fremgår meningen av sammenhengen (konteksten), eller av klare bibelord om samme sak. Mangler bibelord om saken, står spørsmålet åpent. Når lærer står klar med bibelord om saken, gjenstår det å praktisere kjærlighetens regel i saker om livets vitnesbyrd. Hensikten med kristnes samtale er Herrens ord til «innbyrdes /.../ trøst» (SA C 4).

Jesu Kristi medvirkning i den kristne samtale har *tre kjennetegn*, som hver for seg er av grunnleggende betydning for gudstjenestefellesskap i Kristi kirke.

1. *Samtalen er historisk begrunnet* i gudmennesket Jesus, som overga læren fra Faderen om sin person og sin lidelse, død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt. (Joh 7:16). Denne tydning ble stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde, og blir gitt oss i og med apostelordets lære fra ham (Joh 17:20, 2 Pet 1:16ff).
2. *Samtalen er kommunikativt underordnet* kirkens Lærer, Jesus Kristus – og ingen annen (1 Kor 15:1-3, 1 Pet 1:3-12)
3. *Samtalen er sakramentalt forankret* i Kristi virksomme nærvær med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet (Mt 18:20).

Kirkens bekjennelse til den rett utlagte Skrift øser ikke av "sprukne brønner" (Jer 2:13), men av Ham som er skaperverkets Midler og Gjøløser (Jes 12). Derfor advarer Herrens apostel mot herlighetsteologi av menneskers bryst. Det gjelder fremfor alt å holde fast ved Kristi lære og vokse i kjærlighet til ham som er kirkens Herre og frelser.

Kol 2:8 – *Pass på at ingen får fanget dere med visdomslære og tomt bedrag som hviler på menneskers tradisjoner og stammer fra grunnkreftene i verden, ikke fra Kristus.*

Ef 4:14f – *Vi skal da ikke lenger være barn som drives hit og dit av hvert et vindkast i læren, ikke kasterbatter for mennesker som listig gjør alt for å fremme villfarelsen. Nei, la oss holde oss til sannheten og i alle måter vokse i kjærlighet opp til ham som er hodet, Kristus (jf 6:10-20). 5:25-27 – Kristus elsket kirken og gav seg selv for henne, for å hellige henne ved å rense henne i vannets bad ved et ord. Slik ville han stille henne fram for seg, uten flekk eller rynke, eller noe slikt, hellig og uten feil skulle hun være.*

Kirkeødeleggende virkninger

Det bibelhistoriske perspektiv lar oss oppfatte rotskaden: Reservasjonene mot det apostoliske ord. (Se ovf grekerproblemet)

Under skinn av teologi blir rotskaden *tilslørt*, både språklig og sosialt: *Språklig* med flertydigheter, begrepsglidninger og generelle betraktningmåter, - *sosialt* med fortløpende debatt om merkesaker. Eksempler: Kvinneprestdebatt, abortdebatt, debatten om likekjønnet parforhold. Man later som om *noe* er galt og det sant, men *alt* er galt, for ingen kan tjene to herrer (Mt 6:24). Kort sagt: I kirkefelleskapets ordninger er sideordningen ja og nei, av bekjennelse og fornektelse, en løgn (jf Henrik Abels addisjonstabell: 1 + 0 = 0).

Anvendt på lærekonflikter i kirken har *den psykososiale samtale fire tilslørende virkninger:*

- Den *tilslører prekenembetets mandat og fullmakter*. Til denne virkning hører fløy-metaforen, for uansett plassering på skalaen konservativ – liberal, medvirker deltagerne til de reservasjoner som best opprettholder det organiserte tjenestefelleskap.
- Den *tilslører at den krenkede part er åpenbaringsordets hellige Gud*. Samtalen tjener til å oppheve den «krenkelsen» som "noen" føler, fordi en opponerende "rest" holder fast ved læren, gitt kirken i og med apostelordet fra Skriftens Herre.
- Den *tilslører troskapens kriterium* - Kristi nødvendige vilkår for sitt nærvær, virksom i den forsamlede menighet (1 Kor 4:2, jf Joh 10). Under skinn av åpenhet gis rom for sideordnede "syn" og karrieremuligheter for samarbeidsvillige. I slike sammenhenger har man erstattet apostolatets kirke med en illusjonshistorie kalt "kirkens teologiske utvikling". Kirken dør av irenikere (Daniel Preus).
- Den *tilslører vedtak gjort i et kirkerettslig tomrom*. Den gudsfornektende rettspositivisme erstatter bekjennelseskirkens gudgitte rett i gudstjenestelige ordninger (Mt 16:18f). Den sekulære religionsjus underkjenner prekenembetets kompetanse og autoritet, og dermed den rettskraft som Konkordiebokens bekjennelser har i kraft av det apostoliske ord de bevitner.

Korsets teologi - Guds alternativ til herlighetsteologi

En herlighetsteolog søker Guds goder fremfor Giveren, og når han hører evangeliet, mottar han det med glede. Mottagelsen skjer i tillit til egen valgfrihet, som om mennesket evner å velge rett i troens saker. Denne farisæiske overtro gjør menighetens virksomhet til en arena for den praktiske fornuft. Herlighetsteologer forventer sine valg bekreftet med «velsignelser» (blessings) og målbare resultater. Men må de lide for evangeliets skyld, søker herlighetsteologer til en annen menighet, eller faller fra. De ligner såkorn på steingrunn.

En korsteolog søker Gud og har sin glede i ham fremfor jordisk lykke og fremgang. Utelukket er «det ugudelige og tomme snakk», og «innvendingene fra den såkalte erkjennelse» (1 Tim 6:20). En korsteolog hører «ordet om korset», ser Guds nidkjærhet i «Kristus og ham korsfestet» (1 Kor2:2). Han ser syndens lønn og tar seg selv på alvor, og ser Guds kjærlighet og tar Gud på alvor, som ikke sparte sin enbårne Sønn, men gav ham for oss alle (Joh 3:16, Rom 8:32). En korsteolog tror denne frelse, gitt i dåpen til Jesu død (Rom 6:3) og bærer frukt i tålmodighet. (Mt 13:20f, 23. Jf 1 Mos 26:1-12, Sal 73:23ff.)

Både herlighetsteologer og korsteologer ber til Gud, og takker og lover ham. Forskjellen beror på troens *gjenstand* og lovprisningens *årsak* i enhver livssituasjon.

Illustrasjon: Ef 1:3, 7 – Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i Kristus har velsignet oss med all Åndens velsignelse i himmelen. /.../ I ham har vi forløsningen som ble vunnet ved hans blod, syndenes forlatelse. (Se nærmere forholdet mellom troens årsak i fortid og godene i nåtid og framtid, v 2-14.)

Åpenbaringsordets Gud er kilden til «korsets teologi» (theologia crucis), men den ville vært ukjent i verden uten Guds vitnesbyrd, som reiste Jesus opp fra de døde på den tredje dag. Hans undervisning de førti dagene før Himmelfartsdagen, den fortsetter han gjennom apostelordets lære, virksom til stede i den forsamlede menighet. Da lærer han med skriftbevis å se hans persons hemmelighet og Guds forsoningsverk i hans død, så vi anvender hans fortjeneste, enhver på seg selv.

Rom 5:18 – Likesom fordømmelse kom over alle mennesker ved den enes synd, så kom også rettferdiggjørelse til liv over alle mennesker ved den enes rettferdiggjørelsesdom.

Denne lærdom kan ingen dødelig fatte av seg selv. Troen kommer av prekenen, og prekenen ved Kristi ord (Rom 10:17). Med sin Ånd åpner han våre sinn, så vi forstår hva skriftene i Det gamle testamente vitner om ham (Lk 24:27, 44f). Korsets teologi avslører døden i våre synder og frelsen, gitt av nåde (Ef 2:1-9). Med denne korsteologi lever vi det nye livet i tro på Jesus Kristus – ikke i beskuelse, men i tillit til ham. Han er den rettferdighet som evangeliet åpenbarer, gitt i dåpen (Gal 3:26f). Med ham til gave, er vi fri til å tjene Gud og vår neste med ham til eksempel.

Lært av den oppstandne Kristus, virksom med sitt ord, leser korsteologer i Bibelen og ser Herlighetens Herre, skjult på korset, i Jesu legeme. De ser Guds forsoning med verden i Den Hellige og Rettferdige, ser den rettferdighet som evangeliet åpenbarer av tro til tro (Rom 1:16f). De ser ham som har oppfylt Guds lov i alles sted, og som derfor ble oppreist fra de døde på grunn av vår frifinnelse (Rom 4:25). Korsteologer er de som følger Lammet, hvor enn det går. Han fører gjennom nød og trengsel til Lammets bryllupsmåltid på den nye jord (Åp 14:4, 19:9, 21:1-4).

Korsteologer ser åpenbaringsordets Gud «bakfra» - på indirekte vis (jf 2 Mos 33:23). Bundet til det som står skrevet, er en korsteolog fri til å bevitne den kjennskap til Guds trofaste kjærlighet som Kristi kunnskap gir (Joh 17:3). Korsets teologi lar oss se den kirkevirkelighet som bibelordene beskriver "i Kristus". Da lar vi menneskers målestokker ligge. Om dagene er onde (Ef 5:16), arbeider Gud uansett og virker med sitt ord hva han vil.

13. «KONSERVATIV» ELLER «LIBERAL»?

Ved hjelp av fløy-metaforen taler man om politiske fløydannelser på henholdsvis venstresiden og høyresiden i det politiske liv. Det er ikke tale om ideologier, men grunnholdninger. Ved hjelp av et språkbilde fra tysk politikk på slutten av 1800 tallet plasserer man deltagerens standpunkt på en skala fra ultraradikal til ultrakonservativ.

Anvendt på prester og teologer taler man om liberale og konservative, og om et kirkelig «sentrum». På den liberale siden fremstår man som frisinnet og åpen for tilpasninger til nye idéer og tilhørende livsstil eller moral. På den konservative side fremstår man som bevarende og modererende. Vi oppfatter poenget: Tryggest er det i sentrum, hvor komprisserende mellomstandpunkt virker samlende. Fløymetaforen virker en viss orden i menneskers forestillinger og gjør den politiske debatt mere begripelig. Debatten hører samfunnsdebatten til. Den frie meningsutveksling kjennetegner et sunt demokrati.

Fløymetaforen anvendt på kirken

Den virker manipulerende ved å tilsløre alternativet: Apostelordets autoritet, kompetanse og gyldighet i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Hos ham er ikke forandring eller skiftende skygge (Jak 1:17), og derfor kjennes Guds kirkes lære og liv på troskapen mot apostelordets lære fra ham som er Skriftens Herre og kirkens Lærer.

Det motsatte synes å være tilfelle i kirkefelleskap organisert i en parlamentarisk råds- og møtstruktur. Der rår «folket» etter mønster fra beslutningsprosesser i det liberale folkedemokrati. Der søker man kontroll over gruppekontrollerte interesser. Av frykt for ikke å vinne frem, eller bli isolert, gjør man taktiske forbehold mot apostelordets lære, eksempelvis om kirkens rett, kirkefelleskap, kirkens læregrunn fra begynnelsen, prekenembetet, lov og evangelium, forholdet rettferdiggjørelse og helliggjørelse, dåplæren, skriftemålet, nattverd-læren, osv.

Taktiske forbehold begrunnet i synsing og snusfornuft medfører lojalitetsbindinger til «overordnet» myndighet, som våker over tjenestefellesskapets ordninger. I slike sammenhenger er kirkens evangelisk-lutherske bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden satt ut av kraft. Deres begrunnelse er av underordnet betydning. Om noen begrunner standpunkt med henvisning til Konkordieboken, oppstår en pinlig situasjon. Begrunnelsen strider mot den åpne samtale og den psykososiale prosess i påvente av et resultat nedfelt i et flertallsvedtak.

En illustrasjon: «Professorsaken» i 1903 om den liberale *Johannes Ordings* ansettelse ved Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Regjeringsflertallet utnevnte ham, til tross for at hans lære om dåp og nattverd brøt med kirkens bekjennelse. Utnevnelsen fulgte innstillingskomitèens mindretall. Johannes Ordings reservasjoner var vanlig i det pietistiske lekfolk under reformert innflytelse.

Da Menighetsfakultetet ble etablert i 1908, var det ikke hensikten å forsvare den nytestamentlige kristendom, stadfestet med Konkordiebokens bekjennelser. Bekjennelsesspørsmålelt var avgrenset til omstridte ledd i Den apostoliske trosbekjennelse (Apostolicum). Fakultetet ga likevel rom for bekjennelsestro lutherdom (eks prof Sig Odland og senere brødrene Sverre og Leiv Alen).

Alternativene tydeliggjort i læresaker

Fløymetaforen innhyller den pragmatisk grunnholdning i et ullent formalspråk, avslørt med de standpunkt som utelukket hverandre på fløyene. Det skjedde som regel i saker som aktualiserte troskapen mot det apostoliske ord, bevitnet med Konkordiebokens bekjennelser.

I både pietistisk og liberal teologitradisjon har *liv* prioritet framfor *lære*, altså etikk fremfor dogmatikk. Åpne konflikter ga til kjenne motstridende kirkesyn, embetssyn og bibelsyn. Selv om man ikke marsjerte sammen, var enig om å bevare det organiserte kirkefelleskap som *rammeverk* og *tjenestefellesskap*. Tross det statlige kirkeformynderi, gjaldt det å unngå den formaliserte kirkesplittelse mens man ventet på bedre tider.

Et alibi ble tilgangen på «gode prester». Da var to kriterier avgjørende: (1) evnen til å samarbeide med «bedehusfolket», og (2) samarbeide med liberale prester og biskoper på «et kirkerettslig minimum», det vil si uten åpen konflikt. Den bibelske fordring – intet samarbeid (Calmeyergate-linjen) var i praksis dødfødt.

Hva er «kirkerettslig» i denne sammenheng? Ordet tilslørte den statlige religionsjus begrunnet i den strenge tolkning av Grunnlovens pgf 16 – om Kongens *uinnskrenkede* eller suverene myndighet over kirkens møter og gudstjenestelige ordninger (jf Apg 5:29). Spørsmålet om den bibelske begrunnelse avslører det kirkerettslige tomrom. Den statskirkelige praksis innordnet sekulær religionsjus fra en positivistisk (gudsfornektende) rettskilde, senere innordnet folkesuvereniteten i den «åpne» folkekirke.

Men kirken har en annen rett enn statens rett. Kirkens rettskilde er kirkens Herre, og kirkerettens art er nåderett. Kirkerett og Kristus-bekjennelse kan ikke skilles uten å forvrengte og forfalske kirkens fremtreden. Tvunget til å ri to hester, må man argumentere med både praktisk fornuft og apostelordets lære. Det blir i lengden for krevende å hate den ene og elske den andre.

Alternativene tydeliggjort i identitetsaker

Formelt sett var Den norske kirke lenge et evangelisk-luthersk gudstjenestefellesskap. De oldkirkelige bekjennelser, Confessio Augustana og Lille Katekisme var ikke kirkefolkets trosbekjennelser, men beholdt likevel sin formelle posisjon. De ble forstått *reduktivt* med forbehold, alt etter behov for interessekontroll.

Kirkens konfesjonelle fremtreden i gudstjenestelige ordninger har i vårt land vært mer tradisjonsbestemt enn kirkesosialt forankret. Avgjørende for det indrekirkelige frafall var ikke konfesjonsstatens nedbygging mot slutten av 1800-tallet, men kristentroens jeg-sentrerte *privatisering* under modernitetens trykk. Denne transformasjon skjedde dels *innenfra* med gruppevirksomheter begrunnet i den opplevde tro, dels *utenfra* gjennom statlig kontroll.

Det vokste fram et mangfold av gruppetradisjoner over hele skalaen fra ytterste venstre til ytterste høyre, samtidig som et kirkelig «sentrum» siden 1920-tallet forsøkte å nøytralisere polariseringen mellom fløyene. *Kirkens bekjennelse samlet ikke*, for bekjennelse ble ikke forstått i nytestamentlig mening, men på pietistisk-reformert vis. Det personlige vitnesbyrd i nåtid ga Konkordiebokens bekjennelser status som tids- og kulturbetingede erklæringer om den tids kristendomssyn. «Høvdingene trådte i stedet for bekjennelsen til apostelordets lære fra Skriftens Herre og kirkens Lærer, Kristus Jesus. Anført av «høvdingene», samlet man

seg om hjertesakene indre og ytre misjon, bibel- og ungdomsskoler, diakonale institusjoner og virksomheten på bedehuset. Konservativ kristne fulgte strategien fra den kirkelige pietisme siden siste halvdel av 1600-tallet, nemlig konventikkel-virksomheter i en sideordnet kirkestruktur. Slik unngikk man det formaliserte kirkebrudd og gjenopprettelse av nådemiddelfellesskap på kirkens grunn.

Det oppstod et misforhold mellom *påstått* bibeltroskap og *faktisk* kirkefellesskap: den ene bundet til «kristenfolket» i en frivillig, privatrettslig struktur, den andre bundet til «staten» i en borgerlig, offentlig rettslig struktur. Dette misforhold ble synliggjort med Det lutherske kirkesamfunn, stiftet i Jarlsberg 1872, og Den evangelisk-lutherske frikirke med dens første menighet i Moss 1877.

Prinsipielt sett tilsier fløymetaforen likeberettigelse. I praksis er det ikke slik. Fremveksten av den sekulær-liberale stat favoriserte liberale læretilpasninger i tråd med brede samfunnsinteresser. Konservativ ble drevet på skanseflukt, for til sist å havne i mindretall på kirke-møtet i en Leuenberg-kirke. Sett i tidsperspektivet skjedde den tilpasning (akkomodasjon) som tappet parolen «for Bibel og bekjennelse» for samlende effekt. Foreningen med samme navn rekrutterte ikke lenger prester fra folkekirken. Til sist havnet den i motsetning til sin egen basis, hvor kjennetegnet på bibeltroskap er «troskap mot det apostoliske ord».

«Verre enn den liberale teologi»

Historien om lutherdommens ødeleggelse gir en nyttig lærdom: Kompromissmakere og fredstiftere ødelegger kirkens fremtreden som apostolatets kirke. Da er det lett å overse at den liberale teologitradisjon formidlet humanismens aktelse for kulturminner til et pietetetsfullt forhold til kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden. De ble bevart som vitnesbyrd om troens bakgrunn i fortidige oppfatninger om hva kristendom er. Apostolicum ble bevart til høymessebruk, tross forbehold mot enkelte ledd.

Uten humanismens aktelse, virket kompromissmakere og irenikere mere ødeleggende for den evangelisk-lutherske kirke enn den liberale teologi. Eksempel: Det teologiske Menighetsfakultet siden slutten av 1970-årene. Et uforpliktende forhold til Bibel og bekjennelse i kombinasjon med sekularisert kirkerett (reformbevegelsen) medførte avtaler om kirkefellesskap med kirker i reformerte tradisjoner. Den norske folkekirke fremstod som Leuenbergkirke i strid med apostelordets guddommelige autoritet, kompetanse og gyldighet.

Jeg minnes en samtale med den pensjonerte professor Leiv Aalen, en høstdag i 1977 utenfor inngangen til Det teologiske Menighetsfakultet. Han løftet armen mot den hvite fasaden og utbrøt oppgitt: «En hvitkalket grav! - Verre enn den liberale teologi!» Han visste av lutherdommens historie følgene av det passerte frafall. Alt i kirken handler om dåpen om livet i forsakelse og tro.

Det kirkepragmatiske paradigme

Fløyene var innbyrdes avhengig av det helhetskirkelige hensyn, forent i en *overordnet* interesse. På den ene side utelukket partene *utelukket* gjenopprettede nådemiddelfellesskap på kirkens ubeskårne grunn. På den annen side delte partene samme premiss: *Tross alvorlige læremotsetninger, er ingen av dem kirkesplittende*. Klassifisering og rangering bekreftet partene gjensidig, fremmede for bekjennelse i nytestamentlig mening. Hva «bekjennelses-spørsmål var, ble overlatt til den enkeltes skjønn.

Eksempel: Stortingsvedtaket i 1938 om kvinners adgang til presteembetet, frigjorde Den norske kirke fra forpliktelsen på Herrens bud, som om Guds ords basisviten om mannkjønn og kvinnekjønn utgår fra det parlamentariske flertall (1 Kor 14:36). Da tiden var moden (1961), var nyordningen blitt en irreversibel kraft i den folkekirkelige samhandling. Den norske folkekirke var på gli fra evangelisk-luthersk folkekirke i retning den magisk-terapeutiske deisme den sekulær-liberale psevdoreligion under skinn av kristendom.

Illustrasjon: Etter attentatet 22. juli 2011 - TV-overføringene fra sørgeritualene i det liturgiske rom.

Samhandling i det kirkepragmatiske paradigme har en iboende dynamikk, belastet med uforutsigbarhet mer eller mindre. Her kreves stillingtagen til stadig nye avant garde-saker vedrørende likestilling, demokrati, likekjønnet partnerskap, selvbestemt abort, enhetsskolens religionsundervisning, osv. Kirketilpasningene demonstrerte hver gang det helhetlige hensyn fremfor kirkens fremtreden som apostolatets kirke, trofast mot det apostoliske ord.

Det var ikke "Kongen" som gikk foran og en kirke som fulgte etter, for frafallet var forberedt i hjertene for lenge siden. Kompromisserende ettergivenhet i filipistisk kirkepolitikk banet vei for det politiske enevelde fra 1660. Historien gjentok seg da bispemøtet våren 1977 misbrukte Kongens enevoldsmakt og sørget for høymessereformen iverksatt med kongelig påbud. Biskopene satte til side menighetsmøtets iverksettende myndighet, hjemlet i Kirkeordningsloven vedtatt av Stortinget i 1920. Tendensen i nyordningen varslet endringer allerede i gang, for svekket var bibelske lærestykker om arvesynd, lov og evangelium, forholdet frifinnelse og fornyelse, Guds handlende allmakt, osv. Økumenismen banket på døren med Leuenbergkonkordien.

Konservative prester og lekfolk medvirket selv til fragmentering i den kirkelig folketradisjon forankret i Lille Katekisme og knyttet til kirkehusets bruk. En barriere ble brutt da faget kristendomskunnskap i 1968 mistet status som kirkens dåpsundervisning. Kirkeødeleggelsen gjelder kirkefelleskapets gudstjenestelige fremtreden som apostolatets kirke i den bundne skriftradisjon siden aposteltiden. Reformasjonsjubiléet 2017 ble et Luther-jubileum.

"Fariséernes rettferdighet" eller "Guds rettferdighet"?

Jesu undervisning avslører den skarpe motsetning som fløymetaforen tilslører: Den gaverttferdighet som Jesus bringer uten lovgjerninger i motsetning til *fariséernes* lovrettferdighet i troen på menneskets evne til å velge mellom rett og galt, og med overleveringer ved siden av «Moses», av Jesus beskrevet med ordene "sagt til de gamle" (Mt 5). *De skriftlærde* ville overgå farisæerne og viste til overleveringer tilbake til Esra, og derfra tilbake til Moses. Prisen for de forvrengte fortolkninger var en lukket himmel (Mt 5:20, 1 Kor 14:36, 5:1-3).

I den skarpeste motsetning til «farisèernes rettferdighet» står «Guds rettferdighet», stilt fram for verden i Jesu persons hemmelighet og verk: "Men JEG sier dere". Denne uforlikelige motsetning reiser nærgående spørsmål til hans delegater i prekenembetet. Forkynner de i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle? Lærer de døpte å leve i kirken med troskap mot alle hans befalinger?

Så mange som er blitt døpt til Kristus, er blitt ikledd Kristus, og har ved troen barnerett hos Gud (Gal 3:26f). Med Kristus til gave, er de fri til å tjene Gud med Kristus til *eksempel* i gjerninger etter Guds skapervilje, tydeliggjort i Tibudsloven (Rom 6:1f).

Fløymetaforen fungerer i praktisk politikk, men forfalsker kirkens liv. Den tilslører forholdet mellom Kristus som gave, mottatt i tro, og Kristus som eksempel i troens lydighet. Dette forhold begrunner menighetens samling om den Oppstandne, virksom med Ord og Sakrament i dens midte. Derfra blir vi utsendt i vår Herres Jesu Kristi navn.

14. «EVANGELISK-LUTHERSK» ELLER «LUTHERSK»?

Lenge før Martin Luther hadde mange sett behovet for kirkens reformasjon, men *hvilken* reformasjon?

Svarene var likeså motstridende som begrunnelsen. Reformkatolikkene nøyde seg med reformer av praktisk art. Andre ville bryte med pavedømmet. Bibelhumanister ville vende tilbake til Bibelen, av mange oppfattet som «Kristi lov». Spiritualistene (svermerne) ville synliggjøre den sanne kirke i troendesamfunn. Zwinglianerne i Sveits ville organisere den kristne stat (teokrati). Calvinistene ville reformere kirken i samsvar med en teori om menighetens opprinnelige organisasjon og rette tukt. Osv.

De som fulgte Luther, ble kalt «lutherister» eller «mertinister». Lik et propaganda-ekko fra den tid, høres påstanden at Luther erstattet Romerkirken med en ny kirke. Nei, han formidlet den nytestamentlige tro, bevitnet i den gamle kirke (olkdkirken). Hvem er vi så? Det kan vi ikke vite uten kunnskap om *hva* «luthersk» er. Da vil noen anbefale et Lutherkompendium fremfor andre, kanskje med aversjon mot konfesjon. Det fins mange å velge mellom, og siden reformasjonsjubiléet fins enda mange flere. Nei, vår identifikasjon foreligger i tekster som beviselig representerer «Den augsburgske konfesjon». Vi er henvist til Konkordieboken utgitt i 1880 og jubilerer med takk til Gud for kirkens reformasjon i samsvar med den nytestamentlige tro.

Hva Luther har skrevet eller sagt og andre nedskrevet (og det er mye), ble ikke uten videre godtatt av Luthers medarbeiderne. Selv advarte han mot å sluke rått hans ord fra unge år. Allerede mens han levde fikk han status blant de «evangeliske» som den tids *fremste trosvitne i sin tid*. Likevel er det en kjensgjerning at Den evangelisk-lutherske kirke aldri har antatt (el recipert) Luthers samlede verker. De er ikke lutherdommens kirkelære. Martin Luther er ikke vår erstatning for Romerkirkens pave.

Vil vi vite hva «luthersk» er, må vår kirkeidentitet fremgår av Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden (utg 1580). Begrunnelsen er avgjørende begrunnelsen gitt i og med det apostoliske ord fra kirkens Herre og Lærer, Jesus Kristus. Det som ikke er apostolisk, er heller ikke bibelsk. Bibeltroskap kjennes på troskap mot det apostoliske ord. Herrens utvalgte apostler, gitt Åndens gaver på Pinsedagen, ga videre den rette utleggelse av Det gamle testamente (Moses, Profetene og Salmene).

Bibeltroskapens kjennetegn er troskap mot det apostoliske ord, det vil si skriftene i Nytestamentet. De er kirkens kánon (el rettesnor). Til sammen er Bibelen eller «Skriften alene» kirkens normerende norm (*norma normans*). Konkordiebokens bekjennelser er en avledet norm (*norma normata*). Deres autoritet, kompetanse og gyldighet består i den rett utlagte

Skrift fra dens Herre, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære. Det er rmed rette sagt at vi er ikke kristne fordi vi er «lutheranere», men lutheranere fordi vi er kristne. En beskrivelse er gitt i 1 Tess 2:1-13.

Historien om Konkordiebokens tilblivelse

Pavens bann mot Luther (kunngjort 3.1.1521) ble opptakten til en dramatisk reformasjonshistorie. Gjennom et par generasjoner ble de bekjennelser til som ble samlet hadde fått bekjennelsesstatus og utgitt i Konkordieboken på Augustana-dagen 25. juni 1577. På samme måte som fremveksten av de oldkirkelige bekjennelser, vokste reformasjonstidens bekjennelser frem under avvisning av vrang lære. Dommer var «Kristus alene» med «Skriften alene».

Reformasjonens hovedbekjennelse er *Den augsburgske bekjennelse* (Confessio Augustana = CA), fremlagt for keiseren under riksdagen i Augsburg den 25. juni 1530. Denne bekjennelse hører sammen med den *Apologi* som Filip Melanchton forfattet, fremdeles lojal mot den wittenbergske reformasjon. Senere ble den kompromiss-søkende Melanchton årsak til den kirkestrid som etter Luthers død (18.2.1546) truet kirker av «Den augsburgske konfesjon» med splittelser.

Samstemmig enighet ble oppnådd med *Konkordieformelen fra 1577* (Formula Concordiae, utg 25.6.1577). Den utgir seg ikke for noe annet enn en presisering av de CA-artikler som det hadde vært strid om blant «evangeliske» teologer. I Konkordieboken har tre skrifter fra Luthers hånd fått bekjennelsesstatus . De er Luthers Lille Katekisme (LK), Store Katekisme (SK) og De schmalkaldiske artikler (SA). Melanchtons traktat «om pavens makt og myndighet» hører med som et tillegg til SA. Traktaten er kirkens lære om det pastorale lederskap som påhviler en ordinert paster eller evangelisk prest.

Melanchton misbrukte Luthers vennskap til kirkepolitiske formål, inntil Luther før sin død motvilligbrøt med ham. Forholdet Luther og Melanchton illustrerer motsetningen mellom en *bekjenner* og en *diplomat*. Luther var bekjenner på nytestamentlig vis, mens Melanchton gikk forsiktig fram for å gjenopprette kirkens enhet med kompromisserende formuleringer. Med «filipisme» siktes til konflikten mellom den bekjennende kirkes rett og den humaniserte kirkerett. Konflikten ble ødeleggende for evangeliske kirker innordnet fyrstens territoriale myndighet. Konflikten i vår tid illustreres best med forholdet bekjennelsestro lutherdom og moderne lutherdom, sistnevnte samlet i Det Lutherske Verdensforbund. Skal evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap fremstå med troverdighet i vår tid, er kirkerettens kilde i Kristus-bekjennelsen det nødvendige vilkår. Kirkens nåderett og syndsforlatelsens evangelium er to sider av samme sak barneretten i Guds nåderike.

Under kirkens reformasjon i Danmark-Norge i 1537/39 fantes ingen «luthersk» bekjennelse å samle seg om. Kirkeordinansen nevner Den augsburgske bekjennelse på linje med andre skrifter som til da hadde vunnet en viss autoritet. Disse skulle prestene skaffe seg.

Enda skulle det gå drøyt førti år før Konkordieboken i 1580 var tilgjengelig og la grunnlaget for kirkens reformasjon i Sverige-Finland (Uppsala-møtet 1593). Dette forhold skyldes ikke bare ulike forutsetninger for kirkens reformasjon i Norden, men henger sammen med bekjennelsesdannelsens forløp i Tyskland. Konkordiebokens samling av bekjennelser fra oldkirken og reformasjon gir et autentisk uttrykk for kirkens nytestamentlige tro, gitt kirken i og

med apostelordets lære. Frelseslæren utdyper og presiserer oldkirkens bekjennelser om gudmennesket Jesus Kristus og Guds treénhet (kristologi og treenhetslære).

De prester og lekfolk som vedkjente seg apostelordets lære fra Skriftens Herre, og derfor avviste fremmed lære, de omtalte seg selv som *"de evangeliske"* og som representanter for *"våre evangeliske kirker"*. Denne identifikasjon markerte kirkens reformasjon i samsvar med det bibelske evangelium om Guds forsoning med verden i Jesus Kristus. I kraft av sin lidende lydighet er han nå og i evighet «Guds rettferdighet», den Gud i sin nåde tilregner troen til oppreisning fra døden i våre synder og til nytt liv hos seg.

Nevnte selvbenevnelser gjenspeiler den nytestamentlige «ekklesia», brukt om kristnes samling om Ord og Sakrament. Ordbruken minner også om Jesu omtale av *"Abrahams barn"* (Joh 8:39) og «den lille hjord» (Lk 12:32), og hans ord om Natanael som han kalte *"en sann israelitt, en mann uten svik"* (Joh 1:47. Jf Paulus, Rom 9:7f, Gal 3:7, 4:28).

«Evangelisk-luthersk» - hva er det?

Våre reformasjonsfedre ville bringe kirkens lære og praksis i samsvar med *"den tro som èn gang for alle er overgitt til de hellige"* (Jud 3). Avgjørende vekt ble lagt på Guds frifinnelse av synderen på grunn av Jesu Kristi, Guds Sønns lidende lydighet. Med den tro som Den Hellige Ånd virker ved evangeliet, anvendte døpte mennesker Kristi fortjeneste, enhver på seg selv. I likhet med Luther, fremsto de ikke med en ny tro, men med den nytestamentlige tro fra Skriftens Herre og kirkens Lærer, og som representanter for den gamle kirke i den skriftbundne tradisjon fra apoteltiden.

Men hva ville paven eller et alminnelig konsil tillate? Ville de gi frihet for den nytestamentlige tro? Saken gjaldt evangeliet i avgrenset mening – om frelsens årsak i Guds nådige sinnelag (favor), det vil si uten sammenblanding med nåden i betydning legende kraft (donum). Her går veiskillet enn i dag.

Vi vet facit-svaret, som er kristenhetens største tragedie: Siden konsilet i Trient har kirken under pavedømmet med sitt «anatema» (forbannet) frasagt seg alle muligheter til en kirke-reformasjon i samsvar med den nytestamentlige tro. Under en audiens hos pave Benedict 16 skal en moderne lutheraner ha gitt uttrykk for ønsket om gjenforening. Da lød pavens hjerteresukk (fritt gjengitt): «Ja, hadde det ikke vært for at dere lærer *favor Dei!*» Paven oppfattet straks at ønsket kom ikke fra bekjennelsestro lutherdom. Han visste bedre enn moderne lutheranere hva «evangelisk-luthersk» er. Felleseklæringen mellom Vatikanets lærekongregasjon og Det lutherske Verdensforbund ble til sist lagt ad acta fra Vatikanets side.

Romerkirkens uvilje mot den nytestamentlige tro kom til uttrykk i begivenhetenes gang etter pavens bannbulle mot Luther. Denne historie kan vi ikke løpe fra, og derfor vedkjenner vi oss merkelappene "lutheraner" eller "luthersk". Den viser til kirkens evangeliske reformasjon med sentrum i Wittenberg – «det nye Sion».

Det «nye» i denne sammenheng var ingen erstatning for Romerkirken. Den nytestamentlige tro varsler det kommende Sion, lik en annekskirke av «det Jerusalem som er der oppe» (Gal 4:26). *Vi er den gamle kirke, og Jerusalem der oppe er vår mor* (samme). Det er denne identitet vi markerer med benevnelsen *"evangelisk-luthersk"*.

En lutheraner vedkjenner seg og holder fast ved Guds kirkes ubeskårne grunnvoll, lagt i begynnelsen. Da markerer vi to ting med benevnelsen *evangelisk-luthersk*: (1) Her er *Kristus alene* kirkens Lærer og den som våker over sitt ord i liturgier, sanger og sjelesorg (*solus Christus*), og (2) her er den rett utlagte Skrift fra dens Herre eneste dommer i kraft av det skrevne ord (*claritas skripturae*). *Solus Christus Solus Scripturae*.

Det gamle og Det nye testamentes skrifter er «*den rene og klare Israels kilde som alene er den eneste, sanne rettesnor som alle lærere og alle lærer skal prøves og dømmes etter*» (FC Sol Regel og rettesnor, kort sammenfatning, 3). Gode hensikter og persons anseelse vedkommer ikke saken (Heb 11:8, jf Joh 14:23, Rom 6:17, 2 Kor 9:13, 1 Tess 2:13).

Så vil ikke bekjennelsestro lutheranere formidle noe annet enn apostelordets lære fra Skriftens Herre, for like lite som Herrens utvalgte apostler har vi noen autoritet eller kompetanse til noe annet. Skriftens Herre er midleren for skapelse og gjenløsning, og alene troens rettferdighet for Gud (*solus Christus - sola fide*).

«Luthersk» - hva er det?

Med Konkordieformelen fra år 1577 vedkjenner vi oss også benevnelsen "*luthersk*". Vi holder fast ved "*Guds ords rene lære, slik den er blitt forklart av den salige Doktor Luther*". /.../ Den gode Gud har /.../ av særlig nåde ved /.../ *Luthers trofaste tjeneste igjen brakt sitt Ords sannhet fram i lyset fra pavedømmets forferdelige mørke*" (op sit pkt 2 og 5).

Utsagnet gjelder særlig de skrifter hvor Luther har gitt utførlige forklaringer. Konkordieformelens lærefedre tok det nødvendige forbehold - som også Luther tok, "*at ikke noe menneskes skrifter må bli sidestilt med (Guds ord), men alt være underkastet Skriften*". Altså er vi "lutheranere" – ikke på grunn av Luther, men fordi Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden er våre trosbekjennelser, sikkert grunnet på Guds ord. Deres kompetanse, autoritet består ikke i menneskelig rett, men i det Guds ord de bevitner på apostolisk vis. Derfor har de økumenisk gyldighet uavhengig av tid og sted. Kort sagt: En lutheraner tror, lærer og istemmer Konkordiebokens bekjennelser til den rett utlagte Bibel, som dens Herre, Jesus Kristus, har gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord. Derfor har kirkens bekjennelse oppgaven å samle de troende hvor apostolatets kirke fremstår og er kirkehjem på Guds kirkes ubeskårne grunnvoll.

15. HVA ER BEKJENNELSESTRO LUTHERDOM?

Svaret er avgitt med Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden: En hengiven tilbakemelding til Skriftens Herre for evangeliet, bevitnet med kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden. Årsaken til denne bekjennerglede fremgår av et par eksempler fra Konkordieformelen:

Evangeliet «lærer *hva mennesket skal tro for at det skal få tilgivelse for syndene hos Gud*, siden mennesket ikke har holdt Guds lov, men overtrått den. Menneskets fordervede natur, tanker, ord og gjerninger strider mot (loven) og er av den grunn underkastet Guds vrede, døden, alle timelige plager og straffen i helvetes ild. Evangeliet lærer at *Guds Sønn, vår Herre Kristus, har tatt på seg og båret lovens forbannelse, har sonet og betalt for all vår synd, og at vi kun ved ham igjen tas til nåde av Gud, får tilgivelse for syndene ved troen, blir gjort fri fra døden og alle syndestraffer og blir evig salige.*» (FC SD 6:20).

Vi har ikke til hensikt «å prisgi noe av Guds evige, uforanderlige sannhet /.../ for timelig freds, ros og enighets skyld. En slik fred og enighet ville heller ikke bestå, for den ville være i strid med sannheten og sikte på å undertrykke den. Enda mindre har vi i sinne å pynte på eller dekke over noen forfalskning av den rene lære /.../ Men vi har en hjertelig lyst og kjærlighet til enighet, og er for vår del av hjertet tilbøyelige og ivrige til etter beste evne å fremme en slik enighet. Vi ønsker en enighet som /.../ ikke prisgir noe av det hellige evangeliums guddommelige sannhet, /.../ men bringer fattige syndere til rett og sann omvendelse, oppreiser dem ved troen, styrker dem i den nye lydighet slik at de på den måte blir rettferdige og evig frelst ved Kristi fortjeneste alene»... (Samme 11:95f,

«For Guds ansikt og hele kristenheten, både de som nå lever og de som kommer etter oss, ønsker vi derfor å ha bevitnet at denne nå avgitte forklaring /.../ og ikke noe annet, er vår lære, tro og bekjennelse. Med den skal vi også ved Guds nåde med uforferdet hjerte tre fram for Kristi domstol og avlegge regnskap. Mot den vil vi heller ikke tale eller skrive noe hemmelig eller offentlig, men ved Guds nåde ønsker vi å holde fast ved den...» (Samme 12:40. Jf Regel og rettesnor, antitesene 14-17, 20).

Hva Gud har talt med Skriftens ord om Jesu person og verk, og stadfestet med Kristi oppstandelse fra de døde, det bekjenner lutheranere med saksvarende ord og uttrykk i kirkerom og auditorium.

Avstanden fra bekjennelsestro lutherdom over til de nordiske folkekirker er stor og uoverstigelig. Fjernt fra bekjennelsestroskap i nytestamentlig mening er Den norske folkekirkes mellomkirkelige avtaler i 1990-årene om prekestol- og nattverdfellesskap med kirker i den reformerte tradisjon (anglikanere og metodister). Denne transformasjon ble stadfestet med folkekirkens fremtreden som Leuenberg-kirke og dens knefall for Romerkirken i rettferdigjørelseslæren (Joint Declaration). Tilpasningene vitner om innflytelsen fra den moderne økumenisme på bekostningen av troskapen mot det apostoliske ord. Til sammen vitner denne transformasjon om et kirkesvik langt alvorligere og mere gjennomgripende enn den liberale teologi.

Hva driver den bekjennelsestro lutherdom til bekjennerglede?

- **Den rett utlagte Skrift fra dens Herre**, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære. Lik Herrens utvalgte apostler er heller ikke deres etterfølgere i prekenembetet gitt en selvstendig læremyndighet, men kalt til å være Kristi delegater og forvaltere av Guds hemmeligheter. «Den som hører dere, hører meg», Lk 10:16. Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden hjelper dem til å holde fast ved den den himmelske lære og istemme den med Bibelens ord om Gud, mennesket og verden.
- **Den rettfærdighet som evangeliet åpenbarer**: «Guds kraft til frelse for hver den som tror», Rom 1:16f. Denne rettfærdighet er den rett utlagte Skrift fra dens Herre, om Guds løfter oppfylt i hans lidende lydighet, død og oppstandelse. I kraft av sin lidende lydighet er han Den Hellige og Rettfærdige, som Gud reiste opp fra de døde, og vår eneste hellighet og rettfærdighet for Gud. Med ham til gave, gitt den enkelte i dåpen mottatt i tro, begynner det nye livet (Rom 6).
- **Kristi gjerning gjennom sine delegater i løse- og bindemaktens embete**. Den løse- og bindemakt som Herrens apostler mottok fra ham, er også gitt deres etterfølgere i prekenembetet. I den trofaste forvaltergjerning er den Oppstandne virksom i den forsamlede menighet. I Jesu navn blir omvendelse og syndenes forlatelse forkynt for alle, og med sin Ånd sammenføyer han og holder kirken samlet på den ubeskårne læregrunn, lagt i begynnelsen, og lar kirken vokse til et levende tempel til Guds ære.

Guds kjærlighet (agape) «gleder seg med sannheten» (1 Kor 13:6). Gudmennesket Jesus er i sin selvhengivende kjærlighet Guds gave, gitt av nåde. Med ham til gave, er han de troendes eksempel i kjærlighet til sannheten. *2 Kor 4:13 –vi tror, derfor taler vi også* (Sal 116:10).

Nyttestamentets skrifter er kirkens *rettesnor* (kirkens kánon), og apostelordet kirkens *skranke*. Denne status har Nyttestamentets skrifter i kraft av apostlenes lære fra den korsfestede og oppstandne Kristus.

Prestens delegat-posisjon begrunner prekenembetets autoritet, kompetanse og gyldighet i menigheten og i ingenting annet. Prekestolen opphøyer ikke presten, men kirkens Herre og Lærer, Jesus Kristus, og markerer prestens oppdrag og fullmakter fra ham. Prekestolen er ikke stedet for andre formål.

På reformasjonstiden ble det lagt merke til at lutherske prester var ivrige til å holde messen. De oppmuntret folk til å søke dit og forklarte hvorfor. De underviste om Guds ubetingede gave i det private skriftemål og oppmuntrt døpte mennesker til å bruke det i sin forberedelse til kommunionen.

Lutheranere ble etter hvert kalt «nådemiddelkristne». Gud har i dåpen til Jesu død gitt den enkelte del i Guds forsonings med verden, med løfte om salighet for hver den som tror (Mk 16:16a). Men troen på Guds nådepakt i dåpen lever ikke av vår følelse, vilje eller fornuft. Troen lever ikke av surrogater, men av ekte saker av Guds Ord og Sakrament. De søker til messen fordi «*bare Guds ord skal være og forbli den eneste rettesnor og regel for all lære*» (FC SD Regel og norm, 9).

Denne status har «det rene, ufeilbarlige og uforanderlige Guds Ord» (Fortalen til Konkordieboken). Da siktes ikke til en tenkt idé eller kjerne, men til Bibelen som helhet, utlagt av dens Herre og gitt kirken i og med det apostoliske ord. «Guds Ord er ikke falskt eller løgnaktig»

(FC Ep 7:13). «Skriften lyver ikke for deg», sier Luther i Stor Katekisme (SK 5:76). Denne status markerer fronten mot sideordnede tradisjoner eller åpenbaringskilder.

Konkordiebokens bekjennelser har sin læreautoritet, rettskraft og økumeniske gyldighet i kraft av *det Guds ord de bevitner* – og ikke fra et annet sted eller i en annen tid. Denne status er umistelig for kirken på grunn av begrunnelsen. Med kirkens bekjennelse i nytestamentlige mening stadfester vi og holder fast ved det apostoliske ord fra Bibelens Herre. Med bekvemme reservasjoner løsner fortøyningene, og vi lar oss «*drive med vindden fra enhver lære*», Ef 4:14. Illustrasjon: Den norske kirkes transformasjon siden 1800-tallet fra evangelisk-luthersk bekjennelseskirke til såkalt «åpen» folkekirke i en parlamentarisk kirkeorganisasjon tilpasset idéer og livsstil i det sekulær-liberale samfunn.

Vår tids «kirkefremmede» lar seg ikke overbevise av formalspråk av typen «Guds ord sier» alternativt «jeg føler» eller «kirkens syn». De forventer en *innholdsbestemt* ordbruk om kristentroens *begrunnelse*. Situasjonen ligner ofte en misjonssituasjon.

Det gudgitte svar er like fra begynnelse den *uredde* bekjennelse, begrunnet i «*det vi har sett og hørt*» (Apg 4:20). Årsaken er den oppstandne Jesus og hans befalinger til sine apostler og kirken i all ettertid. Eller sagt med andre ord: Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie den gang og nå, og enda ikke avsluttet. Tause vitner er allerede kirkerommets interiør.

Skal tilhørerne ha mulighet til å oppfatte årsak og hensikt med det som skjer under gudstjenester og lignende sammenkomster, må identitetsgivende språkmarkører gi tydelige og korte svar begrunnet i bevitnede kjensgjerninger, og blant dem den kjensgjerning at de fleste tilhørere er dømte mennesker. Det gjelder å benytte sjansen, når den byr seg. Uten identitetsgivende markeringer fremstår kirken med tapt troverdighet og falsk legitimitet, utlevert til vilkårlige og selvbekreftende tolkninger.

Hva er lutherdommens økumeniske anliggende?

Den bekjennelsestro lutherdom er den gamle kirkes talerør inn i den protestantiske kristenhet, så gjennomsyret av skepsis overfor Skriftens ordlyd, og av troen på menneskets evner overfor Gud. I denne situasjon markerer Konkordiebokens bekjennelser lutherdommens økumeniske anliggende: Å fremstå som apostolatets kirke i samlingen om Guds rene evangelium og sakramentene forvaltet slik han har befalt - ikke for lutherdommens skyld, men for de troendes skyld som fins spredt omkring. Denne samling om kirkens bekjennelse er det rette «amen», som Den Hellige Ånd virker, når og hvor han vil, i dem som hører Kristi ord og tar vare på det (CA 5). Denne samling bevitner den gudskapte Kristus-virkelighet, som er Guds kirke i himmelen og på jorden (ontologisk enhet).

Guds kirke blir oppbygd på apostlenes og profetenes grunnvoll, og holdt sammen av sden levende hjørnestein Kristus Jesus (Ef 2:18ff). Han er den som sammenfører Kirken ved dåpen og troen, og den som skaper kirkevekst i samstemmig tro på evangeliet. En virkning er kirke-felleskap mellom menigheter på Guds kirkes ubeskårne grunnvoll. Kirkefelleskap i denne mening er en Guds gave, gitt av nåde. Derpå følger troens frukter i samarbeid om saker av felles interesse – av kjærlighet til Guds ords sannhet.

Denne samstemmighet er Guds vilje, **Joh 17:8, 11, 20** – *De ord som du gav meg, har jeg gitt dem, og de har tatt imot dem. Nå vet de i sannhet at jeg har utgått fra deg, og de tror at du*

har sendt meg. /.../ bevar dem i ditt navn, de som du har gitt meg, så de kan være ett likesom vi er ett. /.../ Jeg ber ikke bare for dem, men også for dem som ved deres ord kommer til tro på meg. (Ef 4:3, 1 Kor 1:10, 2 Kor 13:11, osv)

En bekjennelsestro lutheraner istemmer Konkordiebokens bekjennelser til den rett utlagte Skrift, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære fra Skriftens Herre. Derfor skal all lære innrettes etter den veiledning som Konkordieboken gir. «*Det som er imot denne, skal forkastes og fordømmes som stridende mot det enstemmige uttrykk for vår tro*» (FC Ep, Kort smf, 6). Enstemmigheten beror på apostelordets lære, som Konkordiebokens bekjennelser istemmer uten forbehold.

Denn bekjennerglede og hengivene tilbakemelding er en en fremmed fugl i det sekulær-liberale samfunn, hvor kun det er sant som er sant for meg- Likeså fremmed er denne bekjennerglede i den moderne økumenisme, hvor man søker enighet i kompromisser med rom for resevasjoner mot det apostoliske ord.

Årsaken til denne frimodige bekjennerglede er Guds Jesus-vitnesbyrd da han reiste ham opp fra de døde på den tredje dag, slik Skriftene har sagt. Gud har med denne underfulle kjensgjerning stadfestet Jesu undervisning i «Skriftene» om sin persons hemmelighet og sitt verk.

Hva Gud har stadfestet, det stadfester vi med Bibelens ord på apostolisk vis. Vi bekjenner hva åpenbaringsordets Gud har bekjent og ingenting annet. Ikke noe sted i Nytestamentet lar kjærligheten til Gud romme lærdommer i strid med den rett utlagte Skrift fra dens Herre, for kjærligheten gleder seg med sannheten, 1 Kor 13:6 (jf Joh 14:24, Mt 28:20. Se artikkelen «Å bekjenne troen» - hva er det?)

Troen har Kristus til gave, som er «Den Hellige og Rettferdige» (Apg 3:14). Derfor er det ingen mangel ved troen, sier Luther. Manglene hefter ved troens bekjennere på grunn av arvesyndens kraft i menneskets innerste. Den gjør vår bekjennelse tvetydig mer eller mindre. Likevel rokker ikke denne syndefallsrealisme ved troens rettferdighet – «Guds rettferdighet». Troendes unyttige meninger velter ikke grunnvollen over ende («Apol 7:20f). Det er erklæringer om kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag» vi avviser. Med menneskers skjønn undertrykker de læren fra Skriftens Herre og forvirrer med resevasjoner mot Kristi ord.

Historisk sett er Konkordiebokens dokumentsamling enestående. Det fins mange erklæringer om kirkefelleskap, men ingen erklæring som så uforbeholdent oppmuntrer til omvendelse og tro med frifinnelsen i Kristi offerdød, gitt den enkelte til del i dåpen, og ingen erklæring som så uforbeholdent oppmuntrer troens bekjennere med Kristi helliggjørende nærvær, for med ham til gave øver vi troen i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg.

Oppsummering:

Vi bruker ordet «konfesjon» på nytestamentlig vis – om ord som må bli sagt og gjerninger som må bli gjort. Kontrasten gjelder troserklæringer begrunnet i erfaringer og med rom for forbehold mot det apostoliske ord. Men «konfesjon» blir i vår tid også brukt i generelle mening om religioner med basis i skriftlige dokumenter. Derfor er «bekjennelsestro» å foretrekke.

Bekjennelsestroenskap krever sakssvarende uttrykk i gudstjenestelige (liturgiske) ordninger. Med dem fremstår vi ikke som en ny kirke, men som den som den gamle kirke i den skriftbundne tradisjon siden aposteltiden. Begrunnelsen er hele veien den rett utlagte Skrift fra dens Herre, stadfestet med hans oppstandelse fra de døde. Følgelig er konfesjonelle lutheranere både evangeliske, katolske, apostoliske og apokalyptiske nådemiddel-kristne.

- **Evangeliske** er vi fordi sentrum i vår tro er gudmennesket Jesus Kristus og hans lidelse, død og oppstandelse. Kun hos ham er syndenes forlatelse og det evige liv å finne.
- **Katolske** er vi (katolikæ – allmenn el for alle mennesker) fordi vi ved dåpen og troen er lemmer på Guds ene, allmenne kirke under Jesu Kristi herredømme. Følgelig tar vi gjerne vare på liturgier, hymner og skrifter fra kirkens historie, så sant de hjelper oss til å formidle den tro som Gud har gitt kirken i begynnelsen.
- **Apostoliske** er vi fordi vi vedkjenner oss apostelordets læreautoritet i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Den lære som er apostolisk, er bibelsk (og omvendt). Derfor må liturgi og preken holde fast ved apostlenes lære og være apostolisk.
- **Apokalyptiske** er vi fordi vi tror hva Gud har åpenbart med sitt ord (apokalypse - det som er avslørt, åpenbart). Derfor tror og bekjenner vi underet over alle under - at Gud Faderens Sønn, født av evighet, ble unnfanget av Den Hellige Ånd i jomfru Marias morsliv. Og av samme grunn tror vi at han ble født under Guds lov og i sin lidende lydighet har oppfylt loven som verdens syndebærer, lydig til døden på korset. **Så** har Gud elsket verden. Dette tror vi på grunn av Guds vitnesbyrd, som reiste ham opp fra de døde på den tredje dag, slik Skriftene har sagt.
- **Nådemiddel-kristne** er vi fordi vi samles om den oppstandne Jesus Kristus, ikke synlig, men på en indirekte måte virksom med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet. Han er sin kirkes Hyrde og Lærer som vokter og leder sitt folk med sitt ord. Han gir samfunn med sitt ofrede legeme og blod i sakramentets skikkelser, og samfunn med alle Guds hellige i himmelen og på jorden. Det er vår bønn at han også vil komme oss til hjelp og føre oss gjennom endetidens trengsler og la oss komme for Guds åsyn i den kommende verden.

Augsburg-freden år 1555

Ved *Augsburg-freden* fikk Den augsburgske konfesjon statsrettslig gyldighet i de områder hvor den ble anerkjent av de evangeliske riksstender. I disse områder ble de katolske biskopene suspendert fra sin jurisdiksjon. Samtidig ble deres rett til å reformere kirken - *ius reformandi* –overført til de evangeliske riksstendene i de respektive territorier. I Det tyske riket var *fyrstenes reformasjonsrett* en anerkjent nødrett, i tilfelle vedkommende biskop forømte sine plikter overfor menigheter uten prest.

Mange ting ble uavklart og usagt ved Augsburg-freden. Hvilke rettslige realiteter medførte biskopenes suspensjon? Hva betød overføringen av *ius reformandi* til den øvrighet som hadde brutt med rikets offisielle religion? Var *ius reformandi* overført fra kirken til øvrigheten i vedkommende fyrstedømme? Eller beholdt de evangeliske biskopene hele reformasjonsretten eller deler av den etter kirkens reformasjon? Var Den augsburgske konfesjon blitt en øvrighetskirke underlagt fyrstens konsistorium eller kirkestyre (das landesherrliche Kirchentum)? Uklarhet åpnet for vilkårlighet i tolkningen.

Westfaler-freden 1648

Denne fredsslutning er 30-årskrigen brukte benevnelsene "*partikularkirke*" eller "*konfesjonskirke*" om kirkefelleskap med *basis i bekjennelsesdokument*. Dermed ble det lettere for fyrstens embetsverk å skjelne mellom konfesjoner. Først ved inngangen til 1800-tallet ble de gamle benevnelser erstattet med "bekjennelseskirke" i formaljuridisk mening.

Bekjennelsestro lutherdom bruker selvbenevnelsen «bekjennelseskirke» i nytestamentlig og reell mening. Vår identifikasjon med den gamle kirke markerer at vi har en annen rett enn statens rett. *Kirkens gudgitte Kristus-bekjennelse og rett* er to sider av samme sak, nemlig kirkens liv og frihet under Kristi nådige herredømme, fri til å utøve prekenembetets fullmakter i hans sted, og fri til å utforme gudstjenestelige ordninger til vern om Guds barns frihet og nåderett i gudstjenestelige ordninger. Det kirkerettslige mesterstykke består i å utforme kirkens gudgitte rett i kirkerettslige ordninger. (Hans Dubois)

På grunn av prekenembetets oppdrag og fullmakter fra kirkens Herre, har prekenembetets utøvere reformretten *ius reformandi*. I en nødssituasjon kan denne rett utøves av verdslig øvrighet for å verge og beskytte kirken. Nødssituasjonen gir verdslig myndighet en innskrenket myndighet, innordnet kirkens bekjennelse og rett. Illustrasjon: Kirkens reformasjon under Johan Bugenhagens ledelse i nordtyske byer i 1520-årene.

Problematiserende omstendigheter

Reformretten brukt i samsvar med prekenembetets mandat og fullmakter tjener den menighetsbyggende virksomhet kirkens grunnvoll, lagt i begynnelsen. I motsatt blir kirken omdannet til lovreligion og fremtrer som den falske kirke (Åp 17 og 19:2). De problematiserende omstendigheter er uoverskuelige, men noen er typiske. Jeg nevner fem.

En første omstendighet gjelder «Nicenum»:

Kristenhetens basis for læresamtaler var enda på reformasjonstiden de oldkirkelige bekjennelser – og især Nicenum (el Den nicenokonstantinopolitanske bekjennelse, 325/381). *Det var ikke 1500-tallet som var kirkesplittelsens århundre, men 1700-tallet.*

På reformert hold opphørte Nicenums status som kristenhetens felles basisdokument for økumeniske samtaler. Dette tap ble katastrofalt for bekjennelsestro lutherdom. Hvordan være den gamle kirkes talerør inn i den protestantiske kristenhet, hvor Nicenums status er underkjent, og "bekjennelse" forbundet med opplevelsesmystikk og umiddelbar tilgang til Skriftens innhold på biblisistisk vis?

På luthersk kirkemark ble problemet forsterket med pietisme, herrnhutisme, vekkelse, deisme, socinianisme, osv. Konkordiebokens bekjennelser ble ikke lenger betraktet som kirkefelleskapets trosbekjennelser, men som bekjennelser av formalitet og av tids- og kulturbetinget betydning. Det er fremdeles situasjonen.

En annen omstendighet gjelder den moderne økumenisme (siden 1850-t):

Dens kjennetegn er erklæringer av privatrettslig og regional karakter, begrunnet i partenes erfarte tilnærming gjennom lengre tid (konvergens). Denne legitimeringsmåte gir rom for *rangering* av motstridende lærdommer med status som «ikke-splittende» og av underordnet betydning.

På nestoriansk vis praktiserer man «det doble bokholderi», hvor *erfart* enighet blir tilskrevet Gud, og *faktisk* uenighet blir satt under administrasjon i «vår kirkes orden» (Den norske folkekirke). I åpne konfliktsituasjoner får «ikke-splittende» uenighet overordnet betydning, mens apostelordets lære får status som tids- og kulturbetinget uttrykk – også kalt «det gamle synet». Med kirkeødeleggende konsekvens blir apostelordets lære, det vil si den rett utlagte Skrift fra dens Herre, tilkjent status som «forsøk» på å uttrykke Bibelens kjerneevangelium. Påvirkningen fra den moderne økumenisme og reformert kristendom virker med kirkeomdannende kraft også blant «konservative».

Begrepsbruk og metode gjenspeiler det sakkyndige *skjønn*. Denne autoritetsbruk unngår kirkebot for vrang lære nedfelt i rettsforpliktende dokumenter fra tidligere tider. Deres rettskraft består. Medfører apostelordets lære åpen konflikt med «vår kirkes orden», må læren vike for tjenesteinstruks og regelverk, og i siste instans vike for den praksis som ivaretar allmenntjenesten (el det helhetlige hensyn).

Nestoriansk kirkepraksis etablerer forestillingen om en apostolisitet som fins spredt omkring i tilstrekkelig grad. Med stor konsekvens må man legge avgjørende vekt på tjenestefelleskap fremfor bekjennelsen til apostelordets lære. Slik blir kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden gjenstand for stadig manipulering og fragmentering.

*En tredje omstendighet er **unionismen**:*

I kraft av «menneskelig» autoritet får reservasjoner mot apostelordets lære passere over fellesskapets prekestoler og lærekatedre. Gjennom tilpasninger til yndlingsidèer i samtiden gjennomgår kirkefellesskapet en reduktiv læredynamikk i retning allmenreligion og den magisk-terapeutiske deisme. Kirken fremstår som politisert velferdskirke, alltid på etterskudd av den enkeltes behov og samfunnets beste.

*En fjerde omstendighet er **uvitenheten**:*

I de gamle folkekirker har *synsing* og *taktikkeri* erstattet den elementære kunnskap om den nytestamentlige tro og dens begrunnelse. Få kjenner til lutheraneres identifikasjon med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Med tilfeldige sitater blir Martin Luther gjort til syndebukk for all slags elendighet, og mennesker tar vrengebildene for god fisk. Uvitenheten drar fordel av to forestillinger: Den ene fra romantikken - om religion begrunnet i følelser, og derfor en privatsak; den andre fra den liberale teologitradisjon om tjenestefellesskapets prioritet fremfor bekjennelseskirken.

*En femte omstendighet er **relativismens tyranni**:*

Troen på individers *spiritualitet* utelukker bekjennelsen til Guds ord og undergjerninger i en bevitnet historie, og utelukker Jesu Kristi virksomme nærvær med allmaktsord i prekenembetets gjerning. Den enkeltes livshistorie gis status som åpenbaringshistorie på linje med den Jesus-historie Gud har bevitnet med Jesu oppstandelse fra de døde (1 Kor 15:1-3). Med stor konsekvens følger relativismens tyranni i den sekulær-liberale stat, hvor evangeliets religion blir sideordnet med andre religioner og livssyn, alle med krav på vår respekt.

Disse fem omstendigheter hvor bekjennelsestro lutherdom fremtrer som apostolatets kirke i ordnede nådemiddelfellesskap på kirkens ubeskårne grunn. Det evangelisk-luthersk gudstjenestefellesskap er bibelsk sett en nødvendighet. I troskap mot det apostoliske ord gjelder

det (1) å *bekjenne* i nytestamentlig mening, (2) å *fremtre* som apostolatets kirke, (3) å *forkynne* lov og evangelium til omvendelse og syndenes forlatelse, og (4) *konsolidere* fellesskapet på kirkens grunnvoll lagt i begynnelsen.

Konsolideringsoppgaven gjelder især de innstiftelser som er *unike* ved apostolatets kirke: Løse- og bindemaktens embete, dåpens betydning for den enkelte og kirkens liv, den ubetingede absolusjon i skriftemålet, og Guds kirkes samfunn i alterets sakrament.

Vi kjenner den eneste sanne Gud ved kunnskapen han gir ved den han utsendte, Jesus Kristus, slik Skriftene har sagt. Vi kjenner Sønnen født av Faderen fra evighet, og ved ham Faderen - alle tings opphav, og Den Hellige Ånd som utgår fra dem begge - livgiveren, trøsteren og fornyeren ved Kristi ord. Troen har «Guds rettferdighet» - har Kristus som er Oppstandelsen og Livet. På grunn av Skriftens vitnesbyrd må vi bekjenne «*den felles kristne tro, at vi ærer èn Gud i Treenheden og Treenheden i enheten*» - tre personer i èn Guddom, i herlighet og majestet like stor. (Athanasios 3-6)

Jesu marsjordre står fast – i Jesu navn forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folkeslag (Lk 24:47). Nå skal hedninger innbys, frafalne kalles tilbake, dømte lære å leve som Guds kjære barn i Guds kirkeorden, og øve troen i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, enhver i sitt kall.

Bekjennelsestro lutheranere gjør hva alle kristne skylder å gjøre for Gud og sin neste.

Illustrasjon: 1 Tess 2:1-16

16. **MANIPULERING VED HJELP AV FUNDAMENTALE OG IKKE-FUNDAMENTALE LÆRESTYKKER**

Leuenberg-konkordien rangerer «*læreforskjeller /.../ som ikke er å betrakte som kirkesplittende. Til slike spørsmål hører hermenevtiske spørsmål om forståelse av Skrift, bekjenne lse og kirke, - forholdet mellom lov og evangelium, - dåpspraksis, - embete og ordinasjon, - tore-gimentslæren og Jesu Kristi kongeherre-dømme, - kirke og samfunn*» (pkt 39).

Denne rangering eller betraktningssmåte danner premisset for en omfattende ødeleggelse av det evangelisk-lutherske kirkefellesskap. Med det apostoliske ord for øye, må man spørre: Med hvilken myndighet rangerer man? Hva begrunner det kirkefellesskap hvor partene fremdeles er forpliktet på ulike bekjennelsesskrifter, og likeså hensynet til de respektive «tradisjoner»?

Begrunnelsen er gitt med påstanden om «*den felles forståelse*» som foreligger mellom lutherske og reformerte kirker. Denne forståelse er *avgrenset* til evangeliet, dåp, nattverd, kristologi og predestinasjon (pkt 6-28). Henvisningen til «lutherske» kirker gjelder ikke her den bekjennelsestro lutherdom, som med Konkordiebokens bekjennelser er talerør for den gamle kirke i den skriftbundne tradisjon (homologi). Henvisningen gjelder den moderne, frafalne lutherdom med dens bruk av økumenismens reduktive metode og avtaler om kirkefellesskap «*på tilstrekkelig grunnlag*». Fortsatt uenighet i læren gjelder lærestykker som anses

for å være av underordnet betydning. Samtidig bruker man ord som «bekjennelse» og «vitnesbyrd», men vel å merke på reformert vis om fellellenskap på dette grunnlag. Moderne lutherdom har avskrevet Konkordiebokens bruk av ordet «bekjennelse» i den nytestamentlige mening (homologi).

Altså ble Leuenberg-kirkenes fellesskap etablert ved hjelp av manipulerende språkbruk. Ord fra Nytestamentet ble innordnet den normerende *hensikt*, og anvendt i en kompromiserende brukssammenheng gitt et innhold som er den nytestamentlige språkbruk fremmed. Slik oppnådde man å tilsløre det massive inngrep i den lærehelhet som apostelordet formidler fra Skriftens Herre. La meg først belyse fremgangsmåten med et sideblikk på den historiske bakgrunn.

Benevnelsen "fundamentalisme"

Siden 1870-årene var talsmenn for evolusjonslære og militant liberalteologi på fremmarsj i USA. Motreaksjonen ble en bred og mangslungen protestbevegelse. Rekrutteringen kom stort sett fra trossamfunn og sekter i calvinsk-reformert tradisjon, men uten en felles lærebasis, utartet motstanden til interne konflikter.

Selve benevnelsen «*fundamentalisme*» knyttet bevegelsen til tidsskriftet "*The Fundamentals*", utgitt i årene 1910-12. Tittelen refererer til formålet - å samle troppene om fem læresykker eller "*fundamentals*", nemlig bibelens ufeilbarlighet, jomfrufødselen, Kristi stedfortredende sonoffer, den legemlige oppstandelse, og Kristi gjenkomst. Noe lignende skjedde i vårt land på «konservativt hold, og førte til etableringen av Det teologiske Menighetsfakultet i 1908. Da var *Apostolicum* det samlende symbol.

Senere ble «fundamentalisme» brukt om *kollektive protestytringer av biblistisk og alliansekristelig karakter*, alltid rettet mot teologisk liberalisme i kirke og skole. Oppslutningen ble følgelig avhengig av kampsaker eller hjertesaker, verdt å kjempe for. De vendte oppmerksomheten bort fra interne læremotsetninger, og tilslørte den erfaringsteologi som i egne rekker ga rom for bibelkritikk og politikerfornuft ikledd inderlighetens kappe.

Benevnelsene «fundamentalisme» og «fundamentalist» dukket opp i norsk sammenheng under abortstriden fra omkr 1980. Da ble motstandere med en bibelsk begrunnelse stempet på linje med islamsk "fundamentalisme". Stempingen ga assosiasjoner til bruk av vold og terror mot «de vantro» i den hensikt å opprette den islamske rettsstat grunnet på Koranens lovregler (sharia) og læren om de "to hus" - det arabiske hus og krigens hus.

Språkmanipulasjon brukt i den offentlige debatt etablerer psykologiserende og moraliserende forklaringsmåter om motparten. Den psykososiale prosess leder menneskers forestillinger i retning ønsket resultat. Noe lignende skjer med ordet «kjerne» bruk om det egentlige evangelium som Bibel og bekjennelse forsøker å formidlet i sin tid. Et annet eksempel er ordene «konfesjonell» eller «ortodoks» brukt i nedsettende mening for å fremme den negative grunnholdning til bekjennelsestro lutherdom. Men etablerer tilsiktede forestillinger om dens talsmenn, som om de er opptatt av å bygge murer om selvtilfredse fellesskap utad opptrer som lite samarbeidsvillige, gjenstridige, ubøyelige, harde, strenge, osv.

Siden tidlig på 1800-tallet ble benevnelsene «separatister» eller «dissentere» brukt i nordisk sammenheng om frimenigheter uten hensyn til begrunnelsen. Blant dem var også «luthera-

ner» i en bekjennessituasjon. Stilt overfor alternativet å tilpasse seg vrang lære i kirkefelleskapets ordninger, viste de troskap mot det apostoliske ord, brukte kallsretten og gjenopprettet ordnede nådemiddelfelleskap eller kirkehjem på kirkens grunn. Denne troskap i praktisk kirkeomsorg ble tilslørt med manipulerende språkbruk, marginalisering og ignorans. De ble brysomme elementer under modernitetens og økumenismens fremvekst i stats- og folkekirkelige sammenhenger, mens representanter for pietismens konventikkelkultur fikk heltestatus og bakgrunnsfigurer i fremveksten av det liberale folkedemokrati, ikke uten grunn (jf Hans Nielsen Hauge og bedehuskulturen el lekmannsbevegelsen).

En forskjell nyttig i praksis, men misbrukt på to måter

På den ene side påstår man at det foreligger selvmotsettelser i apostlenes lære, på den annen side at mindre viktige lærestykker er uten betydning og derfor står vi samlet om «det sentrale» eller «kjernen» i Bibelens budskap. Begge påstander er Bibelen fremmed.

Det er i apostlenes liv deres skrøpeligheit kommer til syne. Også en Herrens apostel kunne feile, slik eksemplet Peter viser (Gal 2:11-14). En Herrens apostel kunne glemme igjen kappen (2 Tim 4:13). Livets vitnesbyrd i smått og stort dispenserer ikke fra troskapen mot det apostoliske ord med dets lære fra Skriftens Herre og kirkens Lærer (Mt 28:20). Nytestamentet formidler syndsforlatelsens evangelium i en lærehelhet, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde (Apg 20:27. Jf 5 Mos 17:18-19, Jes 1:8). Den Oppstandne ga sine apostler og deres etterfølgere oppdraget å være vitner «om dette» (Lk 24:48). Det fikk også Paulus lære, **Rom 15:4** - *Alt det som forut er skrevet, det er skrevet oss til undervisning* (Jf 2 Tim 3:16, 1 Kor 10:11, Rom 4:23 osv).

Skjelningen mellom fundamentale og ikke-fundamentale lærestykker er ikke av læremessig art, men kan være av *praktisk* betydning. *Eksempler: Troens fundament* (lat fundamentum) er foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Følgelig er også Jesu lidelse, død og oppstandelse av fundamental betydning for kirkens tro (1 Kor 15:3f). Disse lærestykker begrunner evangeliet om syndenes forlatelse for Kristi skyld og troens rettferdighet, som er Kristus i sin hellighet og rettferdighet, som evangeliet åpenbarer uten forbehold om lovgjerninger (Rom 1:16f). Altså er rettferdiggjørelsen ved tro *den artikkel som kirken står og faller med*, det vil si av fundamental eller grunnleggende betydning. Andre lærestykker uten denne betydning hører likevel sammen med den lærehelhet som er gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord. *Eksempler: Læren om antikrist og englene.*

En prøve på trofasthet

2 Tim 3:16 – *Alle skrifter som er inngitt av Gud, er også nyttige til å gi opplæring og tale til rette, hjelpe på rett vei og oppdra i rettferd.*

Reserverer man seg mot lærestykker av mindre betydning, innleder man en glidning i begrepene. Man skyver grensen foran seg. Hvorfor tro Jesu undervisning i saker av grunnleggende betydning? (1 Kor 2:14ff.) Resultat: Under skinn av kristendom opptrer kristne hver for seg som selvopphøyede lærere. De har i praksis forkastet gudskunnskapens kilde, gitt i og med "Skriften alene" (formalprinsippet), tydet og utlagt av dens Herre, «Kristus alene» (realprinsippet). Går kilden tapt, står kristne i et uforpliktende forhold til apostelordets lære. Parolen «Bibel og bekjennelse» blir et spill med ord, lik et dydens fikenblad. Med konklusjo-

ner begrunnet i eget skjønn (konklusjonsteologi), erstatter man-den rett utlagte Skrift fra dens Herre (realprinsippet)

Den som tror i bibelsk mening, tror på grunn av Guds vitnesbyrd om Jesu lidelse, død og oppstandelse, slik det står skrevet. Årsaken er Guds tro, den tro som Gud virker ved evangeliet om den guddommelige frifinnelse (el universelle nåde): Gud er en forsonet Gud, og vi er alle frikjent på grunn av Guds enbårnes Sønnns fortjeneste i Jesu tjenerskikkelse, det vil si uten noen min fortjeneste eller medvirkning. Stedfortrederen har oppfylt loven i alles sted. Gudmenneskets verk er rettferdiggjørelsens kjensgjerning og samtidig et uutgrunnelige mysterium. Denne tro er Guds tro, som Den Hellige Ånd virker suverent i dem som hører Kristi ord og tar vare på det (Joh 14:27, Gal 2:16, Apg 5:14). Uten denne gudgitte tro befinner man seg utenfor Guds kirke på fortapelsens vei, sier Guds ord (Mt 7:13, Gal 3:6-10).

Desto viktigere er bibelkunnskap om de lærestykker som hører sammen med troens grunn – og bevitner den. Kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud lar oss skjønne *hvorfor reservasjonen i ett lærestykke legger en annen grunnvoll for et hvilket som helst lærestykke*. Reservasjonen har en annen kunnskapskilde med en ødeleggende og omfattende virkning for kirken fremtreden som apostolatets trofaste kirke med de gudgitte kjennetegn.

Bibelkunnskap er særlig påkrevet i emner knyttet til følgende emner:

- *Syndens makt og følger*. - Uten denne kunnskap, blir ikke omvendelse og syndenes forlatelse rett forkynt, Lk 24:47. Eksempel: Fariséeren og tolleren i templet, Lk 18:9-14. Jf Jes 57:15, 66:2, Sal 34:19, 51:19, Lk 4:18.
- *Forskjellen mellom lov og evangelium* i Guds sjelesorg går gjennom hele Bibelen (se egen artikkel).
- *Jesu person*, Mt 22:42, jf 16:13-17, Joh 1:14, 1 Joh 1:1-4. - Den som kjenner Sønnen, kjenner Faderen, Mt 16:17, 11:27a. Og den som bekjenner at Faderen og Sønnen er Herre, kjenner Den Hellige Ånd, Rom 8:115, 1 Kor 12:3, Joh 16:13-15. "Ordet som ble menneske" i Jesu skikkelse, lærer oss den eneste sanne Gud å kjenne i personenes treénhet. - All annen gudstro beror på antagelser, spekulasjon og ønsketenkning.
- *Guds forsoningsverk i Kristus Jesus* - mellommannen som ga seg selv til frelse for alle mennesker, 1 Tim 2:5f, Joh 1:29 osv. - Den som søker en annen grunn til forsoning med Gud, stiller seg utenfor Guds nåde, Gal 5:4.
- *"Kjødets oppstandelse og det evige liv"* (3 trosart). - Den som bortforklarer og åndeliggjør Kristi legemlige oppstandelse, har mistet frelsen, 1 Tim 1:19f, 2 Tim 2:17f. Jf Mt 22:29, 1 Kor 15:1ff.
- *Prekenembetet*, eller Guds verk ved Kristi forkynte ord (Åndens embete, 2 Kor 3). - Guds middel til omvendelse og tro er det forvalteroppdrag som apostlenes etterfølgere utfører med nøklemakt fra den oppstandne Kristus. Den Oppstandnes er virksom med evangeliet og sakramentene som midler, og samtidig er han troens gjenstand. Mk 11:15, 16:15f, Rom 1:1f, 10:17. - Uten tillit til Guds nåde på grunn av Kristi fortjeneste alene, er det tale om innbilt tro, 1 Tim 6:3, 1 Kor 2:1-5.

Rangeringens metode rammer det sakramentale kristenliv

Det skjer på to måter: (1) Man reduserer *dåpen* til "starten på kristenlivet". Med en vekkelsteori om en gjenfødelse nr 2 fortrenger man dåpens betydning i den døptes liv og i kir-

kens liv. (2) Man overhører Kristi skapende ord, tydningsord og befalingsord, og gjør *Herrens Nattverd* til et selvbekreftende vennsamfunn istedenfor kommunion (el samfunn) med Kristi ofrede legeme og blod og dermed kommunion med Guds Ene Hellige kirke i himmelen og på jorden. Dette samfunn er delaktighet i Kristi fullbrakte og eviggyldige offer, rakt frem og mottatt med munnen i sakramentets skikkelser (1 Kor 10:16f).

Kunnskapen om evangeliets ytre, *hørbare* ord omfatter Kristi *synlige* evangelium, som i *dåpen* er "vannbadet i Ordet", Ef 5:26, i nattverden Kristi legeme og blod i brødets og vinens skikkelser. I dåpen er Guds skaperord forent med vannet, og gjør dåpen til det engangssakrament. Lik et skip underveis, er den troende kirke om bord i dåpen gjennom endetidens trengsler til håpets havn i den kommende verden.

I *nattverden* gjør Kristi skaperord over fremsatt brød og vin det sakramentale under: Kristi legemes og blods virkelige nærvær i brødets og vinens skikkelser, så nattverd gjestene mottar med munnen Guds pant på syndenes forlatelse, evig liv og salighet. Kristi ord – opplest høyt og tydelig for alle, virker sakramentet. Den Hellige Ånd er også da virksom med Kristi ord, trøster og gleder med Kristi gave og grunnfester troen i barnekår hos Faderen. Eneste årsak er Sønnens fortjeneste i Jesu korsdød for verdens synder.

Lærestykkene om dåp og nattverd henger sammen. Det sakramentale kristenliv er en denesidig, jordisk historie på linje med Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse. Troen henger fast ved *løftet* som vi hører, og mottar *gaven* som vi ser i både dåpen og Herrens Nattverd. Denne rekkefølge i handling er ingen rangering av innhold. Rekkefølgen består, tross ulikheter med hensyn til nådemidlenes innhold og oppgaver, for her står vi overfor *to saksforhold*:

- Troen lever av syndsforlatelsens evangelium på dåpens grunn, Mk 16:16. Syndsforlatelsen meddelt i det private skriftemål stadfester Guds nådepakt i dåpen og barneretten hos ham.
- Med sitt legemes og blods sakrament styrker og nærer Kristus den troende i kirkens evige samfunn med ham. 1 Kor 10:16f, Apg 2:38, Lk 22:19ff, Mt 26:26ff.

Så er det ikke fornuften, men Guds ord som belyser forholdet mellom fundamentale og ikke-fundamentale lærestykker. I praksis vekker forholdet undring over Guds råd til frelse – hvor rikt det er. I denne undring må vi regne med "*lykkelige inkonsekvenser*" og avstå fra slutninger om andres tro.

Bekjennelsestro lutheranere er hverken konservative eller liberale. De er trofaste mot det apostoliske ord og etterfølger det. Slik fremstår de som apostolatets kirke i skriftbundne tradisjon fra oldkirken og aposteltiden. De er ikke kompromissmkere, men bekjennere. Kort sagt: De står på kirkens grunn (eller fundament) og har sin glede i kirkefelleskap DER. I denne mening bør alle kristne – prester og lekfolk - være "fundamentalister", og tro mot sannheten vokse i kjærlighet til kirkens Herre. Men fanatikere? Nei.

17. MODERNE KIRKER

Begrepsbruk:

“Apostolatets kirke”: Kirkens samling om de prester og biskoper som trofast overgir apostelordets lære fra Jesus Kristus, Skriftens Herre, og forvalter sakramentene slik Kristus har befalt. Den forsamlede menighet lar kirken fremstå i skriftbunden tradisjon som Guds kirke på historiens arena.

“Moderne” = det aktuelle, tidsmessige, det som vitner om fornyelse og framskritt. - *“Modernitet”* - her brukt om de idéer som normerer og former den tidsriktige livsstil.

“Modernisme” er en paraply-benevnelse, brukt om de idéer som utviklet den sekulær-liberale stat. Synet på mennesket som naturprodukt ble normerende for modernitetens livsstil siden opplysningstiden (1700-tallet), og dominerende i det moderne samfunn.

Postmodernisme: Egtl det som kommer “etter modernismen”. Benevnelsen signaliserer både kontinuitet og oppbrudd – kontinuitet med troen på menneskets fornuft i dens beskrivelse av «virkeligheten», og samtidig oppbrudd fra den verden vi sanser, i tillit til den virkelighet som hvert menneske oppfatter og føler. Jeg bruker benevnelsen om modernitetens følger for enkeltmennesker og samfunnsliv, for såvidt som metafysiske implikasjoner er erkjent.

Sett utenfra, har modernitetens samfunn tre karakteristiske kjennetegn, som enhver kan se og erfare:

Framsrittstroen: Troen på menneskets evne til å forbedre sin livskvalitet med rasjonelle løsninger og tekniske nyvinninger. *Det religiøse moment* er troen på individet «selv» med evnen til å velge mellom det som er rett «for meg» for å realisere «meg selv» og tilfredsstille «mine behov». Markedet må følgelig være tilpasset individers etterspørsel til enhver tid og på alle livets områder.

Det moralske motiv: Ønsket om å forbedre menneskenes levekår. Resultatet sammenfaller for en stor del med den sekulær-liberale velferdsstat – som for mennesker i den vestlige kulturkrets er den beste styringsform. Ønsket om reformer medfører en indre styringsproblematikk gitt til kjenne i en endeløs debatt om beslutningsprosedyrer, fordelings spørsmål, naturforvaltning og livssyn.

Den praktisk-ateistiske livsstil (sekularisme): Troen på individets selvbestemmelse medfører levemåter uavhengig av skapertro og menneskesyn i den judeo-kristne moraltradisjon (Bibelen). Det er da viktig å være klar over at denne løsrivelse omfatter *den humanistiske tradisjon* med dens tro på menneskets plass i en fornuftsstyrt og målrettet verden (Aristoteles).

Modernitetens samfunn har innebygget en uløselig selvmotsigelse. Den har erklærte humanister tilslørt ved å fremstå som en “humanistisk modernist”. Men et menneske kan ikke være et naturprodukt og samtidig fritt og selvstendig.

Også erklærte kristne har forsøkt å tilpasse seg modernitetens samfunn. Utfordret av det sekulær-liberale samfunn, har de tilslørt den gudfiendtlige potens ved å fremstå som «moderne kristne» eller en «moderne kirke». Men man ikke samtidig være kristen og moderne,

eller kirke og moderne. Denne siste konstruksjon er tema i artikkelens andre del, som avsluttes med kirkens gudgitte historieteologi. Først tar vi for oss modernismens grunnidéer.

MODERNISMENS GRUNNIDÉER OG POSTMODERNE KORREKTIV

(1) **Troen på den materialistiske kausalitet** – at alt har en fornuftig årsak. Med utgangspunkt i det spesifikke – i delene - trekker man omfattende slutninger om "virkeligheten". - Den *postmoderne* reservasjon viser her til tilværelsens mangfold. Tilværelsen henger sammen, men lar seg ikke begripe i et årsak-virkning-forhold.

(2) **Troen på det objektive bevis** – at kjensgjerninger eller den verden vi sanser, er en del av en overskuelig virkelighet uten kommentar. Nytt siden 1970-årene er den *postmoderne* reservasjon mot fornuftens hegemoni. *Postmodernister* tar utgangspunkt i en helhet som omfatter mer enn delene, og trekker slutninger "ovenfra". Denne betraktningssmåte fremstår som et korrektiv til fornuftige virkelighetsforklaringer "nedenfra".

(3) **Troen på utviklingen** – at alt inngår i en utvikling mot høyere former (evolusjon). Evolusjonstroen er uttrykk for en universell optimisme. - Den *postmoderne* reservasjon erkjenner menneskelige begrensninger og viser til ideologistyrte forskning uttrykt i den globale problematik: Befolkningsvekst, fattigdom, klimakrise, våpenkappløp, forholdet rike og fattige land sett i et historisk perspektiv, og hertil miljøforurensning, ressursplyndring, osv. I vår tid erkjenner forskere flest forskningens forutsetninger og begrensninger, i utgangspunktet gitt med forskernes evner, problemstillinger, metodevalg og motiv.

(4) **Troen på det åpenbaringsstomme historieførløp** – at historien er lukket. - Den *postmoderne* reservasjon gjelder begrunnelsen: Hvor har de vært, de som vet dette? Modernismens tro på det lukkede rom overstiger naturlovene og tingenes dennesidighet (el immanens, jf historisk-kritisk bibelkritikk).

(5) **Troen på den selvbestemte tro og moral** – at mennesket er alle tings mål og "sin egen lykkes smed" (autonomi). - Den *postmoderne* reservasjon viser her til språket som sosialt fenomen. Meningen fremgår ikke umiddelbart av ordene, men i den sosiale kontekst – i den meningsgivende sammenheng.

Vi merker oss modernitetens tidsorientering og grunnholdning. *Tidsorienteringen* er rettet mot et dennesidig mål, med håp om optimal selvrealisering i et dennesidig lykkeland. *Grunnholdningen* er optimistisk, med forventninger om fremskritt og nytenkning i en markedsorientert konsument- og motekultur. Tilsammen utgjør tidsorientering og grunnholdning et *oppbrudd* fra tradisjon og "konvensjon", som om ingenting er verdt å ta vare på av menneskenes kollektive livserfaring i tidens løp. Modernitetens oppbruddsmentalitet utfordrer apostolatets kirke og dens legitimitet eller omvendt.

Den *postmoderne modernismekritikk* siden 1970-tallet varslet oppbrudd fra modernitetens samfunn, men bruddet uteble (jf eksistensialismen). Også postmodernister tror på selvets gud, og fra denne kilde kommer trossetninger eller åpenbaringer om "virkeligheten", og fremfor alt om "min virkelighet". Stilt overfor den verden vi sanser, søker det autonome menneske støtte i selvbekreftende gudsforestillinger, menneskesyn, adferd og tilhørighet. Menneskenaturen forneker seg ikke.

Kristnes modernismekritikk forutsetter konsolidering av kristentroens unike begrunnelse og unike kjennetegn. Kristentro er Guds tro, gitt menneskene i en bevitnet Jesus-historie, allerede beskrevet i Det gamle testamente om den lovede Messias og hans verk, og deretter stadfestet med Jesu oppstandelse fra døde og kirkens kjenntegen fra ham. Apostolatets kirke fremstår offentlig med de ting som kjennetegner menighetens liturgiske fellesskap, og som ellers ikke finnes i verden.

Modernismens religionsteori

Siden opplysningstiden (1700-tallet) har en rekke *erkjennelsesteorier* lagt premissene for modernismens idéer. Banebrytende var filosofene Descartes, Locke, Hume, Kant, Rousseau, og etter dem historiefilosofen Hegel og samfunnsteoretikerne Marx og Engels. Hver for seg presenterte de omfattende *virkelighetstolkninger* begrunnet i menneskets fornuft og begripelig for den. De kunne gi rom for gudstro (teisme), eller henvise til den, men ordet "gud" er her en forestilling om Gud, forvist til huller i fornuftens viten (*hullteorien*). Det er som om den verden vi sanser, er dens skaper og opprettholder uvedkommende, underlagt det autonome menneske.

En motreaksjon var *romantikkens religionsteori* – om følelsen som religionens organ, og påstanden om Guds nærvær i menneskets opplevelser av ham (el det). Med *Friedrich Schleiermacher* (d 1834) som banebryter, ble teologiens vitenskapelighet forsvart med *religiøsiteten* som teologiens gjenstand. Ved å gjøre følelsen til kristentroens medium, forsvarte teologien sin legitime plass blant de akademiske disipliner på universitetet (jf religionsvitenskapelig institutt). Dermed ble bibeltekstene, kirkens lære, historie og praksis utlevert til teologenes fornuft, og kristentroens unike begrunnelse underkastet relativismens terror.

Den liberale teologitradisjon vokste fram, samtidig som kirkens tro ble "en privatsak" på siden av den offentlige samfunnsarena. Presten ble henvist til menneskers behov for religionens trøst til privat bruk (jf presten i rollen som sorgterapeut). Modernismen ga rom for presten, for så vidt som han legitimerte sin virksomhet med *behovstilfredsstillelse* som nisjeprodukt. Denne legitimeringsmåte bante veien for overtroen på den rasjonelle orden og struktur som frie mennesker "skaper". I denne sekulær-liberale surrogatreligion bekrefter mennesket seg selv som alle tings mål.

Vi merker oss den *treleddede* tankeoperasjon: Først *abstrahering* av en tenkt virkelighet eller idé, deretter *generalisering* av den egentlige mening, og til sist *konkretisering* av meningen i legitime former. De metafysiske implikasjoner blir oversett under skinn av vitenskapelighet (eks vitenskapelig teologi). Ved konservative institusjoner fikk tankeoperasjonen innpass fra sosiologien og virket med kirkeomdannende kraft. Den liberale teologitradisjon erobret de konservatives banehalvdel uten evne til å håndheve kirkens rett hjemlet i Bibel og bekjennelse.

Den postmoderne erkjennelsesvei

Den postmoderne erkjennelsesvei arter seg som jeg'ets virkelighetsflukt "innover" i den enkeltes erfaringsverden. Der vil jeg'et regissere "min" fortelling (jf moderne billedkunst, skulptur, teater, arkitektur). Med front mot modernismens tro på fakta uten kommentar, hevder postmodernisten at all erkjennelse innebærer *kontekstuell* tolkning av sanseintrykk og objektbetinget viten utelukket. Farvel til det greske kunnskapsideal og modernitetens

erkjennelsesprosjekter! I nihilismens navn fikk kristendomskunnskap merkelappen "makt-
overgrep", og postmodernister demonstrerte eksistensfilosofiens kulturdannende kraft i
praktisk politikk.

En innvending er denne: Den postmoderne virkelighetsflukt *opphever ikke våre bindinger til
den verden vi sanser*. Eksempler: Vår genetiske arv - tilgjengelig for observasjon og eksperimen-
t, og den onde lyst i menneskets innerste - fra en kilde utenfor menneskelig kontroll.
Men man kan late som bindingene ikke eksisterer. Eksempler: Likekjønnede adoptivforeldre
og barn gjennom eggdonasjon, berøvet retten til å kjenne sitt opphav. Kortslutningen lik
funksjon = lik verdi, gitt til kjenne i likestillingshysteri og i likekjønnet «partnerskap» med kir-
kens velsignelse.

Det postmoderne oppbrudd gjenspeiler stemningskiftet i den vestlige kulturkrets siden
1970-årene. Aksellererende forandringer på alle livsområder virket rotløshet og fremmedfø-
lelse. Informasjonsteknikkens invasjon i det private rom siden 1980-årene ga tilgang til ufat-
telige informasjonsmengder og kontaktmuligheter. Avmaktsfølelsen dempet framskrifts-
troen. Hvordan finne mål og mening i sanseintrykkenes kaos? Postmodernisten fant løs-
ningen i *subjektivitet og fiksjon*: Jeg kan selv gjøre min livshistorie til en sukséhistorie.

Her står vi overfor en ledetråd av ikke-etisk art: Er tilflukten det som "funker" for meg, kan
fortellingen være en livsløgn begrunnet i bekvemme løsninger. Til sist røver døden den siste
rest av selvbestemt mening og håp. Døden avslører selvrealiseringens svøpe. Imens søker
man trøst i underholdning og humor, fart og spenning, opplevelsesjakt og utagerende ad-
ferd, osv. Men ingenting kan overdøve den mollstemte undertone av skyld og skam og håp-
løshet i det sekulær-liberale samfunn. Surrogat-religionen blir hva den er.

Det hender klienten kjenner den levende Gud ved Jesus Kristus, og setter sitt håp til ham.
Om terapeuten da henter fram gode minner for om mulig å bringe smilet fram, kan forsøket
virke mot sin hensikt. Det gjør også andres nærhet uten Gud og håp i verden.

Den sekulær-liberale stat

Det *liberale* moment er statens basis i idèer om individets rettigheter og individers frihet til
selvrealisering. Det *sekulære* moment er religionens forvisning til privatsfæren (romantik-
kens religionsteori) og menneskets binding til selvets gud. Slik tilslører man den skapergitte
ansvarsbinding til sosiale relasjoner og den verden vi sanser.

Den sekulær-liberale eksklusivitet kom til uttrykk i krav om handlefrihet for seg selv og like-
sinnede, men helst ikke handlefrihet for kristne med en bibelsk begrunnelse. Med kulturra-
dikal harselas i offentlige media bekreftet modernister sitt vidsyn og sin frigjorthet. Innvand-
rerbølgen fra asiatiske og afrikanske land endret situasjonen. Da ble det viktig for kulturra-
dikalere å gi muslimene inntog i norsk offentlighet. Den kulturradikale språkmanipulasjon
ble overført til den nye øvelse kalt integreringspolitikk i et "kulturelt mangfold".

Men historien følger ikke den rette linje. Kirkens fremste motstandere i den vestlige kultu-
krets er ikke lenger nazisme og marxisme, men den sekulær-liberale stat. Dens kirkekontroll
består i den indirekte, milde maktbruk gjennom lovendringer vedtatt i parlamentariske ord-
ninger. Kontrollen kan utøves på mange måter, f eks budsjettstyring, utnevningsspolitikk, kir-
kens eiendomsrett, skolens undervisning, osv. Lovendringer og kirkekontroll fant sted uten

nye ordninger for undervisning og trosformidling på kirkens vilkår. Tapet av kirkens dåpsundervisning i statens rom ble ikke kompensert med bibel- og bekjennelsestro ordninger i kirkens rom. Profeten Hosea's klage fikk ny aktualitet, *Hos 4:6 – Mitt folk skal gå til grunne fordi det ikke kjenner Gud.*

Omfattende eller begrenset viten om mennesket?

Hvor menneskets erkjennelsesmuligheter begrenser fagkunnskapen, vil undervisningen være av fagmenneskets *grunnholdning*. Er den av *teistisk* type (at Gud fins), er man åpen for "noe mer" enn fornuftsbestemte, begrensede tyding. Er den av *kristen* type, vil Guds åpenbaringsord være medbestemmende når faktabasert kunnskap gis omfattende tyding.

I det sekulær-liberale helsevesen synes forholdet mellom omfattende og begrenset tyding lite erkjent. Den helsefaglige debatt foregikk som oftest på den sekulære liberalismes vilkår, og gitt til kjenne med abstrakte *språkmarkører*.

Eksempler: Individ, likestilling, partner, nøytralitet, selvbestemmelse, kulturmangfold og selvrealisering.

Virkingen av de tenkte virkeligheter tilslører og manipulerer Guds skapervilje, tydeliggjort og skjerpert i Guds åpenbaringsord. Den gode Skaperen utelukker tenkte virkeligheter - om individers likeverd i selvbestemte funksjoner.

Menigheten er sendt for å formidle åpenbaringsordets *basisviten* om forholdet mann og kvinne. Siden denne viten representerer mer enn den verden vi sanser, er den problematisk for fornuften. I judeo-kristen tradisjon trer mennesket fram i relasjonen mann og kvinne, skapt i Guds bilde, og kalt til å virkeliggjøre Guds plan med sitt verk. Deres ulike kall anfekter ikke menneskeverdet, for ulike funksjoner opphever ikke lik verdi.

Den sekulær-liberale lovgivning forviste kirkens skapetro og underordningslære til privat-sfæren. Noe lignende skjedde hvor modernismens idéer vant fram ved kirkerelaterte utdanningsinstitusjoner og i "det indrekirkelige demokrati". Guds kirkeorden måtte vike for politisk korrekte idéer innordnet menneskerettighetenes dunkle honnørord. En sosialpolitisk agenda, begrunnet i samfunnsvitenskapelige teorier, endret forkynnelseens innhold og form. Guds lov og evangelium ble enten skilt (antinomisme) eller forvekslet (nova lex).

Hvor ble det av "presten", undret psykiateren som ville forholde seg til en "skriftefar" i fagteamet på sykehuset. Løse- og bindemaktens embete går godt sammen med deres sakkyn-dighet som hjelper klienter til å erindre, fortelle og sørge over traumatiske hendelser. De er likevel ikke skriftemålets normalsituasjon. Guds nådetilsagn har adresse til alle mennesker, de fleste rimelig friske, med evnen til å kjenne skyld og skam og egen håpløshet i behold.

MODERNITETENS KIRKER

Kildene fra kirkens historie dokumenterer den menneskelige begrensning i rikt mål. Læretilpasninger til omstendighetene har fulgt kirken som en skygge siden aposteltiden. En særegen variant er modernitetens kirker, tilpasset modernismens idéer i det sekulær-liberale samfunn. Mitt perspektiv er begrenset til kirkens historie i Norge siden enevoldskongemakten fra 1661.

Fem karakteristika ved "moderne" kirkeliv:

- (1) Den *umiddelbare* tilgang til Bibelens meningsgivende budskap i tillit til fornuft og/eller følelse (biblisme).
- (2) Det *uforpliktende* disippelskap med rom for reservasjoner mot apostelordets lære.
- (3) Den *prosessuelle* sannhet – kalt "evangeliets blivende vilje", konkretisert i de læretilpasninger som "hele kirken" er tjent med og moderniteten forventer (pragmatisme).
- (4) Den *uforutsigbare* lære, i lojalitet mot kirkemøte- og bispemøtevedtak. De trer istedenfor den rett utlagte Bibel, gitt kirken i og med apostelordet.
- (5) Stadige *tilpasninger* til en tenkt kirkehelhet med henvisning til medlemstall istedenfor kommunikanter. "Hele kirken" er til forveksling lik antikkens "societas" – summen av individer, eller medlemmer i en organisasjon.

Hvor modernismen normerer den praktiske teologi, fremstår menigheten som et forsøksrom etter prøve- og feilemetoden (jf folkekirkenes Gudstjenestebok, hvor valget mellom alternative ledd tar hensyn til *det som fungerer best* lokalt). Virksomheten bekrefter egokulturens overtro på *den praktiske fornuft* og menneskets evne til å velge det rette «for meg» (jf Mt 15:1-20). Med dunkle forestillinger om kirkens kjennetegn og menighetens sendelse, følger snusfornuftige tilpasninger til modernismens devise "frihet, likhet og brorskap".

Modernitetens kirkeledere vil formidle evangeliet med *former* som gjenspeiler dagens virkelighet og lokale forhold. De involverer mennesker med prosesjoner, lystenning, melodier, stillhet, osv. Med forventninger om kirkesøkning, anerkjennelse og reformer, har man fra kirkelig hold villet gjøre kirken til støttespiller og samtalepartner for vitenskap og samfunn, men forventningen ble ikke innfridd. Tvertimot: Modernitetens kirker fortrenger det unike ved kirkens tro, dens begrunnelse og virksomhet, og demonstrerer sin egenart med sine tilbud, alltid på etterskudd av markedets behov. De (jf Apg 1, 1 Kor 4:1f, 15:1-3 osv)

Problemene oppstår vesentlig av to grunner: (1) Det generelle og vage *formalspråk*, og (2) *samfunnsteorier* anvendt på menighetens samling om Ord og Sakrament (messen). En virkning er den kirkejustis som "overordet myndighet" utøver. En annen virkning er den løsaktige åndelighet som målbærer en ny lære eller innsikt, gitt umiddelbart fra Gud (1 Kor 14:36). De taler ikke "til oppbyggelse" (v 3f).

Modernistisk kirkepraksis markerer rollefordelingen mellom liberale og konservative. *Avstandsmarkeringer* i sak rammer kirkens framtrøden i den apostolisk-lutherske læretradisjon. *Nærhetsmarkeringer* til folkemening og lokalkultur markerer kulturbetinget identifikasjon. Kirkeledere av denne type følger "*sin egen ånd*", klaget Esekiel, og likevel håper de at Gud skal stadfeste "*deres ord*" (Esek 13:3, 6).

Modernitetens kirkeødeleggende virkning

Årsaken er *synteseprosjektet*: Man forsøker å forene kristentro og modernitet i en høyere enhet, og dermed *legitimere* den organiserte kirke som samfunnsinstitusjon. Det er rettferdiggjørelse ved hjelp av markedets respons.

Synteseprosjektets gjennombrudd i europeisk kirkeliv skjedde for en stor del i siste halvdel av 1800-tallet. Kirkens virkelighetstydning og frelsesbudskap ble tappet for åpenbaringsordets substans og begripelighet. Den bibelske begrunnelse i en bevitnet historie ble gjenstand for historisk-kritisk bibelforskning, underlagt modernismens tro på historiens *åpenba-*

ringstomme forløp. Alt som stadfestet Guds løfters oppfyllelse i Jesu person og verk ble lukket vekk. Under skinn av "vitenskapelighet", ble denne lærde biblisme ødeleggende for kirkens trosformidling på alle nivå.

Fremgangsmåten kunne være *direkte* frontalangrep mot ledd i kirkens trosbekjennelse (Apostolicum). Mer effektiv var den *indirekte* fremgangsmåte, med problematiserende bortforklaringer når tiden var moden. Medløpernaturer spilte rollen som "samlende", og i maktposisjoner kunne de prioritere allmenntjenesten fremfor apostelordets lære og gi skinn av liberalitet og kirkeomsorg. Den evangelisk-lutherske bekjennelse ble en formalitet fordi den trofaste formidling ble et problem. Desto viktigere ble forpliktelsen på kirkens ordninger. Prester i opposisjon til kvinneprest-reformen oppnådde i Den norske kirke såkalt «kjøregler», men bordet fanget i et kirkefelleskap i strid med nytestamentlig lære om kirken.

Den indrekirkelige reaksjon bestod i gruppebaserte virksomheter med selvberging og/eller kirkeredning som mål. Historien om konservatives kampsaker handler om tapte skanser og den uinnfridde forventning om "den siste spiker i statskirkens likkiste" (biskop Johannes Smemo c 1965).

Stilt overfor kirkereality under statlig kontroll, skulle den konservative prest tjene to herrer (Mt 6:24). Posisjonen som Kongens embetsmann (fra slutten av 1600-t) ble kraftig redusert med lovendringer i etterkrigstiden. Samtidig med oppbyggingen av folkekirkens organisasjon, vokste en kommissær-lignende presterolle fram, som utad bekreftet "fellesverdier" med ritualer og opplevelser. (Jf 1 Kor 11:3, Joh 5:19, 8:38 og 42f)

Modernitetens virkninger i generasjonsløpet

Gjør vi modernitetens kirkevirkninger til en debathistorie, går vi glipp av kirkens traderingskrise i generasjonsløpet. Kirkens evangelisk-lutherske bekjennelse endret karakter siden pietisme og rasjonalisme på 1700-tallet. Fremdeles kunne Den norske kirke fremstå som "luthersk", takket være utgivelsene av Kirkeritualet i 1685 og Alterboken i 1688, og dertil Kingos Salmebok og Graduale i 1689. Etter hvert som moderniteten vokste frem, ble den gammel-lutherske arv av mange oppfattet som umoderne, men aktet som tids- og kulturbetingede trosvitnesbyrd fra gamle dager. Den kirkesøkende befolkning var fremmedgjort for bekjennelse i nytestamentlig mening.

Lutherdommens konfesjonelle ødeleggelse tegner bildet av *lærekonvertering i generasjonsløpet*. Først ble idéer initiert ved utgrupper. Deretter fulgte konfrontasjon, debatt og mottiltak. Til sist ble utgruppene gitt frihet til å utøve sin praksis i lovregulerte former (jf Hans Nielsen Hauge, Gustav Adolph Lammers). Nedbyggingen av den konfesjonelle stat var overgangen til den sekulær-liberale stat. Brødresocieteter og «dissentermenigheter» ble akseptert, og likeså konventikkel-virksomheten i en sideordnet kirkestruktur «innen» Den norske kirke. Nytt i etterkrigstiden var fremveksten av den såkalte «menighetsaktivitet» i menighetsrådets regi og etter mønster fra aktiviteten på bedehusene (bedehuskulturen).

Hva skjedde med den konfesjon, som kongemakten en gang beskyttet? Den ble statens religionsvesen og kirkens bekjennelse *de iure*. I løpet av 1800-tallet ble kirkens tradisjonskrise tydelig under den såkalte «kulturkampen», da forholdet tro og vitenskap var det sentrale tema. En rest etablerte seg i 1890-årene som *formålslutherdom* under fanen "for Bibel og bekjennelse". Noen holdt fast ved den bekjennelse som en gang samlet kirkefolket i den

skriftbundne tradisjon fra den gamle kirke. Formålet markerte håpet om en indrekirkelig fornyelse. Kanskje var lokale vekkelser et forvarsel? I mellomkrigstiden var håpet om «landsvekkelsen» ennå levende.

Det sosiale vilkår i kirkens trosformidling

Fenomenet lærekonvertering i generasjonsløpet er et karakteristisk trekk ved kirkefelleskap i krise. Samtidig er pietismens konventikkel-tradisjon en påminnelse om det sosiale vilkår for trosformidling i modernitetens samfunn, nemlig *smågruppen*, hvor to eller tre samtaler over Bibel og katekisme. Smågruppen er den sosiale motor i all trosformidling. Da kan det hende at det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap blir en realitet og ingen utopi, og konfeksjon en nødvendighet og ingen ulempe.

Ungdomsgenerasjonen (*førstegenerasjonen*) forholder seg til samtidens kirke og samfunn som i en normalsituasjon, men fremmed for foreldrenes og besteforeldrenes erfaringsbakgrunn i gamle dager. Gruppetilhørighet, identitetssøken og selvstendigjøring medfører opinion og opposisjon mot normtrykk "ovenfra", og - for manges del - åpne eller tilslørte brudd. Typisk for eldstegenerasjonen (*tredjegenerasjonen*) siden 1800-tallet er dens fremmedgjøring overfor den samfunnssituasjon som former ungdommens identitet gjennom mange impulser og veivalg, ukjent "i gamle dager".

I denne sammenheng har mellomgenerasjonens (*foreldregenerasjonen*) den sentrale posisjon i kirkens trosformidling. Menighetens organiserte virksomhet kan støtte foreldrene oppseding med ordnet dåpundervisning og praktiserende tro i menighetens gudstjenestefellesskap. Det forutsetter et samarbeid mellom hjem og menighet begrunnet i formaningen til foreldre/foresatt og faddere og deres løfte dåpplurgiens form. Et **eksempel**:

Presten: Ved den nye fødsels bad – ved vann og Den Hellige Ånd, er dette barn blitt et Guds barn og Kristi medrving i Guds kirke. Så formaner jeg dere foreldre og faddere i Guds sted:

Bistå barnets opseding med Guds ords lære, kortframstilt i Luthers Lille Katekisme.

Be for barnet i deres bønner.

Og påse at barnet lærer Herrens Bønn, De ti Guds bud og Trosbekjennelsen, og får hjelp til å bekjenne den treene Gud, leve i Guds kirke og blir forberedt til Herrens Hellige Nattverd. – Vil dere gjøre dette?

Svar: **Ja**.

Presten: Salig er hver den som hører Guds ord og tar vare på det! (Lk 11:28)

Formaningen utvider perspektivet fra dåphandling til dåpundervisning (barnelærdom), med gudstjenestefellesskapet og kommunionen som mål. Til sammen utgjør de den *helhet* som Jesu dåpbefaling og løfte viser til, **Mt 28:20** – *lære dem å holde alt det jeg har befalt dere, og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende*.

Formaning og løfte er *en kirkerettslig kontrakt* mellom hjem og menighet. Fadderne er barnets representanter overfor menigheten og menighetens representanter overfor barnet (menighetsfaddere). De fremstår som barnets forbedere og garantister for kristen oppseding. Samarbeidet mellom hjem og menighet gjelder livet i Guds kirke og skaperverk. Kontrakten innholdsbestemmer og normerer biskopens visitas.

Ødeleggelsen av "Den augsburgske konfesjon"

Kirkens historie lar oss se mønstre og linjer i historien og reflektere over dem. Denne mulighet gjelder historien på alle sosiale nivå. Da må vi ha in mente den sosiale motor i kirkens læretradisjon – smågruppen. Der blir kirkens trosformidling avgjort. Den offentlige trosformidling i gudstjenestefellesskapet er av grunnleggende betydning. Men hva skjer etterpå? Hvordan foregår sosialiseringen av den gudskunnskap som lar deltakerne kjenne Gud i hans kjærlighet og trofasthet? Hvem formidler kirkens hellige tro? Og hvor, når og hvordan skjer det? Den sosiale motor gir troen føtter å gå med, og munn og mæle. Uten den sosiale motor, opphører det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap.

Det generelle bilde forteller at den evangelisk-lutherske kirke framsto som konfesjonell helhet i ca 200 år. Bryter vi ned bildet til smågruppenivå, møter vi samtalen om prekenen, messen, bibelhistorien og – fremfor alt – «Luthers Lille». Dens korte fremstilling av Bibelens hovedstykker var en felles «nøkkel» uansett alder, yrke og sosial status. Historien om lutherdommens ødeleggelse handler om trosformidling på smågruppenivå. På dette nivå ble det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap fragmentert og gikk i oppløsning. Og på dette nivå begynner gjenoppbyggingen i samarbeidet mellom prest og lekfolk. Luthers Lille Katekisme lar samarbeidet foregå mellom presten i menigheten og husfedrene i hjemmene.

Stilt overfor vranglærens problem, ble det nødvendig for Luther å komme lekfolk til hjelp i samtalen om dåpen og alterets sakrament. «Lutheranerne» var ingen ny kirke med en ny lære, men den gamle kirke med læren fra aposteltidens kristne. Med denne identitet kunne de føre opplysende samtaler med hvem som helst. En felles plattform var i mange sammenhenger «Den nicenske bekjennelse» fra år 325. Med utgangspunkt i det store hovedunder – foreningen av Gud og menneske i Jesu person – kunne man føre samtaler med reformerte (calvinister o a) om Kristi rettferdiggjørelse, forsoningen, sakamentene, osv.

På den reformerte side siden 1700-tallet har ikke Nicenum hatt status som den økumeniske bekjennelse, vesentlig fordi man var (og er) fremmed for bekjennelse i nytestamentlig mening. Denne statusendring var og er en tragedie for bekjennelsestro lutherdom. Det var ikke lenger mulig å føre læresamtaler med basis i et felles dokument.

Reformerte betrakter Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden som tids- og kulturbetingede vitnesbyrd om kristen tro. Denne status overser begrunnelsen i apostelordets lære fra Jesus Kristus, og dermed den autoritet, myndighet og gyldighet de har i kraft av skriftbevis fra Skriftens Herre og kirkens Lærer.

I bekjennelsenssted trådte troserklæringer av privatrettslig og regional karakter. Gjennom kirkepolitiske fremstøt av oppstod nye kirkefellesskap på tilstrekkelig grunnlag og med splittende effekt. Den reformerte innflytelse ble forsterket i kirker av Den augsburgske konfesjon. Gjennom pietismen i ulike varianter oppstod trosfellesskap eller vennsamfunn i sideordnede kirkestrukturer, samtidig som frafall i læren truet gudstjenestefellesskap med oppløsning innenfra under påvirkning fra reformerte trossamfunn og liberal teologi. Det er forskjell på bekjennere og politikere.

På luthersk kirkemark beholdt Konkordieboken sin formelle status (de iure). I realiteten rådet den åndelighet (el spiritualitet) som ga rom for motstridende «læreforskjeller» rangert som "ikke kirkesplittende".

Til selvstudium: 1 Kor 2:1-5 (jf 1:6 – vitnesbyrdet om Kristus).

Joh 5:31-36, 7:15-18, 19:35-37, 21:24. Apg 4:33. 1 Joh 1:1-5, 5:9-11. Åp 1:2, 9, 19:11)
En svakhet ved den gammellutherske kirkepraksis var *prestens gjerning som skriftefar ved inntegning til nattverd*. Denne svakhet ble pietismens innsatspunkt. Koblingen privatskrifte og altergang var opprinnelig en provisorieløsning fra Wittenberg i 1520-årene. I en betrengt kirkesituasjon skulle skriftemålet ivareta flere motiver som hver for seg er bibelske. I Nytestamentet fins ikke noe *påbud* om privatskrifte før altergang. Evangeliet forkynt for alle har adresse til den enkelte. Det forutsetter at Guds ubetingee nådetilsagn blir tilsagt den enkelte som måtte be om det. En skriftebønn gir anledning til å nevne en synd eller to, men det er en frivillig sak (Se Lille Katekisme. Jf Apol 11:3-5, 12:39-43, 99-105 osv).

Utover på 1700-tallet oppstod alliansen mellom pietister og rasjonalister i bekjempelsen av prestens gjerning som skriftefar og vokter ved Herrens bord. Rasjonalistene ville rense ut denne siste rest av "katolsk overtro". Pietistene tenkte i lignende baner om Luther, som stanset reformasjonen "på halvveien". Nå var tiden inne til å gå "veien videre" med levende kristne, istand til å utøve åndelig domsmyndighet i "det alminnelige prestedømme". Benevnelsen siktet man til *et abstrakt-funksjonelt* embete som alle kristne har del i.

Luthers polemikk ca 1523 mot Romerkirkens var særlig rettet mot det spesielle offerprestembete. Argumentasjonen med dåpen som vigselssakrament drev ham til slutninger om et "alminnelig" prestedømme på dåpens grunn (egtl de *troendes* prestedømme). Noe læresykke om saken fins hverken i Luthers katekismer eller andre steder i Konkordieboken. Den bibelteologiske begrunnelse manglet.

Pietistenes utøvelse av *den åndelige domsmyndighet* gjorde evangeliet til betinget nåde. Gave-evangeliet, gitt på grunn av Kristi lidende lydighet (favor), ble gjort betinget av Guds nådevirkning (donum), synlig for alle i angerens (el gjenfødselsens) smerte. Ved å undersøke "den vaktens" loverfaringer, kunne levende kristne bedømme angerens smerte og felle den forløsende dom, at nå er du et frelst Guds barn.

Med pietisme og vekkelse fikk troen på *det autonome menneske* en kristeliggjort utgave på luthersk kirkemark. Pietismens lærefedre (Spener, Francke, v Zinzendorf m fl) ville fullføre reformasjonen i et hellig levnet, virkeliggjort i troendegrupper uavhengig av sognemenighets ordninger. Prester av pietistisk type ga *alibi* for kirkegang, samtidig som troendegruppen var "småkirke" (ecclesiola) i det kirkefelleskap man sognet til. Med kirkegang ville "levende" kristne fornye kirken innenfra og kvalifisere den som Jesu kirke. Det var et politisk resonnement.

Deltagerne holdt fast ved den sideordnede kirkestruktur, selv om "makta rår". Med skjelingen mellom "alvorlig læreproblem" og "kirkesplittende vranglære" forsvarte de status quo uten prest og kirkebestyr. Det var en fornuftig løsning med rom for bibelteologisk argumentasjon *for så vidt* som den fremmet formålet. Det ble utviklet to tenkesett med tilhørende adferdsformer, kjent fra kulturmøter som "*dikotomisk* adferd".

Skjult bak lukkede dører, eller åpenlyst i trygge posisjoner, skjedde bortvelging av ubekvemme apostelord og bekjennelsestro lutherdom. Med bekjennelse i nytestamentlig mening hadde bekjennelsestro lutheranere "spilt seg selv ut over sidelinjen". En illustrasjon er

historien om Det teologiske Menighetsfakultet opprettet 1908). En annen illustrasjon er formålslutherdom på konservativ grunn (Foreningen for Bibel og Bekjennelse).

Modernitetens kirkevisjon utformet i kirkepolitiske alternativ

Aktørene fordeler hverandres lærestandpunkt på en skala fra konservativ til liberal og presenterer uegentlige løsninger med rom for reservasjoner mot apostelordets lære. Eller sagt med profeten, **Jes 53:6** - *Vi vendte oss hver sin vei.*

Modernitetens kirke agerer frisinnet forbrødring og enighet "i hovedsak", begrunnet i skjønnsmessige betraktninger om formål og nytte "i tilstrekkelig grad". Den *moderate* utgave vil likevel beholde "en luthersk profil". Den *radikale* utgave opptrer som universalismens avantgardister, med henvisning til dunkle fellesverdier i et overkonfesjonelt fellesskap på inderlighetens grunn. De favner vidt og leder an i religionenes pilgrimstog underveis mot den fullendte religion i universalismens altomfavnende utopia. Kirkerommets bruk blir deretter.

Valg mellom uegentlige løsninger forsterker behov for interessekontroll ved hjelp av en fordelingsmetafor (*metaforisk manipulasjon*). Metaforen gir mening i det verdslige liv, men overført på kirken, manipulerer den kirkens framtrede som kristokrati, hvor Kristus er kirkens Lærer og styrer kirken med den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med apostelordet (bekjennelseskirke/ apostolatets kirke).

I moderne kirker må deltagerne søke legitimitet i korrekte former, og søke selvberging i vedtatte ordninger. Forpliktende kompromisser gir rom for "ulike syn", men ikke for "brysomme lutheranere". Denne praksis bekrefter forskjellen mellom apostelordets etterfølgere og kompromiserende diplomater, og forskjellen mellom kirkens rett og sekulær rett.

Her merker vi oss at talsmenn for "kirkens syn" agerte *situasjonens herrer, men tilslørte alles taperposisjon*. Sagt med Lille Katekisme - alle "lyver eller bedrar", her med bekvemme forbehold mot ubekvemme bibelord (Lk forkl 2 bud). Denne åndelighet har fulgt kirken siden aposteltiden.

1 Kor 14:36 – Var det kanskje fra dere Guds ord gikk ut, eller er det bare til dere det er nådd fram? (Jf Mt 7:15, 24:11, 24. Jf 2 Kor 11:13, 1 Joh 4:1, 2 Joh 7, osv.)

Den metaforiske kirkemanipulasjon fortrenger kirkens bekjennelse til fordel for "kirkens ordninger" eller rammeverk. Det holder stillingshaverne samlet i et "tjenestefellesskap" hvor "kirkens syn" forplikter alle. Her har etikk prioritet framfor dogmatikk, det vil si den politiske korrekthet som til enhver tid befester kirkelederens samlende anførerposisjon og tilfredsstillende allmenne trygghetsbehov. Fremmedgjort for apostolatets kirke, må de relativisere åpenbaringsordets treéne Gud og misbruke hans Navn for vinnings skyld (1 Pet 5:2, jf 1 Tim 6:5, Jud 5, Fil 3:7).

Esek 13:5 - Dere gikk ikke opp i revnene i muren og bygde ingen skanse for Israels ætt, så den kunne stå i striden på Herrens dag. Synene deres er falske, og spådommene er løgn. De sier: "Så lyder ordet fra Herren." Men det er ikke Herren som har sendt dem. - Samme eksklusivitet møter oss i Jesu oppgjør med fariséernes og sadduséernes lære, og senere i apostlenes forمانinger til kirken i den nye pakt.

Til ettertanke: Mt 7:15ff. Lk 10:16. Joh 7:16-18, 28, 13:16. 1 Kor 14:38, 2 Kor 2:17, 11:13. Åp 2:2 osv.

Modernitetens prioriteringsmåte i kirkeorganisert praksis

Læretilpasninger begrunnet i *det helhetsskirkelige hensyn* tilslører egeninteresser. Men *"ingen er sterk i egen kraft"*, sang Hanna (1 Sam 2:9f).

Fremgangsmåten er moderne, men ikke egeninteressen. **Esek 13:2** – *De "spår av egen lyst"*. Jesus bekrefter, **Joh 5:43 og 7:18** – *De "kommer i sitt eget navn" og "taler ut fra seg selv"*. Det er Kristi lære Peter stadfester med ordene (2 Pet 1:20), at ingen kan tyde profetord i Skriften "på egen hånd". Paulus sier om slike (Rom 10:3) at de *"vil bygge opp sin egen rettferdighet"* for Gud. Paulus skriver her av egen erfaring fra sin fortid som farisér. Den er en påminnelse om arvesyndens trang til å fremme egeninteresser med kreativ teologi (dvs herlighetsteologi).

Hvilken åndsmakt herjer med reservasjonens kunster i kirken? Jesu svar angår oss alle: Det er Guds motstander – djevelen (Joh 8:44. Diábolos = anklager, baktaler). Jesus var Faderen lydighet i kraft av sin persons hemmelighet, og beseiret helvetmaktene med sin død.

Straks etter dåpen i Jordan og Faderens proklamasjon ble gudmennesket Jesus ført ut i ødemarken og fristet av djevelen (Mt 4:1-11). Guds kirke går i Kristi spor (Åp 14:4). De samme fristelser møter Kristi kirke på jorden, og især prekenembetets utøvere. Blir ikke fristelsene avvist med Kristi bibelbruk, vinner djevelen fram i kirken og i døptes liv. *Istedenfor* evangeliet om ham som er troens rettferdighet, trer fredsarbeid, naturforvaltning og all slags timelige nød. Troens rettferdighet trives godt sammen med gode gjerninger, men trer de i stedet for troen, forkynner man et annet evangelium med håp om verdens lønn og gunst. Metoden består i å anvende bibelord til luftige bortforklaringer av apostelordets lære fra Skriftens Herre. Slik lærer man mennesker å leve i strid med Guds ord. Det er det samme som å friste Gud. (Mt 4:1-11. Luthers pr 18.2.1537. WA 45, 25-47)

Den antikristelige åndsmakt agerer som om *"alt er mitt"*. Den befester sitt herredømme i kirken med løftet at *"alt er ditt"*, men på en betingelse: Om du tilber meg. Denne åndsmakt påberoper seg uinnskrenket myndighet, opphøyet over Gud og den rette gudstjeneste (Dan 11:36, 2 Tess 2:4).

En Luther-preken gir grunn til ettertanke: Antikrist rår i Guds tempel hvor prest og menighet underkaster seg menneskers lærdommer og påbud, som om deres verdslige maktbruk er kirkens vern og trygge borg. De tilslører Kristus – troens rettferdighet, gjør Midleren til en lovgiver, forvrenger evangeliet og sakramentenes bruk, og bruker syndsforlatelsens evangelium til hån og spott. Men kirkens beskytter og verger er alle dager ingen annen en han som sa: *"Gå bort fra meg, satan!"* (Luthers preken 18.2.1537 – WA 45, 25-47)

Med læretilpasninger blir kirken alminneliggjort og folket fremmed for den fred som Det store gloria besynger. Den fremmedgjorte forsamling synger lik en jazz-festival om seg selv, lar alt handle om seg selv, og stiller menneskers tanker, følelser og påfunn i sentrum. Surrogater gir illusjoner om noe annet, men de forblir hva de er.

Illustrasjon: Den norske kirkes fremvekst som organisasjon – fra sognenivå "til topps". Normen var gitt med det liberale folkedemokratis idéer om frie individers medbestemmelse og representasjon i et parlamentarisk system. Idéene vant fram langs to linjer – "ovenfra" med statlig utnevningsspolitikk fra begynnelsen av 1900-tallet, og

“nedenfra” med reformer i en rådsstruktur. Et gjennombrudd var sognevisse menighetsråd siden 1920.

På *kirkelig* hold håper mange at indrekirkelig selvstyre i råds- og møtestrukturen gir frihet fra statlig kirkekontroll. På *politisk* hold vil mange sikre en “åpen og inkluderende folkekirke”.

Moderne kirker er beredt til læretilpasninger av hensyn til evangeliets frie løp. Men *hvilket* evangelium kan det være, som åpner kirken for religionsimporter og dypere innsikt? Det bibelske svar er “menneskeverk”, Gal 1:11, 3:3 (jf 1 Mos 3:4f, Mt 4:8-11, Ef 4:14, Heb 13:9).

Individens selvrealisering i modernitetens kirkefelleskap

Moderne kristne lever opp til modernitetens ideal: Frie individens herredømme over hvert sitt livsprosjekt. Deres alibi er prest og biskop, for også de definerer seg som “kristen”, selv om de går ut over “det som står skrevet” (1 Kor 4:6). Kan prest og biskop underslå Guds ord i lære og liv, kan også jeg gjøre likeså med krav på respekt.

Problemene oppstår med begrunnelsen: Generelle og vage betraktninger om helhetlige hensyn, raushet og personlig integritet. Da må apostelordets lære vike for selvbekreftende ord på modernitetens vilkår. Under skinn av evangelisk frihet og med skjønmalende ord blir mennesker bundet til lovmessigheten i sin natur: “Jeg er jo skapt sånn.” Og bundet til selvets krav, gjør man den gode Skaperen ansvarlig for den syndefordervede og forvrengte menneskenatur (manikeisme).

Fremgangsmåten prioriterer privatmeninger framfor kirkens bekjennelse til apostelordets lære. Konklusjonen er forutsigbar: Hva Herren og hans apostler lærte den gang, forpliktet kristne i datidens samfunn, men ikke kristne i det moderne samfunn (jf Pred 8:16f, Kor 2:9-16, Mt 4:1-11). Med flertallsvedtak får privatmeninger status som “kirkens syn” eller “det offisielle syn”. Modernitetens kirker motsier Guds kirkes grunnvoll, lagt i begynnelsen.

Modernitetens likhetsidè i nye former

I etterkrigstiden ble benevnelsen “de kirkefremmede” innarbeidet i kirkelig språkbruk. Hvordan “nå dem” med evangeliet? Løsningen ble “evangeliet i nye former”.

Enda en språkblomst ble til - «kirkelig aktivitet» i by- og tettstrøk. Den etablerte lekmannsaktivitet på bedehuset kjente seg truet, for også den var motivert av arbeidsformer som især barn og ungdom forstår, godtar og krever. Det underliggende problem var et kirkefelleskap fremmedgjort for det sakramentale kristenliv i Guds kirkes kristokratiske struktur.

En illustrasjon er kvinneprest-reformen - vedtatt av Stortinget i 1939 og i Norge gjennomført i 1961. Opposisjon var markant i 1660- og 70-årene. Ved årtusenskiftet var den stilnet av i det offentlige rom. En traderingskrise i generasjonsløpet måtte vike for tilpasninger til modernitetens samfunn, og bibelsk kjønnsteologi ble erstattet av likestillingsidèen i gudstjenestelige ordninger. Og likevel: Hvor det fins bibellesere, fins noen som leser innenat og søker dit hvor bekjennelsen samler i Guds kirkeorden. Med ulike kall vitner mann og kvinne mot den destruktive kortslutning, at lik funksjon = lik verdi.

Bibelsk skapertro og modernitetens lukkede virkelighetsoppfatning utelukker hverandre gjensidig. Den sekulære tro på naturens lovmessighet utelukker det underfulle i forholdet mann og kvinne, utelukker Guds underfulle inngripen i en bevitnet frelseshistorie, utelukker

det underfulle i forholdet Kristus og kirken. Motsatt er forholdet i den bibelske skapertro fra åpenbaingsordets Gud.

En tydning av forholdet mann og kvinne er Adams kall i den førstefødtes posisjon. Beretningen i 1 Mos 2 er en Kristus-profeti (1 Mos 2, jf Rom 5:12ff, 1 Tim 2). Skaperverkets midler bekreftet ordningen da han ble mennesket i Jesu tjenerskikkelse (Ef 5). Han framstiller ikke seg selv og sin kirkebrud i et lesbisk parforhold, men gjør forskjell – diskriminerer! Skikkede menn kaller han til å utøve prekenembete som hans delegater og fedre i Kristus (1 Kor 4:15, jf 1 Tess 2:11). Og kvinnen blir frelst i sitt morskall, om hun forblir «i tro, kjærlighet og heliggjørelse» (1 Tim 2:15, jf v 4, 4:16)

Modernitetens kirkevirksomhet skiltes med et prekenembete oppfunnet av mennesker, lik drivtømmer på tidens elv. Titler og pontifikalier tilslører virkeligheten. Med ”dypere innsikt” skjønner de døden i synden (Mt 23). Og ”det bad som gjenföder og fornyer ved Den Helige Ånd” (Tit 3:5), blir ikke praktisert i forsakelse og tro, virksom i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg (jf v 8, jf Gal 5:6. Ef 2:1-3. Lovløshetens ånd allerede virksom, 2 Tess 2:1-8).

Moderne kirkers rettsproblem

De moderne folkekirkers rettskilde er en gudsfornektende (positivistisk) rettsteori om folkeviljen (jf 1 Sam 8:5). Den holder ikke vann (Jer 2:13).

Rettighetsidéer i det liberale folkedemokrati normerer moderne kirkevirksomheter (jf Kol 2:8). Begrunnelsen er menneskers skjønn og bud (Mt 15:1-10), og utformet i gudstjenestelige ordninger blir læretilpasningene tilslørt med ord om «gjeldende kirkerett».

Kirkens rettskilde er gudmennesket, den korsfestede og oppstandne Kristus. Kirkens bekjenner ham, holder alle hans befalinger og lever under hans nådige herredømme (Mt 16:18f, Joh 2:5, 4:10f). Kirkefelleskap på tilstrekkelig grunnlag ignorerer apostelordets skranke, som om kirkens bekjennelse og rett ikke vedkommer dem. (Sal 50:16f, Jes 29:13 (Mt 15:8f), Jer 35:13-17.) En forklaring kan være formålslogikk, nyttig til hva som helst.

Enhet på inderlighetens grunn

Moderne kirkearkitekter vil en ”åpen” og ”inkluderende” folkekirke, og vil fylle den med et ”fornyhet” evangelium for vår tid, uten ”de ferdige svarene”. Denne *formålslogikk* følger tradisjoner fra reformasjonstidens spiritualister (el svermere), og fra den ”apostoliske” brødre-menighet i Herrnhut under ledelse av greven Nicolaus von Zinzendorf (d 1745). Sterkt motiverende var endetiden forstått som ”menighetstiden”, da kirkens enhet skulle fremstå i brødre-menigheter (el filadelfiske vennsamfunn) på inderlighetens grunn, i frihet fra konfeksjon og med Korint-menigheten som modell (bibelkritisk biblisme).

Den zinzendorfske utopi fikk stor innflytelse gjennom allianse-økumenikk, moderne økumenisme og unionistisk kirkepolitikk. Tverrstrukturer i læren kan fremgå av et summa summarum og vise konvergerende tendens, og avtaler om kirkefelleskap blir inngått ”på tilstrekkelig grunnlag”. Til hvilken pris? Prisen er den nytestamentlige tro fra Skriftens Herre (Mt 25:23). Med andre ord sagt: Guds tro og kirkens rene kjennetegn i Guds kirkeorden. Et kirkefelleskap på inderlighetens grunn må nødvendigvis være et sosialt produkt.

Men visdommen fra åpenbaringsordets Gud stiger ikke opp av menneskenes hjerter (Mt 11:19, 12:42, 13:54. Jf 1 Kor 1:20-30, 14:36). Visdommen fra Gud er Guds løfters oppfyllelse i en korsfestet Kristus. Denne visdom blir gitt videre med apostelordets lære fra Visdommen i egen person. (Joh 8:25, 17:20. Jf 1 Mos 1:1, Joh 1:1, 1 Joh 1:1, 2:13f, 24, 3:11, Åp 21:6, 22:13. Kol 1:18 osv)

Postmoderne kirketilpasninger

Den postmoderne grunnholdning til modernismens fremskrittstro er *den resignerte skepsis*. Allerede omstendighetenes tvang utelukker at noe er fornuftig, sant og rett for alle. Altså må "jeg" avgjøre hva som er fornuftig, sant og rett «for meg». Den postmoderne begrunnelse lar jeg'et fremstå lik en ubeskrevet tavle, fri til å fortelle sin livshistorie, løst fra omstendighetenes tvang.

Det postmoderne frihetskrav omfatter seksuell *legning*. Den skal endres i samsvar med individets uttalte ønske og behov, i strid med den kroppslige kjensgjerning. Med stor konsekvens følger krav om adopsjonsrett og inseminasjonsrett for "foreldre" i likekjønnede parforhold. Men bundet til selvets behov og løst fra de andre behov, som naturen holder fast i lovmessighetens grep, da må vi spørre: Hvor ofte er jeg da "meg selv" - om jeg noensinne er det? Og videre: Hvordan kan jeg vite at "det som funker for meg", er rett og sant? Det postmoderne svar lyder: "Jeg føler at..."

Denne tilflukt i følelser sier ikke annet enn at slik *kan* livet forstås og leves, men er det slik jeg *bør* leve? Med føleri forneker man den kjensgjerning at vår sanseverden avgir kunnskap om seg selv gjennom observasjon og eksperiment, og likeså den kjensgjerning at det menneskelige språk formidler med begripelige ord både mening og erfaringsbasert visdom. Med stor konsekvens erstatter opplevelsesmystikk Guds verk, som skaper og oppholder troen hos dem som hører og tar vare på «Kristi ord» (Rom 10:17).

Den postmoderne bibelbruk gir Bibelen status som mytesamling til bruk i terapien. Et par konsekvenser er likegyldighet for lærespørsmål, og krav om frihet for enhver til å hevde "sitt syn" fra prekestol og lærekateder. Premiss: Bibelen kan forstås på mange måter. Slutning: Altså kan den ikke være "normerende norm" for kristnes lære og liv. Forholdet premiss og slutning hører syndefallet til (1 Mos 3:1).

Hva kan da forene postmoderne kristne? En biskop svarte på TV at hun satte sin lit til "prosessen". De håper som henne at debatten skal utkrystallisere "kirkens syn". Med rimelig forutsigbarhet aner vi konklusjoner til forveksling lik yndlingsidèer i samtiden. Med overtro på det autonome menneske, fremstår moderne kirkevirkosomheter som kirkepolitiske konstruksjoner - på sandgrunn.

Guds åpenbaringsord har et annet perspektiv. Sorger og gleder, lykke og ulykke går hånd i hånd, men en ting kan man vite for sikkert: Gud vil ha meg i tale. Da må prest/biskop spørre: Hva vil den oppstandne Kristus ha forkynt for disse mennesker i denne situasjon? Skal jeg tilfredsstillende menneskers behov eller bringe "det ord" som Herrens apostel kunngjorde "som et evangelium" for menigheten i Korint? (1 Kor 15:2-4). Det er tragisk når en Kristi delegat forsømmer å bringe en hilsen fra den korsfestede og oppstandne Kristus.

Hva forener troens bekjennere i modernitetens samfunn?

I lydighet mot Guds ord (Rom 16:17 osv), medvirker ikke dets etterfølgere i gudstjenestefellesskap tilpasset modernitetens idèer. De unndrar seg "villfarelsens listige kunster"? (Ef 4:14) Men det er ikke negasjonen som samler kirken. Det gjør bekjennelsen til Kristi ord. Kirkens uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære gjelder den rett utlagte Skrift fra Skriftens Herre. Den som er bekjennelsestro er bibeltrom den som er bibeltro er bekjennelsestro (Hermnn Sasse).

Hvor Kristi ord åpner "Skriftene", fremstår apostolatets kirke i samlingen om Ord og Sakrament. Det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap kjennes på den nytestamentlige tro – Guds tro. Konkordiebokens bekjennelser istemmer denne tro og bevitner den uten forbehold. Begrunnelsen er *Guds vitnesbyrd* som reiste Kristus opp fra de døde, slik Skriftene har sagt. Guds underfulle vitnesbyrd er prekenembetets legitimitet uansett tid og sted.

18. LA KIRKEN VÆRE KIRKE I DET SEKULÆR-LIBERALE SAMFUNN!

Modernismens idèer former den praktisk-ateistiske livsstil – også kalt modernitet. Man lever som om Gud er død, og kirkens tro en sutteklut for «religiøse» mennesker og tankespinn for dem som behøver «gud» som forklaringshypotese. Et samfunn ordnet deretter, må utelukke Guds gode skapervilje og tåle konfesjonell lutherdom i religionsfrihetens navn.

Livsstilens trosforsvar består i vegring mot sakligkunnskap om evangelisk-luthersk kristendom og dens begrunnelse. Man forutsetter uten videre at *mennesket* er kilden til kirkens tro, for «jeg» er kilden til *min* tro. Det gjør også mange kristne, dessverre.

Moderne kirketilpasninger fremtrer som kompromissløsninger. Når selvrealisering krever endret kirkepraksis, unngår moderne kirker den åpne konfrontasjon av hensyn til allmenntjen. Med denne preferanse må det moderne kirkeprosjekt bekrefte modernitetens "fellesverdier" og opptre som modernitetens korrelat.

Alternativet er *apostolatets kirke* – den gamle kirke i skriftbunden tradisjon, hvor den trer fram i det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap. Her blir apostelordets lære bekjent og formidlet uten reservasjoner. Slike gudstjenestefellesskap har løftet om Kristi virksomme nærvær i sitt nåderike, hvor han bereder oss til den kommende verden. De kjennes på Guds kirkes gudgitte kjennetegn, i første rekke de grunnleggende tegn: Den Hellige Skrift utlagt av dens Herre, sammen med dåpen, nattverden, løse- og bindemakten og prekenembetet. Det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap bekjenner uten forbehold den nytestamentlige tro, gitt i og med apostelordets lære fra Skriftens Herre. Her får dømte lære å holde alle Kristi befalinger til kirken og praktisere dåpen i forsakelse og tro.

Ateistens innvending er en *omfattende* virkelighetstolkning. Han krever bevis for undere som ingen dødelig kan bevise. Hvor har ateisten vært, som vet å utelukke "*den Gud som gjør undere*"? (Sal 77:15, 86:10). Den lukkede kausalitetstro er en umulig posisjon. Hva er så problemet? Mennesket selv. *Lk 15:31 – Hører de ikke på Moses og profetene, så lar de seg*

heller ikke overbevise om noen står opp fra de døde. Motstand og lidelse for Kristi skyld er de kristnes normalsituasjon i verden. Med livet under det kors som Gud tillater, følger også bønner i tillit til Guds ord og løfte.

På begge sider har man gode hensikter for menneskenes skyld, men med hver sin handlingshorisont – den praktisk-ateistiske livsstil er dennesidig-lukket (verdslig el sekulær), den kristne livsstil er åpen og venter fullendelsen av Guds løfter i den kommende verden (eskatologisk).

Moderniteten utfordrer den bibelske tidsorientering

Den bibelske tidsorientering omfatter fortid, nåtid og framtid. Underlig nok, alt kretser om Guds forsoning med verden i Jesus Kristus og ham korsfestet (1 Kor 2:2), ikke bare i fortid, men «som i begynnelsen, så nå og alltid og i evighet» (Ef 1, Åp 5).

I fortid: Guds Sønn fra evighet ble menneske, *“unntaget av Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria”*. Han var, er og blir i evighet Guds rene Lam, som har oppfylt Guds lov i alle deler. I ham har Gud forsonet verden med seg selv i Jesu død, og frelst oss *“fra alle synder, fra dødens og djevelens makt”* (LK). Dette stadfestet Gud med Jesu oppstandelse fra de døde.

I samtid: Han er ikke stengt inne i en himmelbolig fjernt fra denne verden, men virksom i nåtid hvor som helst menigheten samles i Jesu navn og holder hans befalinger. Der gir han himmelske gaver i jordiske skikkelser, forvaltet på troskapens vilkår.

I framtid: På den ytterste dag kommer han i sin Guddoms herlighet, synlig for alle. Da skal han dømme levende og døde, og la sin troende kirkeskare toge inn i herlighetsriket på den nye jord. Der skal de se Gud ansikt til ansikt, for evig frelst fra det onde.

Evangeliet kunngjør *“et levende håp”* (1 Pet 1:3) fra *“den levende Gud”* (Apg 14:15 osv): Gud har oppreist Jesus Kristus fra de døde på den tredje dag, *“slik Skriftene har sagt”* (1 Kor 15:3). Kristus er Guds *“førstegrøde”*, gitt i fortid (v 20), nå til stede og virksom i den forsamlede menighet. Fortid, nåtid og framtid løper sammen i ham som er fra evighet og til evighet. Det er ingen forandring eller skiftende skygge i ham. Hans persons hemmelighet er JEG ER – begynnelsen og enden, alfa og omega.

Evangeliets tidsorientering er ingen verdensflukt. En kristen lever himmelvendt, men lever i Guds skaperverk, kalt til å virkeliggjøre Guds gode skapervilje og ære ham med sitt liv. Kilden til den kristne livsorientering er åpenbaringsordets Gud. Han har talt til kirkens fedre i den gamle pakt (Heb 1:1f), og oppfylt Messias-løftene i den historiske Jesus, slik de fire evangelistene dokumenterer. De formidler Jesu undervisning om sin person og sitt verk, og forteller om undergjerninger han gjorde for å bevitne sin persons hemmelighet, slik «Skriftene» (GT) vitner om ham. Denne undervisning har vi mottatt i og med apostelordets lære, fra dem som kjente ham først. Med Kristus som gave, lever kristne med ham til eksempel.

På den rett utlagte Skrift fra dens Herre blir Guds kirke bygd opp i nåtid. Evangeliets adressater er i tidens løp *“alle som på hvert enkelt sted påkaller vår Herre Jesu Kristi navn”* (1 Kor 1:2). Der rettes blikket mot Kristi komme som verdens dommer og gjenløser på den ytterste dag. **Fil 3:20** – *Vi har “vår borgerrett i himmelen, og derfra venter vi Herren, Jesus Kristus, som vår frelser”*. Derfor lever kristne himmelvendt, enhver i sitt jordiske kall. Et synlig uttrykk er deltagelsen i Herrens Nattverd.

I Herrens Nattverd blir gjestene delaktige i hans legeme og blod, når de spiser og drikker velsignet brød og vin. Denne kommunion med Kristus er samtidig kommunion med den Ene Hellige kirke i himmelen og på jorden (1 Kor 10:16, jf Mt 18:20). Gaven foregriper Kristi komme i sin Guddoms herlighet på den ytterste dag. Da skal han som dømmer rettferdig, skille den troende kirke fra fortapelsens masse, hevne "ondskapens åndehær" (Ef 6:12) og løse lidelsens og ondskapens gåte. Han feller ikke urette dommer.

Den guddommelige strategi

Strategien er gitt med prekenembetets oppdrag: Å holde fast ved "*vår Herre Jesu Kristi sunne ord*", 1 Tim 6:3 (Joh 14:23, 1 Kor 11:2, 15:2, 2 Tim 3:14). Hebreerbrevets forfatter oppmunter med begrunnelsen, *Heb 10:23 – la oss holde urokkelig fast ved håpets bekjennelse, for han som ga løftet, er trofast*. Det er ikke smak og behag som samler Kristi bekjennere. De samler seg om de prester som forvalter "Guds hemmeligheter" på troskapens villkår (1 Kor 4:1f, jf Apg 2:42).

Denne strategi fra aposteltiden medfører brudd med kirkefellesskap i åpenbar motsetning til apostelordets lære den gang og nå. Med nødvendig konsekvens blir kallsretten brukt og det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap gjenopprettet.

Den nytestamentlige tro har vi mottatt hel og ubeskåret i *Konkordiebokens* bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden (utg 25.6.1580). Kronen på verket er *Konkordieformelen* med læreavgjørelser i kraft av apostelordets lære fra Skriftens Herre. Et læresystem er det ikke tale om, for det er med rette sagt: Kirken gransker ikke skjulte ting. Kirken istemmer og bevitner i lære og liv den rett utlagte Skrift, som Kristus overga fra Faderen til apostlene han utvalgte, og ved dem til kirken i all ettertid. I sentrum står Kristi lidende lydighet inntil døden i alles sted. Han er den «Guds rettferdighet» som evangeliet åpenbarer til frelse for hver den som tror (Rom 1:16f).

Martin Luther ga den nytestamentlige tro en kort framstilling i *Lille Katekisme* (år 1528). Adressater var «husfedre», som her fikk hjelp til å formidle «budskapet om rettferdighet» i en forenklet form (Heb 5:13). Denne relasjon mellom *prest og lekmann* fins så lenge kristne samles på Kristi villkår. Her handler det om unike og usammenlignbare ting i Guds nåderike på jorden, de ting som begrunner kirkens fremtreden på Pinsedagen. De vil "lutheranere" gjerne formidle til barn og unge, og kalle mennesker til disippelskap hos den oppstandne Kristus, kirkens Lærer.

Å BEGRUNNE TROEN

Guds vitnesbyrd

Det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap begrunner troen med bevitnede svar fra kirkens oppstandne Herre. Den undervisning han gav før Himmelfartsdagen, gjaldt "*det som har med Guds rike å gjøre*", Apg 1:3. Fra den Oppstandnes undervisning stammer dåpbevelingen og det apostoliske prekenembete under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham. Da Herren innstiftet sin Nattverd "i den natt da han ble forrådt", så han med glede frem mot sitt nærvær i den forsamlede menighet fra Pinsedagen av. Uten den Oppstandnes undervisning og befalinger ville Kristi kirke vært ukjent for verden. Så avstår vi fra fornuftige forklaringer.

Et under kan man bevitne og stadfeste. Den praktisk-ateistiske livsstil utfordrer til *handlingens* svar, både gudstjenstelige vitnesbyrd og livets vitnesbyrd.

Lik de to på veien til Emmaus, må også vi lære av Jesu undervisning å tenke Guds tanker, "*slik Skriftene har sagt*", og gjøre deretter (1 Kor 15:3, jf Mt 16:21-23, Lk 24:36-48). Vår kirkegang bevitner Guds vitnesbyrd på Første Påskedag. Gud har oppreist Kristus fra de døde og stadfestet sitt frelsesverk, og i det evangelisk-lutherske gudstjenstefellesskap trer den gamle kirke fram med tegnene fra den Oppstandne til vitnesbyrd om hans nærvær. Gud er troverdig. Påminnelsene fins som tause vitner i det liurgiske rom: *Prekestolen* minner oss om løse- og bindemaktens embete, *døpefonten* om den nye fødsels bad, *skriftestolen* om syndenes forlatelse meddelt den enkelte, og *Herrens bord* om alterets sakrament. Noen oppfatter tegnene og hungrer etter samfunn med den levende Gud. Får de steiner for brød, eller ekte saker? (Mt 28:20, Joh 14:23, 1 Kor 15:3, 1 Tess 2:13f).

Bruken bevitner Jesu persons hemmelighet - "*sann Gud og sant mennesket, født av Faderen fra evighet og sant menneske, født av jomfru Maria*" (LK, forkl 2 trosart). På grunn av sin lidende lydighet er Kristus Jesus «Guds rettferdighet», og Gud en forsonet Gud, og den Oppstandne virksomt til stede i den forsamlede menighet. Tegnene er gitt for at vi skal dele *Jesu glede*, da han så fram til sin kongeposisjon "ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd" og kunne være hos sine venner hvor som helst og på en ny måte.

Til betraktning: Jf Jes 12. Joh 15:11, 16:22, 24, 17:13 osv. Jf Rom 14:17. 2 Kor 1:24b, 7:4. Kol 1:12, Heb 12:2, Jak 1:2, 1 Pet 1:6, osv.)

Den opphøyede Jesus ved Faderens nådeside bor ikke i et rom fjernt fra vår verden. Det var Guds rådslutning fra evighet å motta ham som *Herren over tid og rom* (Apg 3:21). Nå bruker han sin Guddoms egenskaper til å være virksom alle steder i denne verden, og virksom til stede i sin kirke hvor som helst menighetens samles og holder alle hans befalinger. Denne tilstedeværelse er likeså underfull som skapelsen og overstiger tankens muligheter. Likesom evangeliet om Guds velgjerninger i Kristus er *unik*, så er også kjennetegn unike.

Det unike ved kirkens tro og praksis krever det *tydelige* vitnesbyrd i møte med den praktisk-ateistiske livsstil. Tydelig må begrunnelse være. Generelle og vage talemåter tilslører og legger til rette for manipulerende usakligheter, allminneliggjørelse og relativismens terror.

Ingen uklar initieringsfase

Til forskjell fra andre kollektivtradisjoner, er apostlenes læretradisjon *uten en initieringsfase*. På Pinsedagen var Peters tale ingen fornuftig konklusjon. Apostelen ga videre hva den Oppstandne hadde lært ham og de andre apostlene. Like fra Pinsedagen fremsto kirken i den nye pakt med de handlinger som konstituerer Guds folk. De ble hørt, sett og brukt. Det evangeliske prekenembetet er under. Det var også kirkens fremtreden på Pinsedagen med de gudgitte kjennetegn (jf den sammenfattende karakteristikk, Apg 2:42). -

Kirkens unike gudstro har øyenvitnene, tegnene og begripeligheten på sin side. Men handler prest og menighet i strid med Herrens bud, tilslører det unike ved kirkens tro og kjennetegn og søker begrunnelsen i moderniteten. Da tilpasser man lære og liv til modernitetens overtro på mennesket og bekrefter "*den såkalte erkjennelse*" (1 Tim 6:20). Med unnfallenhet og bortforklaringer prioriterer man "*egen vinning*" (se 1 Pet 5:1-4). 1 Pet 3:18 – *Vær alltid beredt til forsvar når noen krever dere til regnskap for det håp dere eier.*

Guds handlende allmakt

I kirkens terminologi er ordet *allmakt* ingen tenkt egenskap ved en gudsforestilling. I så fall måtte man forsvare åpenbaringsordets Gud med logisk argumentasjon (teodicé el gudsforsvar). Den slags forsvar trenger han ikke (Heb 1:1f). Kausalitet og forutsigbarhet i det skapte utelukker ikke Guds skaperord, virksomt i det skapte.

Guds inngripen gjennom frelsens historie vitner om «*handlende allmakt*» (TWigen), uavhengig av menneskers tanker, underfull i sin kjærlighet til sitt verk, og ufattelig i sin nidkjærhet for sitt verk. (Jes 9:6, 28:29, Joel 2:26. Lk 13:17, Åp 15:3. 19:11 osv.) Om denne suverene maktbruk anvender kirkespråket den greske gudsbenevnelsen *Pantokrator* (allhersker), på hebraisk "*Gud Sebaot*" – "Hærskarenes Gud" eller "Allhærs Gud". Åpenbaringsordets Gud oppfyller sine løfter i en bevitnet historie med skaperverkets gjeløsning som mål. Sal 40:5 – *Salig er den mann som stoler på Herren* (84:13, Ord 16:20).

Trosbekjennelsen (Credo) kaller Faderen "*den allmektige*", men Sønnen er født av Faderen i evighet og Ånden utgår fra dem begge. Dermed er de tre *personene* i enheten allmektige hver for seg. Liksom Faderen er allmektig, er også Sønnen allmektig og Helligånden allmektig, "*og likevel er det ikke tre allmektige, men én allmektig*" (Athanasianum, 13f). Åpenbaringsordets trofaste og allmektige Gud griper inn og handler suverent med evangeliet og sakramentene som midler (1 Kor 4:1f, Joh 17:3, 20 osv). Under Herrens Nattverd lovpriser vi Faderen ved Sønnen i Den Hellige Ånd og takker ham for underet med Kristi allmaktsord over fremsatt brød og vin. Med dette måltid ihukommer vi gudmenneskets død for Faderen "inntil han kommer" (1 Kor 11:26).

Trosforsvar langs to linjer

Nytestamentet lar oss møte kirkens trosforsvar langs to linjer: *øyenvitnenes* beretninger om den oppstandne Jesus og *skriftbevis* om Jesu lidelse, død og oppstandelse (1 Kor 15:1-3, jf Mt 16:21, Lk 24:44-48). Vår posisjon er ikke *øyenvitnet*, men *disippel-posisjonen*.

Lik kristne i aposteltiden, må også vi lære å føre skriftbevis. Guds vitnesbyrd – den oppstandne Kristus - oppmuntrer mennesker til å la seg forlike med Gud og stole på Guds ord (Lk 24:44-48, Mk 16:16, Mt 22:4, 1 Kor 15:1-3, 2 Kor 5:18ff). Slik unngår vi det falske trosforsvar med føleri, opplevelsesmystikk og den magisk-terapeutiske deisme (herlighetsteologi, 2 Kor 5:7, jf Gal 1:8, Mt 16:23). Er jeg en kristen, må det være fordi Guds ord sier så.

Paulus måtte forsvare evangeliet for filosofene på Areopagos. De lyttet interessert til apostelen Paulus – også til Guds befaling, at alle mennesker - hvor de enn er - skal vende om, for dagen kommer da Jesus skal dømme verden med rettferdighet. Jesu oppstandelse fra de døde gjorde budskapet troverdig. (Apg 17:31f). Da gjorde de fleste filosofene narr av Paulus. Ifølge antikkens sannhetskriterier er bare det sant som er gammelt, har stor utbredelse og blir trodd av mange. Samme begrunnelse møter oss, når man legitimerer kirkens nærvær og betydning med kristen kulturarv, medlemstall og menneskers religiøse behov.

KIRKENS TRO ER GUDS TRO

Joh 6:29 – Det er Gud som virker at dere tror på den som han har utsendt (Apg 3:16, jf Ef 1:19f, Fil 2:13, Kol 2:12 osv).

Kilden er åpenbaringsordets trøene Gud, som vi lærer å kjenne i en bevitnet historie om Jesus fra Nasaret. Jesu undervisning i Det gamle testamentes skrifter gjaldt hans persons hemmelighet, og hans lidelse, død og oppstandelse som menneskenes frelser og verdens gjenløser. Undervisningen stadfestet han med de undergjæringer som han gjorde, når hans oppdrag var tjent med dem.

Det altavgjørende vitnesbyrd er Jesu oppstandelse fra de døde på den tredje dag. Da avga Gud det endegyldige og eviggyldige vitnesbyrd. **1 Joh 5:11f** – *Gud har gitt oss evig liv, og dette liv er i hans Sønn. Den som har Sønnen har livet. Den som ikke har Guds Sønn, har ikke livet.* (1 Kor 2:1, 15:14-21, 1 Joh 5:9-12) Det er ellers mye å si om troens begrunnelse, men her er poenget den tro som Gud virker med sitt ord i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt, og ikke mennesker (1 Kor 2:9).

Jesu utvalgte apostler hørte med blant de mange øyenvitnene til den oppstandne Jesus. Apostlene ble utrustet på Pinsedagen til å forkynne evngeliet på fremmede tungemål og gi videre til kirken den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Med kunnskapen fra ham kjenner vi Guds innerste vesen og vet at Ordet som ble menneske i Jesu tjenerskikkelse, han er Midleren for skapelse og gjenløsning. Denne kunnskap overstiger den spesifikke kunnskap, men sier ikke alt. Den er gitt stykkevis (el fragmentarisk, 1 Kor 13:12).

Å konsolidere læren

Avkristning eller sekularisering er en kirkesosial prosess blant folk i kirkebenkene. Altså må vi konsolidere læren hos deltagerne. Et forbilde er urmenigheten i Jerusalem, som trofast holdt seg til apostlenes lære, Herrens Nattverd og “bønnene”, dvs tidebønnene med bruk av Salmenes Bok, Jesu bønnebok (Apg 2:42). Med Kristi lære står fellesskapet på den klippegrunn hvor Kristus Jesus er den levende hjørnestein (Ef 2:20). Denne konsolidering er «konfesjonell». Den lar grunnvollen bestå hel og ubeskåret. Da trenger døpte to slags ordninger:

Høymesseliturgi og katekismeforklaring

De går hånd i hånd. Den evangelisk-lutherske messe er ikke et misjonsmiddel, men et lødig uttrykk for apostolisk-luthersk kristendom. Liturgien tjener Kristi oppbyggende gjerning med Skriftens ord, og menighetens gjensvar med bønner, takk og lov. Instruksjon, informasjon og jevnlig bruk gjør fortrolig med bruken.

Lekfolk bør delta i bibel- og katekismegrupper tilpasset alder og nivå, og invitere andre med. Hvor bibel- og katekismebruk er innordnet det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap, blir døpte rotfestet i apostelordets lære fra Kristus, og den kirkevekst følger som Kristus virker med sitt ord. Han forener og sammenfører i den Kristus-virkelighet som kalles “i Kristus” eller Jesu Kristi rike. Med ham til gave, kjenner vi Gud som venn, og med ham som eksempel lærer vi å leve som *liturger* for Gud, og som *diakoner* for vår neste. (Ef 4:14-16. Jf 1 Kor 12:12f, Kol 2:19, Joh 17:3.)

Samarbeidet prest og lekfolk

I det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap *samarbeider* prest og lekfolk om bønnen og nådemidlenes bruk (jf oppfordringene i liturgien: La oss be, osv).. Kallet gjør forskjellen. Kirkens bekjennelse samler. Mangt er ønskelig, men ett er nødvendig – *å gi dem mat i rette*

tid (Mt 24:45). Føden er "Guds hemmeligheter", som en menighetsprest (pastor) kalt til å formidle og rekke fram i Kristi sted. (Ef 4:11f, 1 Kor 4:1, jf Mt 13:11 osv.)

Den nytestamentlige ordbruk om utsendelsen handler om Kristi *delegater* – apostlene og deres etterfølgere. Samarbeidet omfatter Kristi tjenere under hans nådige herredømme. Utelukket er stats- og folkesuvereniteten. Utelukket er rettighetskravene i det liberale demokrati. I Kristi kirke gjelder Kristi regel - vil noen være stor, han være de andres tjener (Mt 20:26). Vi er uverdige tjenere (Lk 17:10). I Kristi kirke er enhver tjeneste en nåderett.

Til ettertanke: Mt 10:5, 16, 17:18, 20:21. Mk 3:14, Lk 10:16. Rom 10:15. 1 Kor 4:1f, 17. 2 Kor 5:20. Jf Lk 4:18, Joh 4:34, 5:36, 7:28 osv.

Diakonatet.

En menighet bør ha et ordnet *diakonat*, så presten kan vie seg til "*bønnen og Ordets embete*" (Apg 6:4). Menigheten kaller etter behov skikkede menn og kvinner til liturgiske, administrative, pedagogiske og karitative oppgaver. Diakonatets forankring i Herrens Nattverd, gjør siktemålet videre enn hensynet til prestenes behov for avlastning. Guds selvhengivende kjærlighet i Kristus Jesus oppmuntrer troens folk til gode gjerninger. **Tit 3:14** – *Våre egne folk må lære å gjøre gode gjerninger og yte hjelp der det trengs, så deres liv ikke skal være uten frukt.*

Å formidle kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud

Et problem er biblismens overtro på fromme menneskers evne til å utlegge tekstenes mening umiddelbart, og argumentere med «Bibelen sier». Karakteristisk er misbruken av beretningen om skapelse og syndefall (1 Mos 1-3), når man foreskriver facit-svarene for astrofysikere, geologer, biologer, paleontologer og andre.

Lik ateismens filosofer, konstruerer også biblisister en *motsetning* mellom tro og viten. Det er ikke tilfeldig, når ateister uten videre forutsetter at kristentroens kilde er menneskets irrasjonelle behov for en «gud» som forklaringshypotese og meningsgivende trøst. Denne forutsetning er blitt seiglivet tolkningstradisjon.

Når mennesker bruker "vitenskapen" som argument mot troen på den treene Gud, da forlater de den spesifikke kunnskap, overstiger tankens muligheter og presenterer et omfattende budskap om "virkeligheten". De konstruerer en *motsetning* mellom tro og viten. Hvor har de vært? Ateisten trenger denne motsetning som forklaringshypotese.

Beretningen om skapelse og syndefall er en tilbakeskuende *læreprofeti*. Budskapet er den grunnleggende viten om Gud, mennesket og verden. Sett fra menneskets side, er det problematisk at denne viten overstiger den verden som er tilgjengelig for observasjon og refleksjon. Med hensyn til utleggelsen, må vi spørre: Hvordan er beretningen utlagt i Nytestamentets skrifter? Troen på den *gode* Skaperen er likeså radikal som evangeliet er unikt. Og den Gud vi lærer å kjenne gjennom Jesus Kristus, er så uendelig mye større og mer underfull enn noen gudsforestilling. Allerede det første ord i Lille Katekisme gir grunn til undring: «Du...» Ingen kjenner hans kjærlighet og trofasthet uten den han utsendte, Jesus Kristus.

Den bibelske kulturkritikk

Det bibelske perspektiv på menneskelivet er kulturkritisk. Den som kritiserer, skjelner mellom godt og ondt, rett og galt. **Rom 12:2** – *la dere ikke lenger prege av den nåværende ver-*

den, men la dere forvandle ved at sinnet fornyes, så dere kan dømmе om hva som er Guds vilje: det gode, det som er til hans behag, det fullkomne. (1 Joh 2:15, Ef 4:23, 5:10, 17, Kol 2:7f)

Kilden er den gode Skaperen, stilt fram for verden i Sønnens selvhengivende kjærlighet (1 Kor 1:6, 1 Joh 5:9-12). Virkningen er den dristighet som anvender Kristi fortjeneste, enhver på seg selv, og legger vinn på gode gjerninger, enhver i sitt kall. Da følger kontrastene til den dominerende livsstil under alle kulturforhold, men kontrasten er ikke avvisende. Den er kritisk. **Fil 4:8** – *Alt som er sant, alt som er edelt, rett og rent, alt som er verd å elske og akte, all god gjerning og alt som fortjener ros, legg vinn på det!* - Denne regel gjelder også den praktisk-ateistiske livsstil. Vi mennesker kapable til litt av hvert, men den gode Skaperen oppholder sitt verk, også i sosiale relasjoner. Derfor ber vi om fornyede sinn til å gjenkjenne den gode gjerning, medvirke til den og takke Gud for den.

MODERNITETEN UTFORDRER LUTHERSKE PRESTER

Kirkestatistikkene vitner om frafall i folket. Hva er prestens kommentar? Journalister spør. Presten svarer med samfunnsteori og viser til samfunnsutvikling og kulturmangfold, men ser muligheter i livskriser og overgangsfaser i livet. De gjør kirken relevant, forteller han og bedyrer at kirken er åpen for alle. Rammen der inne kan være stemningsfull og tilfredsstillende behov hos noen, men forstemmende er den tolkningsmakt og tankekontroll som utøves over folkekirkens prekestoler. Prester og teologer setter sin lit til kirkens alminneliggjørelse og en dåp uten betydning for dagliglivet, men viktig for statistikken. Da forklarer humanetikeren tallenes tale med høyere refleksjonsnivå blant folk. Det kan han ha rett i.

Troen kommer av prekenen, og prekenen ved Kristi ord

Den nytestamentlige tro er ikke blitt til i noe menneskes hjerte (1 Kor 2:8). Den er **Guds tro**. «Kom og se», sa Filip til Natanael (Joh 1:46). Det er en Guds nåde å være kalt. Ved «*Kristi ord*» kommer vi til tro på ham som led, døde og oppstod for alle, slik Skriftene har sagt (Rom 10:17). Gjennom det frelsesverk han fullførte på korset, lærer vi hans Guddoms person å kjenne. Dette har Gud stadfestet, da han reiste Jesus opp fra døde. Guds begrunnelse i en bevitnet Jesus-historie gjør den nytestamentlige tro unik. Den står seg mot relativismens terror, men innfrir ikke menneskenes forventninger, hverken jordisk lykke eller imponerende tankebygninger.

En korsfestet Messias er og blir “en snublestein” for jøder. Vi aner skuffelsen i de to Emmaus-vandrerens svar, Lk 24:25 – «*vi trodde at han var den som skulle forløse Israel*». For «grekere» derimot er en korsfestet Kristus den rene dårskap. De krever en visdom som fornuften fatter og godtar. Dette grekerproblem stikker hodet fram, når man presenterer “kirkens syn” og skinnteologi for en elite. (1 Kor 1:23, jf Joh 5:39, 46. Mt 16:21-23, osv.) I denne forbindelse er det verdt å merke seg to ting i beretningen om Emmaus-vandrerne:

(1) *Jesu skriftutleggelse omfatter det under som han selv er.* Kirkens Lærer bærer navnet “JEG ER”, han som talte til Moses i den brennende tornebusken (1 Mos 3:14, jf 24:44-48, Apg 4:33, 10:43).

(2) *Den som lytter til Jesu undervisning, kommer til tro ved hans ord og lærer Gud å kjenne* (Lk 24:25-27). Altså må vi enten godta eller forkaste at *troen kommer "av prekenen, og prekenen ved Kristi ord"*, Rom 10:17. Tilbake står den kjensgjerning, at troen blir til hvor apostlenes etterfølgere formidler Kristi undervisning. Den blir lagt frem for oss i og med det apostoliske ord. Lk 10:16 – *Den som hører dere, hører meg*. Så er også vi henvist til prekenembetets oppdrag og fullmakter i den forsamlede menighet. Oppdragsgiveren er den Oppstandne, selv virksom i menighetens midte.

Prestens delegat-posisjon

En delegat er «beskikket» til en bestemt oppgave som andre ikke har. Delegaten bringer videre sin herres budskap og handler i hans sted med fullmakter fra ham. Da fremstår delegaten med troverdighet.

Skeptisismen i modernitetens samfunn anfekter prestens troverdighet. Da ligger fristelsen nær - å gjøre seg interessant og begripelig med selvkloke reservasjoner og tilsetninger under skinn av "dypere innsikt". Mange lar seg forføre, men da fremstår hverken prest eller biskop med *Guds* troverdighet. (Lk 16:2, 6-8, 1 Kor 4:1f, Tit 1:7, 1 Pet 4:10)

Hvem er du? Hva er din oppgave? Hvorfor er vi her? I ulike situasjoner må presten gi korte, men identitetsgivende markeringer eller påminnelser. Mangler de, virker situasjonen for-dummende på uvitende deltagere.

Lik Herrens apostler, er også deres etterfølgere i prekenembetet *Kristi delegater*. Gjennom menighetens kall har han sendt dem for å utføre et oppdrag på hans vegne. (1 Tim 4:14, 2 Tim 1:18.)

Oppdraget består i å formidle et budskap fra ham og forvalte "Guds hemmeligheter", og utføre oppdraget uten å legge noe til eller trekke noe fra (jf Joh 20:20-23, Lk 24:45-48, Apg 2:42, 2 Kor 5:18, osv). Da står tilhørerne overfor utsenderen og må svare for ham. Delegaten står ikke til ansvar for oppdragets virkninger, men for oppdraget utført på troskapens vilkår. Dagsordren lyder, *Lk 5:4 – kast noten til fangst!* Guds kirke på jorden er evangeliets tjenerinne. **Sal 46:8, 12** – *Jakobs Gud er vår faste borg*. (2 Tim 2:19, jf Ef 2:20, Jak 1:17)

Målet er det evige liv, når mennesker lærer Gud å kjenne ved den han utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3). Derfor gledet Jesus seg før Langfredagen til sin Himmelfartsdag. Vi ser Jesus-historien i påskeperspektivet, og med «et levende håp» (1 Pet 1:3) ser vi fram mot den fullendte glede, når Guds kirkeskare er samlet for Guds åsyn på den nye jord (Åp 7:9ff, 21:1-4).

Forbilder i delegatens gjerning er Guds Sønn i Jesu tjenerskikkelse, og etter ham de apostler som han utvalgte. Apostlenes troverdighet består ikke i personlige egenskaper, kunnskaper og ferdigheter, men i *delegat-posisjonen* med Jesus som eksempel. De var øyenvitner til den Oppstandne, og - utrustet med Den Hellige Ånd på Pinsedagen - ga de videre den rett utlagte Skrift fra ham, og i prekenembetets gjerning optrådte de som tjenere i Kristi sted og med fullmakter fra ham. Alt skjedde på troskapens vilkår med krav på troverdighet (1 Kor 15:1-3, Tit 1:9, Åp 3:10f).

Den lære som Kristus overga fra Faderen til apostlene, er "*et troverdig ord*". Dets troverdighet har Gud stadfestet da han oppreiste Kristus fra de døde, slik Skriftene har sagt. Skeptisismen er vantroens problem. En prest skal "*holde seg til det troverdige ord*", Tit 1:9 (1 Tim

1:15, 3:1 osv). Da er Kristus virksom i prekenembetets gjerning og sentrum i den forsamlede menighet. Han er Ordet som går foran personen. Da forstår vi hvorfor Luther lot være å nevne presten i forklaringen til tredje trosartikkel. Med evangeliet og sakramentene som midler, og forvaltet på troskapens vilkår, vokser Kristi kirke i kjærlighet til ham (Ef 4:11-16) og «*har sin glede i sannheten*», 1 Kor 13:6.

Guds ords troverdighet gir prekenembetet troverdighet. Kristus bærer navnet «Trofast og Sannferdig» (Åp 19:11). Troens gjensvar er **Sal 31:6** – *du forløser meg, Herre, du trofaste Gud*. Denne sammenhenger den røde tråd i kirkens historie. Kirkens troverdighet i nåtid og fremtid står og faller med “*den sunne lære*”, gitt i begynnelsen.

Pastoralbrevene illustrerer: Kristus var kilden til den lære som Paulus hadde mottatt og gitt videre til aposteldisiplene Timoteus og Titus (1 Tim 1:10. Jf 2 Tim 4:3, Tit 1:9, 2:1. 1 Kor 15:1-5, Joh 15:3-5, 17:20). Åpenbaringsordets Gud har oppfylt sine løfter i Jesus Kristus, og stadfestet sin troverdighet da han reiste Jesus opp fra de døde. Guds troverdighet gjør apostelordets lære til “*det troverdige ord*”, Tit 1:9 (1 Tim 1:15, 3:1, 4:9, 2 Tim 2:11, Tit 3:8).

Prestens legitimitet på samfunnsarenaen

Moderniteten synes å utstøte de prester som holder fast ved bekjennelsen til apostelordets lære. Samtidig må *religionsfriheten* sikre virksomheten i evangelisk-lutherske gudstjenstefellesskap. Konkordiebokens bekjennelser fra reformasjonstiden blir fortidd, til nød tålt. Kirkens bekjennelse gis status som privatmeninger, eller «aspekter» på en sak som kan ses fra mange sider. Synderens frifinnelse ved tro alene, på grunn av Kristi fortjeneste, er ikke den artikkel som folkekirken står og faller med (Felleserklæringen med Vatikanet om rettferdig-gjørelseslæren). I den sammenheng er konfesjonell lutherdom berøvet all legitimitet.

Moderne kirkevirksomheter trives best med funksjonelle ordninger og fellesskap i korrekte former. Der lar man seg nøye med den språkbruk som innhyller saken i generelle og vage vendinger. Istedenfor kirkens bekjennelse i ordets nytestamentlige mening (homologi) trer enten det minste felles multiplum i læren, eller den form for åpenhet som gir rom for reservasjoner mot apostelordets lære (kirkefellsskap på tilstrekkelig grunnlag). Uansett vil manglende læretukt erstatte apostelordets skranke med ordninger bestemt av mennesker.

Moderne kirker legitimerer sin virksomhet med kirkens betydning som kulturbærer, nasjonsbygger og sosialt bindingsverk. Da kristendomsfaget mistet status som Den norske kirkes dåpundervisning (1968), opphørte sognerpresten faste representasjon i skolestyret og dermed den siste rest av prestens lovfestede medvirkning i den kommunale medvirkning. Poenget er fraværet av en kirkeorganisert dåpundervisning på skolekrets nivå og uavhengig av relativismens terror.

I løpet av et par generasjoner er det skjedd en gjennomgripende endring av prestegjerningen i moderne folkekirker. Få oppfatter presten som hyrde og lærer i Guds kirke, og kanskje heller ikke presten selv. Presten blir i alminnelighet oppfattet som utøver av et omsorgsyrke med vekt på overgangsriter, livskriser og terapeutisk støtte i krise-teamet. Andre surrogatløsninger er den underholdende “folkemann” som alle snakker vel om (Lk 6:26). Historien om kirkelegitimering på modernitetens vilkår er historien om uinnfridde forventninger med Guds troverdighet.

Kristi delegater i prekenembetet støtter seg ikke til teorier om samfunn, kultur og kommunikasjon, men forvalter «Guds hemmeligheter». Deres legitimitet er den samme som for Peter og Johannes i begynnelsen, da de ble anklaget for det høye råd, **Apg 4:20** – *Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt*. Kirkens virksomhet har ingen fornuftig begrunnelse, Mt 4:10 – *For det er skrevet: Herren din Gud skal du tilbe, og bare ham skal du tjene* (5 Mos 6:13). Kristus selv er forbildet, han som “avla den gode bekjennelse for Pontius Pilatus”, 2 Tim 6:13.

Etterfølgelsen lar oss ane Kristus-likhet i den utholdende bekjennelse tross motsigelser og lidelser, når presten gjør Kristi ord til sine, Joh 7:16 – *Min lære er ikke min egen, men hans som har sendt meg* (jf Mt 16: 17, Joh 8:28 osv). Tro mot prekenembetets oppdrag, fremstår vi med Guds troverdighet og kaster garnet til fangst. Derfor oppstår evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap i frafallets tider. Lekfolk samles om de prester som uten forbehold istemmer kirkens bekjennelse til apostelordets lære. Denne samling foregriper alle offentligheters offentlighet på Dommens dag.

Fangsten synes liten, men er desto mer dyrebar i Guds øyne. **Lk 12:32** – *Vær ikke redde, du lille hjord. Det er deres himmelske Faders vilje å gi dere Riket. Målet er samfunn med “den levende Gud”* (1 Tim 4:10, 5:5. Jf Lk 24:46-48, Apg 5:29-32, 41f). Derfor våker den bekjennelsestro prest over sjelene for å avlegge regnskap (Heb 13:17).

Rettskafne prester - trofaste prester

En Herrens tjener forvalter *gudsfryktens “hemmelighet”* (mysterion). Uttrykket beskriver ingen okkult visdom, tilgjengelig for en lukket krets. Guds hemmelighet var hos Gud før verdens skapelse (Job 8), men ble stilt åpent fram for verden i Jesu tjenerskikkelse (Ef 3:4:f, Kol 2:2, 4:3). Han er “himmelrikets hemmelighet” (Mt 13:11, Mk 4:11, Lk 8:10) - inntil døden lydige (Joh 1:14, 1 Kor 1. Jf Rom 16:25, Ef 3:4f, Fil 2:8, 2 Tim 1:9f osv).

En prest forvalter *“Guds hemmeligheter”* i den forsamlede menighet (Lk 24:46-48, Mk 16:19f, 1 Kor 4:1, Ef 2:8f, Tit 3:4-7). Dette uttrykk i flertall (mysterioi) ble etter hvert det tekniske ord om de *handlinger som formidler frelsen og det evige liv* (Joh 17:3, 17, 20). I den europeiske kristenhet siden 1100-tallet overtok ordet *“sakrament”* (sacramentum). Augustin (d 430) var den første som utformet en sakramentlære i den hensikt å avvise donatismens vranglære. De påstod at kirkens mysterier er uten virkning om en prest taler og handler i strid med kirkens bekjennelse. Vilåret er et hellig liv. Fra Augustin har vi uttrykket *“det synlige ord”* (verbum visibile), brukt om den sakramentale forening. Augustins definisjon: *“Ordet kommer til elementet og gjør sakramentet”* (accadat verbum et fit sacramentum). Hvordan, sier Augustin ingenting om og avslører en todelt virkelighetsteori (dualisme).

Her merker vi oss ordbruken siden aposteltiden. Den oppstandne Kristus er nærværende og *virksom med sitt ord* og gjør hva ordene sier, ikke bare den gang i sin fornedrelse, men også i nåtid ved Faderens nådeside – med «vannets bad gjennom ordet» (Ef 5:26), lik perlen innfattet i ringen, og med alterets sakrament i kraft av Kristi ord. Hva Kristi ord sier, det bekjenner trofaste forvaltere, Guds kirke istemmer med hengiven tilbakemelding til ordenes Herre.

MODERNITETEN UTFORDRER LUTHERSKE KRISTNE

Det gjelder å konfirmere apostelordets lære med den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Det er en konfirmasjon i lære og liv. Da fremstår evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap i det sekulær-liberale samfunn. Da følger kontrasten til den moderne kirkevirkosomhet: et fellesskap med Kristus som Læreren, og den glade tilbakemelding til ham – og ingen annen.

Menneskene søker sitt eget. De tror de har en medfødt evne til å velge hva Gud vil og medvirke til sin frelse med gode tanker, ord og gjerninger for Gud. Og søker de Gud, søker de en menighet de liker, men ikke det kirkehjem som Kristus forener og sammenføyer med apostelordets lære fra ham. De går forbi hvor den oppstandne Kristus tjener oss med evangeliet og sakramentene, forvaltet på troskapens vilkår. De søker fellesskap på en bredere plattform. Men en menighet på Guds kirkes grunnvoll er ikke sendt for å tilfredsstille menneskers ønsker og behov. Derfor blir alt galt, hvor menigheter fremstår som en sosial kontrakt mellom meningsfeller med det formål å kontrollere de interesser som reservasjonene ivaretar. Er Guds ord kommet bare til dere, eller utgått fra dere? (1 Kor 14:36) Vi må gå åpent frem, lik Herren og hans apostler. Innbydelsen må besvare spørsmålene: Hvem er de? Hvorfor samles de? Hva er målet? Og hvordan komme dit?

Å være disippelfellesskap med Kristus som Læreren

Tar vi for oss Mt 16, øyner vi en ubegripelig sammenstilling. En satanisk fristelsesmakt truer kirken innenfra. Jesus kaller den «kjøtt og blod» og «det som mennesket vil» (Mt 16:21-23). Confessio Augustana art 8 sier om kirken at «mange hyklere og onde er blandet inn i den». Det er en rystende kjensgjerning. Derfor advarte Jesus mot farisèernes og saddusèernes lære – troen på menneskets evne til å velge det gode som Gud vil, og samarbeide med Gud om frelsen (samme v 6 og 12). Og Jesus advarte mot falske profeter med deres tegn og undergjerninger (24:24, jf 2 Tess 2:9, Åp 16:14). I økumenismens tidsalder vender mange det døde øre til Jesu varselrop. Resultatene forfører og bedrar. (2 Tim 4:3, jf Ef 4:14, Kol 2:22. Joh 8:44, Heb 13:9. CA 8). La oss se nærmere på beretningen om Caesarea Filippi-hendelsen:

Med undergjerninger hadde Jesus bevitnet sin persons hemmelighet som Skriftens Herre og rette utlegger (v 21). Jesu undervisning ledet fram til det spørsmål han stilte til de tolv, v 15 - *Hvem sier dere at jeg er?* Peter svarte på deres vegne, v 16 – *Du er Kristus, den levende Guds Sønn*. Jesus sa det var et svar *“fra min Far som er i himmelen”*, v 17.

Hendelsen lar oss skimte en trinitarisk struktur. Gud Faderen er opphavet til kirkens Kristus-bekjennelse, og den samme som stadfestet Jesu persons hemmelighet og hans verk med Jona-tegnet (v 4): Jesus er Kristus, sann Gud og sant menneske, og Gud er en forsonet Gud. Altså fremtrer ikke apostolatets kirke som et meningsfellesskap, men som *bekjennende kirke*, lært av åpenbaringsordets Gud ved Jesus Kristus. Han er vår Lærer og vi hans disipler, kalt til å ta vare på hans ord.

Matteus-evangeliets disposisjon lar oss betrakte Caesarea Filippi-hendelsen i påskeperspektivet: Kristus ved Faderens høyre. Hverken «kjøtt og blod» eller «det som mennesker vil», er opphavet til kirkens Kristus-bekjennelse, men den enbårne Sønnens Fader i himmelen. Bekjennelsen er gitt videre gjennom apostelordets lære uten menneskelige tilsetninger eller

reservasjoner. Apostelordets lære fra Kristus lar oss tenke "Guds tanker" (v 23) og holde alle Guds bud kirken (28:20). Rens derfor ut fariseernes surdeig!

Matteus vil vi skal ta hans mange skriftbevis alvor. De har han lært av Jesu undervisning. Guds løfter er oppfylt i den Jesus-historie han dokumenterer. Apostlenes bekjennelse i Peters munn stadfestet *Guds bekjennelse* ved Jesu dåp i Jordan. Guds verk i ham er av evighetsbetydning for "alle folkeslag" (Mt 28:19). Hvorfor denne kraftige markering? Det fremgår av sammenhengen.

Like forut går Jesu advarsel mot «fariseernes lære», og etter Peters bekjennelse følger umiddelbart Peters reservasjon mot Jesu sendelse. Menneskesønnen skulle oppfylle loven med sin lidende lydighet, og til sist være Guds forsoningsoffer i alles sted. Arvesyndens spontanreaksjon var: «*Gud bevare deg, Herre! Det får aldri skje!*» (v 22). Menneskenaturen motsetter seg Guds kjærlighets under og troens rettferdighet – Kristus Jesus og ham korsfestet. Vi takker Gud for Sønnen han gav, men takker nødvendig for kors og trengsel i Jesu spor. Pass dere for fariseernes overtro på menneskets evner for Gud!

Peter fikk lære korsets vei. Trofaste prester og biskoper kjennes på Kristi undervisning i "Skriftene", gitt videre til oss i og med apostelordet. De er Kristi delegater, utfører oppdraget fra ham med løse- og bindemakt fra ham. De kommer ikke med sitt eget, men lært av Kristus og hans apostler overgir de "Guds tanker" når de utlegger "Skriftene". Deres troverdighet er Guds troverdighet, og disiplene samler seg om Kristus som Læreren med den rett utlagte Skrift fra ham. (Mt 23:8, jf 1 Kor 4:15, 12:28f, Ef 4:11, 2 Tim 2:24.) Vårt samlingsmerke er kirkens gudgitte bekjennelse til "den Hellige og Rettferdige" og «Livets Fyrste» ved Faderens høyre – synderes nåderett og evige gledesgrunn (Apg 3:14f, Joh 16:10). Hverken lovlærere eller lykkeprofeter får samle oss.

Med Kristus som læreren, ligner disippelflokken en søskenflokk. Vi kommer som Guds barn fra dåpen for å leve som Guds barn i Guds kirke på jorden. Like lite som vi kan velge biologiske søsken, kan en kristen velge trossøsken. Gud har utvalgt oss, kalt oss og født oss på ny «*ved vannets bad i ordet*» (Ef 5:26). Denne *forutgående* nåde går over all forstand, for hva har vi fortjent? I så henseende er det ingen forskjell mellom Jesu første disipler og oss.

Kirkeårskalenderen - den himmelvendte tidsbruk

Det sekulære samfunn har utviklet sine fridager og ferietider i skyggen av kirkens høytider. Fristelsen ligger kristne nær – å la seg drive med i den verdslige helligdagsbruk. Dens alibi er glisne kirkebenker, som om dagens betydning er proporsjonal med kirkesøkningen.

Den alminnelige nådemiddelforakt utfordrer kristne. Hva har første prioritet i mitt liv? Guds tjeneste med Ord og Sakrament i menighetens felles gudstjeneste? Maria valgte «den gode del» til evig odel og eie (Lk 10:42). Denne himmelvendte livsstil har omfattende følger for vår livsstil. Kristi kirke på jorden er «*de som følger Lammet, hvor enn det går*» (Åp 14:4). Et anskuelig uttrykk er folk på kirkevei, som lik Abraham drar hjemmefra fordi Guds evige velsignelse lokker og drar (1 Mos 12:1-4, Joh 6:44).

Søndagen er «Herrens dag», og en ukentlig påminnelse om ham som er «*førstegrøden av de hensovede*» (1 Kor 15:20f) og den som kommer på den ytterste dag med «*en ny himmel og ny jord*». Der skal Gud selv bo hos sitt folk og de få skue ham ansikt til ansikt i tilstander som

overgårrall forstand. (Åp 21:1-5, 22:3-5) Det fins ingen sterkere motivering til utholdende bekjennelse og gode gjerninger. *Åp 22:11 – La den rettferdige fortsette å øve rettferdighet, og la den hellige fortsette i helliggjørelse.*

Kilden og begrunnelsen har menigheten i sin midte, når den samles til gudstjeneste. I sentrum står den Oppstandne, hvor døpte holder alle hans befalinger. Troens lydighet danner kontraster til en menneskeforgudende og kroppsfiksert kultur, «uten Gud og uten håp i verden» (Ef 2:12). Da må et hvilket som helst aktivitetstilbud og arrangement komme i annen rekke, hvis ikke plikten hindrer. Det betyr for noen at man søker til morgenmessen eller kveldsmessen, hvor alternativ fins. *“Kom i hu å holde hviledagen hellig.”*

Fritid og hviledager kan benyttes til så mangt, men *“gudsfrykt er nyttig til alt”* (1 Tim 4:8). Den himmelvendte levemåte følger troen uansett inntektsnivå, og kommer kirkens velferd og fattige til gode. **Sal 73:26** – *Om kropp og sjel forgår, er Gud for evig min klippe og min del.* (Jf Fil 4:11, 1 Tim 6:6)

Hvor apostolatets kirke trer frem med Kristi evangelium og sakramenter, der fortsetter Jesus-historie midt i blant oss. En kristen er ikke et menneske på opplevelsesjakt. Den kristnes tilflukt er heller ikke den “virkelighet” som naturvitenskapene beskriver. Guds vitnesbyrd i en bevitnet Jesus-historie proklamerer den evig aktuelle nyhet: *«Himmelriket er kommet nær! Vend om!»* (Mt 4:17)

Kirkeårskalenderen – en Kristus-kalender

Guds løfters oppfyllelse i Jesus Kristus gjør Kirkeårskalenderen til en *Kristus-kalender*. Bruken lar oss vandre med Kristus som troens gave, og følge hans eksempel, enhver i sin daglige gjerning. I sentrum for tider og festdager står Jesu person med sin lidelse, død og oppstandelse (juledelen og påskedelen). Deretter følger livet med ham til eksempel (kirkedelen). Et par uker høst og vår kan være avsatt til skriftemål. Etter «den stille uke» følger påskeuken fram til 1 s. e. Påskedagen. Hvordan bør vi feire vi påskedagene?

De tre *Maria-dagene* – også kalt julens «satellitdager» - gjennomlyser kirkeåret med hovedunderet: Foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Disse dagene er Jomfru Maria's kirkegangsdag (2.2.), Jomfru Maria's Budskapsdag (25.3), og Jomfru Maria's besøksdag (2.7) – om hennes besøk hos Elisabet. Dermed vinner vi tilbake lutherdommens store prekensøndag – 5 søndag i faste.

Augustana-dagen den 25. juni skal minne oss om de to store hendelsene under kirkens reformasjon: På denne dagen ble Den Augsburgske bekjennelse overlevert i 1530, og Konkordieboken utgitt i 1580. Guds inngripen i historien virker takk og lov til åpenbaringsordets Gud, *«som erklærer den ugudelige rettferdig, og regner hans tro til rettferdighet»* (Rom 4:5).

Så sant praktisk mulig, bør avkobling og tilkobling gå hånd i hånd. Det bør tenkes nytt om dager og tider, og om høymessen, morgensang (laudes) og aftensang (vesper). Da er undervisning, instruksjon og motivering en forutsetning. Hvordan vil menigheten virkeliggjøre Kristi befalinger om 3-5 år?

MÅLOPPGAVER I ET MENIGHETSBYGGENDE PROGRAM

Modernitetens utfordringer er mange, men besinner vi oss på den ene store oppgave - å være disippelfelleskap med Kristus som Lærer. Da blir vi utfordret av det sekulær-liberale samfunn til en rekke oppgaver:

- Å fremstå som apostolatets kirke i skriftbunden læretradisjon, hvor Kristus forener kirken med apostelordets lære fra ham. På denne gudgitte grunnvoll søker vi kirkefelleskap med dem som bekjenner læren med den rett utlagte Skrift fra dens Herre.
- Å leve i den bibelske tidsorientering med Kristi offerdød i sentrum.
- Å gjøre høymessen til ukens høydepunkt i våre liv.
- Å legitimere menighetens virksomhet med Guds vitnesbyrd, som reiste Jesus opp fra de døde.
- Å møte håpløsheten med den oppstandne Kristus, det levende håp.
- Å bekjenne med våre legemer Guds gode skapervilje for mann og for kvinne, og verne om menneskelivet ved dets begynnelse og slutt.
- Å kalle skikkede menn til prekenembetet og dermed bevitne Guds gode skapervilje, som kalte mannen til å være far og kvinnen til å være mor i den hellige ektestand. Forholdet prest og menighet gjenspeiler og bevitner forholdet mellom den inkarnerte Gud og mann, Jesus Kristus, og hans kirkebrud.
- Å fornye hva vanddåpen betyr: den daglige omvendelse og tro i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, enhver i sitt kall.
- Å gi menighetslemmene del i en ordnet undervisning tilpasset alder og nivå, og invitere andre med.
- Å holde fast ved Den Hellige Ånds språkbruk om Kristus som gave og eksempel, og dermed unngå den farisæernes sammenblanding av rettferdiggjørelse og helliggjørelse.
- Å skjelne mellom det guddommelige og det menneskelige ved menigheten, og vise hverandre overbærenhet med takknemlighet til Skriftens Herre.

19. APOSTELORDETS LÆREAUTORITET

Det greske ord *apóstolos* betyr utsending el delegat, av et ord som betyr å utsende (*apostellein*). En apostel var i senjødedommen en autorisert utsending, det vil si en delegat som opptrer med fullmakt i utsenderens sted.

Når utsendingen taler og handler i utsenderens sted, har adressatene med utsenderen å gjøre (Mt 10:40, Lk 10:16, Joh 13:20. Jf «å beskikke»). I denne betydning var Jesus Kristus Guds utsending (Joh 17:3, Heb 3:1) og hans utvalgte apostler Kristi utsendinger, og deres etterfølgere i prekenembetet likeså. Når en prest taler og handler med fullmakt i Kristi sted, har tilhørerne med den oppstandne Kristus å gjøre. Det er meningen med prekestolens bruk i den evangelisk-lutherske kirke.

Før prekenen blir *delegat*-posisjonen proklamert med «den apostoliske hilsen»: «*Kristi menighet! Nåde med dere fra Gud vår Far og den Herre Jesus Kristus!*» Her viser første ledd til Guds forsoning med verden i Jesu korsdød. Sammenlignet med keiserens delegat-hilsener, marker det lille ordet «og» noe radikalt nytt. Det viser til det største av alle Guds under –

Sønnens unnfangelse ved Den Hellige Ånd i Jomfru Maria's morsliv. Gud og menneske ble forenet i Jesu person, og han ble den førstefødte blant mange søsken (Rom 8:29, Kol 1:15, jf 1 Mos 2:15-24, 1 Tim 2:11-15).

Det er særlig *Johannes* som fremhever *kilden* til apostelordets læreformidling (tradering). Den første person i Den hellige Treenhet – Faderen, er opphavet til den gudskunnskap som blir formidlet i sendelsesrekken Sønnen – Ånden – apostlene, og etter dem - trofaste etterfølgere i prekenembetet. En delegat kommer ikke med sitt eget. Alt han gir videre, kommer «ovenfra». Ef 3:1-12, 6:12. Joh 7:16 etc. Utelukket er læretilpasninger til yndlingsidèer i samtidskulturen. Det som er apostolisk er bibelsk – og omvendt. - Johannes bruker også et annet ord for sendelse, nemlig "*pémpein*" (å sende, sende av sted), antagelig av hensyn til gresktalende kristne.

På bibelsk vis hører ordene og delegaten sammen i et *skjebnefellesskap*. Gud taler med ord i sine profeters og apostlers munn. De blir ikke Guds ord, men forblir hva de i sannhet er – Guds ord. Med Guds ord i munnen bekjenner hans delegater seg til kirkens Lærer, Kristus Jesus. Da er den oppstandne Kristus virksom med sine ord i prekenembetets gjerning. *Lk 10:16 – Den som hører dere, hører meg.*

Læretilpasninger kjennetegner falske apostler (2 Kor 11:5, 13, jf Mt 7:15f, 24:11, Fil 3:2, Åp 2:2, Gal 1:8, 2:6). De øser av «sprukne brønner» de kirkebestemte forbehold, kalt «kirkens syn» med støtte i flertallsvedtak. De forkynner den fred som kirken dør av (Jer 2:11, 6:14, 8:11).

To saksforhold av grunnleggende betydning

Apostelordets lære fra Skriftens Herre konstituerer apostolatets kirke i samlingen om Ord og Sakrament – og ingenting annet:

(1) Guds endegyldige vitnesbyrd.

Gud har oppreist Jesus fra de døde og stadfestet Jesu persons hemmelighet og hans verk som lovens oppfyller og verdens forsoner. Guds løfter i den gamle pakt er oppfylt i Jesus Kristus. Gud er troverdig. Guds vitnesbyrd medbestemmer hver eneste preken og undervisning i nåtid, og hver eneste dåp, absolusjon og Herrens nattverd i tidens løp. Ved apostelordets lære fra Kristus – og ingenting annet! - er den Oppstandne nærværende og virksom i den forsamlede menighet.

Sammenlignet med opprinnelsen til andre kollektivtradisjoner kommer Guds vitnesbyrd til uttrykk på en indirekte måte: Kirkens apostoliske læretradisjon har *ingen uklar initieringsfase og påfølgende konsolideringsfase*. Kirkens fremstår med gudgitte kjennetegn like fra begynnelsen. Kilden er den oppstandne Kristus de førte dagene før Himmelfartsdagen.

(2) En enhetlig overlevering.

Apostelordets lære fra Kristus gjør Nytestamentets skriftsamling til kirkens kànon (el rettesnor) i tidens løp. Utelukket er konkurrerende tradisjoner eller "menighetsteologier" fra andre kilder. Nytestamentets skrifter bekrefter sin enhetlighet med varierende uttrykk og tematikk og med utfyllende tidsperspektiv. Evangelistene fremstiller Jesus-historien i et fremadskuende perspektivi (prospektive fremstillinger). Etter dem møter vi samme historie sett i påskeperspektivet (den retrospektive fremstilling). Men nøkkelen til forståelse er den

samme – Jesu undervisning i Skriftene. Da er poenget Kristi virksomme nærvær gjennom trofaste medarbeidere i prekenembetets gjerning. Hva han har fullbrakt med sin lidende lydighet, det skal bli menneskene til del ved tro og dåp.

Både Guds vitnesbyrd og apostelordets lære fra ham krever saksvarende uttrykk i liturgiske og diakonale ordninger. Denne forutsetning, gitt i begynnelsen, begrunner kallet hver gang apostlenes etterfølgere blir innsatt i forsoningens embete og gitt løse- og bindemakt fra ham (Joh 20:21f, Mt 28:20, 1 Kor 4:1f osv). Den trofaste forvaltning av «Guds hemmeligheter» virker med nødvendighet motstand mot evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap. Motstand er den bekjennende kirkes normalsituasjon.

Apostelens troverdighet

Paulus måtte begrunne sitt apostolat, og lik Johannes undervise om troskapens vilkår. I åpenbaringsordets sendelsesrekke gjelder det framfor alt å *"ta vare på"* eller *"holde fast ved"* ordene fra Faderen, jf Joh 14:21, 23 (tærein), og fra Kristus og hans apostel, 1 Kor 11:2, 15:2 (katekein).

Paulus forsvarte sin apostel-posisjon med de *tre kjensgjerninger* som begrunner apostlenes særstilling som *Herrens* apostler i Guds kirke på jorden: Øyenvitner til den Oppstandne, kalt umiddelbart av ham, og utsendt for å kunngjøre «Kristi evangelium»:

(1) De var øyenvitner til den oppstandne Jesus, 1 Kor 15:8, jf 2 Kor 9:1, Apg 1:21f.

(2) De var kalt og utsendt umiddelbart av ham. Posisjonen er den samme som for Guds profeter i den gamle pakt. Jer 1:7-10 – *Alle jeg sender deg til, skal du gå til, og alt jeg befaler deg, skal du tale. Vær ikke redd for dem, for jeg vil være med deg og berge deg. /.../ Se, jeg legger mine ord i din munn. Jeg setter deg i dag over folk og riker for at du skal rykke opp og rive ned /.../ bygge og plante.*

Begge kjensgjerninger begge bevitner Jesu persons hemmelighet og har en forhistorie i beretningene om Jesu utsendelse av de tolv til sitt folk (Mt 10:5-31, Mk 7-13, Lk 9:1-6). Utsendelsen stiller de tolv i delegatens posisjon til HERREN – åpenbaringsordets Gud (Mt 10:19f, 27, Lk 10:16, 12:11f). I likhet med Herrens profeter i den gamle pakt, medfører apostolatet et skjebnefellesskap med Herren og hans ord, Mt 10:24f – *En disippel står ikke over sin mester, en tjener (doulos egtl trell) ikke over sin herre. Det er nok for en disippel at han /.../ får det som sin herre.* - Jesu utsendelse av de tolv artet seg som forberedende praksis til senere apostelgjerning.

Det var avgjørende for Paulus at han delte apostel-posisjonens oppdrag og myndighet sammen med Herrens øvrige apostler. Også Paulus praktiserte Jesu regel under forfølgelser (Mt 10:23, jf Apg 9:24f, 14:5f). Også han legitimerte sitt apostelkall med det umiddelbare apostelkall, Gal 1:1 – *Paulus, apostel, ikke av mennesker og heller ikke ved et menneske, men ved Jesus Kristus og Gud Fader, som oppvekket ham fra de døde.* - Da er poenget Herrens virksomme nærvær i apostolatets gjerning. Den Oppstandne var med ham og la sine ord i hans munn (jf Ef 6:19f, Kol 4:4). Mange tekster belyser forholdet (Gal 1:15f, 1 Kor 1:1, 2 Kor 1:1, 11:13, osv. 1 Pet 1:1, 2 Pet 1:1, Jud 17. Jf Fil 2:25: Lekmannen Epafroditus, menighetens utsending).

(3) De var utsendt med "Kristi evangelium", det vil si evangeliet i omfattende mening - fra Kristus og om Kristus. Uttrykket refererer til Kristi undervisning i «Skriftene» om det som står skrevet om hans person og verk. Innholdet er gitt med Kristi ord – «mine ord», så ut-sendingene hans er Ordets tjenere i dobbel mening (Lk 1:2, 24:48, Joh 17:20, Apg 6:4 osv). Paulus var Kristi «utvalgte redskap» blant hedningefolkene, Apg 9:15 – (*han*) «skal bære frem mitt navn for hedninger og konger og Israels barn. Jeg skal vise ham hvor meget han må lide for mitt navns skyld.» (Jf Rom 15:19, 29, 1 Kor 9:12, 18, osv.) Igjen: Kristi evangeli-um og delegat hører uatskillelig sammen (Gal 1:16, 2:7, jf 1 Kor 1:17, 1 Tess 2:4).

Det er viktig å sammenholde de tre kjennetegnene ved Kristi apostler. Blir ett av dem underkjent, blir alle underkjent og dermed Kristi oppdrag og fullmakter. Apostolatet er be-grunnet i underfulle kjensgjerninger like fra begynnelsen, det vil si *før* kirkens fremtreden på Pinsedagen. Sett fra Herrens side, er reservasjoner mot apostelordets lære utelukket, men ikke sett fra menneskers side.

Illustrasjon: **1 Kor 14:34-15:11.**

Her forsvarer Paulus sitt apostolat i konfrontasjon med tilhengere av tidlig-agnostisk «innsikt» i Korint-menigheten. Noen strengere tekst fins neppe i Nytestamentet. Prinsipielt sett er den et forsvar for apostlenes gudgitte kompetanse og apostelordets læreautoritet og gyldig-het i Kristi kirke. Sett i ettertid, var denne konflikt i aposteltiden et forvarsel om det «gre-kerproblem» som siden gang følger apostolatets kirke som en skygge gjennom historien.

Med adresse til kvinnefrigjørerne spurte Paulus, 14:36 – *har Guds ord utgått fra dere? Eller er det kommet bare til dere?* Den som ikke godtar apostelordets lære fra Herren, blir ikke godtatt av ham (v 37f), men den som holder fast ved apostelordets lære fra Herren, blir frelst (15:1f). I samsvar med oppdraget fra Herren, gir apostelen videre den rett utlagte Skrift (v 3f).

Paulus betraktet seg selv som den ringeste blant apostlene, for han hadde forfulgt Guds kir-ke, og samtidig er han en blivende illustrasjon til Guds nåde – både frifinnelsen og fornyel-sen, 15:10a – *Ved Guds nåde er jeg hva jeg er, og hans nåde mot meg har ikke vært forgje-ves.* Når apostelen gir videre Kristi undervisning i Skriftene, da er den oppstandne Kristus nærværende og virksom med sin lære i delegatens gjerning (Lk 10:16, Gal 1:15f, 1 Kor 1:22-24). - Det er en nåde å bli kalt og motta Kristus som gave, og en nåde å erfare ham virksom i tjenesten for ham (v 10f).

Det vil alltid dukke opp "superapostler". I tillit til egen innsikt, vet de å reservere seg mot apostelordets lære fra Skriftens Herre (2 Kor 11:4f, 12:11, Kol 2:8). Motstrategien er gitt fra begynnelsen – «å holde fast» ved apostelordets lære fra Kristus, 15:1-3 (Joh 14:23, 17:8, Gal 1:11f, Fil 4:9, 1 Tess 2:13).

Et uttrykk fremhever og bekrefter apostelens delegat-posisjon – «*Kristi trelle*» (doulos), Gal 1:10, Kol 1:23. Poenget er ikke tvang, men delegatens skjebnefellesskap med den korsfeste-de og oppstandne Kristus (Mt 10:24f). Evangeliet kunngjør ikke menneskepåfunn (1 Kor 2:9f, jf v 4f, 7, 13f). Lærens kilde og subjekt er åpenbaringsordets Gud i en bevitnet Jesus-historie. Dette forhold bekrefter Paulus indirekte med sine råd i spørsmål som Kristus-overleveringen ikke besvarer (1 Kor 7:25, 32-34, 40). Kirken gransker ikke skjulte ting, sier en gammel regel.

Dermed er ikke gode råd utelukket. Utelukket er verdens visdom til menneskers behag (Gal 1:10, 1 Kor 9:16f, Kol 1:28).

En Herrens apostel har ingen selvstendig læremyndighet i kirken. Dette forhold ble stadfestet på Jerusalem-møtet – den første synode. Det omtvistede lærespørsmål gjaldt hedningekristnes forpliktelse på omskjærelsen, hjemlet i Moseloven. Læren ble stadfestet da Herrens bror Jakob leste Herrens ord ved profeten Amos (Apg 15:13-18). Diskusjonen uteble. Læren var avgjort *med et skriftord!* Deretter vedtok man Jakobs råd om hvordan hedningekristne skulle praktisere Hellighetsloven i samsvar med Guds kjærlighetsbud (v 19).

Det var apostelens *skyldighet* å gi Kristi lære videre til kirken. Noe annet er Kristi virksom gjerning ved sin tjener. Den drev Paulus til takkoffertjeneste for Guds evangelium. Med hensyn til seg selv var Kristus hans eneste ros for Gud (Rom 15:17-19). Dette mottakerforhold til Jesus-overleveringen stadfester lærens renhet og ekthet (1 Kor 11:23, 15:3, Kol 1:23). Apostelen har sin troverdighet fra Faderen og Sønnen i Jesu skikkelse, Joh 7:28 – *han som har sendt meg, er troverdig*. - Ved evangeliet kaller Gud til omvendelse og tro på syndenes forlatelse med Dommens dag for øye. Det har Gud gjort troverdig ved å oppreise Kristus fra de døde (Apg 17:30f).

Utelukket er en læreutvikling i kraft av menneskelige tradisjoners utbredelse, oppslutning og varighet over lang tid. Og utelukket er læretilpasninger til samtidskulturen (jf Kol 2:6-8, Åp 2-3). Hvorfor? Det er ikke mennesker som er opphavet til apostelordets lære, men Faderen og den han utsendte som sin delegat (el apostel), nemlig Sønnen i Jesu tjenerskikkelse. Følgelig er enhver reservasjon mot apostelordets lære en reservasjon mot kirkens Lærer, Jesus Kristus og hans etterfølgere i prekenembetet. Men åpenbaringsordets Gud godtar ikke selvbestaltede apostler.

Bekjennelsen til apostelordets lære samler kirken på den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Noen annen oppgave har ikke kirkens bekjennelse. Derfor underkjenner man kirkens rett når lærekonflikter blir overlatt den offentlige debatt og psykodynamiske prosesser, og – når tiden er moden - avgjort med forpliktende flertallsvedtak. Men uten apostelordets kompetanse, autoritet og gyldighet i kraft av Herrens ord og bud, bestrider vedtaket Guds troverdighet og er uten rettskraft i Guds kirke.

Forholdet «den gang» og «nå»

En apostel gir videre Jesu lære om sin person og sitt verk, ”slik Skriftene har sagt” – og ingenting annet. Men han formidler ikke hele Jesus-historien og den mening på en gang – det er heller ikke mulig. Han avpasser formidlingen til tilhørerne uten å tilsløre Guds nidkjærhet og kjærlighet i en korsfestet Kristus. Dermed virker Guds ord i nåtid det spørsmål som ellers ikke blir stilt, Apg 2:27 – *hva skal vi gjøre?*

Apostelen Peters svar på Pinsedagen var i samsvar med den Oppstandnes løfte, at den som tror og blir døpt, skal bli salig (Mk 16:16). Begrunnelsen er Guds forsoningsverk med verden i Jesu Kristi korsdød (Apg 2:22-24, 36, 1 Kor 2:2), og stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde, v 32. Følgelig svarer Peter med en oppmuntring til de spørrende, v 38 – *Vend om og la dere døpe i Jesu Kristi navn, hver og en av dere, så dere får syndenes forlatelse, og dere skal få Den Hellige Ånds gave*. Denne fremgangsmåte er Jesu egen (jf Mt 4:17 – for himmelriket er nær! 2 Kor 5:19-21.)

For troens bekjennere er Peters svar for barnelærdom å regne. Gud er en forsonet Gud for *alle* mennesker, men dermed er ikke forsoningsverket blitt den enkelte til del. Det skjer ved troen og dåpen til Jesu død (Rom 6:3). Da er hensikten oppnådd, Joh 17:3 – *det evige liv ved å kjenne den eneste sanne Gud og den han utsendte, Jesus Kristus (15:3)*.- Dette mål går i oppfyllelse på mennesker som ved Kristi ord kommer til tro på den treene Gud, Rom 1:1-5, 10:17.

Et forhold blir oversett i kjarismatikernes selektive bruk av Nytestamentet, av frykt for ortodoksi og sakramentalt kristenliv. Det var ikke senere eller mot slutten av aposteltiden at *kirken fremsto som etablert og rett-troende kirke. Det skjedde på Pinsedagen*. Evolusjonsperspektiv er Nytestamentet fremmed.

Pastoralbrevene vitner ikke om såkalt «tidligkatalisering» eller «institusjonalisering» mot slutten av aposteltiden. Tvert imot. De bevitner lærens konsolidering fra begynnelsen (Apg 2:42). Forklaringen må være Jesu undervisning i Skriftene. Også pastoralbrevene bekrefter kirkens Kristusbekjennelse, begrunnet i Det gamle testamente.

Like fra begynnelsen ble den Oppstandnes innstiftelser og befalinger gjennomført med umiddelbar virkning for Guds kirke i den nye pakt: Apostelen Peter representerte de tolv da han – utrustet med Helligåndens gaver – utførte prekenembetets oppdrag med fullmakter fra den oppstandne Kristus. Igjen: Apostolatets kirke- og læretradisjon mangler en initieringsfase.

Like fra Pinsedagen består apostelordets læreautoritet i den lærehelhet som apostlene ga videre til kirken for all ettertid. Apostlenes etterfølgere stadfester med skriftbevis Kristi himmelske lære, slik apostlene gjorde, lært av Skriftens Herre. Derfor kjennes apostolatets kirke på samlingen om rettskafne hyrder og lærere i prekenembetets gjerning.

Et annet forhold blir også lett oversett. *Like fra Pinsedagen fremstod kirken med en hierarkisk struktur* (el hode-struktur, også kalt kefalè-struktur). Den har utspring i Sønnens underordning under Faderen, og i Sønnens sendelse av apostlene i deres kirkegrunnleggende kronvitne-posisjon. og snart omgitt av *aposteldisipler*. I aposteltiden var denne gruppering i praksis overordnet lokalkirkens biskoper el presbytere (prester). Etter hvert som apostlene døde bort, inntok aposteldisiplene apostlenes posisjon à la vår tids stiftsbiskoper, f eks Titus (1 Tim 5:19, Tit 1:5). Tittelbruken endret seg, men underordningsstrukturen bestod med formidlingen av «den sunne lære», dvs apostelordets lære fra kirkens Herre. Også etterfølgerne i prekenembetet er kalt til å utføre dets gjerning i selvhengivende kjærlighet til Kristi kirkebrud og følge såkornets lov (Joh 12:24). Her gjelder fotvaskingens regel (Joh 13:14f).

Et *eksempel* gir sendebrevene, Åp 2-3. De har adresse til «engelen» for den respektive menighet, trolig lederen for et prestekollegium. *Engel* (av angelos) betyr «budbærer», her brukt analogt med «apostel» om Herrens budbærer. Felles for dem alle er delegat-posisjonen *underordnet* Kristus i ordets etterfølgelse og med Kristus som «visitator».

En foreløpig oppsummering: Kirkens grunnvoll var hel og ubeskåret like fra begynnelsen, og den Oppstandne var nærværende og virksom i prekenembetets gjerning - Den Hellige Ånds embete - like fra begynnelsen. Like fra Pinsedagen bevitnet og stadfestet kirken med gudgitte kjennetegn Kristi lidelse, død og oppstandelse, slik «Skriftene» har sagt. Kirken trådte fram med Guds troverdighet og med bekjennelsens tilbakemelding uten forbehold

Overser man atkirken trådte fram med en lære*helhet* og hierarkiske struktur (hodestruktur) like fra urmenigheten, sitter man igjen med en ubegripelig karikatur av aposeltidens menigheter. Med stor konsekvens formidler man bildet av en læreutvikling i aposteltiden – fra primitivt læremangfold til institusjonell kontroll, for så å postulere en uoverstigelig avgrunn mellom kirken "den gang" og «i vår tid». Under denne forutsetning må man betrakte reser-vasjoner mot ikke-kommuniserbare lærestykker som rett og rimelig, og med henvisning til «dypere innsikt» tilpasse kirkens lære og liv til religiøsiteten i modernitetens samfunn.

Det kirkepolitiske poeng er innlysende. Ved å *markere avstand* til apostolatets kirke i fortid, blir det legitimt å markere avstand til apostolatets kirke i nåtid. Konsekvenshistorien taler for seg om «Kristi evangelium» i nye utgaver og kirkefelleskap på den basis som partene finner tilstrekkelig. (Jf. antinomisme, økumeniske avtaler, sammenblandingen av rettferdig-gjørelse og helliggjørelse, osv).

Reservasjonens metode overser den *konstant* som apostolatets kirke overtok fra synagogen og praktiserte like fra begynnelsen. Denne konstant er *synagogens termer for overlevering*. Overført på apostolatets læreformidling i den nye pakt, fikk termene nytt innhold bestemt av Guds løfter oppfyllelse i en bevitnet Jesus-historie. Utelukket var menneskelige overleveringer – hva «de gamle» har sagt (farisøerne). Gjennom de apostler som Kristus utvalgte og senere utrustet på Pinsedagen, mottok kirken den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Denne lærekonstant ble bestemmende for den tekniske ordbruk "*å motta*" (paralambànein), "*å overlevere*" (paradidònai) og "*å holde fast ved*" (katékjein) o a.

Likesom ordene hører sammen med personen, hører vannet sammen med kilden ovenfor. Etter hvert kommer tilsig av grums fra mange hold. Desto viktigere er det å øse av kilden. Denne billedbruk fra Luther har et viktig poeng. Reserverer vi oss mot ordene fra Herren, reserverer vi oss mot Herren selv med tankegrums fra kirkens historie. En illustrasjon gir opponentene i Korint, som med sin innsikt (gnosis) visste bedre enn «Herrens bud», som ifølge 1 Tim 2 gjelder Kristi utleggelse av 1 Mos 2. Ordene om den førstefødte Adam er en Kristus-profeti om forholdet Kristus og kirken, og med blivende gyldighet for mann og for kvinne. De skal hver i sitt skapergitte kall vitne med sin kjønnspolare relasjon om den gode Skapere, som de har lært å kjenne i Jesu Kristus - den inkarnerte Gud og mann.

Jesus Kristus – kirkens lærer for livet

Kristi utvalgte apostler ble lært av Kristus. Blant dem står Paulus i en særstilling. Da forfølgeren Saulus møtte den Oppstandne utenfor Damaskus og ble kalt til Kristi apostel, dro han ikke til Jerusalem for å søke råd der, eller gå i skole hos apostlene før ham. Først etter tre år dro han dit "*for å lære Kefas å kjenne*" under et opphold hos ham, Gal 1:18. Paulus hadde mottatt Jesu undervisning gjennom overleveringen fra ham (1 Kor 15:1-7, jf 11:23, Gal 1:9, Fil 4:9). Det samme gjør Kristi disipler i nåtid.

Den opphøyede Kristus inntar posisjonen som åpenbaringsordets Gud hele tiden inntil den ytterste dag. Men søker man Kristi evangelium *bakom* ordene, begår man en grunnleggende feil, som om Den hellige Ånd opplyser vår forstand uavhengig av Kristi ord. I den nye pakts kirke er prekenembetet "*Åndens embete*", 2 Kor 3:6. Joh 6:3 - «*De ord jeg har talt til dere, er ånd og liv*». Guds ord er levende og virkekraftig (Heb 4:12). Det fremste vitnesbyrd er apostlenes utrustning på Pinsedagen, mer enn andre kristne (jf 1 Tess 4:15, 1 Kor 7:10, 9:14).

Kristi persons hemmelighet forklarer kirkens bruk av tekniske termer fra synagogen. Faderens enbårne Sønn fra evighet trådte fram i Jesu skikkelse som *første ledd* i en traderingsrekke. Faderen er *opphavet* til den lære som Kristus ga videre til sine utvalgte apostler. Deres *kronvitne*-posisjon begrunner apostelordets autoritet som «Guds ord» og kirkens grunn. I denne posisjon fikk gamle termer nytt innhold og ny status. 1 Kor 11:23, 15:3, jf 1 Joh 2:23, 4:15, 5:1, 5 osv. Utrustet med Åndens gaver mer enn andre kristne, kunne en Herrens apostel også gi autoritative og forpliktende tolkninger av stoff fra overleveringen. *Eksempler*: 1 Kor 11:23-25, 15:3ff, Fil 2:6ff, 1 Tim 1:8ff.

I Nytestamentet forekommer ingen rangering av *lære og formaning*. Poenget er *rekkefølgen*. Læren om Jesu person og verk går foran og motiverer til et liv etter Guds bud og vilje. Rekkefølgen illustrerer forholdet rettferdiggjørelse og helliggjørelse. Først går Kristus som troens rettferdighet for Gud, deretter følger livet med Kristus som eksempel i gode gjerninger. Sett utenfra, må livets vitnesbyrd bevitner troens rettferdighet, Fil 4:8, 1 Kor 11:2, 1 Tess 4:1-12, Jak 2:18.

Kirkens troverdighet - Guds troverdighet

Hva Kristi apostel har overgitt fra Kristus, er Guds ord og forplikter kristne. Apostelordets etterfølgere etterfølger Kristus (1 Kor 4:16f, 11:1f). Utelukket er andre evangelier eller lærdommer (Rom 9:3, 1 Kor 16:22, jf Mt 16:19). Når preken og undervisning formidler apostelordets lære, mottar tilhørerne troverdige ord fra Herren (Lk 10:16, Rom 10:17). Alternativet er frafall fra åpenbaringsordets Gud (Gal 1:6, 8f, 2 Kor 11:4, jf 1 Tess 2:13).

Illustrasjon: Forholdet *apostel og aposteldisippel*, **2 Kor 5:16-6:2**: De som er betrodd "*forsoningens embete*", v 18, er Kristi sendebud (el delegater) som taler i Kristi sted, så "*Gud formaner gjennom oss*", v 20. Den opphøyede Kristus gir seg til kjenne gjennom det læreembete som kunngjør løftenes oppfyllelse i Kristi offerdød. Han meddeler friinnelsen i alles sted med oppmuntring til å vende om, v 19, 21 (Jes 53:6, 9, 12).

Ef 2:20f - (Kirken blir oppbygd) *på apostlenes og profetenes grunnvoll, hvor hjørnesteinen er Kristus Jesus selv...*

Den oppstandne Kristus sammenfører kirken og gir vekst med evangeliet og sakramentene forvaltet på troskapens vilkår. Da setter apostelordets lære spor gjennom kirkens historie like fra begynnelsen (Jes 55:10).

Slike spor bruker apostelen i form av liturgiske formularer og hymnisk stoff fra menighetene (Ef 1:3-12, 20ff, 2:4-10, 14-17, Fil 2:5-11). Andre spor er stoff av bekjennelseskarakter (Kol 1:15-20, 2:9-15. Jf lovprisningene i Åpenbaringsboken).

Konklusjon

Apostelordets læreautoritet i kirken er uavhengig av tilhørertall, men bundet til apostelordets lære fra Skriftens Herre, Jesus Kristus. Heller ikke apostlenes etterfølgere i prekenembetet har noen sideordnet læremyndighet i kirken. Også de er kalt til å gi videre (tradere) den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt dem i og med apostelordets lære. Sagt med andre ord: Apostelordets lære er kirkens skranke.

Denne binding til apostelordets læreautoritet løsner med det «evangelium» eller de læretilpasninger som mengden godtar og makthavere tilgodeser. Moderne lutherdom kjennes på lærepraksis i strid med apostelordets lære. Hva hensikten enn må være, legger prest/biskop

avgjørende vekt på eget skjønn eller egen innsikt. De lærer døpte å holde «kirkens ordninger» fremfor Guds kirkeorden, gitt i og med Kristi ord og befalinger. Følgelig befinner de seg i samme posisjon som farisøerne og saddusøerne den gang i deres fiendskap mot Jesus.

Fiendskapet fins alltid der hvor kirken trer frem som apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon, og fiendskapet følger kirken som en skygge like fra begynnelsen inntil Dommens dag. Debatten kan virke forvirrende, men veiskillet er tydelig og klart: Delegat-posisjonen gjør forskjellen. Motsetningen mellom moderne lutherdom og konfesjonell lutherdom er den mellom utro tjenere og tro forvaltere av «Guds hemmeligheter». Dermed følger også de kjennetegn på Guds kirke som er av personlig art – bønn og lovprisning, og korset.

En forsonet Gud oppmuntrer også falske apostler til å vende om. Med Kristus som gave, følger troens lydighet med ham til eksempel. *Åp 14:3 – Disse er de som følger Lammet, hvor enn det går.*

20. HAR GUDS ORD GÅTT UT FRA DERE?

Til forskjell fra Ba'al-profetenes ekstatiske tale var Herrens profeter ved sine fulle fem når de forkynte «så sier Herren». Den samme edruelighet kjennetegnet Jesus og de tolv.

Korint-menighetens hang til ekstatisk inspirasjon hadde sin bakgrunn i hellenistisk religiøsitet, hvor profeter ble oppfattet som passive medier for guddommelig inspirasjon. Hvor denne religiøsitet fikk innpass i aposteltidens menigheter, fremsto representanter for en videreutviklet kristentro, akseptabel for den greske visdom.

Apostelen Paulus tok et oppgjør med «superapostlene» i Korint-menigheten (2 Kor 11:7, 13). I siste halvdel av det andre århundre kjempet *Justin Martyr* (d ca 165) mot et lignende svermeri under ledelse av Montanus i Frygia. Konfrontasjonen medførte læreoppgjør, og i verste fall skisma.

Apostelen Paulus spør, **1 Kor 14:36** – *Var det kanskje fra dere Guds ord gikk ut, eller er det bare til dere det er nådd fram?* - Et bekreftende svar får omfattende følger for kirken. Åndsopplyste kristne og superpostler blir kilden til kirkens lære og rett.

Apostelens spørsmål utfordrer kvinneprest-tilhengerne til et benektende svar. Vil de angre og be om tilgivelse for en lære som underkjenner foreningen av Gud og menneske i Jesu person vitne falskt om den gode Skaperen?

Tilhengerne av det nye kvinne-apostolat gjør adgangen til prekenembetet til et ordnings-spørsmål uavhengig det skaptens orden. De betrakter ordningen som et adiaforon i betydningen «likegyldig mellomting» i et moralens ingenmannsland. Denne forestilling er en læreimport fra stoisk moralfilosofi, og derfor i strid med apostelens lære fra Herren.

I sentrum for kvinneprest-spørsmålet står *praksis*-tekstene **1 Kor 14:32-38** og **1 Tim 2:11-15**. Førstnevnte fra år 55 el 56 hører sammen med *Pauli forsvar for sitt apostolat, 15:1-20*. Denne sammenheng er stort sett blitt oversett, etter alt å dømme på grunn av en misvisende kapitelinneling. 1 Tim 2:11-15 – skrevet noen år senere - utdyper hva førstnevnte antyder

med henvisning til allmenkristen kunnskap. Siden Paulus ikke var en av de tolv, anvender han i begge tekstene den lære han hadde mottatt og gitt videre, nemlig Jesu utleggelse av 1 Mos 1-3. Jesu Kristi person er skaperverkets midler og Guds førstefødte i den skaperorden som Guds engler våker over (1 Mos 2:18ff, 1 Kor 11:10).

Emnet hører sammen med flere *læretekster*, i første rekke Rom 5:12ff, 1 Kor 15:21f, 42-49, Ef 5:22ff. Og emnet aktualiserer især kristologi, apostolatet i kirken og kirkens kristokratiske fellesskap. Hertil kommer den skapelsesteologi som forplikter den forsamlede menighet til å bekjenne i sin liturgi den gode Skaperen.

Jesu praksis

I skarp kontrast til samtidens rabbinere besto Jesu disippelkrets av både menn og kvinner. Blant dem var det nesten utelukkende kvinner som bivånet korsfestelsen, og kvinner som først bar bud om oppstandelsen. Jesus var radikal i sin holdning til kvinner, men kalte likevel ikke kvinner til apostler. De var heller ikke representert da den Oppstandne utsendte apostlene med løse- og bindemakt fra ham. Ikke engang hans egen mor fikk være med.

Jesu utvelgelse av de tolv var en messiansk handling av grunnleggende betydning for kirken i den nye pakt. (Se nærmere Lk 6:12f, 8:1-3, Mt 27:55-61, Lk 24:1-11, 22-24, Joh 4:27, 7:39, 8:1-11. Jf Mt 10.) - Evangelistene forklarer ikke Jesu praksis, men viser til *tre kjensgjerninger*:

For det første: Jesus kalte kun menn til apostler (apostel = utsending, delegat).

Det var dem han ga det offentlige oppdrag å proklamere og meddele himmelrikets frelsesgoder. De fikk myndighet til å stadfeste lærens sannhet med undergjerninger, slik han selv hadde gjort (Mt 10:1). Og de som mottok apostlene, mottok ham selv (Mt 10:40, Lk 10:16, Joh 13:20 osv). Med denne forskjellsbehandling stadfestet Jesus *mannens skapergitte kall*, som er et annet enn kvinnens kall. Og omvendt: Han bekreftet indirekte *kvinnens kall som hustru og mor*.

For det andre: I løpet av de førti dagene før sin himmelfart, samtalte Jesus flere ganger med apostlene "om de ting som hører Guds rike til" (Apg 1:2f, 24f).

Saken gjaldt deres kompetanseområde som hans *delegater*. (Se nærmere 1 Kor 11:23, jf 15:3, Gal 1:12, 2 Tess 2:15, 3:6.) Saken fremgår av to tekster. Kun apostlene var samlet da den oppstandne Jesus ga dem befalingen om å døpe og lære (Mt 28:19f), og da han utsendte dem med løse og bindemakt fra ham (Joh 20:21-23). Apostlene og deres etterfølgere i prekenembetet representerer den Oppstandne. De er hans delegater med et bestemt oppdrag, og med løse- og bindemakt fra ham. De har løftet om den Oppstandnes virksomme nærvær i prekenembetets gjerning.

For det tredje: Kun de tolv fikk Jesu innbydelse da han innstiftet Nattverden.

Ved andre måltider var både kvinner og barn til stede (Lk 7:32, Joh 12:2). Etter jødisk sedvane deltok både kvinner og barn i påskemåltidet og dessuten i den ukentlige innvielse av sabbaten, men de deltok ikke ved Jesu innstiftelse av Nattverden (Bo Reicke). Etter Jesu oppstandelse deltok også kvinner i Jesu disippelmøter og måltider (Apg 1:14, 2:42 osv).

Nattverdinnstiftelsen var en skjelsestende hendelse i frelseshistorien: Lovpakten på Sinai ble avløst av den nye pakt – nådepakten i Jesu blod (jf paktsblodet 2 Mos 24:3-8). Ved innstiftelsen representerte de tolv Israels tolv stammer i fortid (Lk 22:30) og Guds kirke i framtid.

De mottok den befaling som også deres etterfølgere skal holde – å holde Herrens Nattverd slik han gjorde, *Lk 22:19 – Gjør dette til min ihukommelse*. Kristus gjør underet i messen med sine ord fremsagt over fremsatt brød og vin. Hans tjenere rekker frem Jesu, Guds Sønnns ofrede legeme og blod i sakramentets skikkelser. De som da mottar Guds gave med munnen, de har samfunn med Guds Golgata-offer til syndenes forlatelse, liv og salighet, og samfunn med Guds kirke i himmelen og på jorden.

Den Oppstandnes kristokrati

Kristokratiets basis er verken folkemening eller flertallsmakt, men apostelordets lære fra HERREN – ”Guds ord, som også er virksomt i dere som tror” (1 Tess 2:13). «Guds ord» er her det apostoliske og profetiske Kristus-vitnesbyrd, ”slik Skriftene har sagt” (1 Kor 15:3f). Hjørnesteinen er gudmennesket Jesus i hans lidende lydighet og virksomme nærvær (1 Kor 10:16f, Fil 2:7f, Ef 5:25). Bibeltroskap er troskap mot det apostoliske ord.

Kirkens basis utelukker kirkens fremtreden som interesseorganisasjon til fremme av likestillings- og rettighetskrav. Nytt er ikke dette. Samme eksklusivitet gjaldt Guds folk i den gamle pakt. *Salomos Høysang* uttrykker gudsfolkets forhold til HERREN i ærbødig underordning. Kong Salomo er brudgommen – Guds representant og stedfortreder på jorden. Bruden er den gamle pakts gudsstat (teokrati). Samtidig peker forholdet ut over seg selv til kongen i Guds nåderike, og til hans selvhengivende kjærlighet til sin kirkebrud (2 Kor 11:2, Ef 5:24ff, Åp 19:7f, 22:17. Jf Sal 45 og 72.)

Vi merker oss at hverken Høysangen eller skriftene i Nytestamentet omtaler bruden som dronning. Forklaringen er selvnlysende: «Du skal ikke ha andre guder enn meg.» Kristi nåderike er ikke av denne verden. Utelukket er likestillings- og rettighetskrav fra vår side. Kristus ved Faderens nådeside sammenfører kirken som Kristus-virkelighet og lar henne vokse ”i HERREN”.

Denne enhet opphever ikke den kjønnspolare relasjon mellom mann og kvinne. Med Kristus til gave, er de kalt til et liv i tjenende kjærlighet med Kristus og hans kirkebrud til forbilde (Ef 5:22ff). Kristi forhold til sin kirke medbestemmer alt hva han sier om mann og kvinne, og likeså det oppdrag han gav apostlene og deres etterfølgere i prekenembetet. Forholdet Kristus og kirken gjenspeiler Guds gode skapervilje i en dennesidig, jordisk virkelighet. Utelukket er Kristus og kirken fremstilt i et likekjønnet parforhold.

Kirkens rett i denne verden er en gudgitt *nåderett*, gitt med evangeliet og sakramentene til bruk i den forsamlede menighet. Der blir nåderetten brukt offentlig i menighetens liturgier. Kristus har gitt to rettigheter til vern om kirkens nåderett: Den ene er *kallsretten* - retten til å kalle skikkede menn til prekenembetet; den andre er *prøvingsretten* - retten til å prøve Kristi delegater på Kristi ord. Kirkens gudgitte rett krever saksvarende former under omskiftelige forhold. Dette forhold krever ordnet læretukt og kirkerettslige reguleringer av plikter og rettigheter.

Den Oppstandnes kristokrati endevender denne verdens forestillinger om høy og lav, stor og liten. I nåderettens samfunn gjelder tjenerens underordning i *den omvendte pyramide*, enhver i sitt kall. Kristus er ”hodet” for sin kirke på jorden, men styrer kirken med sitt ord nedenfra – i *tjener*-posisjonen (Joh 13). I denne geistlige orden er Krist delegater i prekenembetet nederst, over dem diakonene, og øverst den bekjennende menighet - Guds husfolk (el

familie). Jf den geistlige prosesjon med de minste først og biskopen sist. Kvinneprester gjør den geistlige orden absurd.

Den tyngste byrde påhviler presten som "deres tjener" (Mt 20:26, jf 1 Tim 5:17). Det er hans ansvar å bevare grunnvollen hel og uskadd, så Den Hellige Ånd kan oppbygge menigheten på den. Læretillegg er utelukket, for Kristus har utlagt «Skriftene» og gitt den rett utlagte Skrift videre til kirken i den nye pakt. Guds ordåpenbaring er en *avsluttet helhet i Kristus* (1 Kor 3:10f). Liksom presten skylder å ta de tyngste tak for menigheten, skylder mannen å ta de tyngste tak for sin hustru (Et 5:25). Til sist følger en desto strengere dom (Jak 3:1), men også den nådelønn som venter trofaste tjenere (Mt 5:11f).

I den Oppstandnes kristokrati fremtrer kirken som *Ordets tjenerinne uten reservasjonsrett*. Det er menighetens kall å stadfeste apostelordets lære fra Skriftens Herre, og etterfølge apostelordets lære som Guds ord i ord og gjerning. Eller sagt med Luthers forklaring til 2. trosartikkel: Vi har fått Kristus til gave for å leve under ham i hans rike og tjene ham i "evig rettfærdighet, uskyldighet og salighet, likesom han er stått opp fra de døde, lever og råder i evighet". Alternativet består i det illusjonsnummer som bygger som-om-kirken med menneskepåfunn (Mt 7:26f). Illusjonen er en kalket grav (23:27).

Påstanden om tidsbestemte forestillinger

Påstanden tilslører kirkens *unike* begrunnelse: Den oppstandne Jesus. Hovedhjørnesteinen i kirkens grunnvoll er den inkarnerte Sønnen i Jesu ringe skikkelse. Hans undervisning, befalinger og fullmakter gitt i fortid begrunner apostolatets kikepraksis i nåtid. Tause vitner er kirkerommets inventar. Like fra urmenigheten i Jerusalem blir en lære*helhet* formidlet – «apostlenes lære». Utelukket er forestillingen om en «kjerne», eller en læreutvikling fra primitivt til opplyst nivå (Apg 2:42), for utelukket er læreimporter og nye innsikter (Mt 28:20, 1 Kor 1:2b, 14:34a. Rom 12:2, 15:4, jf v 24). Dette forhold ble stadfestet, da Kristus kalte Paulus til sin apostel (Gal 1-2).

Påstanden om "tidsbestemte" forestillinger tilhører det *moderne* kirkeprosjekt, hvor bry-somme apostelord blir sortert bort som "ikke relevante". Men surrogater bedrar (Kol 2:8, 2 Pet 2:3). Typisk for moderne kirker er tre tankeoperasjoner:

- (1) **Redefinering:** Man gjør kvinners adgang til presteembetet til et spørsmål om kjærlighet i betydningen frisinn, raushet og likebehandling.
- (2) **Rangering:** Man prioriterer liv fremfor lære, kjærlighet fremfor sannhet, og tjenestefellesskap fremfor enhet i bekjennelsen til det apostoliske ord.
- (3) **Relativisering:** Man foretrekker adgang til reservasjoner i lærespørsmål fremfor uro og åpen splittelse (1 Tess 2:13f. Jf 1 Pet 5:1, 2 Tim 3:10-14, 2 Kor 1:3-7, Gal 5:7-10).

Det overordnede hensyn til allmennyttens gjør kirkefellesskapet til et produkt av *psykososiale* prosesser. Konklusjonen faller "når tiden er moden". Deretter følger *marginalisering*, og til sist *utstøting* av den rest som holder fast ved «det gamle synet». Utstøtingen foregår som regel i stillhet, når troens bekjennere må fraflytte sitt kirkehjem. Det vekker likevel oppsikt når evangelisk-lutherske prester blir fradømt kappe og krage. Virkningen sementeres med forklaringen at det hele beror på "ulike bibelsyn". Den falske forbrødring har sin glede i urettferdigheten (1 Kor 13:5).

Allerede aposteltidens kristne ble utfordret til utholdende bekjennelse, dels fra judaistisk hold, dels fra tidlig-gnostisk hold. For noen ble apostelordets etterfølgelse en kamp med livet som innsats. I vår tid har "de apostoliske fedre" fått ny aktualitet, særlig kirkerettskriftet *Didaché* (De tolv apostlers lære) og *brevene fra Clemens, Polykarp og Ignatius*. De formidler – direkte og indirekte – apostolisk lære om underordning og adgang til prekenembetet. Denne formidling møter oss i form av speilvendte fremstillinger i gnostiske skrifter, med påstand om å formidle den egentlige mening i *skjulte* (apokryfe) overleveringer fra Jesu innerste krets (f eks Det apokryfe Johannes-evangelium, Tomas-evangeliet o a). Det speilvendte bilde i Det apokryfe Johannes- evangelium bekrefter apostelens utleggelse (Jukka Thurèn).

Apostolatets utspring i Den Hellige Treenhhet

Apostlenes læreoverlevering inngår i en sendelsesrekke med utspring i Den Hellige Treenhhet. Sendelsesrekken innledes med Faderens sendelse av Sønnen i Jesu tjenerskikkelse, og Sønnens sendelse av de apostler som han utrustet på Pinsedagen med Den Hellige Ånds gaver, mer enn andre kristne. Men deres apostolat er likevel ikke avgjørende for Sønnens kirkere-lasjon. Avgjørende er *inkarnasjonens* under- Sønnens underordning av fri vilje i Jesu tjenerskikkelse (Fil 2:7f).

Unnfanget av Den Hellige Ånd, og «født av en kvinne, født under loven», oppfylte han loven og kjøpte oss fri. Løsepenge var han selv med sin lidende lydighet i alles sted (Gal 4:4f). Denne selvhengivende kjærlighet – *agape* - åpenbarer Guds innerste vesen. *Kjærlighet fins ikke uten personer*. Guds selvhengivende kjærlighet i Jesu tjenerskikkelse gir seg til kjenne i personrelasjoner mellom Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd i deres underfulle treenhhet. Guds kjærlighet er *selvhengivende for sin egen skyld*. «Gud er kjærlighet» (1 Joh 4:8). Det kan ingen vite uten Sønnens lidende lydighet i Jesu skikkelse, og ingen tro uten Helligåndens kall og opplysning ved evangeliet. Troen kjenner Guds selvhengivende kjærlighet gjennom den han utsendte, Jesus Kristus, Joh 17:3. **2 Kor 5:14** – *Kristi kjærlighet tvinger oss*.

Guds hemmelighet (el mysterium) fra evighet av er gitt med person-relasjonene i Guds underfulle treenhhet: Faderen er altets *oppHAV*, Sønnen er *født* av Faderen fra evighet, og Ånden *utgår* fra dem begge. Denne underordning i Gud beskriver ikke rang, men *relasjoner*: "*Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds Guddom er èn, i herlighet like stor, i majestet like evig*" (Den athanasianske trosbekjennelse, pkt 6).

Guds kjærlighet innholdsbestemmer Kristi gjerning. Han er «den andre Adam» i forholdet til sin kirkebrud (Rom 5:12ff). Skapt i Guds bilde, er *rekkefølgen* «Adam og Eva» *en beskrivelse og en profeti* (1 Mos 2:18-23). Rekkefølgen beskriver den skapergitte kjønnspolaritet i et underordningsforhold. Profetien peker fram mot Sønnens underordning under Faderen i Jesu skikkelse. Hva denne underordning består i, har åpenbaringsdordets Gud avslørt med Sønnens underordning av fri vilje i Jesu lidende lydighet. Denne kjærlighet er mann og kvinne kalt til å gjenspeile mellom likeverdige personer i hvert sitt skapergitte kall.

Sønnen underordnet seg Faderen av fri vilje og ga seg selv av kjærlighet til sin kirkebrud. Denne *agape* setter kjønnsrelasjonene inn i en omfattende og meningsgivende sammenheng. Sønnens kjærlighet i Jesu tjenerskikkelse kommer offentlig til uttrykk i forholdet prest og menighet – først med kall og prestevigsel, senere med den Oppstandnes nærvær i pres-

tens forvaltergjerning, virksom i den forsamlede menighet. Mennesketanker om rang og posisjon vedkommer ikke saken. Likestillings- og rettighetskrav forkludrer den. (Se nærmere Ef 5:20ff, 1 Kor 11:3ff, 14:33-38, 1 Tim 2:11-15, 3:2-12, Tit 1:5-9.)

Grunnmønsteret i forholdet mann og kvinne er gitt i historien om åpenbaringsordets Gud og hans utvalgte folk i den gamle pakt. Dens hovedtema er Guds trofasthet og miskunn mot sin troløse "hustru" (jf profeten Hosea, Salomos Høysang om utvelgelsen, osv). Dette tema er ingen høyeste idé, for Guds kjærlighet utspiller seg i et dennesidig, jordisk drama, hvor siste akt fremstiller Guds selvhengivende kjærlighet i «Kristus og ham korsfestet» (1 Kor 2:2; jf Joh 3:16, Ef 1, osv).

Med Kristus til gave, blir underordning et stort gode. Likeverdige kjønn i deres ulikhet følger Kristi eksempel i selvhengivende kjærlighet. Tilbake står to handlingsmønstre som utelukker hverandre gjensidig: På den ene side tjenerens vitnesbyrd om åpenbaringsordets Gud i hans hellighet og kjærlighet, på den annen side selvets søken etter «sitt eget» (1 Kor 13:5), men fremmed for Guds nådepakt i Jesu død, og «uten Gud og uten håp i verden» (Ef 2:12b).

Apostelens spørsmål gir anledning til selvbesinnelse. Paulus gir videre Visdommen ovenfra, med det mål for øye å gjøre mennesker kjent med dens innerste hjertelag, ellers ukjent for menneskene. Etter Herrens apostler skal denne tradering fortsette ved de menn som kirken finner skikket, kaller og innsetter som forvaltere av «Guds hemmeligheter» (1 Kor 4:1f, jf Mt 10, Joh 20:22f).

Nå over til den basiskunnskap som tyder forholdet mann og kvinne. Jeg starter med teksten i 1 Tim 2 fordi den gir innblikk i den kunnskap som forutsettes kjent i Første Korinterbrev.

1 Tim 2:11-15

Kapitlene 2 og 3 viser "hvordan man skal forholde seg i Guds hus, som er den levende Guds kirke, sannhetens søyle og grunnvoll" (3:15). Teksten er en forskrift om kvinnenes adferd i menighetens felles gudstjeneste, men sammenhengen viser også til felles oppgaver.

Vi merker oss først at *både mann og kvinne kan lede menighetens offentlige bønn* (v 8-10. Jf 1 Kor 11:5 - Hver kvinne som forretter bønn eller profeterer...) For ordens skyld: Kvinner kan lede tidebønn og bønner under messen. Dette beror på kirkens enhet «i Kristus», som stadfester kjønnenes likeverd i deres ulikhet (Gal 3:28 – merk relasjonen «mann og kvinne»). Frelsen gis alle i dåpen (Gal 3:28, Tit 3:4-8). Mann og kvinne har samme barnekår hos Gud, med samme adgang til ham i bønne (1 Tim 2:1-6a). Den liturgiske praksis skal anskueliggjøre Guds skapervilje med mennesket i mannkjønn og hunkjønn.

Dernest merker vi oss at *begge kjønn deltar i menighetens diakoni* (1 Tim 3:11, Rom 16:1f). Eldre kvinner ble kalt til å undervise yngre kvinner (Tit 2:3f). Evodia og Syntyke hjalp apostelen i kampen for evangeliet (Fil 4:3). Apostelens hilsener gjenspeiler kvinnenes betydning for trosformidling i den private sfære (jf Rom 16, jf 2 Tim 1:5, 3:15, 1 Tim 1:5). Mønsteret var gitt med de tjenende kvinner i Jesu disippelkrets, og medførte i aposteltiden en kallspraksis i klar kontrast til samtidens religioner og tidlig-gnostiske sekter.

I aposteltiden og senere var det *arbeidsfordeling mellom diakoner og diakonisser*. Diakone- ne bistod prestene/biskopene under gudstjenesten, og ellers med praktiske og økonomisk-administrative tjenester. Diakonissene arbeidet primært med pleietjenester (karitative opp-

gaver) og assisterte ved dåp av kvinner. (Se Apg 6:2f, 1 Tim 3:8-12, 5:9f - "enker" og senere diakonisser samme oppgaver?) I tidlig middelalder forfalt den kvinnelige diakoni, vesentlig fordi noen kirker i øst lot kvinner forrette eller assistere ved Herrens Nattverd. Den kvinnelige diakoni kom i vanry.

Så til apostelens tilnærming til emnet - mann og kvinne i den forsamlede menighet. Forskjellen mellom ulike kall markerer han først med apostolatet, v 6b - *for å frembære dette vitnesbyrd i den tid som er bestemt til det (kairos), er jeg innsatt til herold og apostel....* Et prekenembete forbeholdt menn, bekrefter mann og kvinne i hvert deres skapergitte kall, v 8 - *Jeg vil altså at mennene, når de forretter bønn...* Deretter utvides perspektivet til spørsmålet om kvinners adgang til prekenembetet i menighetens samlinger (v 11-15).

V 11:

Apostelen innleder med et påbud, begrunnet i Guds ordning: *"En kvinne skal motta undervisning (manthaneto, imperativ) i stillhet".* "Stillhet" er her den lærvillige lytting som stadfester Guds ordning, at mannen er gitt lederansvaret i hjem og menighet. Hun skal ikke råde over mannen, men være lydhør for den Kristus-undervisning som mannen formidler. Til sammenligning var synagogens undervisning forbeholdt gutter og menn. Påbudet svarer helt til Jesu undervisning for både menn og kvinner.

Om en kvinne utfører oppgaver som tilhører prestens/biskopens oppdrag, vitner hun falskt om den gode Skaperen, og ferdes ikke rett i Guds kirke. Denne ansvarsfordeling i kirkens offentlighet blir indirekte stadfestet i privatsfæren, når kvinner underviser barn (2 Tim 1:5, 3:15), og når eldre kvinner underviser unge kvinner (Tit 2:3f). Så følger flere begrunnelser.

V 12:

Første begrunnelse: *Jeg tillater ikke en kvinne å være lærer...* På grunn av jeg-formen har man forsøkt å svekke forbudet. Men det er ingen privatperson som her befaler og forbyr. Det er Herrens utvalgte apostel, utrustet med Den Hellige Ånd for å overgi Kristi lære i hans sted (jf Joh 14:26, Rom 12:3-8, Gal 4:14b).

Det står ikke "sin mann". Forbudet gjelder *generelt* om forholdet mann og kvinne i hjem og menighet. Det forplikter alle, både gifte og ugifte. Opptre en kvinne som "lærer" i Kristi sted, opptre hun med en myndighet som hun ikke har, og vitner falskt om Skaperens godhet, det vil si i strid med Kristi kunnskap (1 Mos 1:27 (2:21-24, jf Mt 19:4f).

"Å lære" (didaskain = å undervise, lære) er her et teknisk ord om utøvelse av det offentlige prekenembetet i menigheten (derav ordet "lærer" = didaskalos). Denne ordbruk innskjerper mannens oppdrag i den felles gudstjeneste (3:14f). Kvinnen skal ikke "råde over" sin mann (autentein) med den myndighet som en prest/biskop har (3:2, 5:17).

Vi merker oss *menighetens posisjon*. Stilt overfor Herrens utvalgte og autoritative kronvitner, er menigheten den aktive *mottager*. Menighetsleddene lytter til Kristi lære og omsetter den i helligadferd. Denne *tjener*-posisjon er en gudgitt konstant gjennom kirkens historie. Hvor Guds kirke trer fram som apostolatets kirke på troskapens vilkår, der er Kristus alltid Læreren ved de menn han har kalt til prekenembetet gjennom menighetens kall (jf 1 Mos 2:21-23, Jes 52:7-10, Lk 10:161 Kor 4:1f, 2 Kor 5:19f, Ef 5:22ff).

Mottakerposisjonen gjenspeiler disippelflokkens forhold til Jesu undervisning. I kraft av sin person var han Guds engel (angelos) og sendebud (apostel), sendt for å lære Guds folk hva Moses og Profetene vitner om ham og hans verk. En *illustrasjon* gir Lk 4:15-22, om Jesu opp-treden som Læreren i Nasaret-synagogen. Han foreleste Skriftene og utla dem med gud-dommelig myndighet. Denne lærergjerning fortsetter Jesus med apostelordets lære fra ham, *Lk 10:16 – Den som hører dere, hører meg.* (Jf Mt 28:20 og sendebrevene til menighet-senglene el biskopene, Åp 2-3).

Når en prest/biskop foreleser og utlegger bibeltekster, utøver han oppdrag og fullmakter i Kristi sted. Da er mannen "*Kristi medarbeider og forvalter av Guds rikes hemmeligheter*" (1 Kor 4:1). I kraft av Kristi lære og fullmakter utøver han gudgitt myndighet – ikke bare i me-nigheten, men *over* menigheten. Denne myndighet utøver han som Kristi delegat og tjener i Kristi sted. Forbilder er Herren Jesus og apostlene hans (Joh 13:15f, 1 Pet 2:21, 1 Kor 4:16, 2 Tim 1:13, jf 1 Tim 1:16 og 4:12 - Timoteus som forbilde). Stilt overfor åpenbaringsordets Gud, handler samarbeidet mellom prest og lekfolk om innbyrdes kjærlighet, *enhver i sitt kall* (Tit 2:15, Heb 13:17).

V 13F:

Andre begrunnelse: *Adams førstefødte-posisjon.* Apostelen formidler begrunnelsen i 1 Mos 2 fra Skriftens Herre. Teksten om den første Adam er en Kristus-profeti (typos) om den andre Adam – Guds førstefødte (Rom 5:12ff, jf Joh 5:39, 46f).

Forholdet mellom Gud og hans folk gjennom bibelhistorien viser tilbake til skapelsen. Men-nesket fremstår i Guds bilde som motstående kjønn, først mannen, så kvinnen. Likeverd i ulikhet fremstår i Bibelen som en kjensgjerning Gud har tydet (1 Mos 1:27, 2:23, Ef 5:31-33). Sinai-pakten tydeliggjorde hva *førstefødt*-posisjonen innebærer. Den førstefødte sønnen har odelsretten (1 Mos 25:31-34), og blir med tiden familiens overhode og "prest». Sønnen er ifølge sin Guddoms natur Faderens førstefødte fra evighet, og etter sin menneskenatur kir-kens hode og prest i evighet (Kol 1:15-18, Rom 8:29, Heb 1:6, Åp 1:29).

Adams førstefødt-posisjon medbestemmer myndighetsforholdet mellom mann og kvinne. Gud skapte Adam "av jordens støv" (1 Mos 2:7). Hans medhjelp Eva, ble skapt av Adams ribben, det vil si likeverdig med ham (v 22). Dette forhold ble første gang markert da Gud ledet Eva til Adam, som kalte henne "manninne" (v 23). Den som gir navnet, har også leder-posisjonen, senere stadfestet da Adam ga hustruen navnet "Eva" (3:20).

Apostelen innledet sin undervisning med det skapergitte myndighetsforhold i menighetens gudstjeneste, **1 Kor 11:8-10** – *Mannen kommer ikke av kvinnen, men kvinnen av mannen. Og mannen ble ikke skapt for kvinnens skyld, men kvinnen for mannens skyld. Derfor bør kvin-nen ha en makt på sitt hode for englenes skyld.* - Hva ordet "makt" sikter til, er uklart, men ikke poenget. Kristne kvinners adferd under gudstjenesten bevitner Guds skaperorden. Det-te kall består under alle kultur- og samfunnsforhold. Lik kvinnen, bevitner menigheten med sine ordninger Guds skaperorden. Her utøver mannen prekenembetet som Kristi medarbei-der og talerør. Kvinnen underordner seg Kristus som kirkens Lærer, og underordner seg mannen som for Kristus - "for englenes skyld", som overvåker Guds orden.

V 14:

Tredje begrunnelse er hentet fra syndefallskapet, 1 Mos 3. Apostelen unnskylder kvinnen, som ble lurt. Utleggelsen er knapp, og forutsettes kjent og forstått, i det minste av Timoteus. Vi er henvist til læretekstene Rom 5:12ff, 1 Kor 15:21f, 42-49 og Ef 5:22ff, som belyser Adam-Eva-relasjonen som oppfylt profeti i forholdet Kristus og kirken. Den første Adam syndet med åpne øyne og bærer ansvaret for skaperverkets nød under syndens og dødens lov. Den andre Adam har oppfylt loven med sin lidende lydighet, og «ved vannets bad med ordet» er han kilden til en ny menneskehet (Ef 5:26. Jf 1 Mos 2:16f, 3:9).

V 15:

Kvinnen blir frelst, "hvis hun holder fast ved tro, kjærlighet og helliggjørelse og fører et ærbart liv". Den som tror frelsen - gitt av nåde for Kristi skyld, øver troen i de gjerninger som kallet medfører. Med sin adferd i hjem og menighet vitner den kristne hustru og mor at hun kjenner den gode Skaperen ved midleren Kristus Jesus (Joh 17:3). Troen går foran, livet følger etter. Guds ubegripelige kjærlighet er ikke skjult, men åpenbart i Kristus – den andre Adam - som oppfylte Guds lov i alle måter da han "ga seg selv til gjenløsning for alle" (1:5f). Kvinnen er frelst av nåde, lik mannen, men bekjenner kirkens tro i den gjerning som bare en mor kan - med graviditet, fødsel og omsorg for barn og hjem.

En kristen hustru er en *Herrens tjenerinne*. Hun underordner seg mannen i hjem og menighet som for Herren Kristus, og ikke av noen annen grunn. Det er den kristne manns skyldighet å utøve lederskap som *Herrens tjener* i Kristi sted. Da bevitner de begge - hver i sin skapergitte posisjon, den gode Skaperen (jf jomfru Maria, Lk 1:38, 48).

Den kristnes kvinnes adferd i menighetens gudstjeneste er troens vitnesbyrd med lyttende stillhet for Kristi ord (jf Maria, Lk 10:39, Joh 2:5). Hun vedkjenner seg kvinnens kall som hustru og mor, og bevitner ekteskapets verdighet til gagn for alle mennesker (Tit 3:8, jf Apg 18:26, Tit 2:3-5). Troen går foran - gjerningen følger etter. I motsatt fall trer hun inn i en annens kall og vitner falskt om den gode Skaperen.

Et prekenembete forbeholdt menn, *fristiller* kvinnen til undervisningsoppgaver i menigheten (1 Tim 3:2, 4:11, 16. Jf 1:5, 2 Tim 3:15, Tit 2:3f). I den private sfære kunne Priska og Akvilas undervise Apollos om troen (Apg 18:26. Priska el Priskilla nevnt først pga sin sosiale posisjon). Andre eksempler på driftige kvinner er Tabita, Lydia, Damaris og Filips døtre. Ikke noe sted i Nytestamentet gir belegg for den slutning at deres posisjon omfattet den læremyndighet som en prest/biskop har. (Se nærmere Apg 9:36, 17:34, 18:2, 21:9 m fl.)

Når apostlene innsatte prester/biskoper, innsatte de menn. Hver gang er det uttrykkelig tale om *menn*, til tross for at både menn og kvinner deltok i menighetens gudstjeneste (jf synagogen. Se 1 Tim 3:2, Tit 1:5f, Apg 1:21). - Det fins ett vitnesbyrd i Nytestamentet, men det handler om frafall fra Jesu og apostlenes lære. I Tyatira-menigheten opptrådte den falske profetinnen Jesabel (Åp 2:22. Didaskei – samme betydning som i 1 Tim 2:12).

En kristen kvinne tar sitt morskall på alvor. Hun er sin manns medhjelp, oppmuntrer ham til lederansvar etter Kristi forbilde, og underordner seg "i Kristus". Når begge lever ham underordnet, hver i sitt kall, blir kjønnes likeverd stadfestet i deres komplementære ulikhet. Alt

som angår mannen i prekenembetets gjerning, angår kvinnen som lem på "Kristi legeme" – kirken, så alt som angår kvinnen, angår mannen.

Det er ikke syndefallet, men Guds skaperorden som begrunner menns adgang til prekenembetet under fallets kår (1 Mos 1-2). Guds kirkeorden stadfester Guds skaperorden, 1 Mos 2-3. Men søker man på antikkens vis visdom i en idéverden, går man glipp av Guds visdom, stilt fram for verden i mannen Jesus Kristus og ham korsfestet.

Visdommen «ovenfra» eller visdommen «nedenfra»?

Første Korinterbrev er kalt kirkens eldste kirkerettsbelæring. Vi må ofte lese ordet «brødrene» i avgrenset mening, med særlig adresse til menighetsprestene (presbyterne). Foranledningen til apostelens skarpe tilrettevisning er den tidlig-gnostiske åndelighet blant menighetslemmene. Paulus viser indirekte til en rangsnudd visdomslære (14:37), typisk for grekere. «*Grekerne søker visdom*», bemerker han (1:22). Selv forkynner han Guds visdom i Kristi korsdød til frelse for hver den som tror (1:21). Selvforløsningsidéer er null verdt.

Antikkens filosofer søkte en omfattende virkelighetstolkning gjennom argumentasjon i estetiske former. Retorikk ble oppfattet som tegn på visdom. Paulus unngikk bevisst å forkynne evangeliet med «talekunst og visdom» (1:17, 2:1 og 4, 2 Kor 1:12). Den slags har «ord på seg for å være visdom» (Kol 2:23), men gjør troen avhengig av «menneskers visdom» (1 Kor 2:5, 13 - menneskelig visdom). Evangeliet om korset avslører «verdens visdom, som er uforstand i Guds øyne» (3:19, jf 6:5f). I andre sammenhenger viser Paulus til "mørkets ufruktbare gjerninger" (Ef 5:11; jf 2:1-3), og "tomt bedrag" med utspring i menneskelige tradisjoner (Kol 2:8, jf 1 Kor 11:1). Poenget er misbruken, når mennesker ved sine fulle fem misbruker sin forstand og later som om Guds ord er utgått fra dem eller kommet bare til dem.

Visdommen «ovenfra» er ingen spekulativ idélære (1:23), men kunngjør Guds forsoning med verden i en korsfestet Kristus. Troens vilkår er Visdommen i egen person, med følger for kristnes vandel, og for kirkerettens utøvelse i menigheten (6:5. Jf Jak 3:13ff – det kristne ethos). Både Paulus og Jakob formidler Jesu undervisning om Guds visdom, slik «Skriftene» vitner om ham, og især Ordspråkene (Ord 8. Jf Mt 11:19, 12:42, 13:34, Lk 11:49).

Visdommen «nedenfra» underkjenner Pauli aposteloppdrag fra den oppstandne Kristus, og dermed retten til å leve av evangeliet (4:1f, 9:17, 9:1-14). Anstøtelig er også apostlenes ekteskapelige samliv (9:5), og likeså kirkens kroppslige fremtreden med ord som høres og ting som ses (2:2, 3:16f, 4:1f, 5:9ff, 6:12ff, kap 7, 9:24-10:11, 16-17, osv).

Det samlende tema i *kapitlene 11-15:20* er Guds godhet som verdens skaper og gjenløser. Undervisningen kan betraktes som en innledning til «oppstandelseskapitlet», som starter fra 15:21ff. Guds kirkeorden hverken avløser eller opphever Guds skaperorden, men stadfester og anskueliggjør den med saksvarende uttrykk i menighetens liturgier. De bevitner i ord og handling Guds nåderike *midt i blant* oss, og foregriper herlighetsriket som kommer med den nye jord (Lk 17:21. Sammenhengen krever oversettelsen «midt i blant» el «blant»).

I denne sammenheng inngår **kap 13** – kjærlighetens høysang med dens beskrivelse av Guds selvhengivende kjærlighet – hans agape - stilt fram i Sønnens lidende lydighet (2:2). Denne visdom gjør ikke krav på «all innsikt» (merk bestemt form – pasan tæen gnosis) i «alle hemmeligheter» (13:2). Den opptrer ikke skrytende eller oppblåst, men «*gleder seg med*

sannheten» (v 6 - her med vekt på adferdssiden). Guds kirkes glede på jorden er Jesu glede ved Faderens høyre – nærværende og virksom i menighetens midte. Guds agape opphever ikke Guds skaperorden, men formidler Guds frelsesgoder med ytre midler i det gjennløste skaperverk.

Menneskenes forestillinger om kjærlighet er begrenset til eros og sexus, kanskje offervilje og vennskap. Evangeliet lar oss kjenne den eneste sanne Gud i hans **agape**, så ganske annerledes enn mennesker forestiller seg. Den er en bevitnet historie om Guds selvhengivende kjærlighet i Kristus Jesus. Sett fra menneskers side – og især hans kirkebrud, er Guds agape ufortjent og ubegripelig. Den Hellige elsker *for sin egen skyld*, for han er den han er – agape. Han tilregner synderen frifinnelsen, fullbrakt i Jesu, Guds Sønnns korsdød. Han er frifinnelsens årsak – og ingen annen eller noe annet (Ef 5). Vi forstår Peters reaksjon, da Herren opptrådte som trell og ville vaske føttene hans (Joh 13:8): *"Aldri noen sinne skal du vaske mine føtter!" Da svarte Jesus ham: "Dersom jeg ikke vasker deg, har du ingen del i meg."*

Fremdeles bøyer Sønnen seg ned i tid og rom. Det skjer ikke med fanfarer, pomp og prakt, men med evangeliet og sakramentene i Guds kirkes orden - og hans venner lar seg betjene av ham. Kirkens gudstjeneste er fremfor alt Guds tjeneste for oss. Med Kristus til gave, følger livet i hans tjeneste med ham til eksempel, enhver i sitt kall. Det kan ingen gjøre uten å kjenne den eneste sanne Gud ved den han utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3).

Underlig var kvinnefrigjørernes alternativ til apostelens læreoverlevering i Korint. Under skinn av kristentro, ble kulturbetinget visdomslære utbredt med overtalende argumenter.

1 Kor 14:34-38

Gresktalende kristne supplerte apostelens evangelium med spekulative frihetsidèer (1:22, jf formaningen v 9f). De konfronterte apostelen med en åndelighet løst fra det skapte, og kvinner demonstrerte sin «innsikt» som predikanter i menighetens gudstjeneste, som om kjønn ikke vedkommer prekenembetet og menighetens gudstjeneste. Noen viser her til kvinnenens vitnesbyrd om Jesu tomme grav (Lk 24:1-12, 22f). Deres vitnesbyrd handler om noe annet - de troendes prestedømme som alle kristne utøver ved troen.

Paulus forsvarte sitt apostolat med den lære han hadde mottatt og gitt videre fra Kristus Jesus, og fra dem som kjente ham først. Problemstillingen «for eller mot kvinnelige prester» avleder. Konflikten gjelder «Herrens bud» og skapervilje. Har den ingen blivende gyldighet, har heller ikke apostelens kompetanse og autoritet blivende gyldighet i kraft av Kristi ord.

Dermed var den problemstilling reist som preger brevets disposisjon og innhold. Med utgangspunkt i inkarnasjonen og en korsfestet Kristus (kap 1-2), underviser apostelen om det *kroppslige* ved kirken, når den samles til gudstjeneste og får del i Kristi gaver (10:16f). Deretter følger "oppstandelseskapitlet" (15:20ff alternativt 12ff). Foranledningen er den falske åndelighet som avviser overleveringen om Kristi legemlige oppstandelse, og øyenvitenes møter med ham. Kirkens gudgitte rett er gitt med bekjennelsen til den inkarnerte Guds Sønn i Jesu skikkelse, hans lidelse, død og oppstandelse. Ham vi bekjenner, er kirkens rettskilde.

Teksten er svært streng - på linje med Jesu verop over farisèerne (Mt 23:13ff. Jf domsprofetene i den gamle pakt). Kvinnens forhold til prekenembetet er ingen likegyldig sak, men et

frelsesspørsmål (jf Johannes, Åp 2:20-23). Alvoret kommer til uttrykk i en opphoping av fire kjensgjerninger:

- Den **økumeniske** kjensgjerning, v 34a: Den lære som Paulus har overgitt og forsvarer, begrunner kirkens praksis i "*alle de helliges menigheter*".
- **Åpenbaringsordets** kjensgjerning, v 34b: Skriftens Herre er kilden til den rett utlagte Skrift, her om Guds gode skapervilje, tydeliggjort i "Loven". Apostelen presiserer, v 37b, at "*det jeg skriver til dere, er Herrens bud*", det vil si Loven.
- Den **apostoliske** kjensgjerning, v 36a: Spørsmålet han stilte – *var det kanskje fra dere Guds ord gikk ut?* - har han allerede besvart (11:2f). Med tekniske termer fra synagogens praksis, viser han til "*de overleveringer (paradøseis) som jeg har overlevert (parédoka) til dere*". Paulus har gjort sin skyldighet som Herrens apostel.
- Den **pnevmatiske** kjensgjerning, v 37: De som er utrustet med profetånd (el Kristi skriftvisdom), erkjenner Herrens formaning gjennom sin apostel (jf 11:3, 7ff, og 5 Mos 18 om Profeten og falske profeter). Åpenbaringsordets Gud godtar ikke dem som vraker hans ord (jf Jer kap 2, 7:1-15, 8:4-12, 23:9-32, 26:1-16.) La oss se nærmere på teksten.

V 34:

"Å tale i menigheten" er et teknisk uttrykk om den offentlige preken, som Kristi delegater utøver i hans sted (jf Mt 9:18, Lk 9:11, Apg 4:1, 17:17, 19, 18:25, Rom 15:18f). Kristne har ingen reservasjonsrett overfor Gud, heller ikke kristne kvinner (v 36).

Apostelen innskjerper loven for dem som med henvisning til en dypere innsikt (tidlig-gnosis) mener seg fritatt fra Guds skapervilje. Apostelen konfronterer dem med åpenbaringsordets absolutte myndighet. De har lært den gode Skaperen å kjenne ved evangeliet om Kristus og ham korsfestet. Kristne har Kristus til gave, og derfor underordner de seg av fri vilje Guds kjærlighet i Guds orden for skapelse og kirke. De lytter til apostelordets lære fra Kristus, og de gjør gode gjerninger, enhver i sitt kall – kvinnen i sitt kall som hustru og mor. Men bryter hun inn i mannens kall som prekenembetets utøver, er hun ingen Kristi delegat. Hun representerer et abstrakt-funksjonelt apostolat oppfunnet av mennesker, og opptrer som talskvinne for idéer om likestilling og likeverd i like funksjoner.

Heller ikke her er taleforbudet absolutt. Også kristne i Korint visste av apostelens overlevering at også en kvinne kan lede menighetens bønner (1 Kor 11:4f). Forbudet gjelder den tale da kvinnen trer ut av Guds skaperorden og opphever den skapergitte underordning (v 34b). Som vi har sett av 1 Tim 2, er det særlig steder i 1 Mos 2 og 3 som begrunner taleforbudet. Det lar menigheten bekjenne i handling Guds blivende vilje med forholdet mann og kvinne – til gagn for menneskene (Tit 3:8). Samtidig utfyller de troende hverandre med hver sine skapergitte gaver, som Ånden helliger. (Se nærmere 1 Kor 11:3ff, 12:1ff, 14:1ff. 1 Tim 2:8-12, 3:1-13, 5:1-22. Tit 1:5-9, 2:1-8. 1 Pet 4:10f.)

Sett i lys av 1 Tim 2:12, må forbudet gjelde kvinnens opptreden som apostlenes etterfølger i prekenembetet (presbyter/episkopos, dvs "prest"). Bryter hun forbudet, opptrer hun *som om* hun har Guds kall og fullmakt til å utøve læremyndighet over menigheten (og mannen). Denne liksom-representasjon gjør kirken, embetsutøverne og mennesket til en lek med idéer og en kamp om interessekontroll. Gud skaperen har gitt kvinnen et annet kall, og dermed utelukket henne fra prekenembetet og stilt henne fri til å utøve sitt morskall (liksom Gud har

utelukket mannen fra morskallet og fristilt ham til å utøve sitt farskall med Kristus som forbilde). Dette gjensidige forhold fremgår indirekte av tjenstedifferensieringen (12:28f), og av prestenes (de eldstes) takksigelsesbønn i Nattverdens liturgi (evkjaristibønnen, kap 14).

V 35:

Lik 1 Tim 2:12, utvides perspektivet (partikkelen *dé* retter oppmerksomheten mot det som nå kommer). Kvinnen har også andre muligheter til å opptre som mannens leder, i strid med taleforbudet. Hva det konkret siktes til, er uklart. Forbudet kan gjelde deltagelsen i den læresamtale som gjerne fulgte etter gudstjenesten i form av spørsmål og svar. En annen mulighet er den samtale som vurderte profetienes innhold (v 29).

Hovedsaken er klar: Kristne kvinner opptre ikke i menighetens gudstjeneste som om de har fått gudgitt myndighet over menn. Ved evangeliet har de lært den gode Skaperen å kjenne i Kristus Jesus, og vet at de har et annet kall. Derfor sømmer det seg ikke (er en skam) for kristne kvinner å opptre offentlig som lærer for menigheten, eller som deltager i en læresamtale. Årsaken er ingen kulturbetinget sedvane, men Guds skaperorden, som kristne tydeliggjør i hjem og menighet. Sett utenfra, tjener gode gjerninger til å bevitne troens rettferdighet for Gud, den gode Skaperen (Jak 2:24-26).

Kvinnefrigjørerne i Korint fulgte den rangsnudde orden i selvbestemt frihet fra det skaptes orden. Ingenting kunne manifestere dette tidlig-gnostiske evangelium tydeligere enn kvinner som agerer prester/biskoper. Men hva de oppfattet som frihet, er usømmelig for kristne kvinner – ikke på grunn av et sedvanebrudd, men som uttrykk for opprør mot den gode Skaperen ved å forgripe seg på mannens kall. Denne kvinneadferd er uttrykk for gudsopprør og «død tro» (Jak 2:17).

V 37f:

- *"om noen ikke erkjenner (el godtar) dette, blir han ikke selverkjent»* (el godtatt, jf 8:2). Noen håndskrifter krever oversettelsen "så får han la være å erkjenne" (godta), fritt oversatt - "så får det være hans egen sak". Denne oversettelse svekker sammenhengen. Den kan bero på feil skrivemåte, eller være tilsiktet av hensyn til "marcioniter och montanister" (Nils Johansson). Oversettelsen må følge de tekstvitner som bekrefter sammenhengen (til den hører også fortsettelsen). En rekke bibelsteder krever den håndskriftvariant som vår oversettelse følger: 5 Mos 18:20ff, Jer 23:16, 25ff, Esek 13:3-6, Joh 14:24, 1 Kor 16:22, 1 Tim 2:8ff, osv.

Kvinnens inntreden i prekenembetet representerer den falske profetisme, i strid med kvinnens skapergitte morskall. Også denne ytterst strenge advarsel har adresse til "alle dem som påkaller vår Herres Jesu Kristi navn på hvert sted" – også i framtid (1 Kor 1:2b. Jf kjennetegnet på falske profeter, Esek 13:3-6). Saken gjelder kirkens blivende rett.

Anm. Første Korinterbrev - kirkens eldste kirkerettsskrift.

Adressat: Guds kirke på jorden den gang og i ettertid (1:2. Jf kirkens samfunn, 10:16, og Den Hellige Ånds samfunn, 2 Kor 16:13).

Brevet har særlig adresse til apostlenes etterfølgere i prekenembetet. Lekfolk (idiotæs!) må kunne si et rett "amen" til prestens takksigelsesbønn i nattverdens liturgi, 14:16.

En Kristi delegat har myndighet til å *"opptre med strenghet"*, når nødvendig, 2 Kor 16:10 (apotòmōs chrēsthai). Uttrykket henspiller på den strenge myndighetsbruk som ofte forekommer i Ordspråkernes bok og i Jesu virksomhet, f eks i oppgjøret med fariséernes lære om mennesket og dets evne til å samarbeide med Gud om frelsen. Paulus forsøkte i det lengste å vinne sine motstandere med vennlig tilrettevisning, men uten å underkjenne den myndighet som en apostel har fra Herren (jf 1 Kor 4:21, 2 Kor 2:3, 10:2, 8, 12:20f. Kilde: Svensk Kyrkobibel (Per Jonsson), s 381. Ref Hugo Odeberg.)

Et annet eksempel er Pauli myndighetsbruk mot de kvinner som praktiserte emansipasjonsidéer i menighetens felles gudstjeneste, 1 Kor 14:34-38. De ble stilt overfor alternativet – enten godta Herrens bud eller bli forkastet (ikke godtatt) av Herren. Jf alternativet oppblåst innsikt (gnosis) eller kjærlighet til Gud, 8:1-3, 13:6 og 12 (være godkjent/ forstått).

Situasjon: En menighet i krise på grunn av tro på troserfaringer og refleksjoner over egen tro (visdom, 1:22b). I sentrum står indre, "åndelige gaver" fremfor Guds gjerning gjennom ytre, hørbare ord og synlige ting. Denne selvrefleksjon og rangering ble for mange en nøkkel til å forstå hvem de rette "åndelige" er, med påstand om at trosytringer må være tegn på indre, guddommelig liv og umiddelbar tilgang til gudskunnskap (el innsikt). Spontane ytringer var i ferd å fortrenge kirkens samfunn (el kommunion) i de hellige ting, 10:16 (jf 16:13 den apostoliske hilsen eller fredshilsenen – pax, brukt ved overgangen til nattverdets liturgi). Med stor konsekvens oppstod skiller mellom de åndelige og dem som holdet fast ved apostelordets lære og Kristi virksomme nærvær med ytre midler - evangeliet og sakramentene (mysteriene, 4:1).

Menigheten risikerte å forkaste Kristi sannhetskriterium, som er apostelordets lære fra ham, 1 Kor 15:1-3, jf 11:23a (Gal 1:12, 2 Tess 2:15, 3:6b, Kol 2:6-8). Med henvisning til menneskers idéer om kjønnsrelasjonen, begrunnet man gudstjenestefelleskap med erfaringsbevis og dypere innsikt enn den Herrens apostel formidlet (tidlig-gnostisime). Jf Joh 7:16, 17:20, Rom 10:16, Ef 2:20 osv.

Paulus innskjerpet Kristi medarbeideres posisjon som hans delegater på troskapens vilkår (15:1-11). Mannens kall til prekenembetet har Kristi mandat og fullmakter. Kallet stadfester Guds skaperorden. Pauli fremgangsmåte gjør ham til et forbilde for prester som må hanskles med "kirkens grekerproblem" (Hermann Sasse).

Korinterbrevene gir et bilde av Kristus-mønsteret i apostelens lære og liv. Jf 1 Kor 4:15ff, 11:1, 1 Tess 1:6, 1 Tim 1:16, osv. Kristus-mønsteret fremkommer i den trofaste læreoverlevering, når "Guds rikes hemmeligheter" blir forvaltet og frelsen forkynt eller rakt frem og mottatt gjennom ørene og munnen. I denne konkret-anskuelige formidling var apostlene Herrens etterfølgere forbilder for prester/biskoper i all ettertid, 2 Tim 1:13f, 1 Pet 2:21, 5:3.

Joh 13:15a – *Jeg har gitt dere et forbilde.* **2 Tess 3:9** – *for å gi dere et forbilde i oss.* **1 Tim 4:12** – *vær et forbilde for de troende, i tale, i vandel osv.*

Frigjøringsidéen omsatt i handling, lot kvinner opptre som prester/predikanter under gudstjenesten. Denne adferd utga seg for å være «åndsfylt», til forskjell fra den underordningslære som apostelen hadde overgitt og menigheten mottatt. Konflikten står i skarp kontrast

den mottagelse Paulus fikk første gang, **1 Kor 11:2f** – *Dere skal ha ros for at dere /.../ holder fast på de overleveringer jeg har gitt videre til dere. Jeg vil dere skal vite at Kristus er enhver manns hode, mannen er kvinnens hode, og Kristi hode er Gud.* (Jf 3:23, Ef 5:23.) De holder fast, men reserverer seg til samme tid. De har mottatt evangeliet, men praktiserer frihetsidèer i strid med apostelordets lære fra Lovens Herre.

«Herrens bud» regulerer kvinnens forhold til prestenes forkynnelse og takksigelsesbønn under nattverdens liturgi (14:13-17; jf 1 Tim 2:8). Saken gjelder ikke forstyrrende småpratning under gudstjenesten, men frelsens goder i Guds kirkeorden. Men heller ikke her er befalingen om å "tie" absolutt å forstå (jf Apg 1:14, 12:12).

Kristi formaninger og befalinger til de tolv omfatter etterfølgerne i den apostoliske tjeneste (Mt 10, 28:19f, Joh 17:20, 1 Tess 2:13). Hans delegater er trofaste forvaltere av «Guds hemmeligheter». Men «superapostlene» (hyperapostoloi) i Korint-menigheten lot seg ikke tilrettevise (jf 2 Kor 11:5, 12:11, jf 15:11, Gal 2:6). De har avvist som den rene dårskap Pauli ord om den åndelige gudstjeneste som er kroppslig (Rom 12:1, 1 Kor 3:16 osv), og likeså Pauli undervisning om «menneskets ånd», som hverken kjenner til eller tar imot det som hører Gud til (1 Kor 2:11ff; jf undervisningen i 2 Kor 3 om «Åndnes embete»).

Åpenbaringsordets Gud stadfester sin skaperorden ved å kalle menn til apostlenes etterfølgere i prekenembetet. Lik Herrens apostler er de *fedre i Kristus* (1 Kor 4:15, jf 2 Kor 6:16-18), til forskjell fra kvinnens morskall. Denne forskjellsbehandling medbestemmer det kristne ethos (el menighetsetikk). For menneskenes skyld bekjenner menigheten den gode Skaperen i liturgisk handling, og akter hverandre høyere enn seg selv (Fil 2:3; jf 1 Tim 2:12-15).

Seks tilleggskommentarer:

1. *Konflikten oppstod på grunn av læretilpasninger til yndlingsidèer i samtidskulturen.* Krav om endringer i gudstjenestep praksis og adferdsnormer medfører åpen konflikt med den lære apostelen har mottatt og overgitt fra kirkens Herre. Apostelens reaksjon er forbilledlig – ikke læretilpasning (akkomodasjon), men kontrasterende undervisning og formaning med den rett utlagte Skrift fra dens Herre.

Eksempler: Kap 6 - ekteskapsetikk, kap 10 og 11 – Herrens Nattverd og forholdet til avgudene, kap 12 – dåpen som innlemmer i kirken som Kristi legeme – den nye Kristus-virkelighet, kap 15 – den legemlige oppstandelse fra de døde.

2. *I aposteltidens menigheter fantes kvinner med stor innsikt i kirkens tro,* i stand til å veilede og rettlede andre. Det gjorde de i den hjemlige sfære uten å anfekte sitt kall som hustru og mor. *Eksempler* er Priskilla, også kalt Priska (Apg 18:26, Rom 16:3-5), og purpurkremmersken Lydia (Apg 16:14, jf 2 Tim 1:5, 3:15).

3. *Skjelningen mellom profet og lærer* (didaskalos. 1 Kor 12:28, Rom 12:6-8, Ef 4:11). Med profet siktes etter alt å dømme til menn med innsikt i Kristi utleggelse av "Skriftene", og derfor i stand til å formidle den "til oppbyggelse og formaning og trøst" (1 Kor 14:3, jf 13:2a, Apg 15:32). Dermed var sammenblanding med det offentlige prekenembetet (didaskalos) utelukket, for "Skriften kan ikke oppheves" (Joh 10:35; jf v 38 og 8:44).

4. *Apostelens undervisning gjelder den forsamlede menighet* (ekklesia). I sentrum står midleren for Guds skaperverk og alles gjenløser, som tjener menigheten med «Guds hemmelig-

heter» (1 Kor 4:1 – mysterioi) og gir sine himmelske gaver i jordiske skikkelser (Mt 28:20, Lk 10:16, 1 Kor 4:1, 5:1-6, 10:16, 11:23ff, osv). Frelsens årsak er den samme for mann og kvinne. *1 Tim 1:15 – Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere.* Også forbudet mot å spre vrang lære i menighetene omfatter dem begge og har samme mål, v 5 – *kjærlighet som springer fram av et rent hjerte, en god samvittighet og en oppriktig tro.* Men med hensyn til livets vitnesbyrd, beror forskjellen på ulike kall - mannen som familiens leder og menighetens prest (eldste), og kvinnen i sitt kall som hustru og mor.

5. *Evangeliet stadfester Guds gode skapervilje* med syndenes forlatelse på grunn av Kristi fortjeneste. Men blir troen skilt fra kroppslige uttrykk i gjerning og adferd, blir syndenes forlatelse til syndenes tilatelse. Det falske frihetsevangelium tilslører Guds skapervilje, og dåpen til Jesu død og oppstandelse blir uten betydning i den kristnes dagligliv.

Karakteristisk er misbruken av *1 Kor 13:13 – Tro, håp og kjærlighet. Men størst blant dem er kjærligheten.* Misbruken later som kjærligheten har prioritet fremfor læren, men kjærligheten er størst fordi troen er rett. Troen har Guds selvhengivende kjærlighet i den inkarnerte Gud og mann, Jesus fra Nasaret. Troen har Guds agape og mangler ingenting (v 1-3). Kjærligheten har alltid Guds ord og befaling for seg og gleder seg med sannheten i hellig adferd.

6. *Den oppstandne Kristus er alle dager kirkens Lærer med apostelordets lære fra ham.* Denne læreformridling opprettholder kirkens grunnvoll hel og ubeskåren (Joh 14:23, 17:20, Ef 2:20, 1 Tess 2:13, 4:1f, 8). Apostelen formaner alle døpte til å forsake forførende filosofi og tomt bedrag (Kol 2:8. Jf Rom 12:1f, Gal 4:3, 9, Kol 2:8, 20 osv). Kirkens prekestoler og lærekatedre er ikke til for tjenernes skyld, men for kirkens Lærer i apostolatets kirke.

Pauli forsvar for sitt apostolat: 1 Kor 15:1-20

Paulus besvarer sitt veiskille-spørsmål med å forsvare sitt apostolat. Dette ble som regel oversett i kvinneprest-debatten. Læreoverleveringen fra den Oppstandne Kristus (15:1-11) begrunner apostelens kompetanse, autoritet og apostelordets gyldighet. Når begrunnelsen ble oversett, kan kapitel-inndelingen være en forklaring.

15:1-5:

Også Paulus var øyenvitne til den Oppstandne. En språklig markering er Jesu formel om sin undervisning i "Skriftene" (Mt 16:21, 20:18, Mk 10:33f, Lk 20:17-19, 24:26). Også Paulus overga evangeliet om Kristi lidelse, død og oppstandelse, "slik Skriftene har sagt" (v 1-4). Ved dette evangelium "*blir dere frelst, hvis dere holder fast på det ordet jeg (Paulus) I forkyn- te – så sant dere ikke forgjeves er kommet til tro*" (v 2).

Dette forhold har ikke motparten forstått, eller tatt på alvor. Det var ikke menneskers visdomslære som førte menighetsleddene til troen (2:4). Midlet var Kristi evangelium, gitt videre med livet som innsats (v 2 b. Jf Apg 14:26, Rom 15:18f, 2 Kor 11:23-28, 12:11-13).

Flere ganger i brevet viser Paulus til sin apostelgjerning og anvender troskapens vilkår på seg selv (jf 4:1f, 7, 17, 16:20 osv). Spørsmålet om «Herrens bud» gjelder det prekenembete som Kristus innstiftet og overga til de tolv (Mt 10:40, Lk 9:48, 10:16, Joh 10:20). Kristi ord (el lære) er prestens/biskopens kompetanse og autoritet.

Herrens apostel representerer sendelsesrekken Faderen – Sønnen – Helligånden. Denne representasjon i Kristi sted er konkret å forstå – først om mannen Jesus som sann Gud og sant menneske (jf 10:16), deretter om apostlene og deres etterfølgere i den apostoliske tjeneste.

Kvinnenes inntreden i prekenembetet hadde en annen begrunnelse. Uten oppdrag og myndighet fra den Oppstandne var deres utøvelse av prekenembetet en religionsimport, fremmed for kirken fra dens begynnelse (jf Joh 7:16-18) og et falskt vitnesbyrd om Gud Skaperen. Denne kjensgjerning forsterker det økumeniske argument (14:34).

I likhet med de andre apostlene forkynner også Paulus Kristi evangelium (her i vid mening om Kristi lære). Åpenbaringsordets Gud har ikke gitt noen annen vei til tro, *v 11 – Enten det nå er jeg eller de andre, er det slik vi har forkynt, og slik dere er kommet til tro*. Ordene innskjerper og presiserer saken i 14:38. Denne konklusjon beror ikke på sannsynlighetsbevis og overtalelser, men på Guds vitnesbyrd da han oppreiste Jesus fra de døde (15:4-8, 20). Øyenvitnens beretninger om sine møter med den Oppstandne, bekreftet Guds vitnesbyrd, *“slik Skriftene har sagt”* (15:3f).

En Jesu Kristi apostel har ingen selvstendig kompetanse i kirken. Paulus legitimerer seg som Kristi delegat med Kristi utleggelse av «Skriftene». I den aktuelle sak anvendte han den rett utlagte Skrift på forholdet mann og kvinne. Den tyding som forutsettes kjent for Korintmenigheten, er presisert i 1 Tim 2. I begge situasjoner viser Paulus indirekte til idéer som løser kvinnen fra hennes skapergitte morsfall (jf det apokryfe Johannes- evangelium).

Jesus er det inkarnerte Guds ord som led, døde og oppstod (v 3f). Når menn forvalter «Guds hemmeligheter» i Kristi sted (4:1f), bekrefter de i handling Guds vitnesbyrd, som oppreiste den korsfestede Kristus fra de døde. Han er Faderens enbårne Sønn fra evighet, skaperverkets midler og gjenløser, og kirkens Lærer. Med bibelkunnskapen fra ham, lærer mann og kvinne den eneste sanne Gud å kjenne i hans godhet for sin egen skyld, og får tydet sin relasjon. Hva evangeliet overgir, er ellers ukjent for menneskene. Det er unikt, men blant sammen med emansipasjonsidéer blir det et annet evangelium. (Gal 1:8. Se Sal 50:16f, Jer 35:13-16, Esek 18:21-25. 2 Tess 1:8-12.)

V 7-9:

Paulus betraktet seg selv som *“den ringeste av apostlene, ja, jeg er ikke verdig til å kalles apostel, for jeg har forfulgt Guds kirke”*. I likhet med de andre apostlene, hadde også Paulus mottatt Guds nådige kall umiddelbart. Hans særstilling berodde dels på hans fortid som farisèer og kristenforfølger, dels på Kristi underfulle inngripen, da han stoppet Paulus utenfor Damaskus og kalte ham til sitt *«utvalgte redskap»* (Apg 9:15).

V 10f:

Kristus hadde bekreftet med nådevirkninger at Paulus var hans apostel, og hans undervisning i *“Skriftene”* Kristi lære. Hva en Herrens apostel overgir fra den oppstandne Kristus – *“enten det er meg eller de andre”*, har evig gyldighet for hvert menneske i kraft av Jesu oppstandelse fra de døde (v 3f). Frelsen står og faller med dette evangelium, om *“dere holder fast ved det ord jeg forkynnte for dere som et evangelium”* (jf 14:38).

V 12-20:

“Noen» - det vil si kvinnefriggjørerne i Korintmenigheten (v 12) underkjente Pauli apostolat ved å reservere seg mot Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. De lærte som saddusèer-

ne, "at det ikke er noen oppstandelse fra de døde" (jf Apg 23:7f). Men stammer ikke apostolatet (el prekenembetet) fra den oppstandne Jesus, er budskapet for "intet" å regne, kristentroen er "meningsløs" og apostlene «falske vitner» (v14f). Da formidler også Paulus dårskap og hans autoritet sosialt betinget av antall tilhengere.

Apostolatets troverdighet (og prestens!) er Guds troverdighet i en bevitnet Jesus-historie. Hva Jesus forkynte om sin persons hemmelighet og om den gjerning han var sendt for å utføre, står skrevet hos Moses og Profetene. Dette stadfestet Gud på endegyldig vis da han reiste Jesus opp fra de døde. Guds forsoningsverk er fullbrakt i Kristi død og alle er vi frikjent i den Ene for alle, og derfor er han Guds førstefødte fra evighet også "førstegrøden av dem som er sovnet inn" (v 20). Denne unike kjensgjerning omfatter den Oppstandnes utsendesord, **Joh 20:21** – *Likesom Faderen har sendt meg, sender jeg dere*. Og til utsendelsen hører de handlinger han innstiftet for å være virksomt til stede med sin Ånd i den forsamlede menighet. Guds kirke på jorden lever av de ting som er unike ved kirken og hører Guds rike til. (Se nærmere Apg 4:20, 5:39; jf 2 Kor 13:8, 2 Pet 1:16ff, 1 Joh 1:1-3.)

I likhet med "de tolv", har heller ikke Paulus noen selvstendig autoritet i kirken. Også Paulus må legitimere seg som Herrens delegat, utsendt av den Oppstandne til et bestemt læreopdrag, utrustet med fullmakter og Åndens gaver fra ham. Begrunnelsen stadfester "Herrens bud" (14:37), senere presisert i 1 Tim 2 (se ovenfor).

Jesus er det inkarnerte Guds ord som led, døde og oppstod, "slik Skriftene har sagt", v 3f. Når menn utøver prekenembetet, utøver de det autentiske apostolat, innstiftet av det inkarnerte Guds ord (Joh 1:14). Deres embetsgjerning på troskapens vilkår stadfester Guds Jesusvitnesbyrd i den forsamlede menighet, og tyder og innholdsbestemmer forholdet mann og kvinne med basisviten fra den gode Skaperen. Denne viten er ellers ukjent for menneskene og gjenstand for spekulasjon. (Se nærmere Sal 50:16f, Jer 35:13-16, Esek 18:21-25. 2 Tess 1:8-12.

Konklusjon

Apostelens veiskille-spørsmål stiller oss overfor valget mellom kirkevirksomheter begrunnet i uforenlige kilder av ulik art: Enten praktisk teologi normert av den rett utlagte Skrift fra dens Herre og med apostelordet som skranke, eller praktisk teologi underlagt den kritiske fornuft, som om Guds ord utgår fra utgår fra mennesker og gitt status som «dypere innsikt» og kirkens syn og ordning.

Kvinneprest-reformen har vist sin kirkeomdannende kraft gjennom snart to generasjoner, og bekreftet hva professorene Leiv og Sverre Aalen med flere forutså (omkr 1960). Emil Brunners ord den gang om «heresi», er blitt anskueliggjort i det doble bokholderi som kjennetegner «*nestoriansk*» kirkepraksis: På den ene side kirkens tro henvist til et idèplan, på den annen side kirkens handlingsplan underlagt skjønn og allmennytte. Problemstillingen opptok Helge Aarflot og flere omkr 1980. (Se Knut Alfsvåg: Skal kvinnene tie? En vurdering av kvinneprestdebattens klassiske argumenter. 28.2.1912. www.FBB.nu).

Apostelens veiskille-spørsmål er en invitt til forsakelse av falske enhets- og likestillingsidéer og konsolidering av kirkens fellesskap på apostelordets lære fra Skriftens Herre. Apostelen oppmuntrer oss til å holde fast ved Vidsdommen «ovenfra», og med livets vitnesbyrd bekjen-

ne den inkarnerte Guds Sønn, enhver i sitt kall. Hva Gud har sammenføyd, må vi holde sammen.

Apostolatets læreformidling har for øye Herrens gjenkomst i herlighet. I menighetens interimsituasjoner er det vår oppgave – og især prestenes oppgave, å konsolidere læren for våre etterkommeres skyld, slik Konkordieformelens fedre gjorde. Også barna og de unge må få lære den eneste sanne Gud å kjenne ved den han utsendte – Jesus Kristus, og ha evig liv i ham (Joh 17:3). Men det kirkefellesskap som praktiserer psevdoreligiøse idéer, regisserer prekenembetets alminneliggjørelse, som om Sønnens unnfangelse ved Den Hellige Ånd aldri har funnet sted, og som om han ligger i graven. Med alminneliggjørelsen følger surrogatene, innordnet den magisk-terapeutiske deisme alt etter menneskers behov.

En rettskaffen prest gjør apostelens ord til sine, **1 Kor 15:1f** – *Jeg kunngjør for dere /.../ det evangelium jeg /.../ har mottatt og står på. Gjennom det blir dere frelst, hvis dere holder fast på det ordet jeg forkynte – så sant dere ikke forgjeves er kommet til tro.* – Da kan det være at kvinner istemmer hva Herrens Mor sa, **Lk 46f** – *Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg over Gud, min frelser, for han har sett til sin ringe tjenerinne.*

21. **UNIKE TREKK VED APOSTOLISK LÆRETRADISJON**

Jesu dåpsbefaling venter på den ytterste dag å motta den lære han ga i begynnelsen. Hvilke vilkår må være oppfylt for at denne kontinuitet skal finne sted «alle dager»? Svaret fremkommer av skriftene i Nytestamentet.

Forholdet *kontinuitet og forandring* gjelder kollektivtradisjoner verden over. Det er her tale om sosiale enheter med en forhistorie som går lengre tilbake enn tre generasjoner. Historien om deltakernes samhandling omfatter tilblivelse (el initiering), etablering og formidling (el trading) på ulike nivå. Eksempler i kristen sammenheng: gruppe, menighet, organisasjon, osv. Disse former for samhandling er dynamiske størrelser i tidens løp. Noe består, annet faller bort. Gjentakelse og variasjon går hånd i hånd fra gang til gang. Tradisjon er aldri lik et depositum i banken, til bruk i påkommende tilfelle.

La oss vende tilbake til Jesu befaling og søke det nødvendige vilkår gitt i begynnelsen og bevitnet i Nytestamentets skrifter. Følgende oversikt gjenspeier problemstillinger i mitt forskningsarbeid i kristelig folketradisjon gjennom mange år.

KIRKENS FREMTREDEN I BEGYNNELSEN

1. Unik var kirkens fremtreden uten en forberedelsesfase.

Ingenting vitner om usikre disipler, som etter Jesu oppstandelse utvekslet meninger om en fremtidig virksomhet. Ingen lederautoritet trakk den samlende konklusjon. De fulgte den Oppstandnes befalinger om å vente i Jerusalem inntil Pinedagen.

2. Unik var kirkens fremtreden som etablert kirke på Pinedagen.

Urmenigheten fremstod om en frukt av prekenembetets mandat og fullmakter fra den oppstandne Kristus (Lk 24:47). Alt var gjort ferdig. Dåpen til Jesu død ble forvaltet som inngangen til den nye pakts gudsfolk (Apg 2:38). Apg 2:42 – De holdt fast ved apostlenes lære, osv. I kirkens fellesskap på dåpens grunn holder menigheten Herrens Nattverd, den eneste sosiale institusjon han innstiftet for å være hos sine venner, virksom med forsoningens goder etter sin død, oppstandelse og opptagelse til Faderens nådeside.

3. Unik er menighetens legitimitet. Dens gudstjenestelige virksomhet har ingen fornuftig begrunnelse, annet enn Guds løfter oppfylt i en Jesus-historie «sett og hørt» (Apg 4:20).

Den oppstandne Jesus er «HERREN», virksom til stede i de handlinger han befalte (1 Kor 10:3. Se de kirkerettslige ordninger i forutgående kapitler). Forvaltet på troskapens vilkår er de innstiftede handlinger i nåtid er Guds kirkes unike kjennetegn, de vi ser og hører i den forsamlede menighet. Kristus-bekjennelsen presiserer budet «Du skal ikke ha andre guder foruten meg». Synlige påminnelser er kirkerommets inventar – prekestol, døpefont, et nakkent alterbord og skriftestolen nær Herrens bord (i det gammellutherske kirkerom). Den gudgitte legitimitet begrunner advarselen mot avgudene forut for Nattverdens Liturgi (1 Kor 10:14-17, 1 Joh 5:20f).

4. Unikt er også prestens oppdrag som Kristi delegat i menigheten: Å forvalte «Guds hemmeligheter» på troskapens vilkår (1 Kor 4:1f, jf Apg 20:28, 1 Pet 5:2).

Guds evangelium har adresse til alle folk, men adgangen til Herrens Nattverd er likeså trang som bekjennelsen «Jesus er HERREN» (jf Jesu «JEG ER»-bilder fra Det gamle testamente, brukt om sin persons hemmelighet, f eks Joh 10:9, 11,). Med sitt skapende ord over fremsatt brød og vin gjør han underet i Herrens Nattverd. Presten er hans vokter ved Herrens bord, har tilsyn med dåpsundervisningen (Mt 28:20), og opptatt med Guds ord og bønner (Apg 6:4, 1 Tim 4:13, Lk 5:5).

Det gjelder for alle døpte å samles om Kristi virksomme nærvær i prekenembetets gjerning. Med Kristus som gave, tjener vi ham som Guds frie barn. Utsendt av ham, tjener vi ham i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, og venter Kristus som frelser på Dommens dag (Tit 3:8, Rom 12:12, Mt 26:41, Fil 3:20).

KIRKENS FREMTREDEN I TIDENS LØP

Det unike ved kirkens fremtreden i begynnelsen er også det unike ved kirkens fremtreden i nåtid. Guds folk fremtrer alltid som apostolatets kirke, trofast mot det apostoliske ord.

5. Kirkens læretradisjon beror på de autoritative kronvitner i begynnelsen.

Faderens kronvitne i første ledd er Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse (Joh 1:14). Sønnen i tjenerskikkelsen er Faderens delegat. Joh 7:16 - Min lære er ikke min egen, men hans som har sendt meg (jf Joh 8:28, 12:49, 14:10, 24).

Kirkens kronvitner i første ledd er Jesu utvalgte apostler. Han ga videre den rett utlagte Skrift til sine utvalgte apostler, for ingen kan tyde et profetord på egen hånd (2 Pet 1:20, jf Mt 16:22f). De var øyenvitner til den Oppstandne, utsendt av ham og utrustet på Pinsedagen med Åndens gaver mer enn andre kristne. I likhet med dem står også deres etterfølgere i prekenembetet i delegat-posisjonen til kirkens Herre og Lærer (jf Åp 2:10b, 25f, 3:3-5, 8,

10-11, 20f). De kommer ikke med sitt eget. De kan gjøre Kristi ord til sine: Min lære er ikke min egen... (Jf Esek 13:2, Joh 7:18, Rom 10:3).

Apostolatets kirke er Ordets tjenerinne. Hun etterfølger apostelordets lære som Guds ord i en dennesidig, jordisk historie (Regin Prenter). Hun holder fast ved Ordet og blir stående i Guds dom (Mt 6:20f, 7:24f, 1 Tess 2:16, Kol 2:3, 2 Tim 1:14, osv). Åp 20:12, 21:27, osv).

6. Åpenbaringsboken er historieteologi om Guds kirke i himmelen og på jorden sett fra Guds side. Det evige sentrum er Guds slakede Lam. Han er renningen i historiens vev, og kirken er det folk som følger ham, hvor enn han går (Åp 14:4f, 22:1f).

De syv menighetene i Lille-Asia (Åp 2-3) representerer kristenheten gjennom endetidens farer og trengsler. Jesu sendebrev har et tilbakeskuende perspektiv på den apostoliske læretradisjon. Bare den gir fremtid og håp. Se Åp 2:2, 9, 13, 19 og 25f, 3:3f, 8-11. Jf Joh 17:20.

Laodicea-menigheten har et likegyldig forhold til læren fra «det troverdige og sanne vitnet», Åp 3:14f. Jesus oppmuntrer til omvendelse, 3:20 – Om noen hører min røst... Oppmuntringen avslutter alle sendebrevene: «Den som har øre, han høre hva Ånden sier til menighetene.» Den apostoliske læretradisjon fra ham er eneste rettesnor for lære og liv under alle forhold.

Åpenbaringsbokens trøstemotiv er dens høydepunkt og litterære midtpunkt: Paktens ark er sett i Guds tempel! Den kjempende kirke bærer ikke paktens ark med seg i strid, for seieren er allerede vunnet. Det seirende Guds Lam har båret verdens synder (Joh 16:33, Rom 8:37, 1 Kor 15:55, Åp 7:10, 14, 12:11, 17:14). Det forventede sluttoppgjør uteblir (19:11-16).

7. Åpenbaringsordets trofaste Gud er i sin handlende allmakt kilden til den apostoliske læretradisjon:

Åp 22:1f. Fra Guds og Lammets trone utgår "en flod med livets vann", og langs floden står "livets tre" som bærer avling tolv ganger i året (Esek 47:9, 12). Kilden og treet markerer sammenhengen i tidens løp - mellom kilden i Guds tronehimmel og det apostoliske hyrde- og læreembete på jorden. Her er den trofaste Gud virksom med handlende allmakt, så troen lever av «av hvert ord som går ut av Guds munn», Mt 4:4. (Jf Jes 12 og 55:1. Joh 7:38f, Apg 1:8, 2 Kor 1:4, osv).

Jesus er i tidens løp kirkens Lærer i og med apostelordets lære fra ham. Han er Begynnelsen og Enden, Åp 21:6, 22:13, «den første og den siste», 1:17, 2:8, jf Joh 8:25, 17:14, 17, 20). Senere ble ordet «apostolisk» brukt for å beskrive den rett-troende kirkes utbredelse i tidens løp. Utbredelsen beror ikke på personlighetenes kvaliteter og egenskaper, heller ikke på menneskers interessekontroll, men på bekjennelsen til apostelordets gudgitte lære.

Andre steder til bibelstudium: 5 Mos 32:4, 1 Sam 15:29, Sal 19:8, Sal 89:3b, 93:5 osv. Jf Lk 1:54f, 2 Kor 1:20, 1 Tess 5:23f, 2 Tess 3:3, Heb 10:23, 1 Joh 1:9, Åp 3:14, osv.

8. Apostelordets lære fra Kristus er kirkens skranke (el skille) mellom rett og vrang lære.

Kristus ved Faderens nådeside er kirkens Lærer, virksom i og med apostelordets lære fra ham (Joh 17:20, Rom 10:17, 1 Kor 3:5f, Ef 2:20, 2 Tim 2:19, 1 Pet 1:10-12, 2 Pet 1:19, osv). Kirkens Herre er den som sammenfører og sammenbinder sitt kirkelegeme på dåpens grunn (Mk 10:38f, 1 Kor 12:13, Rom 6:3f, Gal 3:27 Ef 4:16, osv.).

I nåtid utøver Herrens apostler sitt dommerembete med Kristi ord (Mt 19:28, jf Dan 7:9f, Lk 22:29f, Åp 3:21, 5:11, 20:4, 11f). Dermed har apostelordet en skrankefunksjon gitt til kjenne i gudstjenestelige ordninger til vern om Guds barns frihet og nåderett hos Gud (Hans Dubois). Apostelordets skranke-funksjon krever sakssvarende uttrykk. De varierer uten å skade apostelordets lære fra Herren. Men utlevert til menneskers prioriteringer, faller skranke-funksjonen bort med kirkeødeleggende virkning (Mt 7:6).

Rangeringen virker (1) reduktivt ved å fremme kirkefelleskap på tilstrekkelig grunnlag, (2) tilslørende med henvisning til den «kjerne» man vil prøve å formidle i møte med nåtidens utfordringer, og (3) manipulerende ved å gjøre kirkens bekjennelse til et psykososialt produkt (metaforisk manipulasjon). Det konsekvente uttrykk er læresaker utlevert til debatt i en parlamentarisk råds- og møtestruktur. Resultatet krever alles lojalitet mot vedtatt ordning uten hensyn til apostelordets skranke. Virkningen samler ikke, men sprer (Mt 12:30).

9. Troskapen mot det apostoliske ord binder kristne til en hel Bibel, utlagt av dens Herre og gitt kirken i og med det apostoliske ord (sola Scriptura, solus Christus, sola fide).

Overser man denne binding, faller det naturlig å rangere både Bibel og bekjennelse som tids- og kulturbestemte forsøk på å ivareta et lærestykke løsrevet fra den lærehelhet som apostelordet formidler fra Skriftens Herre.

Ordet «kjerne» fins ikke i Bibelen, kanskje fordi det ikke lar seg anvende på åpenbaringsordets Gud. Han våket over sitt ord i den gamle pakt (Jer 1:12, 55:10f). Det gjør også det inkarnerte Ord i Jesu skikkelse (Mt 5-7, Joh 8, Åp 2-3, osv). Han våker over den lærehelhet som er gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord.

Kjerne-metaforen, anvendt på Bibelens innhold, overser skallet eller frukten som omgir kjernen. Konsekvent nok, blir Bibelen utlevert til to lese måter – enten vrake det som ikke passer meg og sitte igjen med «kjernen», eller beholde det som passer meg og vrake «kjernen». Anvendt på Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden, blir de – tross status som aktverdige minnesmerker, rangert som uegnet/lite egnet til å møte utfordringene i nåtid. (Tit 1:10, jf 2 Tess 4:14, 2 Tim 4:3.)

Kjerne-idéen er velegnet til interessekontroll hvor man av helhetlige hensyn bekjenner med forbehold og samles om «det sentrale» eller «det vi alle er enige om» (bekjennelsespragmatisme). Denne kontrollvirksomhet handler ikke om den situasjonsbetingede formidling i troskap mot det apostoliske ord, men om metaforisk manipulasjon.

10. Guds kirkes unike kjennetegn, gitt i begynnelsen, medfører et «nei» til kirkefelleskap med rom for reservasjoner mot det apostoliske ord. Troskap fins ikke i mindre grad.

Guds universelle nåde blir forkynt og rakt frem hvor døpte holder alle Kristi befalinger. Nåden og nådemidlene hører sammen i dennesidige brukerhistorier. Denne bruk i Guds kirke på jorden overstiger tids- og kulturbestemte barrierer (jf kirkens etnisitet, Apg 2, Åp 7). Kirkens etnisitet krever ikke liturgisk uniformitet, men enhet i bekjennelsen gitt til kjenne med sakssvarende uttrykk uten å skade kirkens grunnlagt i begynnelsen. Men blir Guds ubetingede nåde for Kristi skyld gjort til en idé, overlatt til mennesker å konkretisere, da er grunnskaden skjedd.

11. Kristus-bekjennelsen ble gitt først, deretter løse- og bindemaktembetet, til sist kom samlingen av Det nye testamentes skrifter eller kirkens rettesnor (kànon).

Rekkefølgen handler om Guds løfter til kirkens fedre i den gamle pakt, oppfylt i en bevitnet Jesus-historie, og stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Gud som gir seg til kjenne, lar seg erkjenne gjennom den han utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3).

Med apostelmøtet i Jerusalem som forbilde (Apg 15), måtte Nicea-konsilet år 325 er-kjenne konsilets (el synodens) delegerte myndighet, kompetanse og autoritet i læresaker: Å stadfeste den lære som beviselig er formidlet og praktisert i kirken siden aposteltiden. Derfor vedtok ikke konsilet, men stadfestet hvilke de skrifter er som beviselig stammet fra Herrens apostler. Følgelig er Det nye testamentes skrifter kirkens rettesnor (kànon) som lar kirken fremtre med Guds tro under skiftende forhold i tidens løp.

12. Apostelordets lære fra Skriftens Herre danner kirkens språklige kontinuitet.

Gud har med Jesu oppstandelse fra de døde stadfestet Jesu undervisning i Skriftene om sin person og sitt verk. Det apostoliske ord formidler Jesu undervisning i prekenembetets trofaste gjerning. Da bygger Kristus sin kirke på grunnvollen lagt i begynnelsen. Ordets virkningshistorie danner kirkens enhet i den hengivne tilbakemelding til kirkens Herre (Åp 14:4).

«Skje din vilje...» Når Guds vilje skjer med oss, da «bryter og hindrer Gud alle onde planer og all ond vilje som ikke vil la oss hellige Guds Navn og ikke vil la hans rike komme...» (LK, forkl 3. bønn). Utelukket er forbehold og læreimporter (1 Kor 14:36). Utelukket er overtroen på egne evner i troen saker. Utelukket er en sideordnet åpenbaringskilde (Romerkirkens «Skrift og Tradisjon»). Og utelukket er kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag», begrunnet i regionale og tidsbegrensede avtaler av politisk og privatrettslig karakter.

13. Jesus-historien fortsetter med Guds kirkes unike kjennetegn i en dennesidig historie.

Kirkens kjennetegn fra den Oppstandne bevitner Kristi handlende allmakt i tidens løp. Forvaltet på hans vilkår, er han virksom til stede i menighetens midte. Skjult i jordiske midler gir han forsoningens goder og foregriper den kommende verden. Hans trofaste delegater bringer ikke fremmed lære, men taler som Guds ord (1 Pet 4:11, 1 Tim 1:3. Jf Esek 13:2, Joh 5:43, 7:18, 8:44, Rom 10:3, osv).

I dåpen til Jesu død gir Gud forsoningens goder til den enkelte (Rom 6:3). Guds løfte-pakt i dåpen (Mk 16:16) bevitner døptes nåderett hos Gud uavhengig av tid og sted, alltid med bønnens adgang til Faderen i Jesu navn. Gjennom det apostoliske ord – Guds ord – kommer Guds tro til oss (Joh 17:20). Med evangeliet om Guds velgjerninger i Kristus kommer Den Hellige oss til hjelp; kaller og opplyser, helliggjør og bevarer oss i barnekår hos Gud (Joh 17:20). Utelukket er frimodighet med «god teologi» av eget eller andres bryst (Joh 3:31f, Rom 6:17f, 8:12).

14. Kirkens trosformidling handler hele veien om dåpen – rettferdiggjørelsens sakrament.

Kristenlivets fundament er Guds løftepakt med den enkelte i dåpen (1 Mos 6-8, Rom 6, Fil 1:6, 2 Tess 1:11f, osv). Alt i kirken handler om dåpen; alltid om forsakelse og tro i dennesidige livshistorier inntil syndelegemet legges i grav. Nå gir han «meg og alle troende full tilgivelse for all synd, og på den ytterste dag vil han oppvekke meg og alle døde, og gi meg og alle som tror på Kristus et evig liv».

15. Prekenembetets oppdrag medbestemmer menighetens virksomhet og Kristi virksomme nærvær i de troendes liv.

Lk 24:47. Jf Apg 3:19. Jf Kol 2:23, 1 Tim 5:24f.

De som hører Kristi ord og tar vare på det, kommer til rett selverkjennelse for Gud, og tror syndenes forlatelse for Kristi skyld. Han reiser opp fra døden i våre synder, så vi frelst av nåde kan tjene ham som Guds kjære barn i Guds skaperverk og kirke. Guds tro kommer til oss, og ved tro og dåp har vi evig liv i ham som heter Trofast og Sannferdig (Joh 3:16, 10:14, 14:23, 17:3, 20, Åp 19:11, osv). Hva er hensikten?

Virksom ved troen fornyer han oss innenfra i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Hva vi er i ham, skal vi bli fullt og helt på den ytterste dag. Da «vil han oppvekke meg og alle døde, og gi meg og alle som tror på Kristus et evig liv (forkl 3 trosart, LK).

Rom 12-16. Jf Mt 18:17, Tit 3:8, Kol 3:16f, 4:17, 1 Pet 3:8ff, 2 Kor 5:15ff, osv.

NYTESTAMENTLIG ORDBRUK OM TRADISJONSFORMIDLING

Læreformidling og trosbekjennelse er i Nytestamentet to sider av samme sak. Den trofaste kirke formidler hva hun har mottatt fra Herren, og bekjenner det hun formidler. Noe lignende er forholdet mellom Gud og hans folk i den gamle pakt;

3 Mos 6:4f – Hør, Israel! HERREN, vår Gud, HERREN er én. Og du skal elske HERREN, din Gud, av alt ditt hjerte og av all din sjel og av all din makt (Mk 12:29f).

Denne bekjennelsen omfatter Guds lovpakt med sitt folk, hvor Gud har alle rettigheter og folket alle plikter. I Guds nådepakter med sitt folk har folket alle rettigheter og Gud alle plikter. Forskjellen mellom den gamle og den nye pakt beror på oppfyllelsen av Guds løfter om sin lidende Tjener (eks Jes 53), oppfylt i «Jesus Kristus og ham korsfestet», 1 Kor 2:2. Gjennom ham lærer vi den eneste sanne Gud å kjenne i all hans trofasthet og kjærlighet, og ha evig liv i ham (Joh 17:3). Jesus Kristus er vår hellighet og rettferdighet for Gud, og med ham til gave blir Guds doble kjærlighetsbud oppfylt i de troendes liv, om enn i sin begynnelse (Rom 6).

16. Profetordet om Herrens Tjener i Jes 53:11 er "krystalliseringspunktet" i den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Denne tolkningsnøkkel til Det gamle testamente har Gud stadfestet på eviggyldig vis med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Derfor må kirkens trosformidling alltid skjer med troskap mot det apostoliske ord.

Opphøyet til Faderens høyre, bringer den oppstandne Kristus forsoningens goder, virksom med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet. Jes 53:11 hører uatskillelig sammen med en hel Bibel.

Se nærmere: Jes 43:37. Mt 5:17, Mk 10:45, Joh 1:29, 1 Joh 4:9-11, Apg 8:26-35, 1 Kor 2:2, 15:1-3, 11 ("vi"). Rom 3:10-26, 10:4, 1 Pet 2:24, osv.

Troen har Kristus og mangler ingenting. Han er vår hellighet og rettferdighet for Gud. Virksom ved troen gjenreiser han det tapte gudsbildet. Da trives troen sammen med gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, enhver i sitt kall. Men blir Guds ubetingede nåde løs-

revet den gammeltestamentlige bakgrunn, og overlatt til mennesker å konkretisere i kjærlighet til sin neste, blir virkningen ødeleggende for kirken.

Mange har fulgt i Marcions spor (d ca 160), han som skilte loven fra Jesu evangelium om den Gud han åpenbarte, nemlig kjærlighetens Gud. Med denne tolkningsnøkkel ble det kristnes oppgave å omsette Guds kjærlighet i nestekjærlighet. Med stor konsekvens reduserte Marcion Bibelen til 10 Paulus-brev og en redigert utgave av Lukas-evangeliet. Pastoralbrevene har han enten forkastet eller ikke kjent til. De andre apostlene og evangelistene hang fast i jødiske fordommer, ifølge Marcion.

Kjerne-forestillingen har omfattende følger for kirken. Denne observasjon finner jeg bekreftet i møte med misjonerende virksomhet sørfra, dels i min intervjusamling på lestadiansk gruppenivå (1971-73), dels i min historisk-geografiske studie om «dissenteriet» i den nordligste landsdel fra 1850-årene til 1946 (Lestadianerne – kirkens voktere? Alta 1986).

17. De tekniske termene for formidling (el tradering) er overtatt fra synagogen og overført på apostolatets kirke i den nye pakt:

- Å motta (paralambanein), dvs apostelordets lære som Guds ord frå Kristus. 1 Kor 11:23, 15:3, Gal 1:9, 12, Fil 1:9, Kol 4:17, 1 Tess 2:13, 2 Tess 3:16). Brukt om mottagelsen av prekenembetet, se Kol 4:17.
- Å overgi el gi videre (paradidonai) apostelordets lære (Rom 6:17, 1 Kor 11:23, Gal 1:9, 13, Kol 4:17, 1 Tess 2:13, 2 Tess 3:16). Brukt om prekenembetet: 1 Tim 1:18-20 (bannlysing av heretikere); samme **6:20** – det som er blitt deg betrodd (parataækæ).
- Å holde fast ved el beholde (katekjein) det man har mottatt. Trofasthet er en forutsetning for frelsen. 1 Kor 15:1f. Brukt om bekjennelsen, Heb 4:14, 10:23, Åp 3:8, osv.
- Å bevare el ta vare på (tærein), fremhever lydighet og etterfølgelse. Brukt om Kristi ord fra Faderen, se Joh 14:23. Brukt om å holde Kristi befalinger, se Mt 28:20.
- Termene gjenspeiler Guds paktstroskap (Joh kap 7 og 17, 16:13a, Mt 11:27. Jf Apg 2:42, 1 Kor 10:12f, 1 Tess 2:13, Åp 2:25, 3:11, 14:7, osv).

Den nytestamentlige tro er ingen ny tro, men fedrenes tro i den gamle pakt. Nytt er løftenes oppfyllelse i Jesu Kristi lidelse, død og oppstandelse. (1Kor 13:6, Ef 4:15). Guds trofasthet oppmuntrer Guds folk til trofasthet på nådepaktens grunn.

Følgelig gjelder termene den trofaste formidling og uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære fra Herren. Denne trofasthet er det nødvendige vilkår, skal den forsamlede menighet fremstå som apostolatets kirke på dette sted.

Se nærmere: 1 Kor 2:9, 11:2, 14:36-38/15:1-3 (se sammenhengen 14:36-15:17). Jf Mt 27:11, Mk 5:2, Lk 23:3, Joh 18:37, Apg 17:25. Fil 2:16, 1 Tim 6:3, 2 Tim 3:14. Åp 2:25, 3:8, 11, 20:4.

Ansvar for å bevare grunnvollen hel og uskadet påhviler Kristi medarbeidere i prekenembetets gjerning (1 Kor 4:1f). Døpte med sine evner i behold, bør kunne lære å holde Kristi befalinger (1 Kor 15:1f, 1 Tess 2:13. Jf Åp 2-3).

Kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud er stykkevis (el fragmentarisk), tilpasset mennesketankens muligheter og samtidig begripelig i Guds tolknings sirkel (pkt 16). (Lk 24:26f, 44-46, 1 Kor 15:3, Åp 21:1-4.) Hjemme hos Gud skal troens bekjennere forstå fullt og helt (1 Kor 13:12). Nå gjelder det å holde fast ved bekjennelsen til det apostoliske ord.

18. Den sosiale motor i kollektivtradisjonene er smågruppen på 2-3 deltagere. Deres samtale om budskap og praksis formidler tradisjonen i generasjonsløpet. Stilner samtalen mellom generasjonene, dør tradisjonen ut i det hus eller på det sted.

Apostolatets kirke fremtrer som «Guds familie» (Ef 2:19), hvor Kristus er dens overhode og alle er ham underordnet, enhver i sitt kall. Sentralt i kirkens trosformidling står familiene i den private sfære. Menighetsliv er familieliv:

Joh 4:53, Apg 16:32, 34, Rom 16:10f, 1 Tim 3:12, 5:4, 8, 2 Tim 4:19, Heb 11:7.

Samtalen forutsetter informasjon, instruksjon og samhandling på smågruppe- og gruppenivå. Da følger samtalen om bibelhistorie og barnelærdom, eller om «det Guds ord vi har hørt». Da er Den Hellige Ånd virksom med Kristi ord, «kaller, samler, opplyser og helliggjør» (Mt 18:20. 1 Tess 1:5f, 2 Tim 3:15. Jf Lille Katekisme, forkl 3 trosart).

Så er ikke kilden til Guds familieliv våre behov og tanker om Gud, men den oppstandne Kristus, virksom med sitt ord. Her gjelder såkornets lov (Mt 13:18-23). Den som tar vare på Guds ord, blir bevart i Guds tro til salighet.

Se nærmere: Sal 44:5, 71:15-17, 78:1-6. Lk 24:14f. 1 Tim 3:4f, 12, 5:4, 8, 2 Tim 1:5 (Lois, Evnike og Timoteus), 3:15. Jf Rom 16:1-16. Apg 16:34, 18:26 (Priskilla og Akvillas). Jf 17:21f (Paulus om atenernes samtale),

19. Evangeliet hører uatskillelig sammen med Guds nådemidler, forvaltet i rekken av pastorer (series pastorum) og brukt av troens bekjennere på dette sted. Dette meningsgivende samspill krever identitetsgivende markører i menighetens liturgi.

Til presten: Hvem har sendt deg? Hvorfor preker du? Hvilken erkjennelse har du? Til forsamlingen: Hvem er vi? Hvorfor er vi her? Markørene (konnotasjonene) er nødvendige for «kirkefremmede», og ønskelige for troens bekjennere.

Guds familie i nåtid har en forhistorie i den gamle pakt. Den bør Guds barn vite for å unngå vilkårlige tolkninger. Mange trosvitner til etterfølgelse fins i den gamle pakt (Heb 11) og senere i den nye pakt. Kirkens fremste vitne (el martyr) er Guds enbårne Sønn i tjenerskikkelsen i den selvhengivende kjærlighet.

Apostolatets kirke fremtrer hørbar og anskuelig i gudstjenestelige ordninger på nåderettens grunn. Det fremste nådemiddel er Guds ord, virksomt i alle nådemidler. Ordets nådemiddel er av grunnleggende betydning for kirkefellesskap på dåpens grunn. Sann teologi formidler Guds tro og lar oss reflektere over bibelteksten med påkallelse og bønn. Utelukket er vår egen eller andres kreative evner og innfall (herlighetsteologi).

20. Skriftbeviset fra Herren begrunner prekenembetets myndighet, kompetanse og autoritet og ingenting annet (Apg 15:15-17).

Ett bibelord kan være nok til å begrunne en lære, f eks. «dette er mitt legeme». Kort sagt: Gud har talt, og hans ord står fast i himmelen til evig tid (Sal 119:89).

Utelukket er idéer over eller bakenfor ordene. Jesus Kristus åpner Skriften for oss med den utleggelse han har gitt videre i og med det skrevne ord. Vi lar klare steder belyse uklare, og tier hvor Skriften tier. Vi går ikke ut over det som står skrevet (1 Kor 4:6).

Tilbakemeldinger i form av intervjusamlinger bekrefter betydningen av sakssvarende uttrykk, som lik en billedbok formidler den sakramentale, dennesidige kristendom som liturgi og forkynnelse formidler. I motsatt fall blir uttrykkene i meningsløse. Med stor konsekvens gjenstår talerstol og benker i det nakne rom hvor opplevelsesmystikk hører hjemme. Også da blir begreper dannet gjennom det deltagerne ser og hører.

21. Gjennom skiftende generasjoner kjennes Kristi disipler på trofasthet mot det apostoliske ord, Kristus underordnet på barnlig vis i prekenembetets gjerning.

1 Kor 11:1, 15:1-4. Jf Joh 8:31f, 14:21, 23f. 1 Joh 2:4, 19-21, 26-28. Apg 2:42, 1 Kor 16:22, Gal 1:8, osv).

Den selvkloke bibelbruk kommer til uttrykk på tre måter:

(1) Når man stoler på eget eller andres skjønn fremfor apostelordets lære fra Bibelens Herre (Jer 23:28, Joh 8:31f, 1 Pet 4:11, osv).

(2) Når man reserverer seg mot apostelordets lære med henvisning til «Guds ord» i generelle vendinger (jf Joh 10:35, 17:20, Sal 119:105, osv).

(3) Når man lar kristendommens "egenart" være sannhetsbevis, for så å overlate til mennesker å konkretisere evangeliet i møte med samtidens utfordringer. Det er å detronisere Kristus (Mt 23:8, 28:19f, 1 Kor 3:4-6, osv).

NYTESTAMENTLIG ORDBRUK OM BEKJENNELSE

22. I reformerte tradisjoner fra Zwingli, Calvin og Bucer bruker man benevnelsen «bekjennelse» om troserfaringer. De bevitner kristentroens sannhet og begrunner avtaler om kirkefelleskap med et regionalt og privatrettslig særpreg. I slike sammenhenger er ikke Guds Ene Hellige Kirke bekjennelsens subjekt.

Avtaler om kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag» viser til partenes erfaringer, som over tid viser tilnærming (konvergens). Denne fremgangsmåte er Bibelen fremmed. Overført på Konkordiebokens bekjennelser, tilslører ordbruken bekjennelsens gyldighet i kraft av det apostoliske ord som de stadfester og bevitner med en hel Bibel. Troskapen mot det apostoliske ord gjør forskjellen mellom formålslutherdom og bekjennelsestro lutherdom. Jf 1 Tess 2:1-16.

Åpenbaringsordets Gud er ingen lunefull Allah (Sal 21:8, 31:6, Heb 2:17, 10:23, 1 Kor 1:9, osv). Den korsfestede og oppstandne Jesus er Begynnelsen og Enden (Åp 21:6, 22:13), Trofast og Sannferdig (Åp 19:11). Det er ingen forandring eller skiftende skygge i ham (Mt 7:11, 1 Joh 1:5, Jak 1:16-18).

23. Bekjennelse i bibelsk mening stadfester uten forbehold den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med det apostoliske ord om Jesu person og verk i en bevitnet historie.

Sentralt i det nytestamentlige vokabular står homologein (egtl å samme-si) i ulike betydninger alt etter sammenhengen: å stadfeste (el konfirmere), bevitne, istemme, vedkjenne seg, osv. Se ovf pkt 15: Ordbruk om tradisjon/tradering.

Mt 2:5, jf Joh 5:39f, 46, 8:44-47, 10:35, 20:31. Rom 1:17, Gal 3:10, osv.

Trofaste mot det apostoliske ord fremstår menigheten som apostolatets kirke, lært av Herren og hans apostler. Det er hva evangelisk-luthersk kristendom handler om, beskrevet i 2 Tess 2:1-12. Vi er ikke kristne fordi vi er lutheranere, men lutheranere fordi vi er kristne.

Mt 16:22f, Apg 2:14-36, 42, 10:34-43, 1 Tess 2:13f, 1 Kor 15:1, osv.

Bekjennelsestro lutherdom begrunner læren på samme måte som lærevedtakene under de fire første økumeniske konsil. Den lære som beviselig er gitt kirken i og med det apostoliske ord, er også vår tro og lære.

Illustrasjon: Etter Luthers død var de evangeliske landskirker truet av splittelser, men lite opptatt av det organiserte kirkefelleskap. De var på nytestamentlig vis opptatt av lærens enhet, koste hva det koste ville. Enhet foreligger som en Guds gave i den uforbeholdne bekjennelse til den rett utlagte Skrift gitt kirken fra dens Herre og kirkens Lærer. Det lar seg ikke gjøre uten å avvise lærdommer i strid med apostelordets lære. Slik ble Konkordieformelen til med dens presiseringer av Den uforandrede augsburgske bekjennelse. I kraft av den uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære fra Kristus har Konkordieformelen økumenisk gyldighet i likhet med de tre oldkirkelige bekjennelser. Jf Konkordieformelen: FC SD Regel og rettesnor, 14, 16, 20, og FC SD 11:95-96.

24. Kirkens bekjennelse er den hengivne tilbakemelding til Gud for troen han gir og bevarer med evangeliet. Gud har gitt sitt innerste vesen til kjenne gjennom Ordet som ble menneske i Jesu Kristus, så de som hører hans ord og tar vare på dem, lærer Gud å kjenne som en venn å stole på, og ha evig liv i ham (Joh 17:3).

Det er bekjennelsens oppgave å samle de troende. Det skjer ved å stadfeste og holde fast ved Kristi ord fra Faderen, gitt videre til oss i og med apostelordets lære. Den trofaste og sannferdige Gud og den bekjennende kirke hører sammen lik treet og grenene (Joh 15:1-9).

Med Herrens apostler som forbilder skal heller ikke etterfølgerne i prekenembetet formidle "fremmed lære", men "den sunne lære" (1 Tim 1:1, 3f, 10, 4:6). Prutningsmann fins ikke (1 Tim 6:14, 20, 4:6, Jud 3, osv. Jf Joh 18:36. Ef 5:20ff, Heb 2:17f).

Det strider mot Guds ord å bekjenne med forbehold for så å agere kirke på tilstrekkelig grunnlag. Bibel- og bekjennelsestroskap fins ikke i mindre grad. Denne tankegang virker oppløsende og forvirrende. Det som blir formidlet der og da, hører sammen med den nytestamentlige lærehelhet, aldri løsrevet fra eller i motsetning til helheten. Gode ordninger sikrer formidling av hele Guds «plan og vilje», Apg 20:27 (boulæ. NO 2001).

Eksempler: Teksttrekkene, kirkeårets tider med deres søn- og helligdager og tilhørende fargebruk, osv. Sakssvarende uttrykk gjelder ingen «kirkeskapt virkelighet» (HHognestad), men en Kristus-virkelighet. Hvor apostolatets kirke fremtrer med sine underfulle tegn, er den Oppstandne til stede, virksom i sitt tempel.

25. Kirkens bekjennelse har sin rettskraft fra apostelordets skranke-funksjon (pkt 8) mot vrang lære. Problemet er overtredelsen.

2 Pet 1:19 – *desto fastere har vi det profetiske ord* (jf 1 Pet 1:10-12). **2 Tim 2:19** - *Guds faste grunnvoll står* (jf 1 Tim 3:15). Apostelord av denne type er ingen garanti mot vrang lære. Årsaken er Guds onde fiende alliert med arvesyndens motstand i vårt innerste: «Har Gud virkelig sagt», 1 Mos 3:1.

Et nærliggende eksempel er rangeringen av Bibel og bekjennelse som tids- og kulturbetingede *forsøk* på å ta vare på det «egentlige» evangelium. Rangeringen gir uttrykk for hjertenes frafall *forut for* det åpne frafall fra apostelordets lære, den Konkordiebokens bekjennelser istemmer uten forbehold.

Gal 1:8. Jf Tit 1:10, 2 Tess 4:14, 2 Tim 4:3. Rom 12:16, osv.

Apostelordets *skranke-funksjon* verner om Guds barns nåderett i gudstjenestelige ordninger (Hans Dubois). Denne motivering medfører ordnet læretukt. Det hender at bibel- og bekjennelsestro prester/biskoper kommer i mindretall, så vranglæren blir tålt i gudstjenestelige ordninger. Da formaner Herren og hans apostler til åpent brudd og kirkefelleskapet gjenopprettet på «Guds faste grunnvoll», lagt i begynnelsen (Mt 7:15-21, 1 Joh 4:1, Rom 16:17, osv). Tro mot menighetens sendelse, bekjenner den rest som er tilbake, Guds tro gitt i og med apostelordets lære. Der fremstår et kirkehjem for Guds barns skyld.

Ord om verdigrunnlag, lojalitet og embetsplikt tilslører skillet mellom sann og falsk teologi, og det med kirkeoppløsende kraft. Sekularisering er først og fremst et indrekirkelig problem lettest tilgjengelig på gruppenivå i generasjonsløpet.

26. Den eldste og korteste Kristus-bekjennelse man kjenner, er «Jesus er Herren» (1 Kor 12:3). Denne kortform er bekjennelse i omfattende mening om midleren for Guds skapelse og gjenløsning.

Joh 1:1-5, Apg 2:42, 1 Kor 12:3, Fil 2:11, 2 Tim 1:11, Tit 1:9, 2 Joh 9f, osv.

Også ordene «han er min Herre» i Lille Katekisme (forkl 2 trosart) viser til Det første bud og danner den sirkelbevegelse som gjentas gjennom hele katekismen og forklaringen til den. Alt henger sammen med åpenbaringsordets Gud Fader, Sønn og Hellige Ånd, en sann Gud nå og alltid og i all evighet.

Det høres spennende ut å delta i en åpen samtale om hvordan vi skal formidle Guds ubetingede nåde i møte med samtidens utfordringer. Da står vi overfor minst to problem: Med hvilken myndighet ser vi bort fra den nytestamentlige lærehelhet og tolker Bibelen innskrenkende? Hvilke utfordringer i nåtid gjør Konkordiebokens bekjennelser uegnet og krever vår konkretisering?

Det er fullt mulig med den bibelbruk å beholde de gamle bekjennelser på humanistisk vis – som aktverdige forninner om gagne tiders kristendomssyn, men de er ikke lenger trosbekjennelser. Forkledd som konservativ teologi, blir velmenende formålslutheranere fanget i den liberale teologitradisjon og økumenismens «tinnitus-plage».

Eksempel: Historien om Det teologiske Menighetsfakultet i et interaktivt samspill med «kristenfolket» og fremveksten av en folkekirke organisert i en råds- og møte struktur «til topps». «Det helhetlige hensyn» (bekjennelsespragmatisme) ga rom for den liberale teologitradisjon gjennom lærerrekuttering i strid med troskapen mot det apostoliske ord.

Mt 15:18f, 16:23, 23:27f. Gal 1:8. Ef 4:14, 1 Tim 4:2, 2 Tim 4:3. 2 Pet 2:7, 1Joh 3:3f, osv. Jf CA 2.

27. Utfordret av det sekulær-liberale samfunn med dets overtro på selvets gud, bør det være en prioritert oppgave for kirkens teologer å avsløre almenreligion under skinn av kristen-

dom, og med de handlinger som er unike for kirken, konsolidere menigheten på kirkens ubeskårne grunnvoll, lagt i begynnelsen (autoritativ læretradisjon).

Kvasireligionen teologiske forkledning er «akademisk frihet» til å utlegge Bibelen som man vil. Sann teologi bruker metoder ellers vanlig i humaniora-fag, men innordnet kildens egenart: Den kunnskap som åpenbaringsordets Gud har gitt om seg selv, mennesket og verden, den *overstiger* menneskets evner.

Denne *gudskunnskap* gir på den ene side innsyn i Guds skaperverk under syndefallets kår, okkupert og terrorisert av Guds fiendemakter synd og død og djevel, og på den annen side kunnskap om Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie om Ordet som ble menneske i Jesu tjenerskikkelse, og Guds forsoning med verden i Jesu død på korset, stadfestet med oppstandelsen fra de døde på den tredje dag og med skaperverkets gjenløsning som mål.

I den skarpeste motsetning til denne gudskunnskap «ovenfra» står overtroen på menneskets evner i troens saker, ateismen medregnet. Motsetningen til avgudene blir tydelig og erkjennbar hvor menighetens virksomhet samler og konsoliderer fellesskapet på Guds kirkes grunnvoll. Der fremstår apostolatets kirke som Guds familie (Ef 2:19), samlet om den Oppstandne, virksom i dens midte med de handlinger han innstiftet og befalte før han ble opp-tatt til Guds nådeside i himmelen.

Her er kilden til det *samspill* som foregår mellom prest og husfedre om kristentroens formidling offentlig og privat. Kristne alenemødre tar ansvar for trosformidling i husfarens sted. På troskapens vilkår er den oppstandne Jesus Læreren med det apostoliske ord fra ham. Med ham til lærer, lærer vi å holde hans befalinger og leve det liv vi er skapt til å leve i Guds skaperverk og kirke.

Joh 14:23. Apg 2:42. 2 Tim 1:12-14, 2:2, 3:14-17. 1 Joh 1:1-3. Åp 3:20, osv.

Konsolidering skjer med dåpsundervisning for udøpte og med det livslange katekumenat i menighetens gudstjenestelige ordninger. Trofast mot den Oppstandnes befalinger, står Guds kirkes unike kjennetegn i sentrum for menighetens liv. Ved dem er den Oppstandne virksom, lokker og drar.

Siden kirkens reformasjon har bibelhistorien, en bibeltro salmebok, Luthers Lille Kate-kisme med dens katekismeforklaring vært avgjørende hjelpemidler i arbeidet med å formidle den nytestamentlige tro i generasjonsløpet (Ef 3:15f). I kristnes samlinger har Luthers postiller spilt en stor rolle, og likeledes Konkordieboken i rekrutteringen av predikanter. Den jevnlige og planmessige bruk konsoliderer kirkens autoritative læretradisjon fra aposteltiden. Denne observasjon har jeg gjort sin deltagende observatør.

Surrogatløsninger frigjør ikke, men omdanner nådemiddelfellesskap til aktivitets- og meningsfellesskap, sammenbundet i falske lojalitetsbindinger under menneskers kontroll (1 Pet 5:1-3).

Mt 7:24, 26f. Jf Mt 16:12, 23:13ff. 2 Kor 11:5, 13, osv. Jf Mt 16:22f.

- 28. En bevitnet Jesus-historie i fortid begrunner kirkens bekjennelse til den treéne Gud i alt hans verk som Skaper og Gjenløser. Bekjennelsen omfatter i nåtid gudmennesket Jesus ved Faderens nådeside, virksom i den forsamlede menighet med de handlinger han befalte med den kommende verden for øye.**

1 Kor 15:1f, 1 Tim 3:15f, Mt 25:34, Åp 21:1-4, osv.

En understrøm av håpløshet preger menneskelivet under syndefallets kår, okkupert av synd og død og satans rike. Det sekulær-liberale velferdssamfunn bringer goder for denne verden, men Giveren får lite takk for gaver ufortjent. Håpløsheten rår hvor vantroens helter møter sin egen og andres død med falske trøstegrinner. Guds kirke kjennes på ekte saker.

En evig seier over synd og død og satans rike er allerede vunnet. Seierherren er Guds slakte-de Lam. Lydig til døden i Jesu skikkelse gav han seg selv til et eviggyldig offer for verdens synder, ingen unntatt. Derfor bærer han navnet HERREN, navnet over alle navn. Begrunnel-sen er ikke fornuftens bevis, men bevitnede kjensgjerninger. Guds vitnesbyrd er Jesu legem-lige oppstandelse fra de døde, stadfestet med kirkens kjennetegn fra den oppstandne. Der- for frembærer Guds Ene Hellige kirke det evige takkoffer, for verdig er han all takk for alt sitt verk. (Åp 5 og 7.) Til stede i den forsamlede menighet byr den Oppstandne frem forsoning-ens evige goder, og hans folk er de som følger ham i tidens løp, hvor enn han går. Med ham i sin midte, bringer apostolatets kirke Den Ene som er alles levende håp.

22. «HOVEDSAK» ELLER «KJERNE»?

Billedspråk om kristentroen appellerer til fantasien og sløver tanken. Overført på apostelordets lære, bærer det lett galt av sted. Metaforen «kjerne» etablerer forestillingen om en idé bakenfor bibeltekstene, og det med forførende virkning. Men ordet «kjerne» fins hverken i Bibelen eller i den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter fra oldkirken og reforma-sjonstiden (Konkordieboken). De bruker ord som «hovedsak», «hovedstykke» og lignende i den lærehelhet som er gitt i og med bibeltekstenes ordlyd.

Kilden til denne ordbruk er den historiske Jesus, Mt 16:21, 20:18f, Lk 24:25-27, 44-48. Joh 3:14f, 12:32f, 18:32, osv. Eksempler: Peters pinsetale, Apg 2:22-36. Pauli tale i An-tiokia, Apg 13:16-41.

Hovedsaken består i syndenes forlatelse kun på grunn av Jesu Kristi fortjeneste, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Han er den Guds rettferdighet som evangeliet åpenbar-er uten lovgjerninger, Mt 5:17, Rom 1:16f, 3:28, 31, 10:4. Guds løfte ved profetene i den gamle pakt hører sammen med løftets oppfyllelse i Jesu Kristi, Guds Sønns lidende lydighet. Denne gaverettferdighet opphever ikke, men stadfester Guds gode skapervilje eller moral-lov. Hovedsaken kan ikke skilles fra Jesu utleggelse av «Skriftene» om sin person og sitt verk. Dette er etablert ordbruk i den wittenbergske reformasjon.

Den oppstandne Jesus er kilden til denne ordbruk om hovedsaken i den bibelske lærehelhet: Guds løfter til kirkens fedre i den gamle pakt er oppfylt i en bevitnet Jesus-historie om hans persons hemmelighet og lidende lydighet, Jes 53, Lk 24:25f, 44. Denne lærehelhet fremgår av apostelordets lære. Hovedsaken hører uadskillelig sammen med Jesu utleggelse av Det gamle testamente, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde.

«HOVEDSTYKKET» I DEN GUDGITTE LÆREHELHET

Apologien 4:2, 5

Striden om forholdet mellom Guds lov og løfte handler «om hovedpunktet i den kristne lære. Når det blir forstått rett, kaster det glans over Kristi ære og gjør den stor, og gir de gudfryktige samvittigheter den trøst de trenger i rikelig mål. /.../ Hele Skriften bør deles i disse to hoveddeler: Loven og løftene. Noen steder fremstiller den loven. Andre steder fremstiller den løftene om Kristus, enten i det den lover at Kristus skal komme, og tilbyr forlatelse for syndene, rettferdiggjørelse og evig liv for hans skyld, eller i det Kristus, etter at han er kommet, i evangeliet lover syndenes forlatelse, rettferdiggjørelse og evig liv. Med «lo-ven» mener vi i denne diskusjon De ti bud, hvor som helst de forekommer i Skriften.»

Sitatet markerer ingen idè om Guds nåde, men Guds nådetilsagn begrunnet i en dennesidig historie, avsluttet i fortid og tilsagt med ord forkynt i nåtid.

Apologien 28:13

Den augsburgske bekjennelse art 4 sier «at syndenes forlatelse blir mottatt av nåde, ved troen, for Kristi skyld. Dersom ikke dette er evangeliets egen stemme /.../ da må vi med rette bli straffet. Men din død er et vitne, din oppstandelse er et vitne, Den Hellige Ånd er et vitne, hele din kirke er et vitne om at denne sannhet er evangeliets mening, at vi får del i syndenes forlatelse, ikke for våre fortjenesters skyld, men for din skyld, ved troen.»

Hovedsaken er «evangeliets stemme»: Syndenes forlatelse for Kristi fortjenestes skyld, mottatt av nåde, ved tro. Denne «stemme» henviser ikke til «noe» vi skal forestille oss, men tilsier Guds gaverettferdighet begrunnet i foreningen av Gud og menneske i Kristi person og hans lidende lydighet (art 3). Dette har Gud har stadfestet sitt forsoningsverk ved å reise Kristus opp fra de døde. Vi anvender Guds verk, enhver på seg selv, fordi Gud Helligånden vitner med Kristi ord, og hele Kristi kirke vitner med ham. Alt henger sammen i den bibelske lærehelhet.

Store Katekisme, andre artikkel, 27-31.

«Hvis noen spør deg: «Hva tror du om Jesus Kristus etter den andre trosartikkel?» Da skal du svare ganske kort: «Jeg tror at Jesus Kristus, den sanne Guds Sønn, er blitt min Herre.» /.../ Det betyr at han har gjenløst meg fra synden, fra djevelen, fra døden og fra alt ondt. Før dette hadde jeg ingen herre og konge, men var fange under djevelens makt. Jeg var dømt til døden og fanget i synd og blindhet. /.../ Det fantes intet råd, ingen hjelp, ingen trøst for oss – før denne Guds enbårne og evige Sønn i sin grunnløse godhet forbarmet seg over vår jammer og elendighet og kom fra himmelen for å hjelpe oss. Slik er disse tyranner og fangevoktere blitt fordrevet, og i deres sted er Jesus Kristus kommet, han som er Herre til liv, til rettferdighet, til alle goder og til frelse. Han har revet oss elendige, fortapte mennesker fra helvetets gap; han har vunnet oss, gjort oss frie, og bragt oss på nytt inn under Faderens behag og nåde. Han har gjort oss til sin eiendom og tatt oss under sitt vern og sin beskyttelse for å kunne styre oss med sin rettferdighet, visdom, makt, liv og salighet.

Så kan vi uttrykke hovedinnholdet i denne artikkel slik: Det lille ord «Herre» betyr ganske enkelt det samme som gjenløser (frelser). Og det betyr at han er den som har ført oss tilbake fra djevelen til Gud, fra død til liv, fra synd til rettferdighet, og som nå bevarer oss der.

De andre delene i artikkelen tjener ganske enkelt til å klargjøre og uttrykke hvordan og med hvilke midler denne gjenløsning er skjedd – det vil si hvor mye den kostet ham, og hva han gjort og våget for å vinne oss og føre oss inn under sitt herredømme.»

Her viser Luther bekjennelsen til Jesus som «Herre» er ubegripelig uten ord om Jesu persons hemmelighet og hvor dyrt vi er kjøpt (jf LK forkl 2 trosart).

Schmalkaldiske Artikler, B del 2 art 5

Denne artikkel markerer hovedsaken ved hjelp av skriftbevis. Jesus Kristus vår Gud og Herre er «død på grunn av våre synder og oppstått på grunn av vår rett-ferdighet», Rom 4:25 (e lat tekst). Luther siterer også Joh 1:29, Jes 53:5f, Rom 3:23-26, 28, Apg 4:12, som hver for seg og til sammen begrunner konklusjonen:

«Ettersom nå slike ting må tros og ikke kan nås eller fattes på annen måte ved gjerning, lov eller fortjeneste, er det klart og sikkert at kun en slik tro gjør oss rettferdige /.../ Fra denne artikkelen kan man ikke vike eller gi etter om så himmel og jord falt /.../ Av denne artikkelen avhenger alt det som vi lever og lærer mot paven, djevelen og verden. Dette må vi være fullvisse om og ikke tvi-le. Ellers er alt tapt og paven, djevelen og alt som er mot oss, beholder seieren og får rett.»

Tankevekkende er henvisningen til Jes 53. Den stiller Kristi embete og verk i Bibelens sentrum. De andre henvisningene ser dette sentrum i lys av oppfyllelsen, hvor syndenes forlattelse for Kristi skyld hører sammen med Kristi person og lidende lydighet. Åpenbaringsordets Gud har gitt kunnskapen om sine løfter oppfylt i Jesu offerdød og hans seier på korset. Men uten Det gamle testamentes vitnesbyrd blir Jesus-historien utlevert til vilkårlige tolkninger. Vi er henvist til den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt kirken i og med apostelordets lære. Alt henger sammen i denne frelseshistoriske tolkningssirkel.

Konkordieformelen, Grundig forklaring 3:6

Henvisningen til Apologiens ord gjelder «hovedpunktet i hele den kristne lære» (ovf Apol 4:2): – «uten den kan ikke noen engstelig samvittighet ha en varig trøst eller kjenne rett rikdommen i Kristi nåde. Slik har også Dr. Luther skrevet: «Hvor denne ene artikkel blir bevart ren, der forblir også kristenheten ren, uten noen sekter. Hvor den derimot ikke blir bevart ren, der er det ikke mulig å verge seg mot en eneste villfarelse eller sektånd.»

Luther-henvisningen gjelder en utleggelse av Salme 117, fulgt opp med bibel-steder om fari-seismens surdeig (1 Kor 5:6, Gal 5:9) og ord om apostelens bruk av avvisende uttrykksmåter (uten lov, uten gjerninger, av nåde). Uten nei til vrang lære, åpner man for et annet evangelium som ikke fins (Gal 1:8).

Eksemplene fra Konkordieboken viser til «hovedstykket» Jesu person og verk alltid innordnet den tydning han har gitt med sin utleggelse av Det gamle testamentes skrifter.

NOEN EKSEMPLER FRA MARTIN LUTHER

Jeg følger opp med eksempler fra min samling Luther-sitater til katekismebruk (digitalt tilgjengelig på FBB's ressurssider under vignetten «katekisme»):

Fra en preken over Joh 15:5-15 (14.5.1525).

«Det er rettferdiggjørelsens hovedstykke at jeg tror Kristus er gått til Faderen, selv om jeg ikke ser det. Deretter kommer et annet lys i hjertet, hvor dette blir forkynt og jeg tror. /.../ Dette er et kristenmenneskes rettferdighet: Jesus Kristus, som er død og oppstanden og sitter ved Guds høyre som Herren over alle ting. Der er vår rettferdighet.

Verden ser den nedenfra i vår egen gjerning, gir enhver hva hans er, men slikt gjelder ikke for Gud. For ham er bare én rettferdig - Kristus som er død og har gått til Faderen. Så er all min rettferdighet ingenting på jorden, men skjult i troen. Si derfor: Min rettferdighet sitter ved Guds høyre, for Kristus er min egen, han som døde. Der er min trøst. Jeg har ingen annen gjerning, ingen annen fromhet. Kun ved denne Kristus er jeg rettferdig /.../ Altså blir ikke en kristen født ved gjerninger, men ved prekenen – kun ved å høre, for kraften er Den Hellige Ånd.»

Fra Store Galaterbrevskommentar. Gal 3:2.

De som innehar bispeembetene (den tids kirkefyrster) ville presse de evangeliske til den innrømmelse «at vi ikke blir rettferdiggjort ved troen alene, men ved den tro som er formet av kjærligheten. Men imot dem setter vi boken om Apostlenes gjerninger. Måtte de lese den og begrunne de ting som der fortelles. Da skulle de finne at hovedinnholdet og den samlede linje i denne bok er nettopp den setning, at vi blir rettferdiggjort kun ved troen på Kristus uten gjerninger, at Den Hellige Ånd gis utelukkende ved troens preken – ved evangeliets ord, og ikke ved lovens ord eller dens verk.»

Rom 5:15. Epistelpreken, Andre Påskedag (28.3.1524).

«Dette er hovedstykket: Skal man forkynde at Kristus måtte lide, må følgen være at alt som har noen glans for verden, ingenting er. Gud omgås ikke med ord, men med gjerninger. Ved ham må du komme til herlighet og alt ditt gå under. /.../ Ved gaven, dvs med Den Hellige Ånd, er lovens oppfyllelse begynt i den kristne, men ved nåden er den oppfylt, nemlig med syndenes forlatelse.»

Fra en preken over Joh 10:12-42. (5.5.1538).

«- når du kommer til Kristus, som ren, hellig og uskyldig er, da kan du si: Selv om jeg ikke har holdt budene, så har Kristus oppfylt dem. Men hva angår det deg, sier djevelen, at Kristus er hellig. Vel, det angår meg fordi han ikke døde for seg selv, men for meg, for han gav sitt liv for sauene og sier: Jeg gjenoppstår for sauene. /.../

Hovedlæren må bestå, for den er Den hellige kirkes preken. Derfor må den bestå inntil verdens ende, om det så var bare spotterne ved korset som forkynte den. Og de som forkynder den, de er de sanne apostler og biskoper fordi de forkynder den Herre Kristus, slik Herren sier til apostelen: «Det er ikke dere som taler, men det er deres Faders Ånd som taler i dere.» (Mt 10:20.) Og atter: - «Jeg vil i samme stund gi dere hva dere skal tale.» (v 19b). Munnene er vel deres, men jeg vil lage det slik at den er min munn, og jeg vil gi dere en slik visdom, at hverken ulven eller andre motstandere kan stå imot. For alt som ikke har dette ene til innhold – at Kristus døde for oss, det er forgyves og hjelper ikke til salighet.»

Fra en epistelpr 2 Juledag. (Tit 3:4-7)

”Dåpen rens og frelser mennesket helt og på en gang, så ingenting trengs mer til troens hovedstykke og vår frelses arv enn troen på denne nåde. Dette gjorde dåpen for at vi alltid må bli frelst av ren nåde, uten gjerning og fortjeneste, og for at det til evig tid må fins en ren kjærlighet i oss, med lov, takk og ære for en slik Guds barmhjertighet, uten det minste behag i vår egen evne eller med-virkning. Gud frelste oss ”ikke på grunn av rettferdighetsgjerninger som vi had-de gjort, men etter sin barmhjertighet” (Tit 3:5a). /.../ Han overfører saken helt til den nye fødsels bad – fornyelsen, Den Hellige Ånd, Kristus og hans nåde. /.../

La derfor alle, både verdslige og åndelige representanter skinne som best de kan, la messereprester, munk og nonner skinne, la alle rettskafne menn og kvinner glimre med ærbart liv så mye de kan, ja, la dem til og med oppvekke døde – er ikke troen på Kristus der, så er det en ren nullitet. /.../ Derfor: Pass deg for ul-vene i saueham, og lær deg å holde fast ved Kristus i en tro som er rett og fri.”

Fra en preken over 1 Kor 11:23-25. (6.4.1534)

Hovedsaken i Herrens Nattverd er ikke vår lovprisning. Kristus «kan si: Jeg trenger ikke din lovprisning. Jeg kan godt unnvære den. Jeg er den samme en-ten du lovpriser meg eller ikke. Jeg er Guds Sønn.» – Han forblir den samme, hverken bedre eller dårligere med min lovprisning. Men vi befinner oss i nød. Derfor innstiftet han nattverden oss til gode.»

METAFOREN «KJERNE» ANVENDT PÅ EVANGELIET

En metafor er et språklig bilde som fremhever likhet mellom to ulike ting ved å si at det ene er det andre. Billedbruken består av tre elementer: (1) Emnet eller det som sammenlignes med noe annet. (2) Bildet eller det som emnet blir sammenlignet med. (3) Likhetspunktet eller det som emnet og bildet har felles. Metaforen trer istedenfor det emnet som skal beskrives, og er følgelig noe annet enn en sammenligning ved hjelp av ordene «som» eller «lik» (simile).

Det er sagt om bildende kunst at «et bilde lyver mer enn tusen ord». En kjerne får vi tak i ved enten å knuse skallet eller fjerne fruktkjøttet. Anvendt på det bi-belske evangelium, trer metaforen istedenfor den bibelske lærehelhet og frem-tvinger følgende spørsmål: Hva må rangeres som mindre viktig, uviktig eller vrakes for å få tak i det «opprinnelige» evangelium i Bibelen og bekjennelses-skriftene? Med hvilken myndighet eller kvalifikasjon sorterer man, og hvilke interesser skal denne sortering tjene? Et eksempel:

«Den Jesus evangeliene forteller om er ett med Herren i Det gamle testamente. Han er Guds ansikt for oss, og gjennom ham viser Gud seg for oss som den som møter oss med ubetinget nåde og kjærlighet. Han som er himmelens og jordens Skaper, ser hver enkelt av oss og vil oss vel.»

Eksemplet minner om billig nåde – den største villfarelse i vår tid, og om det solidaritetsevangelium som gjennom prof. Jakob Jervell (d 2014) gjennomsyrrer folkekirken. Kontrasten til ovenstående sitater fra Konkordieboken og Luther aktualiserer prekenembets gudgitte oppdrag og fullmakter. Kjerne-metaforen danner premisset for den åpne sam-

tale og psykososiale dynamikk i retning ønsket konklusjon. Fenomenet kalles metaforisk manipulasjon.

KONKLUSJON

Åpenbaringsordets Gud har ikke utlevert evangeliet til våre forventnings- og forståelseshorisonter, men gjort evangeliet tilgjengelig for menneskene i en bevitnet frelseshistorie, slik den står skrevet. Dens tolkningssirkel er Guds løfter og deres oppfyllelse i den bevitnede historie om Jesu persons hemmelighet, lidelse, død og legemlige oppstandelse.

Ingen kan fatte denne tolkning av egen fornuft. En lidende Messias var ubegripelig for Peter den gang ved Cæsarea Filippi, og senere i øversteprestens forgård. Men da den oppstandne Kristus forbarmet seg over ham og gjeninnsatte ham i apostelembetet, da ble Jesus-bildet endeventd med kunnskapen om «vår Guds og Frelsesers Jesu Kristi rettferdighet», 2 Pet 2:1. Utrustet med Helligåndens gaver på Pinedagen, formidlet Peter korsets visdom med livet som innsats.

Guds profeter i den gamle pakt profeterte «om Kristi lidelser og herligheten deretter», og tjente oss med den rettferdighet som evangeliet åpenbarer i Guds Sønns lidende lydighet, 1 Pet 1:10-12 (jf Joh 17:3, Rom 1:2-5, 1 Kor 2:2, Jud 1:3). I denne sammenheng står kristentrosens hovedsak, først stadfestet med Guds vitnesbyrd, som reiste Jesus opp fra de døde, og senere med skriftbevis på apostolisk vis. En hel Bibel bevitner hovedsaken: syndenes forlatelse kun på grunn av gudmenneskets lidende lydighet i alles sted. Konkordiebokens bekjennelser har kirkerettslig gyldighet i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre, og fra ham har prekenembetet sin myndighet, autoritet og kompetanse: – å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk, Lk 24:47. Ordren legitimerer menighetens virksomhet under alle forhold, for marsjordren står fast.

Bibeltroskap kjennes på troskapen mot det apostoliske ord. Den er ingen naturgitt dyd. Troskapen må tilkjempes under nådens himmel. Den oppstandne oppmuntrer: «Vær trofast inntil døden, så vil jeg gi deg livets krone», Åp 2:10b.

Vil vi fremstå som Bibel- og bekjennelsestro, må vi unngå å bruke kjerne-metaforen om den nytestamentlige tro, og i stedet tale på sakssvarende vis om «hovedstykket» i den bibelske lærehelhet.

23. FRIMODIG MED «GOD TEOLOGI»?

En del prester og lekfolk forklarer sin medvirkning i folkekirken med «god teologi». Den bibelske begrunnelse fins ikke. Hva er kriteriet på «god teologi»? Hvem bestemmer hva? Er det tale om en rangering av hensyn til egen bekvemmelighet på bekostning av det aller beste trofasthet mot det apostoliske ord?

Skal begrunnelsen være kristelig, må den være nytestamentlig og etterfølge apostelordets lære. Apostelordet er «kirkens skranke» mot den selvbestemte autoritet eller kompetanse om kristnes lære og liv. Overtredelse medfører tapt troverdighet uansett tid og sted. Årsaken er enkel: Vi mangler evnen til å skjelne mellom sann og falsk teologi. Utelukket er frimodighet begrunnet i «god teologi», for den kristne frimodighet har en annen begrunnelse og bestemte kjennetegn:

1. Kristen frimodighet består i den rett utlagte Bibel fra dens Herre

I Nytestamentet er det like fra begynnelsen alltid tale om en gudgitt lærehelhet. **Joh 7:16** – *Min lære er ikke min egen, men hans som har sendt meg.* «Den sunne lære» er apostelordets lære fra ham (2 Tim 4:3, Tit 1:9, 2:1), også kalt «den gode lærdoms ord» (1 Tim 4:6), eller «det troverdige ord i samsvar med læren» (Tit 1:9). Kriteriet er Gud selv, for ingen er god uten Gud. Alternativet er «en annen lære» (1 Tim 1:3), uten troverdighet i Guds kirke og ødeleggende for enhver menighet (Joh 8:44).

Kirkens eneste lærer er den oppstandne Jesus ved Faderens nådeside. Han underviser oss gjennom apostelordets lære fra ham. En «god» prest formidler ikke «god teologi», men apostelordets lære fra kirkens Herre, ubeskåret og uten tilsetninger. Han er en Jesu delegat og Guds gave til menigheten. **Lk 10:16** – *Den som hører dere, hører meg.* På dette vilkår er Herren kirkens Lærer og eneste årsak til kristnes frimodighet for Gud og mennesker (Joh 14:23, Ef 2:20 osv).

2. Den kristne frimodighet er utilslørt og likefrem

Forbildet fremfor noen er en bevitnet Jesus-historie om hans offentlige virksomhet. Selv om Jesus visste utgangen på sin lidende lydighet, talte han *åpent* om sin persons hemmelighet og om sin lidelse, død og oppstandelse på den tredje dag (Joh 7:26, Mt 16:21). Denne *likefremme* frimodighet kunne alle bekrefte som hadde vært vitner til hans virksomhet (Joh 7:14, 18:20 osv). Like utilslørt talte han om livet under syndefallets kår, **Joh 11:14** - *Lasarus er død.*

Det er særlig evangelisten Johannes som betoner *Jesu frimodighet* i et utfyllende forhold til de andre evangelistene. I skarp kontrast til Jesu frimodighet står disiplenes feighet (Joh 7:8, 13, 11:54 osv). Av frykt for jødene, valgte de bekvemme løsninger. Et par generasjoner senere bekreftet Jesus i syv sendebrev at han er etterfølgerens fremste forbilde gjennom endetidens trengsler (Åp 2-3).

Lærerik er hendelsen ved Cæsarea Filippi (Mt 16). Først avla Peter en frimodig Kristus-bekjennelse på vegne av de tolv (v 16f). Deretter talte Jesus like åpent og frimodig om den lidelse, død og oppstandelse som ventet ham i Jerusalem. Utsendt av Faderen, «måtte» han oppfylle det som var skrevet om ham hos Moses og Profetene (v 21f). Straks lød den sata-

niske refs i Peters munn, men strengt avvist med Jesu ord. Like fra begynnelsen var kompromisset utelukket i forholdet sann og falsk teologi.

Jesus distanserte seg fra jødernes politiske Messias-forventninger. Han gikk åpent frem og omtalte seg som «Menneskesønnen» i Daniels bok (Mt 7:6, 18:27 osv). Med undergjerninger i Faderens navn stadfestet Jesus sin persons hemmelighet. Med lignelser underviste han disiplene om seg selv og sitt verk, og utla innholdet for dem (Joh 10:6). Dagen nærmet seg da han skulle undervise kirken med apostelordets lære, gitt videre fra ham. På dette vilkår er Helligånden virksom og leder mennesker til samfunn med den levende Gud. Med Jesus som forbilde holder døpte mennesker alle hans befalinger til kirken. Hvor det skjer uten påtvungne forbehold, der er den Oppstandne til stede i den forsamlede menighet. Virksom med sitt ord sammenfører han og sammenholder den Ene Hellige Kirke på den gudgitte læregrunn (Ef 4).

3. Den kristne frimodighet er fryktløs

Peter gikk rett på sak i sin tale på Pinsedagen: David er både død og begravet (Apg 2:29). Det fins ikke noe håp å hente der. Da Peter og Johannes stod tiltalt for Det høye råd, unngikk de å legitimere sin virksomhet med fornuftige argumenter. **Apg 4:20** – *vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt.*

Begrunnelsen var den oppstandne Jesus, som ved flere anledninger hadde undervist disiplene og gitt apostlene sine befalinger til dem og deres etterfølgere i prekenembetet. En gang var de samlet over fem hundre, fortalte apostelen Paulus. Annerledes møter han oss i ettertid. Vi møter ham indirekte gjennom de handlinger han innstiftet i begynnelsen. Forvaltet i den forsamlede menighet slik han befalte, har han gitt oss all grunn til å fremstå som fryktløse kristne.

I Efesus-synagogen talte jøden Apollos fritt og åpent om Jesus, men kunnskapen var så som så. Priskilla og Akvilas gav ham grundigere kjennskap til «Guds vei», og snart kunne Apollos i åpen diskusjon med jødene «bevise fra Skriftene at Jesus var Messias» (Apg 18:26ff). Kan vi? I Efesus møtte Paulus disipler av Døperen Johannes. Paulus gikk åpent frem, underviste dem om dåpen i Herren Jesu navn, og de lot seg døpe.

I Efesus-synagogen talte Paulus med frimodighet i tre måneder, inntil noen snakket nedsettende om «veien» mens andre hørte på. Da praktiserte Paulus «Jesu regel» og ristet støvet av sine føtter (Mt 10:14, Mk 6:11, Lk 9:5, 10:11). Han skilte lag med dem og holdt samlinger i et annet hus (Apg 19:1-10). Samme regel gjelder kristne i nåtid (Jos 24:15, Rom 16:17f, Gal 1:8f, osv).

I Lystra ble Paulus steinet nesten til døde, men han reiste seg opp og fortsatte sin virksomhet i Derbe. Deretter vendte Paulus og Barnabas tilbake til Lystra, Ikonium og Antiokia. Paulus forklarte: Det er gjennom mange sorger vi må gå inn i Guds rike (Apg 14:19-22). Under sitt toårige fangenskap i Rom forkynte Paulus Guds rike og «lærte frimodig om Herren Jesus Kristus» uten at noen hindret ham (Apg 28:31). Med samme fryktløse frimodighet talte Paulus til kong Agrippa (26:26).

Eksemplene taler for seg. Ikke den tilsiktede virkning, men etterfølgelsen kjennetegner Guds folk i Lammets spor (Åp 14:4 osv). Etterfølgelsen synliggjør veiskillet, så også i nåtid.

Vi merker oss i denne sammenheng den nytestamentlige bruk av preposisjonen «i», brukt om prekenembetets gjerning «i Gud». Preposisjonen angir kilden til den fryktløse frimodighet. Derfor ba Paulus Efesus-menighetens forbønn at de rette ord måtte bli gitt ham, en Herrens apostel (Ef 6:19f, jf 1 Kor 15:1-3). Fryktløshet kjennetegnet Paulus like fra begynnelsen, da han ved første anledning kunngjorde evangeliet for jødene i Damaskus, og likeså senere i sin apostelgjerning under motstand, i lidelser og i livsfare (Apg 9:27f, 1 Tess 2:2 osv). Karakteristisk er den infinitiv-bruk som forsterker hensikten med Kristus som gave - å vinne frimodighet i etterfølgelsen. Da setter vi all vår lit til ham som «er den usynlige Gudens avbilde», virksom med sin Ånd i etterfølgernes liv (Kol 2:15, jf Joh 14:9, 2 Kor 4:4 osv). Da aner vi konturene av Kristus-bilder til oppmuntring for etterfølgere i nåtid. Dette er meningen med minnedagene i en evangelisk-luthersk kirkeårskalender. Den er en Kristus-kalender.

4. Kristen frimodighet gir seg til kjenne i omgang med mennesker

Den frimodighet som Peter og Johannes la for dagen, forbauset mange. De var jo ulærde lekmenn (Apg 4:13). Det er en Guds gave å forkynne hans ord med frimodighet, tross motsigelser og vanskeligheter (Apg 2:29,4:29. Jf Paulus under fangenskapet i Rom, 28:31). Denne frimodighet i trengsler blir andre til trøst og oppmuntring (2 Kor 7:4, Fil 3:20).

Vi er ikke i stand til å tenke ut noe, som om budskapet er grunnet på visdom av eget eller andres bryst (1 Kor 2:4f). Den mann som i Guds kirkeorden er betrodd prekenembetets oppdrag, skal utøve «Åndens embete» eller «rettferdighetens embete», som er kilden til frimodige tjenere (2 Kor 3:4-12, jf Rom 1:f, 16f). Med den hengivne tilbakemelding til kirken Herre fremtrer apostolatets kirke.

Noen annen hensikt har ikke konfesjonell eller bekjennelsestro lutherdom. Vi er den gamle kirke i den skriftbundne læretradisjon fra aposteltiden. Skriftbundne og samtidig frie i kraft av den uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære fra Bibelens Herre. Noen annen gyldighet eller rettskraft har ikke Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden.

5. Kristen frimodighet venter Kristus som frelser på Dommens dag

Gud er en forsonet Gud. Med Kristus til gave, er Lovens oppfyller virksom ved troen (1 Joh 3:18-21). Vi har frimodighet på Dommens dag (4:17).

Heb 3:6 – Vi er Kristi hus, så sant vi holder fast ved håpets frimodighet og ros like til enden (jf Mt 25:13, Ef 2:21f osv).

Ved Jesus Kristus har vi adgang til Faderen i Den Hellige Ånd (Ef 2:18, 3:12, 2 Pet 1:11). Vi trer fram som Guds kjære barn, påkaller og ber. Når vi ber om noe som er etter Guds vilje, hører han oss (Ef 5:14). Til sist venter nådelønnen i Guds fullendte rike (Mt 5:11f, Heb 10:35).

Heb 4:14 – Da vi nå har en så stor øversteprest som har gått gjennom himlene, Jesus, Guds Sønn, så la oss holde fast ved bekjennelsen (jf 10:19-21, 35). Den frimodige bekjennelse er aldri en erklæring om enighet på tilstrekkelig grunnlag, men bekjennelse i nytestamentlig mening (homologi). En bekjenner holder fast ved apostelordets lære fra Skriftens Herre og stadfester den på apostolisk vis. Det er hva Konkordiebokens

bekjennelser gjør. De er ikke tids- og kulturbetingede vitnesbyrd om den tids kristendom. Deres økumeniske gyldighet består i det Guds ord de bevitner på apostolisk vis. Ordet som ble menneske i Jesus Kristus er «dørens teologi». Han fører oss inn i den rett utlagte Bibel og lar oss finne føde til evig liv i ham (Joh 10:9, 14:6). Meningen med læren fra ham har ett mål i sikte: For at Kristus må bli prisert med all frimodighet i våre legemer. Da har den diakon som har tjent vel, stor frimodighet i troen på Jesus Kristus (1 Tim 3:13, jf Mt 25:21).

Til slutt: Frimodighet og skam utelukker hverandre i de troendes liv

Apostelen skrev under sitt fangenskap:

Fil 1:20f – jeg har det håp og den forventning at jeg ikke i noen ting skal bli stående med skam, /.../ For meg er livet Kristus og døden en vinning (jf Gal 2:19ff).

Skammen er det «gjeldsbrev» som gikk oss imot, men som Kristus tok bort på korset (Kol 2:14f, jf Fil 3:7-10). Det skjedde i full offentlighet, «slik Skriftene har sagt». Like utilslørt er «Guds vitnesbyrd», som reiste Jesus opp fra de døde. Da stadfestet Gud på endegyldig vis Jesu undervisning i Skriftene om sin person og sin forsoning med verden i Jesu offerdød. Uten den Oppstandne intet apostolat, intet prekenembete med gudgitt løse- og bindemakt, ingen kristen dåp, ingen Herrens Nattverd, ingen samling om Ord og Sakrament. Den oppstandne Jesus er årsaken «til troens lydighet blant alle hedninger for hans navns skyld» (Rom 1:4-6).

Følgelig advarer Herrens apostel mot «visdomslære og tomt bedrag, begrunnet i menneskers tradisjoner». De vitner om antikristens virksomhet gjennom åndsåpenbaringer og falske apostler (2 Tess 2:1f, Mk 13:3-27, osv). Deres kirkefellesskap består ikke i troens lydighet, men i kraft av reservasjoner mot apostelordets lære. Medvirkning avler frykten for å bli forført i menneskers kamp om interessekontroll, og til sist bli vist bort med skam (1 Joh 2:28).

I Guds kjærlighet fins ikke frykt, for Ånden gleder seg med sannheten (1 Kor 13:6). Den bekjennende kirke har ikke sin frimodighet i «god teologi», men i apostelordets lære fra ham som er «Trofast og Sannferdig», Åp 19:11.

24. ADIÁFORON - INGEN LIKEGYLDIG SAK

Antikkens stoikere tenkte seg et moralens ingenmannsland hvor ingenting synes godt eller ondt, rett eller galt. Her er alt like gyldig, og derfor likegyldig.

Latinens «indifferentia» (engelsk: indifferent) innbyr til begrepsglidning fra «mellomting» til «likegyldige» saker el handlinger (res et actus indifferentes).

Den greske ordbruken er flertydig: Adiaforéo = er likegyldig; adiaforía = likegyldighet; adiaforos/-on = ikke forskjellig. Uten negasjonen à-, handler diaforá om forskjellighet når én ting er forskjellig fra en annen. Adjektivet diáforos/-on har tre betydninger - 1) forskjellig, 2) uenig, 3) viktig, nyttig.

Pietismens forsøk på kasuistikk-moral om synd eller ikke synd forutsetter to ting: Synd er en fare som truer utenfra, og «gjenfødte» kristne evner å unngå den. Radikalpietister opptrer som om de er nådemidler, seg selv nok.

Problemstillingen

Saken gjelder den liturgiske orden, skikk og bruk uten hjemmel i apostoliske påbud. Martin Luther tok gjerne vare på sakssvarende skikker fra den gamle kirke, f eks korstegnet, elevasjonen, klokkeringing, sakrament-fremvisning (ostensio), sakrament-tilbedelse med kneling (O Guds Lam), osv. Det gjorde han av to grunner: Dels for å markere enhet med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon, dels for å anskueliggjøre kontrasten til vranglæren. I vår bekjennessituasjon bør evangelisk-lutherske menigheter bruke nevnte identitetsmarkeringer for å tydeliggjøre kontrasten til den frafalne lutherdom innhylllet i tilslørende ordbruk (eks Borgå-avtalen, Leuenberg-avtalen).

Til forskjell fra Luther, var andre imot alt som minnet om papisme. Uten forstand på det sakramentale kristenliv fra aposteltiden, vraket man liturgiske skatter i samme slengen. Under forberedelsene til konsilet i Mantua (som det ikke ble noe av) var flere på den evangeliske side åpen for enighet med Romerkirken, om paven ville tolerere det nytestamentlige evangelium. Andre ville vise imøtekommenhet ved å gjeninnføre «adiafora» uten at man var kommet til enighet om evangeliet. Denne problematikk kan spores tilbake til 200-tallet og følger kirkens historie.

Oversettelsen "*mellomting*" kan oppfattes på to måter: Enten overlatt til menneskers *skjønn* om hensikt og nytte, eller innordnet Guds kirkes rene kjennetegn i et *sakssvarende* forhold. Forholdet er ikke nærmere presisert hverken i CA 7 eller Apologien. Filip Melanchtons skjelning mellom kirkens «indre» og «ytre» ble lett oppfattet på stoisk vis, som om kirkens ordninger tilhører fornuftens område, med frihet for fyrstemakten til å fremme reformasjonen med påbud el forbud. Men kirkereformer gjelder mer enn «formene».

Motivene orden, fred, sømmelighet og disiplin er etisk legitime. Påbud derimot er uforenlig med *den evangeliske frihet* og lokalmenighetens posisjon som Guds kirkes *handlende* subjekt. Denne posisjon medfører *iverksettende* myndighet i gudstjenestelige reformsaker. Det siste moment har Melanchton ignorert da han førte CA i pennen. Det ville ha forkludret forholdet til pavenes fyrstebiskoper og utsiktene til enighet. Av samme grunn unngikk han forholdet kirkens *lære og rett*, alternativt bekjennelse og kirkerett.

Luther – den gang i varetekt på Wartburg, måtte forholde seg til Melanchtons forsiktige strategi. Brevvekslingen med Melanchton gir til kjenne spenningen mellom *bekjenneren* Luther og *humanisten* Melanchton på den kompromissøkende linje. Luther var i gang med studier i oldkirkens konsilrett og været kirkerettens fallitt i det politiske spill.

Melanchtons *øvrighetskirkelige* perspektiv på samfunnets orden, ro og tukt var realisert allerede fra slutten av 1520-årene i evangeliske fyrstedømmer i Danmark-Norge realisert i årene 1537/39. Læren om reformretten (ius reformandi) tilsa at man i mangel av evangeliske biskoper overlot reformretten til vedkommende konsistorium (jf Bugenhagens virksomhet som reformatur i nordtyske byer). Den ville bli tilbakeført når man fikk evangeliske biskoper, var tanken.

I *Augustana Variata* (1540) tilkjennega Melanchton sin tolkning av Kristi nattverdord, denne gang med sikte på enighet med de reformerte. Hans fremstøt overfor Romerkirken resulterte i *Augsburger Interim* februar 1548 og *Leipziger Interim* i desember samme år. Virkningen ble ødeleggende for den wittenbergske reformasjon i Sør-Tyskland.

Sett i ettertid, viste «filipismen» sin styrke i praktisk politikk. Når prester og lekfolk bryter med modernitetens kirker og finner sammen i gjenopprettede nådemiddelfellesskap, da er Luther-leseri og Konkordiebok en uuttømmelig kilde. Det er iallfall to grunner til det – Luthers *menighetsorienterte* grep om kirkens lære og rett, og *Konkordieformelens presiseringer* av CA. Avgjørende er begrunnelsen i apostelordets lære fra Skriftens Herre og kirkens Lærer. Kirkens reformatorer viser vei ikke med skjønn, men med troskap mot det apostoliske ord, lært av Herren. De var bekjennere i ordets nytestamentlige mening.

Filipismen

Ved hjelp av sin adiàfora-lære fant Melanchton med flere et *handlingsrom* for enighet på tilstrekkelig grunnlag til alles beste (*pragmatisme*). Strategien forutsetter to påstander:

(1) Kristne kan gjenopprette kirkefellesskap uten at man er kommet til enighet i læren (jf folkekirkenes økumeniske avtaler med kirker i den reformerte tradisjon).

(2) Kristne kan "med uskadd samvittighet" gjeninnføre "avskaffede seremonier som i seg selv er mellomting, og hverken påbudt eller forbudt av Gud" (FC SD 10:2).

Under disse forutsetninger ble den rettstradisjon innledet som i hovedsak overlot til fyrstens kirkestyre å sørge for de nødvendige endringer i kanonisk rett, og dermed innholdsbestemme konfesjonsforpliktelsen i kirkens praksis. Enn så lenge viste man respekt for kirkens bekjennelse. Eksempler er Kirkeritualet utgitt i 1685, Alterboken i 1688, og dertil Kingos Salmebok og Graduale i 1689. Norges Grunnlov 1814 viser i til Den uforandrede augsburgske konfesjon. Denne respekt ble for alvor uthulet med kirkerettens humanisering. Få oppfattet forholdet mellom kirkens gudgitte rett og dens utforming i kirkerettslige ordninger. "Kirkerett" ble forvekslet med statlig religionsjus. Alternativet ble reformbevegelsens arbeid for en kirkevirksomhet organisert i en råds- og møttestruktur «til topps». Man beredte grunnen for det indrekirkelige demokrati i en folkekirke under statlig kontroll.

Ovennevnte påstander (el teser) medførte den sammenblanding av åndelig og verdslig myndighet som munnet ut i enevoldskongens uinnskrenkede eller suverene myndighet – også over kirkens synoder og gudstjenestelige ordninger (Grl pgf 16). I respekt for kirkens be-

kjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden, beholdt de sin formelle status som kirkens bekjennelse, selv om de ikke var kirkefelleskapets trosbekjennelser. Slike lands- eller statskirker fremsto som *lutherske av formalitet*. Under oppløsningen av den konfesjonelle stat siden 1800-tallet, ble lære- og ordningstvister løst ved å rangere dem som «ikke kirkesplittende». Det er en tankeoperasjon typisk for filipistisk kirkerett. Under skinn av «praktisk teologi» blir kirken styrt med «praktisk fornuft» (jf I. Kant).

Den filipistiske posisjon i adiàfora-saker overlot til fyrstemakten å bestemme hva som er viktig, uviktig eller likegyldig i kirken. Luthers studier i oldkirkens økumeniske konsil munnet ut i synodalrettslige teser (publ 1539). De forklarer Luthers initiativ under den dansk-norske reformasjon. Luther og flere med ham ville en selvstendig kirke hvor synoder utformet kirkens rettspraksis i samsvar med kirkens bekjennelse og rett, og representert med en erkebiskop overfor fyrstemakten. Da er begrunnelsen prekenembetets kompetanse, autoritet og gyldighet, gitt fra kirkens begynnelse (Apg 15).

Luther ville sikre kirkens økonomi ved hjelp av domkapitlenes eiendommer. Luthers inn-trengende fremstøt overfor Christian 3. strandet av to grunner: En slunken statskasse og Bugenhagens øvrighetskirkelige perspektiv som han i praksis delte med Melanchton. Med stor konsekvens fremtrådte prestene som embetsmenn i Kongens territoriale *forvaltningskirke*.

I CA 7 hører *kirkens rene kjennetegn sammen med løse- og bindemaktens embete i de helliges forsamling* (CA 5, 14 og 28). Med en treffende formulering har Melanchton gjengitt Luthers (og Nytestamentets) lære om kirken (ekkesiologi). Men *skiller* man i det institusjonelle moment fra menighetens gudgitte bekjennelse og rett, skiller man hva Gud har sammenføyd under Kristi herredømme. Derfor måtte Luther tilføye tegnene «bønn og lovprisning», og «korset» (Om konciliene og kirken 1539).

Bli lærstvister avgjort med maktbruk (menneskelig rett), må begrunnelsen være *allmenntjen* (formålslogikk), og i ordningssaker må myndighetspersoner *rangere* den omtvistede ordning som en sak av underordnet betydning. Under skinn av evangelisk frihet påbyr man den ordning som best tjener fellesskapet som helhet. Med forskjønnende ordbruk tillegger man seg selv den kompetanse og autoritet som apostelordets lære har i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre (Apg 15). Med overtro på egne evner i læresaker vender man det døde øret til Jesu advarsel, *Mt 16:6 – Pass dere og ta dere i vare for surdeigen til farisèerne og saddusèerne*. La oss se nærmere på Konkordieformelens stillingtagen.

KONFLIKTENS GJENSTAND OG BESKRIVELSE

Hvorfor strides om «*seremonier og kirkelige skikker som verken er påbudt eller forbudt i Guds Ord*»? Hvorfor strides om slikt som med «*god hensikt er blitt innført i kirken for god orden og sømmelighets skyld eller for å bevare kristelig tukt*»? Konfliktbeskrivelsen er denne:

«Den ene part har ment at man i en forfølgelsestid og i en bekjennessituasjon, når fiendene av det hellige evangelium ikke er kommet til enighet med oss i læren, likevel med uskadd samvittighet igjen når motstanderne forlanger og krever det, kan innføre noen avskaffede seremonier som i seg selv er mellomting og verken er påbudt eller

forbudt av Gud; og at man på den måten kan komme til enighet med dem i slike ad-
åfora eller mellomting.

Den andre part har imidlertid hevdet at i en forfølgelsestid og i en bekjennelsestua-
sjon, og særlig når motstanderne forsøker enten ved makt eller tvang eller ved list å
undertrykke den re-ne lære og litt etter litt igjen få innsmuglet sin falske lære i vår kir-
ke, kan det heller ikke på noen måte skje med uskadd samvittighet og uten skade for
den guddommelige sannhet selv når det gjelder mellomtingene.» (FC SD 10:2-3)

Uenigheten gjelder forholdet mellom kirkens kjennetegn og «menneskelige» overleveringer,
skikker og seremonier fastsatt av mennesker. Den ene part *innskrenker* apostelordets lære
til fordel for skjønnsmessige betraktninger om orden, sømmelighet og disiplin. I strid med
nytestamentlig språkbruk, får bekjennelsen privatrettslig, regional og tidsbetinget karakter.

Med stor konsekvens følger kirkerettens humanisering innordnet «menneskelig» rett, enten
statens lovgivning eller folkestyret i en kirkeorganisert råds- og møtестruktur. I slike sam-
menhenger kan den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelser beholde sin status som felles-
skapets basis *de iure*. De er ikke lenger fellesskapets *tro*sbe-kjennelser, men uttrykk for kir-
kemedlemmenes *formelle* adgang til Herrens Nattverd, med rom for private reser-
vasjoner mot enhetens Herre over enhetens sakrament. (Jf 1 Kor 11:27-32)

Den annen part oppfatter kirkens kjennetegn og ordninger i et *omfattende* saksforhold, hvor
alt i kirken – også mellomtingene - bevitner «læren» eller «den guddommelige sannhet»
som *helhet*. På nytestamentlig vis holder man fast ved kristen frihet fra menneskebud, med
frihet til å utforme Guds ord og befalinger i *saksvarende* uttrykk. Kort sagt: Den ene part sik-
rer makthaverne handlingsrom i et etikkens ingenmannsland underlagt fornuften, mens den
annen part *bevitner «evangeliets sannhet» med ulike former i skriftbunden tradisjon*. (Se
nærmere min artikkel «Å bekjenne troen – hva er det?»)

Begge parter hevder å gå frem på rett vis «i en bekjennelsestiasjon» (in statu confessio-
nis). Hvorfor? Et svar handler om såkalte «åpne spørsmål». Uttrykket dekker den kjensgjer-
ning at apostelordets lære fra Skriftens Herre gir stykkevis (fragmentarisk) beskjed om læren
fra Gud. Uten bibelord om saken, står saken «åpen». Andre sikter med «åpne spørsmål» til
uavgjort-resultat når debatten stilner av. Siden årsaken beror på mennesker som tenker,
tolker og argumenterer ulikt, og dessuten på et flertydig «skriftmateriale», må *læremangfold*
følge kirken, og fellesskapets basis være *tilstrekkelig enighet i saker som er av overordnet*
betydning.

Hvordan man oppfatter «åpne spørsmål», beror på *det tolkende subekt*: På den ene side den
rett utlagte Skrift fra dens Herre gitt med likefremme og klare ord, på den annen side stand-
punkt hjemlet i problematiserende bortforklaringer. De mange «syn» på saken *tilslører* den
apostoliske skjelning mellom læreutsagn fra Skriftens Herre (*troens regel*) og kristenmennes-
kers frihet i et tjenende forhold til andre (*kjærlighetens regel*).

Forskjellen aktualiserer en rekke lærestykker - Skriftens klarhet, kirkens bekjennelse,
apostolatets kompetanse, autoritet og gyldighet, osv. Fins ikke bibelord om saken, står
spørsmålet åpent. Men dermed er det ikke gitt at *normen* mangler for den adferd som
sømmer seg for kristne.

SØMMELIGHETSTERMENE I APOSTOLISK SPRÅKBRUK

Under kvinneprest-debatten ble det nytestamentlige sømmelighetskrav brukt som argument for nyordningen. Sømmelighet ble oppfattet som et nøytralt ord, og nyordningen av mange oppfattet som et adiàforon. La oss se nærmere på den nytestamentlige ordbruk:

a) Det som kreves for å oppfylle et bestemt formål (prépo).

Heb 7:26 - *En slik øversteprest trengte vi, osv.* (NO 1930: "For en sådan ypperste-prest måtte vi og ha".) Det siktes til Guds inngripen for å innfri løftene i den gamle pakt.

Samme sakforhold gjelder "de helliges" lære og liv, 1 Tim 2:9f – *kvinnene skal ha en fin fremtreden; de skal ikke pynte seg utfordrende, men sømmelig, ikke med flotte frisyreer, gullsmykker, perler eller dyre klær. Deres pryde skal være gode gjerninger, slik det passer seg (prepèi) for kvinner som vil leve gudfryktig.* - Apostlenes etterfølgere i prekenembetet skal tale «i samsvar med» apostlenes læreoverlevering – «den sunne lære», Tit 2:1.

Med apostelens læreoverlevering følger normen for kristnes adferd. Ef 5:1-7 –

Ha Gud som forbilde, dere som er hans elskede barn. Lev i kjærlighet, slik som også Kristus elsket oss og gav seg selv for oss som en offergave, et velluktende offer for Gud. Hor, all slags urenheter og pengejag må det ikke engang være tale om hos dere, slikt sømmer seg ikke for kristne. Rått snakk, dumt prat og grove vittigheter er også upassende. Si heller takk til Gud! For dere skal vite at ingen som driver hor, lever i umoral eller er pengegrisk og altså dyrker en avgud, skal få del i Guds og Kristi rike. La ingen narre dere med tomme ord! For det er slikt som gjør at Guds vrede rammer de ulydige. Gjør ikke felles sak med dem!

Det fremgår av sammenhengen at formaningen er en *dåpformaning* med Kristus som eksempel (v 24ff). Årsak: Den troende består av to deler – det gamle og det nye menneske (4:17ff). Med Kristus som *gave*, blir kristne oppmuntret til å følge Kristi *eksempel* med takksigelse. Altså er kilden til det kristne ethos Sønnens lære fra Faderen, omsatt i Sønnens selvhengivende kjærlighet inntil døden på korset. Slik har han oppfylt Guds lov i alle deler og i alles sted. Med ham til gave, bevitner Den Hellige Ånd læren i deres liv som etterfølger Kristi ord og eksempel. Joh 14:23, Ef 5:27, 1 Kor 1:27ff.

Kravet til sømmelig adferd er innordnet livet som et takkoffer for den eneste sanne Gud, som har gitt seg til kjenne i Kristi selvhengivende kjærlighet (jf 1:15ff og tempel-perspektivet, 2:8ff). Derfor skal kristne fremstå som "Guds etterfølgere og hans elskede barn". De har lært å "forstå hva Herrens vilje er", 5:17, og kan bedømme hva som er "velbehagelig for Herren", v 10. (Jf Rom 12:1f. Til Jesu dåp, se Mt 3:15, Heb 2:10-13.) Kristi eksempel medbestemmer det kristne ethos.

Ved hjelp av apostlenes lære skal kristne kunne identifisere den vandel som er i samsvar med Guds gode skapervilje, og deretter bekjenne læren med livets vitnesbyrd - hver for seg, i menighetens gudstjeneste og i forholdet mann og kvinne (jf 5:1-7 til den enkelte, v 15-21 til menigheten, v 21-33 forholdet Kristus og kirken anvendt på mann og kvinne). Denne bevisstgjøring setter dåpens betydning inn i en omfattende sammenheng.

Dåpen er ingen privatsak. Den gjelder forholdet til Gud, mennesker og menighetens felles gudstjeneste. Kristus er i alle sammenhenger vårt eksempel i gode gjerninger som Gud har lagt foran oss (2:9f, jf Tibudsloven). Etterfølgelsen medfører kontraster til hedensk livsstil, særlig i forholdet til materielle goder og det annet kjønn, v 5. Tilpasninger til vantroens "tomme ord" vitner falskt om åpenbaringsordets Gud og nedkaller hans vrede.

Kirken holder fast ved Guds ord og kirkebud i lære og liv - ikke vilkårlig, men på saksvarende vis. Kristnes liv er ikke innordnet denne verdens visdom, men innordnet den treene Gud i en kristokratisk kirkestruktur (hode- el kefalé-struktur).

b) Det som er anstendig, respektabelt, vel ansett, verdig (evskjæmønås).

Kirkens fremtreden som Guds kirke under falllets kår skal bevitne Guds ulike kall til mann og kvinne. Denne fremtreden krever en kjønnsbestemt adferd som er kirken "verdig", 1 Kor 14:40 – *Men alt må gå sømmelig og ordentlig for seg!* (jf 12:23). Formaningen gjelder den adferd som er kristne menn og kvinner "verdig", v 40. I motsatt fall gir gudstjenesten rom for frigjøringsidéer som er kirken uverdig og en skam (aiskjros) for kristne kvinner, v 35 (jf 1 Tim 2:11f). Begrunnelsen er firfoldig:

- (1) Apostlenes lære, gitt videre til "alle de helliges menigheter", v 33f.
- (2) Guds lov, v 34b, "Guds ord", v 36, og "Herrens bud", v 37.
- (3) Apostolatet. Kvinner som opptre i det offentlige prekenembete, opptre som om Guds ord er utgått fra dem og underkjenner apostlenes kall og læreautoritet fra kirken Herre, v 36.
- (4) Kristi gjenkomst til dom. De blir ikke godtatt, v 38 (jf 15:1f, 8:2f. Joh 14:17, 23f, Rom 13:13, 1 Tess 4:12). Underforstått: Det sømmer seg for kristne kvinner å bevitne den skapergitte kjønns polaritet - kvinnen i sitt kall som hustru og mor (presisert i 1 Tim 2).

c) Det som er passende eller verdt en sak (aksios)

Apostelens lære fra Herren er troverdig og verdt å bli mottatt (1 Tim 1:15a, 4:9). Mottagelsen gir frukter som er omvendelsen verdig (Mt 3:8, Lk 3:8, Apg 26:20). **2 Tess 1:3** – *Vi må alltid takke Gud for dere, brødre. Det er bare hva rett er (axiòn), for troen vokser stadig hos dere, og den innbyrdes kjærlighet blir større hos hver og en av dere* (jf 1 Kor 16:4).

Brukt om *personer*: Arbeideren er verdt sin mat (Mt 10:10, Lk 10:7), eller verdt sin lønn (1 Tim 5:18b). Den som elsker sine egne mer enn Kristus, "er meg ikke verdig" (Mt 10:37, jf Heb 11:38a osv). Guds navn og lære normerer kristne slavers forhold til sin eier (1 Tim 6:1).

Brukt som *adjektiv*: Å vandre Gud verdig, som kaller oss til sitt rike og sin herlighet (1 Tess 2:12, jf 3 Joh 6, Kol 1:10 - Herren verdig). Da lever vi som det sømmer seg hellige (Rom 16:2 – om Føbe), og omgås hverandre på en måte som er evangeliet verdig (Fil 1:27, jf Ef 4:1 - kallet verdig).

d) Å være standhaftig, iherdig, urokkelig (evparedros).

1 Kor 7:35 – *Jeg sier dette til deres eget beste /.../ for at dere skal kunne leve sømmelig (evskjæmon) og holde dere trofast (evparedron) til Herren uten å bli trukket bort av noe* (jf Joh 14:23). Med troskap mot Kristi bud og med ham til forbilde, følger med nødvendighet det livets vitnesbyrd som sømmer seg for kristne.

e) Å være respektabel, ærbar, edel, oppriktig (semnos).

Menighetens prest (episkopos) må oppfylle følgende krav, 1 Tim 3:4 – *lede sitt eget hus på en god måte, så hans barn viser lydighet og respekt* (semnotætos). Et lignende krav stilles til en *diakon* (1 Tim 3:8, 11). Presten skal i sin ferd være et eksempel for menigheten, Tit 2:7 – *Vær selv et eksempel for dem i gode gjerninger! La læren være uforfalsket og båret fram med alvor* (semnôtæta). Tit 2:2 – *De eldre mennene skal være edruelige, opptre verdig (semnous) og viselig og være sunne både i tro, kjærlighet og tålmodig håp.* - Også disse formaningene oppmuntrer til adferd i et saksvarende forhold til den sunne lære, så livets vitnesbyrd vitner om Kristus.

HVA SØMMELIGHETSTERMENE LÆRER OSS

1. *Jesu Kristi person og verk er kilden til sømmelighet for kristne.* Prioritet har han som er Guds gave-rettferdighet til alle. Deretter følger formaningene til døpte om et liv med Jesus som eksempel i selvhengivende kjærlighet.

2. *Kristi eksempel krever saksvarende adferd, enhver i sitt kall.* Uttrykkene varierer, men bevitner Guds kjærlighetsbud, tydeliggjort og skjerpet i Kristi undervisning og selvhengivende kjærlighet. Saksvarende uttrykk med fører sammenfall og kontrast - *sammenfall* når menneskers sedvaner bevitner den gode Skaperen, og *kontrast* når sedvanen motsier Guds gode skapervilje. Kontraster bevitner Guds underfulle gjerninger i den forsamlede menighet. Alternativet er den usømmelige og troløse adferd, begrunnet i spekulativ uforstand og menneskers idèer om anstendighet og sømmelighet.

3. *Utelukket er den enkeltes godtykke.* Apostlenes formaninger gjør bruk av dyds- og lastekataloger i samtidskulturen, men setter dem inn i en ny sammenheng innordnet Guds eksempel i Jesu selvhengivende kjærlighet. Det er kristnes skyldighet å bekjenne Gud i Guds ordning for skaperverk og kirke (1 Joh 4:11).

4. *Utelukket er den kulturelle formålslogikk* med henvisning til nytte, behov og omstendighetenes krav. Den gode hensikt gjelder «formene», som om evangeliets innhold ikke vedkommer dem. Forestillingen om et handlingsrom for fornuften åpner for et kirkepolitisk handlingsrom, men praksis er ødeleggende for kirken ved å underkjenne apostelordets gudgitte kompetanse, autoritet og gyldighet. Tilbake står det falske vitnesbyrd om den gode Skaperen.

5. *Utelukket er forestillingen om den nøytrale, kulturelle sømmelighet,* og med den idèen om troens rettferdighet for Gud uavhengig av «formene». Denne uavhengighet innbyr til kortslutningen: Siden vi ikke påbyr noen å rettferdiggjøre seg for Gud med «de nye formene», kan vi av «helhetskirkelige» hensyn gjennomføre dem med påbud. Slik ble historien om lutherdommens konfesjonelle ødeleggelse historien om falsk lære innsmuglet «litt etter litt». Til sist var tiden moden for kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag», det vil si rom for reservasjoner mot apostelordets kompetanse, autoritet og gyldighet i kirken. Denne rommelighet gjaldt fortsatt motstridende lærdommer, men rangert som «fortsatt uenighet», men ikke splittende.

Problemet består: «Troens rettferdighet» er ingen idè eller forestilling, men gudmennesket Jesus Kristus i hans lidende lydighet, mottatt med Ord og Sakrament i en dennesidig historie.

Med ham til gave, er bindingen til menneskebud utelukket i menneskets gudsforhold (Mt 15:9). Troens lydighet følger Kristi eksempel med bønn om dømmekraft, Rom 12:2 - *i stand til å «dømme om hva som er Guds vilje, det gode, det som er til hans behag, det fullkomne»*. Denne dømmekraft har ikke menneskebud, men Guds ord og befaling for øye. I kirken handler alt om dåpen og troen under Kristi herredømme.

Den apostoliske læreformidling fra Skriftens Herre krever to ting: (1) Et ethos bestemt av *Kristi eksempel* i gode gjerninger, og (2) gudstjenestelige ordninger i et saksvarende forhold til *Kristi lære*. Med evangeliet og sakramentene er den Oppstandne til stede, virksom i «de helliges forsamling». Kirkens kjennetegn vitner om en ny virkelighet – et rike som ikke er av denne verden. Da hender det at den fremmede spør og søker svar, for hva er det ordningen anskueliggjør? Barnets spør: «Hva er det?»

LØSNINGEN

Den eldre Melancton drev sitt kompromiss-søkende diplomati i ly av Luthers vennskap. Luthers velmente forsvar for sin venn virket strid og forvirring. Motstrebende så han realitetene i øynene før sin død. Senere medvirket forholdet Luther og Melancton til lutherdommens oppløsning som konfesjonell enhet i tradisjonen fra den gamle kirke.

Etter Luthers død ble det nødvendig å konsolidere kirkens reformasjon. De fremste teologer i den wittenbergske reformasjon gikk i bresjen. I likhet med Luther var også de bekjennere i nytestamentlig mening. Med Konkordieformelen fra 1577 presiserte de den Den augsburgske konfesjon fra 1530. Det var nødvendig fordi den ble tatt til inntekt for bortforklarende tolkninger. Blant dem hørte spørsmålet om den rette bruk av kirkens kjennetegn i en bekjennelse situasjon (art 10). *Først deres standpunkt som anser mellomting «som forbudt av Gud»* (pkt 5)

- når man vil innføre «seremonier» (el liturgier) under skinn av mellomting, selv om de «i grunnen er imot Guds ord».
- når man for å unngå forfølgelse gir «skinn av at vår religion ikke skiller seg så mye fra den pavelige eller at denne ikke er oss sterkt imot».
- når bruken gir inntrykk av enighet med Romerkirken, eller underveis med avvik fra evangeliet, eller forespeiler en retur med endringer «litt etter litt» (jf f2 Kor 6:14, 17).
- når de hverken tjener «god orden, kristelig tukt eller evangelisk sømmelighet i kirken», men er «unyttige, narraktige skuespill» (pkt 7).

Rette ad i for er «seremonier som i og for seg ikke innebærer noen gudsdyrkelse» eller en del av den, til forskjell fra den gudsdyrkelse som består i «menneskebud» (Mt 15:9). Derfor har «Guds menighet på ethvert sted og til enhver tid /.../ rett, myndighet og makt til på ordentlig og sømmelig vis, uten lettsindighet og anstøt å forandre, minske eller øke seremonier slik som det til enhver tid anses mest nyttig, gagnlig og godt med hensyn til god orden, kristelig tukt, evangelisk sømmelig og kirkens oppbyggelse» (pkt 8-10). Det fins bare ett legitimt forbehold; hensynet til «de svake i troen» (Rom 14. Eksempler: Apg 16 og 21 og 1 Kor 9).

Men hva skal kristne gjøre i «en bekjennelsestid», når motstanderne ved hjelp av mellomting «søker å undertrykke det hellige evangelium»?

Da plikter alle kristne, men særlig de som er forstandere for Guds menighet, «fritt og offentlig å bekjenne i ord og handling læren og det som hører til hele religionen». Da skal de ikke vike eller tåle at mellomting blir påtvunget dem og den rette gudsyndyrkelse svekket og «avgudsyndyrkelsen innført eller befestet». (Gal 5:1, 2:4f, 1 Kor 7:18, Apg 16:3, Rom 14:6, Kol 2:16, Gal 2:11ff. (Pkt 10-13) Det er to saker denne *kristenplikt* skal verne om:

For det første og fremfor alt *hovedartikkelen* i vår kristne tro», slik som apostelen vitner: «for at evangeliets sannhet skulle bevares» (Gal 2:5).» Med påbud og tvang blir «denne sannhet fordunklet eller forvendt /.../ for å bekrefte falsk lære, overtro og avgudsyndyrkelse og for å undertrykke den rene lære og den kristne frihet, eller de (mellomtingene) blir misbrukt til dette...» (Pkt 14)

For det andre «*den kristne frihet*». Den Hellige Ånd har gjennom apostlenes munn befalt kirken å bevare denne frihet. Blir kirken påtvunget menneskebud «som noe nødvendig som det er urett og synd å la være, er veien for avgudsyndyrkelsen allerede beredt. Tallet på menneskebud vil ved dette etter hvert øke, og de vil ikke bare bli satt på lik linje med Guds bud /.../ men endog over dem. Slik blir avgudsyndyrkerne bekreftet i sin avgudsyndyrkelse ved slik ettergivenhet og overenskomst i ytre ting når man ikke først er kommet til kristen enighet om læren, mens de sant troende derimot blir bedrøvet, tar anstøt og blir svekket i sin tro. Begge disse ting er enhver kristen pliktig å unngå for sin sjels frelse og salighets skyld...» (Mt 18:6f, 10:32) (Pkt 15-16)

Konkordieformelens løsning tok stilling til den adiàfora-strid som oppstod, da Melancton og flere av Wittenberg-teologene ga etter for Romerkirkens krav og sluttet seg til Leipzig Interim (1548). Løsningen bruker benevnelsen «*bekjennelsestid*» istedenfor «*bekjennelsestid*», men støtter i hovedsak motparten, anført av *Mattias Flacius* (1520-75). Flacius ble fra 1544 utnevnt til professor i hebraisk ved universitetet i Wittenberg, hvor han opptrådte som kraftfull antihumanist. Han ble tvunget av Melancton til å forlate Wittenberg på grunn av sin skarpe kritikk av Interimene i Augsburg og Leipzig.

Konkordieformelens artikkel 10 holder uttrykkelig fast ved Luthers *Schmalkaldiske artikler av 1537* (SA C 12:1 og 10:1f), og likeså deres anhang - *Traktaten om pavens makt og overhøyhet*. I traktaten gir Melancton en saklig fremstilling av luthersk lære, tross sin reservasjon angående pavens overhøyhet. Konkordieformelens fedre har nok også benyttet *Flacius' bok fra 1550 «Om sanne og falske mellomting...»*

Med hensyn til sømmelighetskravet, merker vi oss den *kontekstuelle* tolkning. Den liturgiske adferd som ikke er noen gudsyndyrkelse i seg selv, *kan bli det*. Avgjørende er *motiveringen*. Selv om mellomting ikke er uttrykkelig forbudt i Guds ord, skal man anse dem for det, når bruken tilslører eller bagatelliserer motsetningen til vrang lære, og når de er helt uten bibelsk begrunnelse og kun for «narraktige skuespill» å regne. Løsningen ivaretar på nytestamentlig vis *lokalmenighetens* posisjon som Guds kirkes handlende subjekt. Den har iverksettende myndighet i ordningsaker, og der bør undervisningen foregå om mellomting og kjærlighetens regel.

I samsvar med bekjennelse i nytestamentlig mening, gis *ikke rom for kompromiss eller ettergivenhet i en «bekjennelsestid»*. Da har hensynet til «evangeliets sannhet» og «den kristne frihet» høyeste prioritet. Kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag» var for reformasjonsfed-

rene – i likhet med apostlene – uforenlig med prekenembetets oppdrag og fullmakter. Kristi ord må styre tanken med apostelordets lære. Kristus er Læreren, virksom i den forsamlede menighet.

Konkordieformelens lærestandpunkt var involvert i en politisk *kamp om interessekontroll* – på den ene side pavens fyrstebiskoper, på den annen side evangeliske fyrster. Løsningen forutsetter en synodal kirkeordning, hvor prekenembetets utøvere bekjenner apostelordets lære fra Kristus og utøver kirkens rett som hans delegater. Luther og andre har sett for seg evangeliske biskoper og helst en erkebiskop som fyrstemakten kunne forholde seg til og samarbeide med.

Artikkelens henvisning til *menighetens rett «etter omstendighetenes behov»* (pkt 8) forutsetter at fyrstemakten ga handlefrihet i samsvar med toregimentlæren. Som nevnt tidligere, strandet det synodalrettslige fremstøt under kirkens reformasjon i Danmark-Norge, vesentlig fordi fyrstemakten var nesten fallitt. *Kontrasten til kirkens reformasjon i Sverige-Finland* er slående, til eksempel liturgistriden under Johan 3. – da *Abraham Andreae Angermannus* i ord og handling forsvarte den nytestamentlige tro i en bekjennelsessituasjon, og likeledes *Uppsala-møtet i 1593*, da Konkordieformelens innflytelse var merkbar.

Under arbeidet med *Kirkeordinansen* for Danmark/Norge, var spørsmål om viktige eller uviktige saker et forhandlingsspørsmål. Kongen fikk kontrollen med geistlige utnevnelser og kirkens økonomi. Kontrollen fremmet kirkens reformasjon «ovenfra» i Norge gjennomført med «Lempe och Føie», for øvrig i samsvar med Luthers pedagogiske fremgangsmåte i Sachsen. Modererende virkning fikk *de danske bispesynoder* gjennom kirkerettslige vedtak. Kongens innstilling og engasjement for den wittenbergske reformasjon påvirket den kirkelige virksomhet. Dette motiv lå til grunn for *embetsutnevnelserne* i tiden før eneveldet fra 1660.

Sett i et historisk perspektiv, inngår Konkordieformelen i en allmenn tendens til «konfesjonalisering». Frontene ble tydelige. Men sett i det nytestamentlige læreperspektiv, var det nødvendig å *konsolidere kirkens reformasjon på nytestamentlig grunn* under avvisning av vrang lære. Da hører Konkordieformelen hjemme i kampen for Kristi kirkes fremtreden som apostolatets kirke like fra begynnelsen (Apg 2:42).

Ved inngangen til 1700-tallet var situasjonen en annen. Fra da av var ikke kirkene av Den augsburgske konfesjon en bekjennelseskirkelig enhet. Motkreftene ble for sterke – filipistisk kirkepolitikk, reformert innflytelse og pietismens frelsesskjema, foruten opplysningstidens menneskesyn og virkelighetstolkning.

Kirkens fremtreden som rene-kjennetegn-kirke forutsetter bekjennere i nytestamentlig mening - både prester og lekfolk. I en bekjennelsessituasjon har adiàfora-artikkelens begrunnelse og anliggende den største betydning i det menighetsbyggende arbeid. Vi feker ikke i et kirkerettslig vakuum. Andre har arbeidet før oss.

Illustrasjon: «Liturgistriden» og «liturgisaken» (1977-87)

Konkordieformelens konfliktbeskrivelse treffer godt Den norske kirkes høymessereform fra 1. s i advent 1977. Bispemøtet mars samme år la til grunn den *omfattende* tolkning av Grunnlovens paragraf 16, da biskopene besørget reformen gjennomført med kongelig påbud. De så bort fra Kirkelovens bestemmelse fra 1920, om menighetsmøtets iverksettende

myndighet (pgf 32b). Loven forutsatte den *innskrenkende* grunnlovstolkning. I klartekst: Av *helhetskirkelige* hensyn benyttet biskopene en fremgangsmåte hjemlet i gudsfornektende (positivistisk) rettsteori om kongemaktens suverene myndighet over kirkens gudstjenestere-former.

Departementets kirkejurister vegret seg først, men ga etter for biskopelig press. Fremgangsmåten aktualiserte det uavklarte forhold mellom Kirkeregjeringens utøvende myndighet og Stortingets lovgivende myndighet (Kirkeordningsloven pgf 32b). Denne problemstilling var saksøkernes eneste mulighet til å vinne fram. Dermed ble liturgisakens gang for Oslo Byrett og Høyesterett ingen sak om menighetsretten i Den norske kirke, men en *statsrettslig* sak om myndighetsfordelingen mellom statsmaktene Regjering og Storting, for første gang prøvd for norske domstoler.

Det var opposisjonen påstand med henvisning til Confessio Augustana, at kirkens bekjennelse utelukker påbud i slike saker. Konkordieformelens artikkel om «mellomtingene» presiserer den nytestamentlige begrunnelse. Videre hevdet opposisjonen med henvisning til sammenlignende undersøkelser (bl a prof Sverre Aalen), at menighetene ble påtvunget "svekkelser" i læren, især læren om menneskets syndeforderv og Helligåndens suverene gjerning i frelestilegnelsen.

Et par nyformuleringer Herrens Bønn og syndsbejennelsen ble anført som uttrykk for en tendens i reformen: Den ene var byde- og passivformene «la ditt navn holdes hellig» - istedenfor «helliget vorde ditt navn», nær grunntekstens lovprisende ønskeform. Den andre var syndsbejennelsens formulering "lysten til det onde" – som om synden er en fare som truer mennesket utenfra, istedenfor «den onde lyst i mitt hjerte» som uttrykker arvesyndens motstand mot åpenbaringsordets Gud (CA 2).

Samlet sett var *læren om troens rettferdighet og frifinnelsens årsak hos Gud uklar*, og dermed forholdet mellom frifinnelse og fornyelse (rettferdiggjørelse og helliggjørelse). Var reformen en styrt tilpasning til reformert kristendom? *Mistanken om en skjult agenda* var begrunnet i «Prøveliturgien» og Leuenberg-konkordien. Antagelsen ble senere stadfestet med Den norske kirkes økumeniske avtaler og Kirkemøtets støtte til «Felleserklæringen» med Romerkirken om rettferdiggjørelseslæren.

Oslo Byrett feilberegnet sakens interesse. Saksøkerne var over 60 i tallet, de fleste lestadianere fra Nord-Troms og Vest-Finnmark. Den kristelige dagspresse lot være å dekke saken. Benkeradene stod tomme i Store Rettssal, for øvrig i skarp kontrast til avskjedssaken mot friabort-motstanderen sogneprest Børre Knudsen. Flere prester skulle bli fradømt kappe og krage. Noen oppfattet selvmotsigelsen: På den ene side aksept for kirkeregjeringens uinnskrenkede myndighet over menighetens gudstjenesteordninger, på den annen side protestaksjoner mot lovfestet rett til selvbestemt drap på ufødte mennesker.

Det ble for mye å ta stilling til på en gang. Liturgisaken illustrerer i hovedsak to ting: (1) Den filipistiske kirkerettstradisjon i en gjennompolitisert folkekirke, og (2) pietismens likegyldighet for ordninger som på stoisk vis blir oppfattet som «likegyldige» ting, eller saker av underordnet betydning. Tausheten i den kirkelige offentlighet var betegnende for en folkekirke i oppbrudd fra «den evangelisk-lutherske Religion», formalisert i Norges Grunnlov. Fortøyningene var for lengst løsnet blant folket i kirker og bedehus.

Høyesteretts kjennelse i Liturgisaken (9. april 1987) fastslo at menighetens iverksettende myndighet, hjemlet i lov, var i strid mot Kongens (Kirkeregjeringens) *uinnskrenkede* myndighet over kirkens gudstjenesteordninger (prerogativlæren). I saken mot Børre Knudsen hadde Høyesterett allerede fastslått (i 1983) at Grunnlovens pgf 2 ikke forplikter Stortinget, men den kirkelige lovgivning. Siden den uinnskrenkede kongemakt utelukker Stortingets kirkelige lovgivning fra bestemmelser om gjennomføring av liturgireformer, må den «kirkelige» kvalifikasjon være Kirkeregjeringens uinnskrenkede myndighet over gudstjenesteordningene.

I det folkekirkelige etablissement hadde mange interesse av den interessekontroll som opphevet menighetens iverksettende myndighet, og mange hadde interesse av å forsterke presenes lojalitetsbinding til «kirkens ordninger» (ordinasjonsløftet. Jf Lk 19:16). Ved hjelp av delegering fra Kirkeregjering til kirkemøte ble den suverene myndighet tilslørt med ord om «indrekirkelig» selvstyre. Men avgjørende for en kristen er lydigheten mot Gud fremfor mennesker (Apg 5:29), og budet: «Du skal ikke ha andre guder utenom meg.»

Grunnlovsendringen fra 21. mai 2013 – gjennomført i hast, lik et kupp - gjorde *kristen og humanistisk tradisjon* til statens verdigrunnlag, men vel å merke uten å berøre den statsrettslige kirkekontroll.

Anm. Høymessereformen 1977 og Borgå-avtalen (1992) befestet bekjennessituasjonen i Den norske kirke siden “professorstriden” ved forrige sekelskifte. Da utnevnte kirkeregjeringen den liberale Johannes Ording til professor i dogmatikk ved Det teologiske fakultet (27.1.1906). Professor Sigurd Odland gjorde sin skyldighet for Gud og søkte avskjed. Det samme gjorde kirkestatstråden Christoffer Knudsen (fhw hjemmesekr i Det Norske Misjonsselskap). Ny statsråd ble Eivind Berggravs far.

Ifølge en opplysning fra en av professor Ole Hallesby’s studenter, skal kong Haakon 7 ha kommentert resolusjonen med følgende ord: “*Mine herrer! Dere har brutt konstitusjonen!*” (Oppl prost em Per Nielsen.) På forhånd hadde biskopene, Indremisjonsselskapets hovedstyre og andre instanser varslet at et brudd med kirkens bekjennelse ville få alvorlige følger for kirken.

Unionsoppløsningen i 1905 fremmet nasjonsbygging. Kirkeunionismens gjennombrudd ødela en evangelisk-luthersk folkekirke innenfra. Nytt med liturgisaken var biskopenes brudd med «konstitusjonen». I realiteten var bruddet forberedt med hjertenes frafall for lenge siden. Som så ofte før: Forførerne hører selv med blant de forførte.

Til ettertanke

Hvordan gå seirende ut av en adiàfora-strid? Kirkeregjeringen ga dispensasjon til bruk av “1920-liturgien” inntil videre. Dette pusterom ville noen utnytte til en alternativ reform, men tankeløs tradisjonalisme sementerte status quo. Men en adiàfora-strid er ikke vunnet med dispensasjon. Med tiden vinner motparten.

Samarbeidet mellom prest og lekfolk har avgjørende betydning for utfallet i en adiàfora-strid og gjenopprettelsen av det evangelisk-lutherske gudstjenestefelleskap. Denne erfaring sammenfaller med Konkordieformelens adressater – de som bekjenner evangeliets sannhet.

*Gjenoprettelsen av evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap er en oppgave av omfattende karakter. Det skjer ingen gjenoprettelse med konsentrasjon om merkesaker. De aktualiserte kirkens karakter av bekjennelseskirke, men ikke mer. Alternativet fremgår av Konkordieformelen. På apostolisk vis grep Luthers elever fatt i «evangeliets sannhet» og «den kristne frihet» fra menneskebud i troens saker. Også vi bør begynne med læren som *helhet* og deretter følge opp med praktisk-kirkelige konsekvenser. Den uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære samler dets bekjennere om Skriftens Herre. De gjenoppretter evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap deretter, konsolidere læren og kommunisere det unike ved Guds kirke.*

Kirkens Herre er kirkens rettskilde. (Mt 16:16f) Den som tilskriver eget skjønn kirkemyndighet i lære- og ordningsaker, antaster Guds majestet og herlighet, og forgriper seg på evangeliets sannhet og kristnes frihet fra menneskebud (1 Kor 6:9-20). Guds kirkes kristokratiske struktur medbestemmer kirkens fremtreden som rene-kjennetegn-fellesskap. Her styrer Kristus med sitt ord "ovenfra". Kristi lære – gitt kirken i og med apostelordet, har den avgjørende myndighet i alle læresaker (troens regel), og Kristi eksempel i tjenende lydighet viser vei i kristnes ferd (kjærlighetens regel) – også i mellomting. Han er kilden til evangelisk kirkerett, både menighetsrett, pastoralrett og synodalrett.

*Pastoralt lederskap - med Kristus og apostlene som forbilder, leder til kirkefellesskap i en synodal ordning. Ved tro og dåp er kristne kalt til å leve under Kristi nådige herredømme, og tjene og lyde ham, enhver i sitt kall. Da hører det med til prestenes kall å *stadfeste* apostelordets lære fra Skriftens Herre. Mangler denne begrunnelse - eller gjelder saken mellomting, må deres kirkestyre begrense seg til *anbefalende* (el godkjennende) myndighet uten å krenke menighetens *iverksettende* myndighet.*

Pastoralt lederskap innebærer tilsyn med Guds hjord (episkopè) i en episkopal struktur, avledet fra pastor loci til en erkebiskop som talsmann for fellesskapet.

Luthers eksempel til etterfølgelse: Med glede bruke mellomting fra den gamle kirke, når de anskueliggjør Kristi ord og lar oss bekjenne dem i kontrast til gamle og nye svermerier.

*Evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap har samme legitimitet som i begynnelsen, **Apg 4:20** - Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt. I sentrum for et bedende, tjenende og legende fellesskap står den oppstandne Kristus, nærværende og virksom med Ord og Sakrament, forvaltet i Guds kirkeorden på troskapens vilkår. Men den som søker noe annet, får lete på et annet sted.*

Kristi marsjordre står fast: Å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle mennesker (Lk 24:47). Det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap er herberget for mennesker som søker Guds nådige hjelp, mottar den og takker Gud for den. Derfra blir vi utsendt, enhver til sin gjerning, for å øve troen under korset. Den byrden er lett, for den har Kristus båret.

25. KRISTUS, KIRKEN OG HÅPET FREMSTILT I ÅPENBARINGSBOKEN

Åpenbaringsboken er kirkens *historieteologi*. I likhet med Nytestamentets skrifter for øvrig trer den universelle kirke frem som ordnede lokalkirker på historiens arena. Derfor er kirkens historie først og fremst historien om menigheter som hver for seg er handlende subjekter i Guds universelle kirke.

Åpenbaringsbokens gjenspeiler den apostoliske læreforidling ved slutten av første århundre, dels med direkte henvisninger, dels med indirekte tradisjons-bruk. Jeg støtter meg til professor *Aimo T Nikolainens* fremstilling av Det nye testaments teologi (= N),¹² sentrert om de tre emnekretsene læren om Kristus (kristologi), læren om frelsen (soteriologi) og læren om håpet (eskatalogi).

Benevnelsen «Johannes' Åpenbaring» tilslører. Boken er *Jesu åpenbaringer for sin apostel Johannes*, da forvist til øya Patmos. Benevnelsen «Åpenbaringsboken» benyttes av praktiske grunner. Foranledningen var en strid jøder og jødekristne (el sanne jøder) om «Guds ords og Jesu vitnesbyrd», 1:9. det vil si Messias-løftene i Det gamle testamente. I en tilspisset situasjon mellom kirke og synagoge må kristne være forberedt på en trengselsstid.

«Jesu vitnesbyrd» *stadfester den apostoliske GT-utleggelse* som apostlene har gitt videre til kirken fra ham. Jesus fra Nasaret er den Messias som måtte lide, bli korsfestet og oppstå fra de døde på den tredje da, slik Skriftene har sagt, og hans rike ikke er av denne verden. Jesu vitnesbyrd korrigerer jødisk tolkningstradisjon og markerer sammenhengene i gudsfolkets historie gjennom den gamle og den nye pakt.

Hensikten fremgår av boken som helhet og av enkelte utsagn: (1) Å *oppmuntre* de menigheter som år 95 eller 96 da keiser Domitian innledet kristenforfølgelse like før sin død, og (2) gi

¹² *Aimo T Nikolainen*: Uuden Testamentin tulkinta ja tutkimus. Uuden testamentin teologian kokonaisuus. (**Tolkning og forskning i Det nye testamente**. En helhetlig fremstilling av Det nye testaments teologi.) Porvoo – Hki 1971.

Boken presenterer Nytestamentet som en samling teologier, representert ved synoptikerne, apostelen Paulus, senapostolisk tid og Johannes-skriftene. Denne kategorisering av nykantiansk type røper Nikolainens posisjon i den liberale teologitradisjon og i den økumeniske bevegelse, den gang sentralt plassert i Kirkenes Verdensråd.

Det er min innvending at fremstillingen tilslører sammenheng og konsistens i den lærehelhet som Nytestamentets skrifter viser til med ulike benevnelser, f eks «apostlenes lære», «Kristi evangelium», Kristi ord, osv. I pastoralbrevene viser Paulus til «den sunne lære», som han hadde «mottatt» og «overgav», osv. Jf Joh 17:20, Lk 24:27, 44, Apg 2:42, 1 Kor 15:1-3, Gal 1:8, 1 Tim 1:10, 6:5, osv. Kontinuiteten består i tradering av Kristi undervisning i «Moses, Profetene og Salmene» - om sin person, sitt oppdrag og sin kirke - hos Nikolainen de tre emnekretser kristologi, soteriologi og ekklesiologi.

Historien om hvordan Nytestamentets skriftsamling ble til, handlet om skriftets status som apostolisk skrift. Apostlenes lære fra Kristus var normen i samlingens tilblivelse og endelige status som kirkens kánon, dvs rettesnor og målestokk for kristnes lære og liv (stadfestet av Nicea-konsilet år 325). Denne homologi (confirmatio) er det autentiske uttrykk for kirkens fremtreden som apostolatets kirke like fra Salomos søylegang.

en detaljert og begrunnet helhetsfremstilling av *det kristne håp* som innledes med de endetidsbegivenheter som forestår (1:1, 19, 22:6).

Åpenbaringsbokens foranledning, formål og særtrekk

Foranledningen til Patmos-oppholdet var en strid om "Guds ords og Jesu vitnesbyrd", 1:9. Striden gjenspeiler en tilspisset situasjon mellom jøder og jødekristne, mellom synagoge og kirke om utleggelsen av Det gamle testamentes Messias-løfter. Og nå må alle kristne være forberedt på en forfølgelsestid som rammer hele kirken.

"Jesu Kristi vitnesbyrd" stadfester den apostoliske GT-utleggelse som kirken har fra Herren, at Messias måtte lide, korsfestes og oppstå fra graven den tredje dag, og at hans rike ikke er av denne verden. Vitnesbyrdet korrigerer jødisk tolkningstradisjon og markerer sammenhengen i gudsfolkets historie.

Hensikten fremgår av Åpenbaringsboken som helhet og av enkelte utsagn:

(1) Å oppmuntre de menigheter som år 95 risikerte forfølgelser. Den domitianske kristenforfølgelse ble innledet det året, da Johannes satt som fange på Patmos.

(2) Å gi en detaljert og begrunnet helhetsfremstilling av det kristne håp, som innledes med de endetidsbegivenheter som forestår (1:1, 19; 22:6).

Ifølge Nikolainen fremgår Åpenbaringsboken særtrekk av dens avvik fra senjødisk apokalyptikk:

- Forfatteren bruker ikke psevdonym, som ellers vanlig i apokalypter, men bruker eget navn med selvstendig autoritet i menigheter som kjenner ham.
- Johannes avslører kirkens tilstand med bruk av kirkesituasjoner i samtiden ikke med bruk av fortidsskildringer. Med samtidskunnskap om adressat-menighetene retter han oppmerksomheten mot endetidsbegivenheter som er nær forestående.
- De syv menighetsdiagnosene (1-3) er tilegnet hele kristenheten, som går vanskelige tider i møte (eks kap 7, 14, 22).
- Åpenbaringsboken er en ekte profetbok. Johannes sidestiller boken med de gammeltestamentlige profetbøker (22:18f; 1:1-3) og utga den som hellig skrift. Bokens hovedkilde er løfter og forbilder i den gamle pakt. Johannes omtaler seg selv som "profet" og vil at hans "medtjenere" menighetsprofetene (?) skal bruke boken (1,3, 9; 9,10; 22,6-9).
- "Johannes' åpenbaring" er egentlig Jesu Kristi åpenbaring for Johannes, eller "Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd" (1,2).

Trefase-teorien

Siden Åpenbaringsboken er fra slutten av aposteltiden, har enkelte forskere tolket boken uavhengig av den apostoliske læretradisjon fra begynnelsen. Med «trefase-teorien» har de betraktet Nytestamentets innhold i ulike sjikt el. lag, hver med sine utvidelser el. nyheter alt etter skiftende omstendigheter og utfordringer i samtid.

Teorien hevder at profetene i aposteltidens menigheter er kilden til budskapet om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst (parusi). I klartekst: Dette innslag i Nytestamentet

stammer ikke fra den historiske Jesus, men fra et budskap fra den opphøyede Jesus, fremført i Jesu navn og utviklet i tre faser (N 293).

1. fase: De dødes oppstandelse og dommedagen.
2. fase: Begivenhetene forut for Kristi gjenkomst legges til. Stikkord: Frafall og antikrist. Disse emnekretser viser påvirkning fra jødisk apokalyptikk, som hadde utviklet et skje-ma for messiastidens fødselsvéeer.

Eksempler: Den synoptiske apokalypse i Mk 13 varsler forfølgelse, krig og villfarelser i samsvar med kirkens situasjon i Palestina på 60-tallet. 2 Tess 1:5-10 forutsettes å bygge på en jødisk domsteofani. (MDibelius, N 293.)

3. fase: Helhetlige fremstillinger imøtekommer undervisningsbehov. Dette forklarer hvorfor Åpenbaringsboken er det eneste profetskrift i Nytestamentet. Med Mk 13 som modell følger en situasjonsoversikt med følgende disposisjon: Verdens situasjon (kap 5-8, kirkens situasjon (9-13) og til sist endetiden som innledes med Jerusalem-templets ødeleggelse (14-23) og avsluttes med Menneskesønnens plutselige komme, omgitt av kosmiske katastrofer (24-27).

Spørsmålet melder seg: Er profetene i aposteltidens menigheter gjennom *to generasjoner* kilden til bokens budskap om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst og omgir den? Ja, sier trefase-teorien, men begrenset til den *første fase*. I klartekst: Teorien hevder at tekstene om de dødes oppstandelse og den ytterste dom er fremmedelement i læreformidlingen fra den historiske Jesus.

Nikolainen antar at kilden til dette stoff var profeter som forkynte budskap fra den opphøyde Kristus (N 293). Denne antagelse har forklaringsproblem: Nytestamentets skrifter gjennom to generasjoner avviser konsekvent profeter med en åpenbaringskilde på siden av den apostoliske læretradisjon fra Jesus. Denne observasjon dokumenter kontinuiteten i den apostoliske læretradisjon med Jesus som kilde.

Andre fase med tilfang av tekster om frafall og antikristens komme skal ha skjedd under påvirkning fra jødisk apokalyptikk. Karakteristisk er «fødselsveene i den messianske tid. Kron-eksemplet skal være 2 Tess 1:5-10 med bruk av jødisk domsteofani (MDibelius, N 293). Mk 13 varsler forfølgelse, krig og villfarelser, og man mener her å finne referanser til kirkens situasjon i Palestina på 60-tallet (merk rekkefølgen).

I *3. fase* utviklet man med Mk 13 som modell helhetsfremstillinger til bruk i undervisningen om kirkens situasjon i endetiden. Menighetene skal ha hatt et forklaringsbehov, påstås det, men dokumentasjon mangler. Også denne påstand bryter med kontinuiteten i den apostoliske læreformidling. Det er nettopp denne kontinuitet Åpenbaringsboken innskjerper i et tilbakeskuende perspektiv på læreformidlingen siden den bevitnede Jesus-historien.

Trefase-teorien er en *evolusjonsteori*. Den forutsetter at aposteltidens menigheter i løpet av to-tre generasjoner utviklet læren fra begynnelsen ved å godta og integrere nye lærestykker i forkynnelse og undervisning. Denne utvikling fra det enkle til det sofistikerte læreinnhold må ha skjedd mens førstegenerasjons Jesus-disipler levde, og blant dem de mange øyenvitner til den Oppstandne, ved en anledning over 500 på en gang (1 Kor 15:6). Denne integrering av nye lærdommer gjør Jesu *visitas* ubegripelig (Åp 2-3).

Nyttestamntet dokumenterer lærestrid til forsvar for apostlenes lære fra Herren. Denne eksklusivitet gjelder en lære*helhet* gjennom aposteltiden med front mot læreimporter hele veien. Allerede Pastoralbrevenes formaninger om å ta vare på «den sunne lære» vitner indirekte om frafall i overgangen til en kirkefremtid uten apostlenes personlige nærvær. Jesu kirkevisitas har samme motiv. (Se ovenfor art 20: Unike trekk ved den apostoliske læretradisjon.)

Når man anfører Mk 13 som modell for Åpenbaringsboken, står man overfor enda et problem: Hvordan kan Mk 13 være modell og samtidig nedslag av en parusiforkynnelse omkr år 90? I likhet med annet stoff fra Jesu undervisning, er også bruken av Mk 13 (og paralleller) anvendt lærestoff med ham som kilde. Markus-evangeliet har etter alt å bruke fortelleren Peter som kronvitne. I stedet for en utvikling i tre faser anvender Åpenbaringsboken Jesu disippelundervisning i Mk 13.

Ulikheter beror på situasjonsbetinget bruk i en trengselstid. Boken utvikler ikke, men anvender og utdyper læren med bruk av Det gamle testamente, lært av ham. Trefase-teorien faller på sin egen urimelighet. (Jf N 294)

Også apostlenes etterfølgere var Kristi delegater i prekenembetets gjerning. Lik dem er heller ikke senere menighetshyrder gitt en selvstendig læremyndighet, annet enn den kompetanse og autoritet som en delegat har fra sin herre, når oppdraget blir utført med troskap. På dette vilkår fremstår menigheten som apostolatets kirke på stedet. Kjennetegnene er de handlinger som den korsfestede og oppstandne innstiftet og befalte med sikte på sitt virksomme nærvær i den forsamlede menighet. De vitner om Guds trofasthet og sannferdighet, og legitimerer menighetens virksomhet.

Aposteltidens profeter legitimerte sin virksomhet med skriftvisdom fra Herren. Det utla «Moses og Profetene» slik Jesus hadde gjort om sin person og sitt verk. Derfor blir kirken bygd opp på profetenes og apostlenes grunnvoll hverken mer eller mindre (1 Kor 15:1-3, Ef 2, osv).

Variierende tradisjonsbruk med ulike motiv

Mennesker har ulike forutsetninger for å motta evangeliet og begrunne troen. Nye omstendigheter medfører nye problemstillinger og perspektiver på de mennesker og hendelser som evangelistene forteller om. Slike ulikheter medfører forskyvninger i forutsetningene for å erindre hendelser og sosiale forhold.

Slike erindringsvilkår kan etterspores i alle former for kollektivtradisjoner. Da blir krav reist om å vende tilbake til den lære og praksis som kronvitnene konsoliderte etter en uklar initieringsfase. Hvis ikke, stiller tradisjonsforvaltere med tappt troverdighet, det vil si uten den kompetanse og autoritet som kronvitnene gir. Strid og splittelser oppstår om lære og praksis uten gyldighet.

I Nytestamentet fins *ingen konsolideringskrav med henvisning til Herrens utvalgte apostler*. Forklaringen beror på en bevitnet kjensgjerning. Ingen uklar initieringsfase gikk forut for Kristi kirkes fremtreden på Pinsedagen, og derfor fremstod hverken Peter eller andre apostler som de avgjørende beslutningshavere. Den oppstandne Kristus hadde gjort alt klart til Pinsedagen, da apostlene holdt hans befalinger. Kirken trådte frem som Guds folk i «den nye pakt i mitt blod», gitt den enkelte til del i dåpen til syndenes forlatelse i Jesu Kristi navn.

Det er flere grunner til apostlenes eiendommelige kronvitne-posisjon hvor kirken trer frem som apostolatets kirke: De var (1) Kristi utvalgte apostler, (2) øyenvitner til den Oppstandne, (3) utsendt av ham til et kirkegrunnleggende oppdrag å gi videre til kirken Kristi lære, (4) gitt løse- og bindemakt fra ham og (5) mer enn andre kristne utrustet med Helligåndens gaver for å kunne utføre sitt oppdrag. Lik dem utøver også deres etterfølgere en formidler- og forvaltergjerning i delegatens posisjon på Kristi vegne. Den krever ikke annet enn trofasthet mot det apostoliske ord. På dette vilkår er Jesus Kristus den levende hjørnestein, virksom i den forsamlede menighet hvor og når som helst det skjer (Sal 118:22, Jes 28:16. Mt 21:42, Mk 12:10, Lk 20:17. Apg 4:11, 1 Pet 2:7).

Forskyvninger i erindringene skjer også i det tregenerasjonsmiljø som en menighet normalt er. Deltagerne har ulike erfaringer, ulik bakgrunn og ulike referanserammer når de hører Kristi ord. Tendensen til seleksjon er alltid til stede. Karakteristisk er den spenning som følger trosformidling i generasjonløpet. Bibellesning med denne problemstilling er tankevekkende med henblikk på kontinuiteten i den apostoliske læretradisjon (jf Sal 78:1-11). I Nytestamentet merker vi oss ulike løsninger: Skjematisert lærestoff i kortversjon, f.eks. hymner, bekjennelsesformular og tekster som gjenspeiler menighetens liturgi. Vanlig var den situasjonsbetingede læreformidling etterfulgt av formanende oppmuntring til døpte. Jeg viser hermed til Markus, Paulus, Peter og Johannes:

Markus-evangeliet gjenspeiler en forenklet dåpsundervisning med sikte på et liv i årvåkenhet med Jesu gjenkomst for øye. *Paulus* legger i 2. Tessalonikerbrev vekt på de ting som først må skje før håpet går i oppfyllelse. Foranledningen er en svermerisk forventning om Jesu snarlige gjenkomst. *Peter* bekjemper i sitt andre brev den falske kunnskap (el gnosis) som vil fjerne endetidsbegivenhetene fra kristentroen (2 Pet 3:5). Han anfører tre momenter til støtte for overleveringen om de hendelser som varslor Jesu gjenkomst (3:1f):

- Gud deler ikke menneskets tidsbegrep. Én dag er i Guds øyne lik tusen år (3:8).
- Jesu gjenkomst lar vente på seg. Dette vitner om Guds langmodighet og frelsesvilje (3:9).
- De troende kan fremskynde Herrens dag ved å leve i hellighet og gudsfrykt (3:11f).

Peter anvender endetidsforventningene som en del av den lære han har fått i oppdrag å gi videre fra Herren. Forut for verdens nyskapelse går verdens oppløsning, her skildret mere detaljert enn andre steder i Nytestamentet (2 Pet 3:5-7, 10-13). Her gis ikke rom for skaperforakt og selvforløsning (v 3f). Dette motiv deler han med Markus og Paulus, og samme motiv medbestemmer Jesu åpenbaringer for *Johannes* i Åpenbaringsboken.

*Denne læreformidling hos nevnte fire gjenspeiler Jesu undervisning i Det gamle testamente. Det vitner med det som står skrevet om Jesu persons hemmelighet og det verk han «måtte» gjøre, utsendt av Faderen (Mt 16:21).

Kirkens unike kjennetegn er de handlinger som Kristus innstiftet før Himmelfartsdagen. De er avgjørende for kirkens fremtreden som apostolatets kirke i tidens løp hele veien. I nåtid viser tegnene *tilbake* til Kristi kirkes opprinnelse: Guds løfter i den gamle pakt, oppfylt i gudmenneskets lidende lydighet og ham korsfestet (1 Kor 2:2). Guds stadfestet forsoningsverket med Jesu oppstandelse fra de døde på den tredje dag. Og samtidig peker tegnene *fremover*, for midleren i verdens skapelse og gjenløsning er «førstegrøden av de hensøvede» (1

Kor 15:20). Kirkens underfulle kjennetegn foregriper og varsler de dødes oppstandelse, den endelige dom og den kommende verden. Hovedsaken i denne frelseshistorie er evangeliet om Guds universelle nåde, begrunnet i Guds fullbrakte forsoning med verden i Jesu Kristi død – Guds slaktede Lam. Hovedsak og lærehelhet hører sammen og utgjør kontinuiteten i apostolatets kirke.

Gjennom aposteltiden ble det opprettet gudstjenestefellesskap etter mønster fra urmenigheten (Apg 2:42). Men dermed var ikke kontinuiteten sikret, for situasjonsbetinget tradering medfører ulikheter. Herrens apostler førte tilsyn (episkopé, poimenæ) med læreformidlingen i menighetene (jf Joh 10, 1 Pet 5:1-3, osv). Det gjorde de ved besøk, gjennom brev eller indirekte gjennom aposteldisipler (f eks Timoteus og Titus). Senere etter aposteltiden, har tilsyn i en eller form hørt med til den menighetsbyggende virksomhet. Det var tilsynet som begrunnet bispevisitasen ikke omvendt. Tilsynsansvar er ingen rettighet, men en plikt.

Hos Nikolainen er aposteltidens læreoverlevering oppløst i flere teologier, som medfører konstruerte motsetninger i tidsløpet. Kontinuiteten blir tilslørt, og det tilbakeskuende perspektiv i Åpenbaringsboken ubegripelig.

Ulike motiv – ulik tradisjonsbruk

Senere ulikheter gjennom aposteltiden beror på situasjonsbetinget bruk. Også apostelbrevene i Nytestamentet gjenspeiler den. Herrens apostler ga videre læren de hadde mottatt fra Herren og overvåket læreformidlingen i menighetene. Denne visitas-funksjon fra aposteltiden følger menighetene i tidens løp like. Den er også nødvendig av mange grunner, kanskje særlig fordi læreformidling under skiftende omstendigheter medfører nye perspektiv på mennesker, hendelser og budskap i fortid. Det skjer forskyvninger i erindringsvilkårene innen det tradisjonsmiljø som en menighet normalt er, representert med tre generasjoner. Slike variable vilkår kan lett etterspores over tid i de nytestamentlige skrifter fra aposteltiden.

Markus innskjerper årvåkenhet og edruelighet mens man venter på Jesu gjenkomst. Paulus legger i 2. Tessalonikerbrev vekt på de ting som først må skje før håpet går i oppfyllelse. Da er adressater menighetslemmet med en svermerisk forventning om Jesu snarlige gjenkomst. Peter bekjemper i sitt andre brev det gnostiske kristendomssyn, som vil fjerne endetidsbegivenhetene fra kristentroen (3:5).

Peter anfører tre synspunkter til støtte for overleveringen om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst (2 Pet 3:1f):

- Gud deler ikke menneskets tidsbegrep, for èn dag er i hans øyne lik tusen år (samme 3:8).
- At Jesu gjenkomst lar vente på seg, beror på Guds langmodighet og frelsesvilje (samme 3:9).
- De troen de kan fremskynde Herrens dag ved å strebe etter et liv i hellighet og gudsfrykt (samme 3:11f). (EKäsemann)

Peter anvender endetidsforventningene som en del av læren han gir videre fra Herren. Forut for verdens nyskapelse går verdens oppløsning, som her er skildret mere detaljert enn andre steder i Nytestamentet (2 Pet 3:5-7, 10-13). Her gis ikke rom for skaperforakt og selv-

forløsning (v 3f. Dette motiv deler han med Markus og Paulus, og samme motiv medbestemmer Åpenbaringsbokens fremstilling som helhet.

Til sammen viser både Markus, Paulus, Peter og Johannes - indirekte og direkte - til en felles kilde: Den historiske Jesus med sin undervisning i «Moses og Profetene», som med det som stod skrevet, vitnet om Jesu persons hemmelighet og det verk han «måtte» gjøre som Fadere-rens utsendte.

Hos Nikolainen er den nytestamentlige læreoverlevering oppløst i flere teologier. Dermed oppstår en dialektikk mellom konstruerte motsetninger. Kilden til den apostoliske lærefor- midling kommer følgelig ikke til uttrykk i Åpenbaringsbokens tilbakeskuende perspektiv på den mottatte lære i menighetene. Likeså fraværende er den visitas som Kristus utøver med apostelen som sin delegat. Det forhindrer ikke at Nikolainens fremstilling av Det nye testam- entes teologi rommer mange fine delobservasjoner.

Historieteologi om lokalkirker

Jesus betrakter og bedømmer lokalkirken i et tilbakeskuende perspektiv. Saken gjelder tro- skapen mot hans ord og befalinger, gitt videre til kirken gjennom de apostler som han ut- valgte og utrustet til denne oppgave. Dermed handler kirkens historie fremfor alt om den apostoliske lærefor midling fra kirkens Herre. Hvordan er hans befalinger blitt etterfulgt i døptes liv?

Kristi universelle kirke trer frem og blir synlig i menighetens felles gudstjeneste. Her er den Oppstandne til stede i dens midte, virksom med sine befalinger i den trofaste etterfølgelse. På troskapens vilkår blir han målsetting oppfylt – å lære den eneste sanne Gud å kjenne gjennom Jesus Kristus i hans handlende allmakt og trofaste kjærlighet. Kristi målsetting og virksomme nærvær legitimerer menighetens virksomhet, og medbestemmer menighetens praksis på alle nivåer, og utdanningen til tjeneste i apostolatets kirke.

Åpenbaringsboken er historieteologi av to grunner: (1) Boken beskriver kirkesituasjoner som den gang lot seg rekonstruere med deltagende observasjon og andre kilder, og (2) den plas- serer menigheten i et omfattende endetidsforløp.

Ulike kirkesituasjoner blir tydet, forstått og diagnostisert – ikke på samtidskulturens vilkår, men i den frelseshistoriske sammenheng med den kommende verden for øye. Den verden vi sanser, er okkupert av Guds fiendemakter og går mot sin undergang. I denne situasjon un- der syndefallets kår trer Guds kirke trer frem som ordnede gudstjenestefellesskap på den Oppstandnes vilkår.

Åp 1:17f – Frykt ikke! JEG ER den første og den siste og den levende. Jeg var død, og se, jeg lever i evighetenes evigheter og har nøklene til døden og til helvetet (e Sv Kyrkobi-bel). 3:7.

Ifølge Nikolainen er utsagnet karakteristisk for Åpenbaringsbokens avvik fra senjødisk apol- kalyptikk, og det på flere måter:

- Forfatteren bruker ikke psevdonym eller vanlig i apokalypter, men bruker sitt navn med selvstendig autoritet i menigheter som kjenner ham.
- Johannes avslører kirkens tilstand i nåtid ved hjelp av situasjonsskrildringer i fortid. Med inngående kjennskap til adressatmenighetene retter han oppmerksomheten mot trengsler som forestår.

- De syv menighetsdiagnosene (2-3) er tilegnet hele kristenheten, som går vanskelige tider i møte (eks kap 7, 14 og 22).
- Åpenbaringsboken er en ekte profetbok på linje med profetbøkene i Det gamle testamente (22:18f, 1:1-3) og utgitt som hellig skrift.
- Bokens hovedkilde er løfter og forbilder (typologier) i den gamle pakt. Johannes omtaler seg selv som «profet» og vil at hans «medtjenere» menighetsprofetene (?) skal bruke boken (1:3, 9, 9:10, 22:6-9).
- Jesu Kristi åpenbaring for Johannes er «Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd» (1:2).

Åpenbaringsbokens lære- og trøstemotiv

Dette motiv fremgår av bokens disposisjon og indre struktur (kap 4-22:5). En trinnvis oppstigning og nedstigning, og hvert trinn avsluttet med lovoprisning. Det bokstavelige høydepunkt og midtpunkt er ordene om paktens ark i Guds tempel, **11:19** *kisten som er tegnet på hans pakt, ble synlig der inne* (jf 15:8). Det blir forklart at templet «er Herren Gud, den Allmektige, og Lammet», 21:22. Sammenholder man paktstegnet og templet, så fremstår Kristi offerdød som frelseshistoriens høydepunkt og det meningsgivende midtpunkt i skapelse og gjenløsning, lik en aksling som alt dreier seg om.

Under Israels vandring i ørkenen «bodde» Herren i tabernaklet, men lovpaktens vilkår var *lovoppfyllelsen*, for alle rettigheter hadde lovpaktens Gud, mens alle plikter lå på Guds utvalgte folk. Paktskisten med nådestolen og kjerubene var stedet for Herrens nærvær i sitt folk (2 Mos 25:8-22, 40:34ff, osv). Lovpakten ble brutt og straffen kom. Da filistrene seiret, tok de kisten og plasserte den ved siden av avguden Dagon. Med dette rov forsvant Guds herlighet fra Israel, og folket var dømt til nederlag (1 Sam 4:6ff-5:6). Men paktskisten er sett i Herrens himmelske tempel! Dette syn stadfester Guds *nådepakt* i Lammets blod, som etter sin menneskenatur var soningsstedet i Jesu død på korset.

3 Mos 16:2 – soningsstedet som er oppå paktskisten. **Rom 3:25f** – Ham har Gud stilt synlig frem som en nådestol ved troen i hans blod for å vise sin rettførdighet ved å forlate synder som før var begått og som han hadde båret over med i tålmodighet. I den tid som nå er ville han vise sin rettførdighet, både at han selv er rettførdig og at han erklærer den rettførdig som tror på Jesus. **Åp 19:13** – Han er kledd i en kappe dyppet i blod og hans navn er «Guds Ord». **7:15** – «Se, Guds bolig er hos menneskene. Han skal bo hos dem, og de skal være hans folk, og Gud selv skal være hos dem.

Gud «bor» i menighetens samling om Ord og Sakrament, og med sitt virksomme nærvær i dens midte foregriper han seiersgleden på den nye jord. Der skal Ordets tilsynekomst en gang skjult i Jesu ringe skikkelse (Joh 1:14) være synlig i sin Guddoms herlighet.

Dette trøstemotiv oppmuntrer og oppildner til omvendelse og utholdende tro: Hold fast og hold ut, Gud til evig takk og ære. Denne motivering kjenner vi igjen fra Jesu proklamasjon av himmelrikets komme, den gang til stede i tjenerskikkelsen og gitt til kjenne med de undergjerninger som bevitnet hans persons hemmelighet.

I nåtid fortsetter Jesus-historien gjennom kirkens historie i denne verden. Her har den Trofaste allerede samfunn med dem som holder hans ord og holder ut, for fullendelsen venter der fremme. Samme dobbelthet kjennetegner Åpenbaringsboken og Nytestamentet for øv-

rig. Lammets kirkebrud følger Lammet, hvor enn han går (14:3), og seirer med som lever og råder, nå og alltid og evighet. (Joh 16:33, Apg 20:28, Rom 8:37, Fil 1:21, osv.)

Åpenbaringsbokens adressater

Boken er skrevet år 95 el 96 under den forfølgelse som keiser Domitian innledet like før sin død. Adressater er syv menigheter i Lilleasia (kap 2-3). Justin Martyr (d ca 165) oppgir apostelen og evangelisten Johannes som bokens forfatter. Mang en leser den gang var fortrolig med den apokalyptiske litteraturgenre og kjent med nyplatonisk estetikk. De oppfattet straks bokens anliggende og trøstemotiv. Boken ble tatt med allerede i Muratoris kánon, laget en gang i det 2. århundre.

Tallet syv representerer en totalitet: Guds kjempende kirke i endetidens trengsler, representert ved lokale menigheter. Følgelig har Åpenbaringsboken adresse til hver eneste lokalmenighet uansett tid eller sted.

Kristi visitas innskjerper den utholdende bekjennelse til Kristi ord, som menigheten lever av. De må hver for seg høre den diagnose som Kristus stiller med sitt ord, og hver for seg ta den medisin som Kristus gir med sin lære. «Den som har ører, hør hva Åndens sier til menighetene!» (2:7, 11, 17, 19, 3:1, 7.19.)

Fremgangsmåten bekrefter menighetens sendelse og prekenembetets fullmakter og forvalteroppdrag kirkens Herre. Praktisk teologi handler ikke om den praktiske for-nyft, men om den himmelske lære, gitt videre til kirken med apostlenes lære for at Guds kirke skal bestå og bli utbredt i den trofaste formidling i forkynnelse og formidling. Følgelig krever en «Kristi visitas» en dokumentasjon og rekonstruksjon av hovedlinjene i menighetshistorien.

Hva menighetlivet handler om, fremgår av «det nye Jerusalem», som kommer ned fra himmelen, fra Gud, med tolv porter og tolv engler ved portene (21:10-12), og med navnene på de tolv apostlene skrevet på bymuren (v 14). Portene og bymuren er beskrevet med en ufattelig rikdom og fremhever den grunnleggende betydning som apostelordets lære har for menneskenes frelse og kirkens liv på jorden (v 15ff). Elven som utgår fra «Guds og Lammets trone», er «livets vann». Billedbruken beskriver kilden til den trofaste læreformidling i menighetens gudstjenestefellesskap. Apostelordets lære fra «livets tre» formidler «legedom for folkene». (22:2. Jf 1 Mos 2:9, 3:22, 24. Joh 15:1-9.) Det tilbakeskuende perspektiv i dette syn er det samme i sendebrevene. Perspektivet fremhever alvoret i Kristi visitas.

Åp 21:27 – ikke noe urent skal komme inn, og ingen som farer med hedensk styggedom og løgn, men bare de som er innskrevet i Livets bok hos Lammet. Jf 3:5.

Jesu Kristi visitas i sin kirke på jorden

Justin Martyr (d c 165) oppgir apostelen og evangelisten Johannes som bokens forfatter. Mang en leser var den gang fortrolig med den apokalyptiske litteraturgenre og kjent med nyplatonisk estetikk. De oppfattet straks bokens anliggende og trøstemotiv. Boken ble tatt med allerede i Muratoris kánon, laget en gang i det 2. århundre.

Tallet syv en representerer en helhet: Her de syv adressat-menighetene i Lilleasia som representerer Guds kjempende kirke i endetidens trengsler. Følgelig har Åpenbaringsbokens adresse til hver eneste lokalmenighet uansett tid og sted. De representerer hver for seg den universelle kirke uten at forholdet er forklart, hverken her eller annet sted i Nytestamentet.

I denne todimensjonale samtidighet vandrer Menneskesønnen (el gudmennesket) mellom lysestakene. Han vil med sin *visitat* prøve lokalkirkenes trofasthet mot ham som er kilden til apostelordets læretradisjon. Den er Åndens middel og virkefel, og kriteriet for omvendelse og tro.

Sendebrevenes mottagere er vedkommende menighets «engel» etter alt å dømme preste-kollegiets leder. Benevnelsen signaliserer et hyrde- og læreembete i Kristi sted og under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham som selv var Faderens engel (el budbærer) i tjenerskikkelsen.

Det var gjennom en engel Gud gav Johannes det budskap som han skrev ned og gav videre til menighetsenglene og til sin kirke på jorden. Johannes plasserer seg selv i denne traderingsrekke med utspring i himmelen (1:1, 22:6, 16, jf Joh 7:16, 8:28f, 12:49, 14:10, 24, 17:3, 8, 14, 17, 20). Ordet som ble menneske i Jesu tjenerskikkelse nå det slaktede Guds Lam ved Faderens høyre side (kap 5), garanterer selv for budskapets troverdighet (19:13, Joh 1:1, 14).

Joh 4:34 Min mat er å gjøre det han vil som har sendt meg (5:30, 6:38). **5:34** De gjemmer jeg gjør, vitner om at Faderen har sendt meg (6:44, 7:28, 8:26, 29, 42, 10:36, 12:45, osv). **Apg 3:26** Gud sendte sin tjener først til dere (Rom 8:3, 1 Joh 4:9, osv).

Faderens utsendelse av Sønnen er forutsetningen for Sønnens sendelse av apostledne, og etter dem deres etterfølgere i prekenembetet.

Joh 17:18 Likesom du har sendt meg til verden, har jeg sendt dem til verden. V 21, 23, 20:21. **2 Kor 2:17** sendt av Gud og for Guds ansikt taler vi i Kristus. 5:19f. **Apg 19:22** Han sendte to av sine medhjelpere. Jf 1 Kor 4:17, 2 Kor 8:18, 22, osv.

Kristi *visitat* innskjerper den *utholdende* bekjennelse til Kristi ord, som menigheten lever av. De må hver for seg høre den diagnose som Kristus stiller med sitt ord, og hver for seg ta den medisin som Kristus forordner: «Den som har ører, hør hva Ånden sier til menighetene!» (2:7, 11, 17, 19, 3:1, 7, 19.)

Fremgangsmåten bekrefter menighetens sendelse, og med den prekenembetets fullmakter og forvalteroppdrag fra kirkens Herre. Praktisk teologi handler ikke om utøvelse av den praktiske fornuft, men om den himmelske lære. Den blir ikke formidlet i idéenes verden, men gitt videre til kirken med løfte om Herrens virksomme nærvær med sitt ord i en denne-sidig historie. Følgelig må Kristi *visitat* legge til grunn hovedlinjene i en dokumentert menighetssituasjon.

Det himmelske læremotiv fremgår av «det nye Jerusalem», som kommer ned fra himmelen, fra Gud. Den høye bymuren har tolv porter og tolv engler ved hver av portene (21:10-12), og med de tolv apostel-navnene skrevet på bymuren (21:14). Portene og bymuren er beskrevet med en ufattlig rikdom.

Billedbruken fremhever den grunnleggende betydning som apostelordets lære har for kirken på jorden (apostelordets skranke-funksjon) og for menneskenes frelse (v 15ff). Elven med «livets vann» utgår fra «Guds og Lammets trone». Der er kilden til apostelordets læretradisjon i tidens løp. Denne læreformidling fra «livets tre» bringer «legedom for folkene» (22:2. Jf 1 Mos 2:9, 3:22, 24. Joh 15:1-9). Det samme tilbakeskuende perspektiv møter oss i sendebrevene og fremhever alvorret i Kristi *visitat*:

Åp 21:27 – ikke noe urent skal komme inn, og ingen som farer med hedensk styggedom og løgn, men bare de som er innskrevet i Livets bok hos Lammet. Jf 3:5.

Efesus-kirken: Uttrykket «de første gjerninger» forutsettes kjent og forstått i menigheten. Troens lydighet i lære og liv medfører utholdende bekjennelse mot falske apostlers lære. Men uten kjærlighet til Herren vil gudstjenestefellesskapet forvitre og Kristis virksomme nærvær opphøre. Jf Mt 28:20, Joh 14-15.

Smyrna-kirken: Den apostoliske læreformidling forutsetter tålmodighet og trofasthet til døden. Sanne jøder bekjenner Jesu Kristi lære med de omkostninger som trofasthet medfører, 2:9. Alternativet er den troløshet som kjennetegner «Satans synagoge».

Pergamum-kirken: Under en forfølgelse holdt menigheten fast ved apostelordets lære. Det fremste vitne var blodvitnet Antipas «mitt trofaste vitne», 2:13. Samtidig praktiserte menigheten kirkefellesskap med dem som reserverte seg mot læren mottatt fra Herren (Bileams lære, nikolaiittene), 2:14f.

Tyatira-kirken: Den blir oppmuntret til å holde fast ved «det dere har» det apostoliske ord, og gjøre det med Kristi gjenkomst for øye, 2:28 (jf 22:16). Kristus vil gi «makt over hedningene» til den som tar vare på «mine gjerninger». Hvis ikke, vil han trekke sitt løfte tilbake. V 25f. Kristi formaning må gjelde de handlinger han har innstiftet og befalt, for ved dem er Guds Sønn virksom med sin makt fra Faderen, v 27f.

I skarp motsetning til Jesu gjerninger står «kvinnen Jesabel», v 20, og «hennes gjerninger», v 22. Hun «opptrer som lærer» med profetinne-status og tillegge seg selv dypere uinnsikt i «satans dybder», v 24. Menighetens lot henne «råde» over menighetens tjenere. Hun forvirret menigheten med sitt budskap om frihet i forholdet til andre religioner (bedrive hor og ete avgudsoffer), v 20. Jesabel krenket apostelordets lære fra Herren om prekenembetets læreautoritet, om troen på den gode Skaperen og hans vilje med mannkjønn og kvinnekjønn, stadfestet med Sønnens inkarnasjon og prekenembetet forbeholdt skikkede menn. Med sin opptreden i prekenembetet vitnet hun falskt om Gud med en dypere innsikt enn apostelordets lære fra Jesus Kristus.

Guds straffedom rammet Jesabel i hennes morskall. Straffen vitner om Guds nidkjærhet for sitt verk og om hans ransakende allvitenhet. Herren vedkjenner seg ikke en kvinne som opptrer i menigheten med et selvbestemt kall (jf 1 Kor 14:38 – ikke godkjent, 1 Tim 2:15 – skal bli frelst). Tyatira-menigheten illustrerer den falske innsikt (gnosis) som er eksponert i 1 Kor 14:34-38 og 1 Tim 2:8-15, hvor saken gjelder «Herrens bud» eller Kristi utleggelse av 1 Mos 2:18ff.

Sardes-kirken: Den representerer frafallskirken, 3:2. Kristus vedkjenner seg ikke en kirkefellesskap som har brutt med den apostoliske læretradisjon fra ham. Eneste redning er den kirkebot som erkjenner frafallssynder og vender tilbake til apostelordets lære fra Herren og tar vare på det, v 3a. De som vender om, vil han «kjennes ved for min Fader og for hans engler», v 5.

Filadelfia-kirken: Denne menighet tok vare på Herrens ord med den frontmarkering som Kristus-bekjennelsen medførte over falske jøder og deres Messias-tro i «satans synagoge», 3:8, 10f. Kristus oppmuntrer også denne menighet til å holde fast ved «det du har», nemlig apostelordets lære fra Herren, v 11.

Laodikea-kirken: Menigheten bar preg av selvtilfreds og menneskesentrert virksomhet, 3:17. Den holdt fast ved hovedpunktene i apostolisk lære om skapelse og gjenløsning, nemlig troen, rettferdiggjørelsen og Ånden, v 18. Jesu innvending gjaldt forholdet til ham. Bare den som «hører min røst, oppfyller det avgjørende vilkår for samfunn med ham, v 20. Dette seierskriterium i den apostoliske læretradisjon var enten glemt eller neglisjert, for virksomheten vitnet ikke Kristus-etterfølgelse og Åndens suverene gjerning ved Kristi ord. Virksomheten er ikke målet, men samfunn med Sønnen på Faderens trone, samme. Jf Joh 1:1-7. 1 Kor 12:3, Ef 1:13f, 2:20-22, 1 Pet 2:5.

Åpenbaringsbokens lære- og trøstemotiv

fremgår av bokens disposisjon og indre struktur (kp 4-22:15. En trinnvis oppstigning og nedstigning, og hvert trinn avsluttet med lovprisning. Bokstavelige høydepunkt og midtpunkt er ordene om paktens ark i Guds tempel, 11:19 – kisten som er tegnet på hans pakt, ble synlig der inne (jf 15:8).

Det blir forklart at templet «er Herren Gud, den Allmektige, og Lammet», 21:22. Sammenholder man paktetegnet og templet, så fremstår Kristi offerdød som frelseshistoriens høydepunkt og det meningsgivende midtpunkt i skapelse og gjenløsning, lik en aksling som alt dreier seg om.

Under Israels vandring i ørkenen «bodde» Herren i tabernaklet, men lovpaktens vilkår var lovoppfyllelsen. Paktkisten med nådestolen og kjerubene var stedet for Herrens nærvær i sitt folk (2 Mos 25:8-22, 40:34ff, osv). Da filistrene seiret, tok de kisten og plasserte den ved siden av avguden Dagon. Med dette rov forsvant Guds herlighet fra Israel, og folket var dømt til nederlag (1 Sam 4:6ff-5:6). Synet av paktkisten stadfester Guds nådepakt i Lammets blod, som etter sin menneskenatur var soningsstedet.

3 Mos 16:2 – soningsstedet som er oppå paktkisten. **Rom 3:25f** – Ham har Gud stilt synlig fram som en nådestol ved troen i hans blod for å vise sin rettferdighet ved å forlate synder som før var begått og som han hadde båret over med i tålmodighet. I den tid som nå er ville han vise sin rettferdighet, både at han selv er rettferdig og at han erklærer den rettferdig som tror på Jesus. **Åp 19:13** – Han er kledd i en kappe dyppet i blod, og hans navn er «Guds Ord». **7:15** – Derfor står de nå for Guds trone og tjener ham dag og natt i hans tempel... **21:3** – «Se, Guds bolig er hos menneskene. Han skal bo hos dem, og de skal være hans folk, og Gud selv skal være hos dem.

Gud «bor» i menighetens gudstjenestefellesskap, og med sitt virksomme nærvær foregriper han seiersgleden på den nye jord. Der skal Ordets tilsynekomst – den gang i Jesu ringe skikkelse (Joh 1:14) - være synlig i sin Guddoms herlighet. I nåtid er han virksom med sitt skapende ord og som visitator i den forsamlede menighet.

Dette trøstemotiv oppmuntrer til omvendelse og oppildner til utholdende tro. Hold fast, og hold ut, Gud til evig takk og ære. Motivet kjenner vi igjen fra Jesu pro-klamasjon av himmelrikets komme, den gang allerede synlig til stede i Jesu skikkelse, og undergjerningene han gjorde til et vitnesbyrd om sin persons hemmelighet. I nåtid fortsetter Jesus-historien i kirken historie. Her har den Trofaste allerede samfunn med dem som holder hans ord og holder ut, for fullendelsen er enda ikke til stede. Den venter der fremme.

Samme dobbelthet kjennetegner Åpenbaringsboken og Nytestamentet forøvrig. Lammets kirkebrud følger ham som har frelst henne allerede, og seirer med til gave som lever nå og alltid og i evighet. (Joh 16:33, Apg 20:28, Rom 8:37, Fil 1:21, osv.)

JESU PERSON OG VERKI ÅPENBARINGSBOKEN

Jesu person

Titlene gir et bilde av hvem Jesus er. Jesus er den davidiske Messias, 3,7; 5,5; 22,16. Et par ganger er han omtalt som Herrens Salvete i den opprinnelige betydning, 11,15; 12,10, og ikke bare som ærestittel. Jesus er også Guds Sønn, 2,18, som i johanneisk stil taler til sin Fader, 3,21.

Bare unntaksvis blir Jesus kalt Herren, 11,8, som er det egentlige gudsnavn. En av bokens sentrale gudsbenevnelser er Herren Gud, den Allmektige, 1,8; 4,8, 11; 11,4, 17; 15,3f; 16,7; 18,8; 19,6; 21,22. Forøvrig blir Herre-navnet brukt om Jesus i bokens innledning og avslutning, 1,10 og 22,20f, men da om søndagen som "Herrens dag" og i et par liturgiske ledd: Kom, Herre Jesus (maranata-bønnen), og nådehilsenen: "Herren Jesu Kristi nåde være med dere alle". Denne bruk av Herre-navnet er anvendt tradisjon.

Språkbruken i apokalyptisk tradisjon skulle tilsi at Menneskesønnen var bokens dominerende tittel. Så er ikke tilfelle. Vi møter skikkelsen i et par viktige sammenhenger hvor Dan 7,13 ligger under, først som en markering av Åpenbaringsbokens tema: "Se, han kommer med skyene", 1,7, deretter i Johannes' kallssyn: - "og midt imellom lysestakene en som lignet en Menneskesønn", 1,13, og senere i 14,14 på et sentralt sted i boken: - "og se, en hvit sky, og på skyen satt en som var lik en Menneskesønn".

Underlig nok, er ikke Menneskesønn-tittelen brukt i skildringen av Jesu gjen-komst, 19,11-21, som avslører Jesu egentlige navn han "er kalt Guds Ord" Guds Logos, 19,13. Når Jesus vinner sin sluttseier, bærer han navnet Logos Ordet, som er en karakteristisk tittel i johanneisk kristologi. I denne sammenheng hører også Jesu selvpresentasjon som Alfa og Omega, tilværelsens opprinnelse og siktemål. Det sies ikke direkte at han er skapelsens middel. Poenget er at skapelsen i siste instans tilhører Ham som sitter på tronen, 4,11; 10,6; 14,17.

Kirkens bekjennelse til Jesus fins i generelle utsagn. Han er "det troverdige og sanndrue vitne, opphavet til Guds skapning", 3,14. Det er samme bekjennelse til Jesu preeksistens som i Johannes-prologen og Kolosserbrevet, Joh 1,1-3 og Kol 1,15, 18.

Jesu davidiske avstamning blir understreket flere ganger. Jesus har Davids nøkler, 3,7, og han er løven av Juda stamme og renningen av Davids rot, 5,5; 22,16. Disse referanser til en jødekristen, kanskje palestinsk tradisjon, innebærer ingen begrensning i Jesu messianske posisjon. I egenskap av Herrens Salvete er han "herrenes Herre og kongenes Konge", 17,14; 19,16.

Viktig er skildringen av Kristi overnaturlige, himmelske fødsel. I en profeti om kirken har Johannes benyttet mytisk stoff om "himmeldronningen" som føder verdensherkeren og blir forfulgt av mørkets englefyrste, "den gamle slange, han som kalles djevelen og Satan, han som forfører hele jorderiket", 12,1-9. Noen juleberetning er ikke dette, for fødselen fant

sted "i himmelen", 12,3. Teksten betoner kirkens himmelske opprinnelse og kirkens skjebnefellesskap med Kristus. Moren til messiasbarnet er ingen jordisk Maria, men en kvinne "kledd med solen", 12,1. Kronen hun bærer med de tolv stjerner, symboliserer Guds folk, det sanne Israel, hvor Messias nedstammer.

Nevnte titler stadfester overleveringen om Jesus. Det kan også sies «Lammet» den dominerende tittel i Åpenbaringsboken, som regel brukt i bestemt form, det vil si i absolutt mening. Sammenhengen med johanneisk tradisjon er tydelig, tross bruken av ulike synonymer på gresk (Joh: ho amnos, Åp: to arnion). Terminologisk sett har Lammet en mere sentral betydning i Åpenbaringsboken enn i Johannes-skriftene: Åpenbaringsboken kjenner ingen annen Kristus enn den korsfestede. Den Menneskesønn som kommer i skyene, bærer den korsfestedes sårmerker, 1,7. Kirkefedrene oppfattet meningen og tegnet bildet av den kommende Jesus som "svever" med et kors Lammets martyrattributt.

Jesu verk

Åpenbaringsboken betoner at Jesus er stått opp fra de døde og lever i all evighet, 1,17f; 2,8; 3,21. Det sentrale punkt er likevel Jesu offerdød som Guds Lam. Denne begivenhet er vendepunktet i Guds kamp for å virkeliggjøre sin frelsesplan for verden. "Lammet som er slaktet" er derfor Åpenbaringsbokens nøkkelbegrep, 5,12; N 5,6-7; 6,1, 3, 7, 9, 12; 8,1. Det er flere grunner til det. Med sin offerdød har han

1. "har *fridd oss* fra våre synder med sitt blod", 1,5. Hvor GT taler om blodrøde synder, bruker Johannes bildet av Lammets blod som renser fra synd og gjør klærne hvite, 7,14. Jesu offerdød rettferdiggjør synderen ved troen på ham, 7,10, 14f, 22,14; N innseglet, 9,4 og 12,11.
2. *kjøpt* mennesker fra alle folkeslag til Gud og skapt endetidens gudsfolk – Guds kjempende kirke på jorden. Han har "gjort oss til et kongerike, til prester for Gud og sin Fader", 1,6; 5,9f.
3. *beseiret* Satan. Ved Jesu død ble "våre brødres anklager" kastet ut og det ble mulig for Kristi vitner å seire ved Lammets blod, 7,10f.
4. *vunnet* en seier med kosmisk rekkevidde, 4,8-14 og 14,3f. I alle synene er Jesus "Lammet som er slaktet". Også den levende og opphøyede Jesus er Guds offerlam. Dermed forkynner Åpenbaringsboken at Jesu himmelske virksomhet som kirkens anfører i endetiden, er grunnet på den seier og makt som han har vunnet ved sin korsdød. Han som seiret på korset over Guds motstander og menneskenes fiende, han styrer verdenshistorien mot sitt endemål.
5. *Seieren består i Jesu stedfortredende offerdød*. Derfor er hans sluttoppgjør forunderlig "lett". Rytteren på den hvite hest er gudsrrikekongen, med seierskronen som attributt og bevæpnet med en bue uten pil, 6,2. Han rir alene ut til strid mot antikrist-dyret og satans hærer. Hans gode engleskarer troende kirke er tilskuere til det som skjer. Ikke en gang de fromme medvirker til seieren. Med sin munns sverd - med ordet - beseierer han fiendene og slaget er over før det har begynt, 19,11-21. Hans munns sverd har kraft fordi *han selv* er Ordet Logos som gjenoppretter og gjenløser den skapelse som han er opphavet til. Slik forkynner Åpenbaringsboken seieren ved Kristus alene, Ordet alene og troen alene.

Kristi seiersdød er en påminnelse om kirkens strid i denne verden. Hun representerer et rike som ikke er av denne verden. Hennes konge er det seirende Guds Lam, og hennes våpen er Ordets sverd, 5,9f. Hun er i verden for å forkynne evangeliet om Riket og seieren før enden kommer, 6,11; N 11,15 og 12,20.

Denne skildring er likeså enestående som evangeliet selv. Paralleller fins ikke. I den jødiske apokalyptikk har Messias-skikkelsen en passiv rolle i endetidshistorien. I apostelordets læreformidling fra Jesus er han den svært så aktive Messias i alle endetidens faser. Det Guds Lam som nå er omgitt av den triumferende kirke på Sions berg, er også Lammet som leder den kjempende kirke gjennom endetidens trengsler.

Lammets offerdød medbestemmer også Guds englers medvirkning. Overengelen Mikael styrter dragen ned fra himmelen, og en annen engel lenker Satan for tusen år, 12,7-9; 20,1-3. Allikevel er verdenshistorien og kirkehistorien først og fremst Jesu Kristi historie globalt og lokalt. Åpenbaringsengelen (angelus interpretes) som ellers er en dominerende skikkelse i mange apokalyptiser, er her en perifer skikkelse, stilt i skyggen av Kristi gjerning.

Åpenbaringsbokens endetidslære (eskatologi) handler om mere enn fremtiden. Tydeligere enn før i aposteltiden har kirken fått en endetidslære med to sentra eller brennpunkt: I fortid Kristi offerdød som fullendt kjensgjerning, i framtid Kristi gjenkomst. Ennå gjenstår Guds strenge rettferdighet mot dem som motsatte seg Jesu vitnesbyrd om Faderens kjærlighet, og de som forledet mennesker ved å forvrengte Kristi vitnesbyrd om frelsen, 16:5-7. I nåtid er den oppstandne Kristus til stede i den forsamlede menighet, virksom også nå med sitt ord, 5:2.

Dagen kommer da Gud skal holde "den siste dom" og skal dømme en hver etter sine gjerninger i Den Aller Høyestes rett, 20,11. Også da er Jesus Lammet som har Livets Bok hvor navnene på de benådede står skrevet, 13,8; 20,12, 15; 21,27. Når det nye Jerusalem stiger ned på den nye jord, også da er Jesus Lammet, 21,22-23. Kort sagt: Lammets offerdød er evigyldig fordi det er endegyldig. Guds rene, hellige Lam i Jesu skikkelse, er Guds slaktede Lam i all evighet.

Antikrist - Jesu Kristi vrengebilde

Jødedommen regner ikke med noen anti-messias. På den historiske arena opptrer Guds motstander, en historisk tyrannskikkelse som krever tilbedelse, ødelegger templet og forfølger de troende (Daniels bok og Antiokus IV Epifanes). I kristen apokalyptikk opptrer Guds sataniske motstander som anti-Kristus i menneskeskikkelse. Han ligner Kristus, men er hans vrengebilde eller speilvendte bilde. Johannes har nevnt ham i brevene. Paulus har omtalt ham i 2 Tess 2:1-12. N Mk 13:14 (m par) og Åp 13 og 17.

2 Tess 2:3-5 viser til overleveringen før Åpenbaringsboken. Referansen til Danielsboken er tydelig: Syndens menneske og fortapelsens sønn som "setter seg i Guds tempel og gir seg selv ut for å være Gud", v 4, N Åp 13:1-6. I endetiden skal menighetens gudstjeneste (el liturgi) bekrefte den antikristelige rettssuverenitet og avgudsdyrkelse. I aposteltiden var keiseren det personifiserte uttrykk for denne blasfemiske maktutfoldelse og den egentlige forutsetning for Kristi gjenkomst. De øvrige varsler er knyttet til antikrist, både frafall (2:3), lovløshet (2:7) og villfarelse (2:11). Altså er antikristens komme, virksomhet og tilsynekomst

det sikre forvarsel om Kristi gjenkomst. Men når? Det spørsmålet står sentralt i den nytestamentlige historieteologi.

Hvem er den maktinstans «som holder igjen» (to katekjon, 2,7)? Staten kan det ikke være, for den er underordnet "syndens menneske", heller ikke evangeliet, som først skal forkynnes for alle folkeslag, og heller ikke Paulus som fremmer evangeliet blant folkene. I Åpenbaringsboken er det en englemakt som holder igjen *erkeengelen Mikael*. Det eiendommelige ved teksten er vrengebildet. Antikristens komme, virksomhet og parusi utgjør vrengebildet til Jesu Kristi komme, virksomhet og parusi. Men *når* kommer antikrist? Det spørsmålet står sentralt i det nytestamentlige endetidsperspektiv. (N 294)

KIRKEN I ÅPENBARINGSBOKEN

I sendebrevene vender Kristus seg til vedkommende menighets «engel», her etter alt å dømme brukt om prestekollegiets leder. Ordet engel signaliserer et hyrde- og lære-embete i gudmenneskets sted, og under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham som selv var Faderens engel og sendebud i Jesu ringe skikkelse. (Aggelos, lat angelus, nuncius = budbærer, sendebud, delegat.) Herrens engel – utsendt fra Kristus – ga Johannes det profetiske budskap som skrev ned og ga videre til Herrens tjenere. I denne tradering plasserer Johannes seg selv en traderingsrekke med utspring i himmelen (Åp 1:1, 22:6, 16. Dens legitimitet og troverdighet er Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse (19:13, Joh 1:1, 14) - det Guds slaktede Lam (kap 5).

Joh 4:34 – Min mat er å gjøre det han vil som har sendt meg (5:30, 6:38). **5:34** – De gjeminger jeg gjør, vitner om at Faderen har sendt meg. (6:44, 7:28. 8:26, 29, 42. 10:36, 12:45, osv. **Apg 3:26** – Gud sendte sin tjener først til dere. Rom 8:3. 2 Kor 2:17, 1 Joh 4:9, osv.

Faderens utsendelse av Sønnen er forutsetningen for apostlenes sendelse, og etter dem deres etterfølgere i prekenembetet.

Joh 17:18 – Likesom du har sendt meg til verden, har jeg sendt dem til verden. V 21 og 23. 20:21. **Apg 19:22** – Han sendte to av sine medhjelpere. Jf 1 Kor 4:17, 2 Kor 8:18, 22, osv. **2 Kor 2:17** – sendt av Gud og for Guds ansikt taler vi i Kristus. 5:19f.

Åpenbaringsboken er tilegnet syv historiske lokalkirker i Lille-Asia, men har et videre sikte. Sjutallet markerer en helhet – Guds universelle kirke. Adressat-kirkene hadde eksistert lenge nok til å ha hver sin historie, som Johannes kjenner og Kristus bruker i sin visitas, 2-3. Kristi visitas har samtidig adresse til hver menighet i tidens løp. Han vandrer medllom lyses-takene. Beskrivelsene gjør læren om kirken anskuelig, samtidig som menighetens betydning øker etter hvert som synene skrider frem. Læren kan sammenfattes i fire punkter:

1. *Menigheten på stedet representerer Guds universelle kirke, men lar seg ikke erstatte eller representere av noen annen menighet.* Guds ekklesia er ikke summen av menigheter (N 303: nonadditiv), som om kirken er en omfattende organisasjon. Lokalkirken er heller ikke summen av menighetslemmer. Kirkebegrepet mangler her som eller i Nytestamentet den tredje dimensjon – kirken eller menigheten som et produkt av mennerskers verk. Stedets kirke representerer Guds universelle kirke og er det handlende subjekt som gjør Guds Ene Hellige Kirke lokalisierbar og tilgjengelig, 1,11-13. Samtidig er kirken på stedet hverken stedbunden

eller organisasjonsbunden. Denne todimensjonale egenart forklarer hvorfor det ikke var mulig for Johannes å anvende den sjuarmede lysestake som sakssvarende kirkesymbol, jf 2 Mos 25,31; 37,17; Sak 4,2.

Kirken er et kristokrati - en Guds skapelse underlagt den Menneskesønn som går mellom de syv lysestakene, 1,12f og 20. Han kan når som helst fjerne en lysestake og sanere hva mennesker har bygget opp, om ikke den bekjennende menighet gjør bot, 2,5. Inntil videre er allikevel hver av de syv menighetene Guds kirke (ekklesia) under ledelse av hver sin «engel» (angelos = budbærer el utsending, delegat). Antagelig sikter tittelen til lederen for prestekollegiet. Det gjaldt også Laodikea-kirken, hvor det stod dårligst til. (N Jesu gudsrikeforkynnelse: allerede - en nå ikke)

Denne samtidighet er utdypet og presisert i Åpenbaringsboken. Kirken er på samme tid historisk og over-historisk, lokal og himmelsk, tidsbundet og evig, syndig og rettferdig. Ved å inkludere vedkommende menighetsengler i adressatmenighetene, betoner Johannes på johanneisk vis at kirken er i verden, men ikke av verden, N 12,1ff.

Lokalkirken utsettes til stadighet for fristelser og forførelser til å være noe annet enn Jesu kristi kirke. Derfor er omvendelsesberedskap et kjennetegn ved lokalkirkens ekthet. "Kom derfor i hu hvorledes du har lært og hørt, og ta vare på det og omvend deg", 3,3.

2. Kirken er en eskjatologisk størrelse i verden. Illustrerende er kapitel 7, hvor det først berettes om de fire engler som fikk i oppdrag å sette segl på pannen til de utvalgte 144 000, 7,1-8. Så følger synet av den store, hvitkledde skare fra alle folkeslag, 7,9-17. Disse to skarer er det ene og samme gudsfolk, kirken. Tallet 144 000 og inndelingen i Israels tolv stammer sikter ikke til en jødekirke, eller til en annen særgruppe, men til Kristi kjempende kirke på jorden, som han leder gjennom endetidens trengsler til seier. Den store flokk som ingen kan telle, er den samme triumferende kirke ved veis ende.

Kirken erstatter ikke Israels folk, men er Guds utvalgte Israel i endetiden, 7,3-8, jf 17,14. Hun er gudsfolket som har den apostoliske tradisjon fra Herren som kjennetegn - "de som har Guds bud og Jesu vitnesbyrd", 12,1-6. Kirken er på samme tid et folk "av alle Israels barns stammer" og et folk av alle ætter og stammer, 7,9. Her er ingen erstatningsteologi, jf 17,17; 19,7-9, 11-21. Johannes hørte og så Guds tjenere og de beseglede, 7,4 og 9, de som er innlemmet i Israel og er Guds utvalgte folk.

Om man med Åpenbaringsboken vil tale om den synlige og usynlige kirke, så lever *den historiske kirke under jordiske forhold som den usynlige kirke*, hun som Gud alene vet størrelsen på, mens *den himmelske skare er den synlige kirke*. I Jerusalem-synet fikk Johannes se kirken enda en gang, og da som Lammets brud, 21,2, 9f. Altså lever Guds kirke i *to tilstander* - i kamp på jorden og i jubel der hjemme. De hellige er på jorden, sa Luther om saken. Og det er grunnen til at de engler som assisterer ved den himmelske gudstjeneste, sørger for at kun de hellige på jorden, dvs. Kristi bekjennere, får delta med sine bønner uavlatelig, 8,3f.

3. Kirkens dualistiske særtrekk. Illustrerende er kapitel 12, hvor kirken på jorden er den forfulgte ørken-menighet. I likhet med Johannes-evangeliet og 1. Johannesbrev tar også Åpenbaringsboken utgangspunkt i det faktum at denne verden ligger i den ondes vold. Dragens kirkeforfølgelse er ingen unntakssituasjon, men kirkens normalsituasjon i verden. Kirken og dragen er på jorden. Bare Jesus Kristus ble "bortrykt til Gud og til hans trone", 12,5, 9, 12-

17. Grunnen til forfølgelsen er kirkens samfunn med Jesus Kristus, som er hennes førstefødte eller - når bildet veksler - hennes mann, Lammet.

Den uforsonlige motsetning mellom kirken og hennes jordiske omgivelser kommer til uttrykk i sluttkapitlenes antiteser: Babylon og det nye Jerusalem, skjøgen på (antikristus-dyrets rygg" (Åp 17) og Lammets brud (Åp 21). Mens sistnevnte kvinneskikkelse er et bilde på kirken, så er ikke skjøgen bilde på frafallskirken, men det antikristelige og gudfientlige samfunn, som på Johannes' tid var representert med keiserkulten i det romerske imperium.

4. *Det Kristus-sentrerte kirkebegrep.* Avslutningskapitlene skildrer "Lammets bryllup" med et billedspråk som lar oss ane den uutsigelige glede, hvile og fred i Guds nærhet - i saligheten. Menighetens, kirkens og hele verdens historie dreier seg om Jesu Kristi historie. Forhistorien er Israels historie med Messias-løftets oppfyllelse for øye. Messiasbarnets fødsel på jorden (Åp 12) innleder gudsfolkets historie i den nye pakt. Dets grunnvoll er nådepakten i Jesu Kristi død som Guds uskyldige Lam, og stadfestet med hans legemlige oppstandelse. På denne grunnvoll lever kirken i endetidens trengsler i Lammets spor. Etterfølgelsen er da å betrakte som en forberedelse til livet i den kommende verden, når troens gode strid er over og håpet fullendt.

Lammets bryllup kunngjøres først ved Kristi gjenkomst, da bryllupet kan feires i det nye Jerusalem. Noen annen brudemystikk gir ikke Åpenbaringsboken anledning til. Dette perspektiv på kirkens Kristus-samfunn og historie er anvendt tradisjon, se 2 Kor 11,2 og 5,25-27.

Rett lære - rett lovprisning

De fire livsveseners lovprisning gjenspeiler kirken s gudstro, 4,8-14. Tilbedelsen av Lammet har kosmiske dimensjoner, N 19:1, 3, 5-8, og "Mose og Lammets sang", 15:2-4. Gud lovprises for sin frelse, 7:10, og sitt vesen, 7,12.

Det overordnede mål for apostolisk læreoverlevering er rett lovprisning, 5:2. Lovprisningens grunn er den gudstro el. gudskunnskap som denne overlevering formidler, og det Kristus-samfunn som overleveringen bringer, 22:20f.

Sentralt tema er "de helliges bønner", 5:8, jf 7:15. Den bedende kirke på jorden deltar i en evig gudstjeneste, 11:17f, 13:10, 14:12. Kirken er et kongelig presteskap, utrustet med gudgitte fullmakter og et gudgitt oppdrag, med fullmakt til å utøve myndighet med Guds Ord og adgang til å tre frem for Gud med bønn og lovprisningsoffer, 2:6, 22:3-5.

Kirkens forbønner omfatter martyrene - blodvitnene for Guds ords og vitnesbyrds skyld, de som med livet som innsats bekjenner apostelordets lære fra Kristus. 6:9 og 8:3-5. Når vil Herren holde dom? Hvor lenge må kirken holde ut på jorden? Spørsmålene gjenspeiler kirken s lengsel og bønnerop i trengselstider, 6:10, N Apg 1:6f. De helliges bønner oppfylles når Guds- og Messias-kongedømmet proklameres, for tiden er kommet da dommen skal fullbyrdes, 11:15, 17f og 12:10.

Den himmelske gudstjeneste har sitt liturgiske rom, som er "Guds bolig", 7:15, 15:8. Det nye Jerusalem er uten tempel, 21:22f, jf hæren uten våpen. Motsetningen til jødedommens dennesidige messiasforventninger absolutt. Hvor Gud er alt i alle, er kirken som Guds tempel og Åndens bolig overflødig. Beskuelsen har avløst kirkens sakramentale og åndelige samfunn med Kristi legeme.

Den trofaste kirke

Åpenbaringsboken stadfester det kirkebilde som ellers fins i Nytestamentet. Kirkens historie består ikke i fremskritt fra et lavere, primitivt kirkenivå i retning idealkirken på et høyere nivå. Kirken er det folk som har Kristus til gave, og derfor etter følger ham med ham som eksempel i den selvhengivende og trofaste kjærlighet. Etterfølgelsen gjenspeiler Guds selvhengivende kjærlighet i Jesus-historien, som på sin side medbestemmer etterfølgelsen i tidens løp.

Åp 14:4 – de som som følger Lammet, hvor enn det går.

Ordets etterfølgelse utgjør kirkens historiske kontinuitet under skiftende omstendigheter. Kontinuitet er noe annet enn blåkopier. Det fremgår av Kristi formaninger. Kontinuiteten krever saksvarende uttrykk i lære og liv, for øre og øye. Utelukket er ikke variasjon, men brudd med læren, mottatt fra Kristus. Denne eksklusivitet markerer kirkens samfunn med den Trofaste og Sanndrue, han som er Alfa og Omega, Begynnelsen og Enden. Kirkens samfunn med ham utelukker læretillegg og kirketilpasninger på verdens vilkår. De vitner falskt om den levende Gud, verdens skaper og gjensløser.

3:7 – Dette sier Den Hellige og Sannferdige, han som har Davids nøkkel, han som åpner, så ingen kan stenge, og stenger, så ingen kan åpne. V 14. **Joh 3:20** – den som gjør det onde, hater lyset og vil ikke komme til lyset, for at hans gjerninger ikke skal bli avslørt.

Den trofaste kirke holder hans ord og befalinger som selv er Den Trofaste. På troskapens vilkår fremstår menigheten som Guds tabernakel og bekjennende kirke. Her er den oppstandne Kristus til stede i dens midte, virksom med sitt ord.

Joh 14:21 – den som har mine bud og holder dem, han er det som elsker meg. Og den som elsker meg, skal elskes av min Far. Også jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham. V 23f. **1 Kor 10:16f** – Velsignelsens beger som vi velsigner, gir det oss ikke del i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir det ikke del i Kristi legeme? Fordi det er ett brød, er vi alle ett legeme, for vi har alle del i det ene brød.

Menigheten holder Herrens Nattverd – takksigelsens måltid - i samsvar med hans ord og bud. Da har Guds kirke uansett tid og sted samfunn med «Lammet som er slaktet» (Åp 5:12), og er den lovprisende kirke under Lammets bryllupsmåltid på den nye jord (jf Joh 2:19-21).

Kristus forener med sin lære fra Faderen Guds Ene Hellige Kirke i himmelen og på jorden. Altså har døpte mennesker i troens gode strid gratis adgang til Faderen ved Sønnen og i Den Hellige Ånd (Ef 2:18, 3:12). De helliges samfunn i de hellige ting er Kristi kirkes enhet, som Kristus virker med sin lære fra Faderen, virksom, med apostelordets lære fra ham. Denne forening begrunner saligprisningen, Åp 19:9 - «salige er de som er innbudt til Lammets bryllupsmåltid». Skriftmaterialet om saken er stort.

Joh 17:8, 14, 17, 20f – jeg har gitt dem de ord du gav meg, og de har tatt imot dem. Nå vet de i sannhet at jeg er utgått fra deg /.../ Men verden har lagt dem for hat, for de er ikke av verden, likesom jeg ikke er av verden. /.../ Hellige dem i sannheten, ditt ord er sannhet. /.../ Jeg ber ikke bare for dem, men også for dem som ved deres ord kommer til tro j på meg. **Apg 2:42** – Trofast holdt de seg til apostlenes lære... **Ef 2:20f** – Dere er bygd opp på apostlenes og profetenes

grunnvoll, men hjørnesteinen er Kristus Jesus selv. Han holder hele bygningen sammen, så den i Herren vokser til et hellig tempel.

FEM KARAKTERISTIKA VED KIRKEN I ÅPENBARINGSBOKEN

Hver for seg oppfyller de Guds løfter i den gamle pakt.

Det normative trekk: *Apostlenes lære fra Kristus normerer menighetens virksomhet i tidens løp. Det fremgår av Kristi visitasbrev.*

Efesus-menigheten har avslørt falske apostler. Dens utholdenhet må gjelde be-kjennelsen til apostlenes lære fra Kristus (2:2).

Smyrna-menigheten er fattig, men rik i sin trofasthet, underforstått apostlenes lære fra Kristus. Med «livets krone» i sikte, blir menigheten oppmuntret til utholdenhet (2:9f).

Pergamon-menigheten holder fast ved (el bekjenner) Kristi navn og fornekter ikke troen, men gir i sitt fellesskap rom for slike som bekjenner Bileams lære og nikolaiittenes lære el gjeminger (2:13-15, jf v 6).

Tyatira-menigheten tar vare på Kristi gjeminger (v 19, 24f). Den formidler apostlenes lære fra Kristus, men avfinner seg med Jesabel. Hun lærer lik en Herrens apostel og forfører Kristi tjene-re til utukt, dvs aksept for fremmed lære.

Sardes-menigheten har navn av å leve som Kristi menighet. Den har mottatt læ-ren fra Kristus, men formidlingen er mangelfull med unntak av noen få (3: 2-4).

Filadelfia-menigheten har tatt vare på Kristi ord, og har bekjent ham som opp-muntrer til å ta va-re på læren og gi den videre (v 8-11).

Laodikea-menighetens gudsforhold mangler selverkjennelsen. Menigheten er både fattig, blind og naken, og likevel lunken og selvtilfreds i sin virksomhet. Kristus vil inn i menighetens gudstje-nestefellesskap for å gjøre den rik, seende, og kle den i Guds fullkomne rettferdighet (jf 22:11).

Apostelordets lære fra Kristus er rettesnor og målestokk i Kristi visitas. Normen fremgår al-lerede av bokens innledning, 1:2f Johannes «har vitnet om Guds ord og Jesu Kristi vitnes-byrd, hva han har sett». Dermed signaliserer han at apostelordets lære fra Kristus er den kri-tiske norm gjennom hele Åpenbaringsboken (jf Joh 1:14, 1 Joh 1:1, 3).

Johannes' troverdighet er ingen personlig dyd, men beror på «det troverdige vitne, den førs-tefødte fra de døde /.../ som har løst oss fra våre synder med sitt blod», v 5. Med sin offer-død Kristus allerede beseiret Guds fiendemakter, og med sin oppstandelse fra de døde er han Guds troverdige vitne i menighetene. Med sin munns skarpe, tveeggede sverd borger han for kirkens seier i endetidens sluttoppgjør (1:16, 2:16, 19:15, 21). Guds troverdighet er kristnes troverdighet i denne verden. I kraft av sin person og sitt verk har Kristus «gjort oss til et kongerike, til prester for sin Gud og Fader», v 6.

Hvordan har menigheten tatt vare på Kristi ord og befalinger til kirken? Bruken begrunner Kristi menighetsdiagnoser. Den trofaste, utholdende bruk medfører lidelse for Kristi skyld. Også Johannes måtte lide for sin uforbeholdne Kristus-bekjennelse. Derfor ble han forvist til øya Patmos, v 9.

Seieren venter dem som «følger Lammet, hvor enn det går», 14:4, 12. De våker over og bevarer troens rettferdighet, gitt i dåpen, og de praktiserer den i forsakelse og tro (7:9, 14ff, 16:15, 19:8). De er frikjent for Kristi skyld allerede. En rettergang har allerede funnet sted mot Guds trofaste vitne og rene Lam som gikk i synderes sted. Derfor kommer det ikke til noen rettergang mot dem som har sine navn skrevet i Livets Bok (3:5f, 20:12, jf Dan 7:10b, 12:1-3, Mt 25:34, Rom 8:15-17, Ef 1:4). I det himmelske bibliotek – det må være stort! – står deres navn skrevet som blir dømt etter sine gjerninger. Med sin vantro er de selv årsak til det evige «utenfor», hvor ingen tilgivelse fins (v 15, jf Mt 8:12, osv).

Den røde tråd i endetidens historie er den bekjennende kirke – apostolatets kirke. Seierens vilkår er den uforbeholdne og utholdende bekjennelse til apostelordets lære fra den korsfestede og oppstandne Kristus (6:9, 12:11, 13:10, 14:12, 18:4, 19:10).

Seierens gudgitte vilkår er nevnt overfor: Det nye Jerusalem med de tolv portene i by-muren og navnene på de tolv apostlen skrevet på den (21:14), og elven med det evige livs vann som utgår fra Guds og Lammets trone (22:1). Bymuren betegner kirkens læreforsvar i kraft av apostelordets lære fra Skriftens Herre (jf Jer 23:1f, Esek 32:2f, Sak 11:4f. Se Joh 10:10:1f, 8-10, jf Mt 21:33). Kilden begrunner apostelordets kompetanse, autoritet og gyldighet under skiftende forhold i tidens løp. Billedbruken bekrefter Jesus-ord i Johannes-evangeliet:

Joh 7:16 – *Min lære er ikke min egen, men hans som har sendt meg.* **8:28** – Når dere har opphøyet Menneskesønnen, skal dere forstå at JEG ER og at jeg ikke gjør noe av meg selv, men taler slik min Fader har lært meg. Han som har sendt meg, er med meg, siden jeg alltid gjør det som behager ham.

Den trofaste kirke gjør ikke noe av seg selv. Med Kristus til gave, tar de troende vare på hans ord og gjør deretter, Gud til ære. Årsaken til bekjennelsestroskap er ingen egenskap eller defekt ved bekjennerne, men gudmennesket «Jesus Kristus, det troverdige vitne (1:5, 3:14), som etter sin menneskenatur er kirkens fremste martyr (Joh 18:37, jf Antipas, 2:13).

Det nonadditive trekk: *Guds kirke i nåtid trer frem i lokale gudstjenestefellesskap.*

Guds kirke er ingen idé, men en virkelighet. Derfor er ikke Guds kirke summen av selvrealiserende lokalmenigheter? De representerer hver for seg den universelle kirkes nærvær på stedet. Delen er helheten. Noen forklaring gis ikke. Den tilhører de ting som Gud holder skjult for oss.

Templets syvarmede lysestake er intet kirkesymbol. Årsaken er Guds nådepakt i Lammets blod. Oppfyllelsen er en Kristus-virkelighet, slik Skriftene har sagt. Virkeligheten har avskaffet tempelofringene. I deres sted trer Menneskesønnens nærvær, virksom i den forsamlede menighet. Han holder menighetsenglene i sin høyre hånd og går mellom de syv lysestakene. Prekenembetets utøvere og menighetene hører sammen i den samme Kristus-virkelighet (5:6, 9, 12). Han er templets Herre og kan fjerne det sendebud og den menighet han vil fra den nye pakts tempel. Kristi visitas gir klar beskjed: Blir ikke Kristi ord etterfulgt i troskap mot det apostoliske ord, er gudstjenestefellesskapet forgjeves. Gud er Gud – og ingen annen (jf Første bud).

1:20 – De sju stjerner er englene for de sju menigheter, og de sju lysestaker er menighetene selv (jf 12f, 16). **2:1, 5** – Dette sier han som holder de sju stjerner i sin høyre hånd, han som går

omkring blant de sju lysstaker av gull. /.../ Vend om og gjør igjen dine første gjeminger! Ellers kommer jeg over deg og tar lysestaken din bort – hvis du ikke vender om. Jf Mt 5:15. **Heb 10:26f, 31** – Synder vi med vitende og vilje etter at vi har lært sannheten å kjenne, da fins det ikke lenger noe offer for synder. Forferdelig er det vi da har i vente: dommen og Guds brennende iver som skal fortære dem som står ham imot. /.../ Det er forferdelig å falle i den levende Guds hender! Jf Mt 7:27, Esek 13:10-16.

Det nonadditive trekk ved kirken er konsekvensrikt. Tilhørighet gis av nåde på Guds vilkår. Utelukket er den selvbestemte kirketilhørighet på egne eller andres vilkår. Også dette trekk kontinuiteten i den apostoliske læretradisjon.

Jesus talte om sitt legemes tempel som skulle bli gjenreist på den tredje dag (Joh 2:21). Kirken fremstod som den nye pakts tempel i Salomos buegang (Apg 3:11, 5:12), og derfra skjer kirkens utbredelse i en dennesidig historie. Den universelle kirke fremtrer som Guds «tempel» hvor kristne praktiserer gudstjenestefellesskap på Kristi vilkår. Benevnelsene «bygning», «hus» og «legeme» beskriver i Nytestamentet den samme Kristus-virkelighet.

1 Kor 3:16f – Vet dere ikke at dere er Guds stempel, og at Guds Ånd bor i dere? Dersom noen ødelegger Guds tempel, skal Gud ødelegge ham. For Guds tempel er hellig, og det-te tempel er dere. 2 Kor 6:16, 1 Pet 2:5.

Ef 2:21 – Han holder hele bygningen sammen, så den i Herren vokser til et hellig tempel, og gjennom ham blir også dere bygd opp til en bolig for Gud i Ånden. **1 Tim 3:15** – du skal vite hvordan en skal ferdes i Guds hus, som er den levende Guds menighet, sannhetens søyle og grunnvoll. Rom 12:5, 1 Kor 10:16f, osv).

I Åpenbaringsboken er denne eksklusive samtidighet utdypet og poengtert. Lokalmenigheten er både historisk og overhistorisk, både tidsbestemt og evig, syndig og rettferdig, jordisk og himmelsk. Denne samtidighet kan gå tapt, og kirken fremstå som løgnkirke på menneskers vilkår. Slikt «horeliv» gir rom for religionsimporter og samfunn med Guds fiendemakter.

17:1f, 5, 15f – «Kom, jeg skal vise deg hvordan den store skjøgen får sin dom, hun som troner ved de veldige vann. Jordens konger har drevet hor med henne, og hennes horeliv haar vært som berusende vin for dem som bor på jorden.» /.../ På hennes panne stod skevet et navn med skjult Imening: «Babylon den store, mor til skjøgene og all styggedom på jorden.» /.../ «Vannene du så, der skjøgen troner, er folk og folkemasser og nasjoner og mennesker med ulike tungemål. Og de ti homene du så, og dyret, de skal komme til å hate skjøgen, legge henne øde og gjøre henne naken, spise hennes kjøtt og brenne henne opp med ild. 19:2, 14:8.

Ektheten må prøves. Menigheten kan ha de ytre, gudgitte kjennetegn, men bak fasaden representere løgnkirken med læretilpasninger i titanisk overmot. Gevinsten er kortsiktig, men forgjeves. Ekthetens kjennetegn ligger i på det personlige plan i den kristnes forhold til Kristus som gave og eksempel.

3:3 – kom derfor i hu hva du tok imot og fikk høre. Ta vare på det og vend om!

Det eskatologiske trekk: *Den jordiske kirke i nåtid er den himmelske kirke i framtid.*

Også dette trekk er apostolisk læretradisjon fra Kristus (jf Mt 25:34, Rom 8:17, Ef 1:4, osv). Denne samtidighet i tidsløpet kommer klarest til uttrykk i kap 7. De fire englene får i oppdrag å sette merket på pannen til de 144 000 Guds tjenere (v 1-8). Deretter ser vi den store

hvite skare fra alle folk og tungemål (v 9-17). De 144 000 representerer den sanne jødedom i den gamle og nye pakt. Det samme gudsfolk for Guds trone er på jorden den stridende kirke gjennom endetidens trengsler. Kongenes konge er den stridende kirkes beskytter og verge gjennom endetidens trengsler, og derfor er den kjempende kirke samtidig den triumferende kirke ved vandringens mål. Guds kirke trer synlig frem og er lokalt tilgjengelig i den forsamlede menighet med Guds kirkes kjennetegn, og samtidig er hun den usynlige kirke der fremme. Den kirke som lider trengsel her, er Lammets brud i det nye Jerusalem. Ikke engang døden skiller dem.

21:2, 9f – Og jeg så den hellige by, det nye Jerusalem, stige ned fra himmelen, fra Gud, gjort i stand og pyntet som en brud for sin brudgom. /.../ «Kom, jeg vil vise deg bruden, Lammets hustru.» I Ånden førte han meg opp på et stort og høyt fjell og viste meg den hellige by Jerusalem. Den kom ned fra himmelen, fra Gud.

Den ene, hellige kirke har altså de to livsformer som begrunner Luthers utsagn om helgene som bor her på jorden. «Helgenene» (el de hellige) er kirkens eldste selvbetegnelse. Allehelgensdag er Alle troshelgenes dag, gitt oss til forbilder i troens gode strid.

Apg 9:13, 32 – dine hellige i Jerusalem /.../ de hellige i Lod. Rom 1:7. 1 Kor 1:2, osv.

Gud alene er hellig. Ved dåpen og troen er Jesus Kristus – Den Hellige og Rettferdige vår eneste hellighet og rettferdighet for Gud. Gitt den enkelte til del i dåpen til Jesu død, lever Guds helgener med Kristus til gave helliget og frikjent i ham. Det nye livet gitt i dåpen, er den første oppstandelse. Helliget i Guds hellighet, bor Guds Ånd i Guds troshelgener og gjør dem hellige. De blir hva de er: Hellige og rettferdige for Gud

4:8 – Hellig, hellig, hellig er Herren Gud, Den Allmektige, han som var og som er og som kommer. 15:4.

19:7-9 – Tiden er kommet for Lammets bryllup! Hans brud har gjort seg i stand, og hun har fått en drakt av skinnende rent lin. Linet er den rettferdighet som er blitt tilregnet de hellige (e Sv Kyrkobib. Grunntekstens «dikaionata», flertall, referer til kirken representert ved lokalmenighetene). 22:11. Jf Jes 61:10, Esek 16:10, Sal 45:14f. Mt 22:11f.

20:6 – Salig og hellig er den som har del i den første oppstandelse. Over dem har den annen død ingen makt. **7:14** – Dette er de som kommer ut av den store trengsel, og som har vasket sine klær og gjort dem hvite i Lammets blod.

22:11 – La den rettferdige fortsatt gjøre det som er rett, og den hellige fortsette i helliggjørelse.

De hellige er den bedende, bekjennende og tjenende kirke, hvor kristne hver for seg er liturger og diakoner, slik Guds gode engler er. De hellige kjenner den trofaste Gud ved den han utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3). Med ham til gave tar de del i den himmelske liturgi allerede, og deres bønner stiger lik røkelse opp til Gud på tronen.

5:8 – Da (Lammet) tok boken, falt de fire vesener og de tjuefire eldste ned for Lammet. Hver av dem hadde en harpe og gullskåler full av røkelse, det er de helliges bønner. 8:3f.

14:12 – Her gjelder det at de hellige står fast, de som holder seg til Guds bud og troen på Jesus. 13:10.

1:5f – Derfor må dere sette alt inn på at troen viser seg i rett liv, og det rette liv i innsikt, innsikten i selvbeherskelse, selvbeherskelse i utholdenhet, utholdenheten i gudsfrykt, gudsfrykten i brorskap, og brorskap i kjærlighet. For dersom alt dette fins hos dere og får vokse, da vil dere ikke være uvirksomme og uten frukt i deres kunnskap om vår Herre Jesus Kristus. Men enhver som mangler dette, han er nærsynt, ja, blind, han har glemt at han er blitt rensset for sine tidligere synder. 2:19, 11:18, 19:5, 10, 20:4, 6, 21:9, 22:3.

Det dualistiske trekk: *Verdens motstand er kirkens normalsituasjon*

Kirken og dragen har samme bosted, klarest beskrevet i kap 12. Også denne virkelighetsorienteringer apostolisk læretradisjon (jf Joh og 1 Joh). Siden verden ligger i det onde, må kirken på jorden være den forfulgte, betrengte, motarbeidede og lidende kirke. Kun kirkens Herre er den opphøyede. Når en troens bekjenner møter motstand for Kristus-bekjennelsen skyld, da erfarer han samfunn med Kristus i hans lidende lydighet og har all grunn til å glede seg, for nådelønnen venter (Mt 5:11f, 23:34, 25:34, Apg 7:52, osv).

12:5, 9, 12f – Da fødte hun et guttebarn, som en gang skal styre alle folkeslag med jern-stav. /.../ Den store drake ble styrtet, den gamle slange, han som kalles djevelen og satan og som forfører hele verden /.../ Derfor skal dere juble, himler og dere som bor i dem! Men ulykkelige jord og hav! For djevelen er kommet ned til dere, og hans vrede er stor, fordi han vet at han bare har en kort tid igjen. Da draken så at den var kastet ned på jorden, forfulgte den kvinnen som hadde født guttebarnet.

Guds fiendemakter fører krig mot Guds kirkeskare på jorden, så langt Gud tillater. Klimaks nås i oppgjøret mellom Babylon og Lammet (kap 17), mellom villdyret alliert med jordens konger og deres arméer, og rytteren på den hvite hest med sin kirkehær (kap 19), og mellom den store skjøge og Lammets kirkebrud (kap 21).

17:6 – Babylon den store /.../ var beruset av blodet fra de hellige og fra Jesu vitner. 13:17, 18:24, 22:9.

Megetsigende er scenen i kap 19:11ff. Villdyret med sine hærer står samlet, klar til å stride mot Kristus. Han er rytteren på den hvite hest og bærer navnet «Guds Ord». Navnet betegner gudmennesket i sin handlende allmakt, en gang skjult i Jesu avmakt på korset (v 13). Etter sin oppstandelse og himmelfart er han høvdingen for Guds hær, kongenes Konge og herrenes Herre, og kirkens verge og beskytter på jorden (jf Israels vogner og hestfolk, 2 Kg 2:12, 13:14). Hæren hans står oppstilt bak ham på hvite hester og kledd i linklær – i den tilregnede rettferdighet (19:8). Fra hans munn utgår hans ord det skarpe, tveeggede sverd.

19:16 – Halleluja! For Herren er blit konge, vår Gud, Den Allmektige. 17:14, jf 2 Mos 14:19, Sal 34:8. Se dåpformningen, 1 Kor 10:1-13.

Vi forventer et slag, men slaget uteblir. Seieren har han allerede vunnet med sin offerdød for verdens synder. Han er det evige evangelium som engelen forkynte for alle folk på jorden (14:6). Kirkens gjensvar i himmelen og på jorden er den nye sang om «Lammet som er slaktet» (5:9ff).

12:10f – Seieren og kraften og riket tilhører fra nå av vår Gud, og hans Salvete har herredømmet. For våre brødres anklager er styrtet, han som anklaget dem for vår Gud dag og natt.

De har seiret over ham i kraft av Lammets blod og det ordet de vitnet om... Jf 2:26f, 3:21, 20:4. Mt 19:28 (Herrens apostler), Joh 17:24. 1 Kor 6:2, 2 Tim 2:12, osv.

Villdyret forfører og villeder sammen med den falske profeten. De gjør motstand mot «Jesu vitnesbyrd», som er profetiens Ånd (19:10). Men hva slags fiendemakt kan villdyret og den falske profeten være? Svaret må være det antikristelige og gudløse samfunn. Dets forkledning var på Johannes's tid den romerske keiseremakt med dens keiserkult med bekjennelsen: «Cæsar kyrios!»

Det ble ikke funnet løgn i deres munn som følger Lammet, hvor enn det går (14:3, 5. Jf den apostoliske regel, Apg 5:29). I motsatt fall fremstår lokalkirken på menneskers vilkår, tilpasset menneskers idéer, forventninger og behov. Okkupert av Guds fiendemakter, blir menigheten lunken og forkastet av Gud, som er nidkjær for sitt verk.

3:16 – du er lunken, ikke kald og ikke varm. Derfor vil jeg spytte deg ut av min munn. 19:20f, 21:8, 27, 22:15. Mt 12:30.

Det kristologiske trekk: *Kirkens historie inngår i Kristi gjeløsergjerning*

Kirkens forhistorie er Israels historie i den gamle pakt. Kirkens utspring i den nye pakt er inkarnasjonen – Ordet som ble menneske i Sønnens overnaturlige unnfangelse og fødsel (kap 12).

Kristus-mønsteret i menighetenes liv er Kristi lidende lydighet i fornedrelse og trengsel. Kristus-mønsteret i de troendes livshistorie bevitner Guds utvelgelse av sitt folk i kjøtt og blod. Åpenbaringsboken lar oss se utvelgelsen som en kjensgjerning i etterkant (a posteriori). Det er i menighetens gudstjenestefellesskap Kristus bereder sin kirkebrud til Lammets bryllupsmåltid (kap 2-3, jf Ef 5:25-27, Gal 3:26f).

7:14 – Disse er de som er kommet ut av den store trengsel og har vasket sine klær og gjort dem hvite i Lammets blod (1:5, 5:9, 12:11, 22:11b. Jf 1 Joh 1:7).

I kirkens historie fins en individualistisk og jeg-sentrert brudemystikk. Hvor «jeg» er bruden, blir troen en tro på troen «min» tro, og bekjennelsen være det personlige» vitnesbyrd om følelser og erfaringer til en privat lykkefilosofi og verdensflukt, Bibelen fremmed. Man foretrekker selvbekreftende opplevelsesmystikk fremfor kirkens sakramentale samfunn i Guds skapte verden, og døptes liv i omvendelse og tro, enhver i sitt jordiske kall.

Gjennom apostelordets lære gir kirkens Herre et annet budskap: I menighetens gudstjenestefellesskap skal dømte mennesker få hjelp til å praktisere sin dåp og holde hans befalinger som lemmer på Kristi kirkebrud med håpet for øye (Apg 2:42, Mt 28:20, Ef 2:20, osv).

19:9 – Salige er de som er innbudt til Lammets bryllupsmåltid. Jf Joh 3:29f, 2 Kor 11:2, Ef 5:25-27, Kol 1:28.

Kirkens Kristus-bekjennelse er gitt fra himmelen. Kirkens tro er Guds tro, gitt kirken ved Kristi undervisning i Skriftene, og stadfestet med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Troen kan være svak, men sammen med den bekjennende kirke holder troen fast ved Guds ord, stoler på Kristi fortjeneste, tar del i kirkens samfunn i Herrens Nattverd og Lammets bryllupsmåltid allerede. I den forsamlede menighet høres nattverdlovprisningen lik et ekko av den himmelske lovsang:

5:13 – «Ham som sitter på tronen, og Lammet tilhører velsignelsen og prisen og æren og kraften i evighetenes evigheter».

DET KRISTNE HÅP I ÅPENBARINGSBOKEN

Hva er innholdet i det kristne håp? Åpenbaringsbokens svar kan sammenfattes i fem punkter:

- Enden er nær. Åp 1:3, 3:11, 16:15, 22:12, 20.

Apokalyptisk symbolspråk viser til fenomener og personer i samtiden og varsler Jesu snarlige gjenkomst. Dette budskap står i et spenningsforhold til de en detidsbegivenheter som går forut for gjenkomsten og forskyver den inn i fremtiden. Antikrist-dyret kan være keiser Domitian, den syvende i rekken av romerske keisere, 17,7-11. Forgjengeren Titus regjerte bare "en kort tid", mens Nero var den siste av fem keisere som "er falt", 17,10f. Også andre forklaringer er mulige, men adressat-menighetene oppfattet meningen. For dem var heller ikke dyrets tall (666) en gåte. Menighetene visste at de levne i de siste tid.

- Trengslene varsler begynnelsen på endetidens trengsler (fødselsveer).

Med denne sterke betoning har den synoptiske apokalypse fått en ny form (Åp 6:1-17 = Mk 13:4-27). Det virker derfor underlig at Antikristi opptrer allerede i endetidens begynnelse, for samtidig gir Johannes en bred skildring av de katastrofer som skal gå forut for den siste, avgjørende konfrontasjon mellom antikrist og Kristus. Forklaringen ligger i helhetsfremstillingen.

Ved hjelp av syvtalls-rytmer har Johannes ordnet det apokalyptiske tradisjonsstoff om hendelsene som varsler Herrens dag, alt fra Egyptens straffedommer og de mange profetier i Det gamle testamente, til jødiske og urkristelige apokalypser (Mk 13 par). Slik er Åpenbaringsboken et bevisst litterært verk med en meget stram disposisjon (N 296). Stadig nye katastrofeserier forsterker lengselen etter Jesu gjenkomst: Nå må vel Kristus komme?

- Endetidshistorien omfatter skaperverket og menneskeheten, og angår hvert menneske og især kirkens gudstjenestefellesskap på stedet.

Til forskjell fra Markus, ser Johannes verdenshistorien og naturkatastrofene i sammenheng. Det kan virke som om Johannes gjentar seg selv ved å beskrive de samme syner i tre parallelle synerekker: Først de syv segl (6-7), deretter de syv basuner (8-10), og til slutt de syv vredesskåler (15-16). Har Johannes presentert endetidshistorien i en forenklet disposisjon? Har han forkortet tidsperspektivet på de katastrofer og straffedommer som går forut for enden? (Eks GBornkamm). Gjentakende bruk av samme tradisjonsstoff kommer ikke til rette med *veksten* i synerekkene, som dessuten *mangler avslutning* eller markert overgang (se 8:1-5, 11:15-19, 16:17-21).

Synerekkene kan betraktes som en *spiral*, hvor dreiningene øker i omkrets og leder til høyere nivå. Da kommer man i konflikt med *tidsperspektivet på parallelle* skildringer av "verdens" og kirkens historie. Den lar verdens gang følge kirkens erfaringslinje gjennom endetiden (kap 7, 12-13, 17-18. N 297.)

Syvenes disposisjon og oppbygning er formet som en *oppstigning* til epifanien i **11:19**: *Synet av paktens ark* i det himmelske tempel, hvor Gud bor. Synet av arken bekrefter og garanterer

rer at Gud og Lammet vil føre sitt folk til seier, fullende riket og bo med sin herlighet hos sitt folk, 1 Sam 4, Jer 3,16-19. Dette syn handler ikke om adgang til templets aller helligste hos Gud, for noe slikt tempel fins ikke. Synet av paktkisten er Åpenbaringsbokens trøstemotiv.

Etter dette syn følger den trinnvise *nedstigning* i nye, intensiverte trengsler frem til enden. Da kommer Kristus synlig i sin Guddoms herlighet og bringer en ny jord hvor Gud vil bo med sin rettferdighet og la hans folk skue Gud og Lammet i tilstander som overgår all forstand, for alltid befridd fra Guds fiendemakters tyranni, 21:2-4.

Tiden er en kvalitet ved skaperverket, 10:6. I tiden blir "Guds hemmeligheter" fullbyrdet, en gang forkynt ved Guds profeter i den gamle pakt, 10:7. Fullbyrdelsen skjer i en *dennesidig* historie hvor apostolatets kirke trer fram i Guds frelsesplan som ordnede gudstjenestefelleskap, 11:17 og 17:13 og 17. Tiden skrider frem mot Herrens dag, 16:14f, men forut for hans synlige komme skal verdenshistorien munne ut i et kosmisk drama. Dette apokalyptiske perspektiv i 6,12-17 bekrefter den apostoliske læreoverlevering fra Jesus, jf Lk 21-23.

- Kristi endelige seier over antikrist.

Antikrist-dyret er det eneste sikre forvarsel om Kristi gjenkomst, til forskjell fra naturkatastrofer og andre hendelser. Men felles for alle tidens tegn er varslere i *nåtid*. De ledsager kirken i tidens løp og tiltar i styrke og omfang.

Åpenbaringsboken lest i samtid ga klare referanser til Antiokus IV Epifanes og keiserkulten, og til de kristenforfølgelser som keiserne Nero og Domitian iverksatte. Den gang og senere representerer despotene antikrist, en institusjonell overhøyhet med krav på ufeilbarlighet. Den selvopphøyede maktarroganse fremtrer med ødeleggende følger for kirkens fremtreden som bekjennende kirke under Kristi herredømme.

En annen dyreskikkelse er "*den falske profeten*", som ikke lar seg historisere på samme måte (13:11-17; 19:20). Løgnprofeter var kjente aktører, varslet i Jesu undervisning (Mk 13,22 par). Gjennom aposteltiden fremtrådte de med en *selvopphøyet og ufeilbarlig opposisjon til det apostoliske ord* fra Herren. Nikolainen ser her en mulig referanse til en øversteprest og propagandasjef tilknyttet keiserkulten og en Dea Roma-religionen (skjøgen). Både Antikrist og Roma-Babylons undergang hører sammen med hendelser som har ødeleggende følger for jorderiket og færlig kirken.

Forholdet stat og kirke gjennom historien arter seg som en kontinuerlig kompetansekonflikt. Hver av partene fristes til å gå ut over sitt myndighetsområde og øve maktmisbruk over den andre. Statsmakten fristes til å drive hor med skjøgen, det vil si hengi seg til det onde for å oppnå kirkekontroll, 17,1f; 18,3f. I denne konflikthistorie er skjøgen drukken av de helliges blod og Jesu vitners blod, 17:5.

Løgnkirken (el skjøgekirken) er innordnet under stats- og folkemakt, som med avguderisk myndighet øver interessekontroll med uinnskrenkede myndighet og jurisdiksjon over menighetens gudstjenestelige ordninger. Denne maktmisbruk rammer menighetens gudsgitte nåderett, gitt til vern om Guds barns frihet i liturgiske ordninger. Den betregnte part er apostolatets kirke under utøvelse av kirkens rett i kirkerettslige ordninger under Kristi herredømme, 19:6-8, N 22:8f, 18f.

Gud bruker kongene i sin plan, inntil Guds ord er fullbyrdet, 17,13 og 17; 18,24; 19,10. Gud er historiens herre og den betrungte kirke den seirende part i kraft av Guds slakede Lam, som med sin offerdød har vunnet en evig seier. Opphøyet til Faderens høyre og gitt all makt i himmel og på jord, garanterer han kirkens seier når han lar sin vredesdom ramme den gudfiendtlige statsmakt - dyret, 17,14. Da vil den kjempende kirke lovprise Gud, 19,1-3, 6-8, og apostlene og profetene og hele himmelen glede seg, for trengselstiden er over og rettferdigheten skjedd fyldest i Den aller høyestes rett, 18,20.

Samtidig med endetidshistoriens drama på jorden utspilles en åndenes kamp i en hinsidig, overjordisk virkelighet. Kristi egentlige motstander er *dragen* el. *satan*, som de to dyrene tjener (12,11; 13,4). Satan har forfulgt Kristus fra begynnelsen av (12,3-4), og han forfølger også Kristi kirke el. medtjenere (12,13-17). Forfølgelsen varer inntil Kristus vinner den endelige seier over ham, 20,10. Åpenbaringsbokens satanologi er anvendt tradisjon siden Jesu undervisning.

Synerekkene fremstiller de skarpe motsetninger mellom den gamle og den nye verden, mellom gudfiendtlige verdensmakter og Guds folk, og mellom de onde ånder og Guds gode engler. Denne dualisme er ellers kjent i apokalyptisk tradisjon, men et særtrekk ved Åpenbaringsboken er engle- og åndsmaktenes medvirkning. De opptrer med *delegert* myndighet i skyggen av Kristi inngripen i endetidens sluttoppgjør. Den delegerte myndighet gjenkjenner vi i prekenembetets myndighet i apostolatets kirke.

- Tusenårsriket (20:4-10) og den kommende verden (21:1-22,5).

I Nytestamentet er tusenårsriket dunkelt nevnt på dette ene sted (hapaxlegomenon), og derfor avviser de lutherske bekjennelser en lære om tusenårsriket.

Det er vanlig å vise til opprinnelsen i senjødisk apokalyptikk, hvor et messiansk interim går forut for Herrens dag (eks 4 Esra 7:26-30 og Baruks Åp 39-40). Med denne henvisning har man villet forklare *de to oppstandelsene*: I den første oppstandelse oppstår de som ikke bøyde seg for dyret. De skal herske med Kristus i tusen år (20:4). I den andre oppstandelse oppstår alle de andre døde når milleniet er passert (20:5). De to oppstandelser tilsvarer de jødiske rettferdiges oppstandelse (Jes 26:19 og Luk 14:14) og alles oppstandelse (Dan 12:20).

Åpenbaringsboken følger den inndeling som Paulus mottok og minnet korintermenigheten om (1 Kor 15,23, 42, 51f). Joh 5:29 skiller mellom "livets oppstandelse" og "dommens oppstandelse", og forkynner alternativet uten at de to oppstandelser er utelukket av den grunn.

Den plass som tusenårsriket og de to oppstandelser har i Åpenbaringsboken, følger inndelingen i Ezekiels bok. Inndelingen gjenspeiler – så langt jeg kan se, den apostoliske læretradisjon med Jesu undervisning som kilde, og dens bakgrunn i Det gamle testamente er bredere enn Ezekiels bok. Mine henvisninger knytter Åpenbaringsboken til den apostoliske læretradisjon.

Verdensbyens undergang: Esek 27 = Åp 17.

Jf Mt 25:34, Lk 8:30, 10:20. Ef 1:4f, Fil 4:3.

De hedenske rikers undergang: Esek 28-35 = Åp 19.

Jf Mt 6:13, 22:2, 25:10, Joh 3:29, Ef 5:25.

Messiasriket: Esek 37:15-28 = Åp 20:4-6.

Jf Mt 19:28, Lk 22:29f, Joh 5:24f. Rom 8:17, 1 Kor 6:2-5, 2 Tim 2:11f.

Gog og Magog-krigen: Esek 38-39 = Åp 20:7-10. Jf Mt 25:41.

Dommen over folkene: Esek 39:21-29 = Åp 20:11-15.

Jf Mt 16:27, 25:31, 41, Joh 5:28f. Rom 2:5f, 14:11f, 1 Kor 15:24-26, 54f, 2 Kor 5:10, Fil 4:3. 2 Pet 3:10.

Det nye Jerusalem: Esek 40-44 = Åp 21-22.

Jf Mt 10:8, 16:18, Joh 3:29, 4:10, 14, 7:37, 8:25, Rom 3:24, 1 Kor 6:9, 11:2, 15:26, 54, 2 Kor 5:17, 6:16, 18, Gal 4:26, 5:19-21, Ef 2:19f, 5:5, 25, Fil 4:3-6, 1 Tim 1:8-11. Heb 8:10, 11:10, 12:22-24, 13:14f. 2 Pet 3:13.

Åpenbaringsbokens skildring av verdens undergang viser tilbakeholdenhet på et punkt, 20:11, i likhet med 2 Pet. Her brukes ikke mange ord på helvetet og ildsjøen, 19:20; 20:10, 14f. Vekten ligger på skildringen av den nye himmel og det nye Jerusalem som stiger ned på en ny jord og den paradisiske livsutfoldelse i Guds nærhet. Dermed er Åpenbaringsboken noe mer enn en oversiktlig og bred fremstilling av kirkens endetidshistorie med de hendelser som går forut for Jesu Kristi gjenkomst.

Åpenbaringene gir også utsyn over den triumferende kirke og livet etter Jesu Kristi gjenkomst. Budskapet trøster kirken i endetiden med det håp som Jesu Kristi seierrike gjenkomst gir, men formaner også til et liv i den årvåkenhet som håpet krever. Tiden er kort og enden nær. Mange trekk viser tilbake til de gammeltestamentlige profeter, og til den apostoliske læretradisjon fra Jesu undervisning i Det gamle testamente, men disposisjon og helhetsfremstilling er i likhet med evangelistene for en stor del Johannes' verk (jf N 299).

Jesu åpenbaringer for Johannes gir nøkkelen til kristen historieforståelse: Historiens mål og mening er Jesus og hans kirke. Renningen i historiens vev er åndenes kamp om den bekjennende kirke – det folk som følger Kristus, hvor enn han går. Den bekjennende kirke holder fast ved bekjennelsen til Jesu person og gjerninger, tross motsigelser og forfølgelser, tross fristelser og forførelser. Hun blir fristet til ettergivenhet, verdenstilpasning og frafall, men trosser prøvelsene med utholdende tro. Apostelordets etterfølgelse går ikke etter den rette linje under mennesker vilje og kontroll, men i Lammets spor under Lammets kontroll med ham til gave og eksempel i lidende lydighet. Den trofaste kirke bærer med tålmodighet og stille glede de prøvelser som bekjennelsen medfører for Jesu navns skyld.

Denne verdens makter og myndigheter, religioner og ideologier, frister kirken med fordeler, om bare kirken vet å bekjenne Kristus med akseptable former. Den kortsiktige gevinst medfører avgudsdyrkelse, gudsbespottelse og misbruk av Guds navn til trolldom i tillit til gjort gjerning, 18:23. Sammenblandingen virker med kirkeforfalskende kraft. Med tappt troverdighet fremstår en kirkeimitasjon med surrogat-løsninger til et vitnesbyrd om satans makt (potestas diaboli), 13:5-8, 11-18, 22:9. Skjøgekirken er et uunngåelig endetidsfenomen, for forførelser må komme under syndefallets kår, 17:3-5. Uunngåelig er også den forakt og spott som blir den trofaste kirke til del, 16:9, 11, 21.

Jesu etterfølgere kjennes på troskapen mot det apostoliske ord. De motstår fristelsene til læretilpasninger (jf Mt 4:1-11). De stadfester med livets vitnesbyrd Guds trofasthet med håpet for øye, 16:15, 19:9, 22:6, 14 (presens) og 18f. De "er som jomfruer" uten lyte, 14:14f.

Det er disse som i egentlig forstand hører Kristi røst, 14:2 og 13 (jf sendebrevene). Derfor priser Kristus dem salig, 12:10-12, 14:13, jf Mt 5,1ff.

Til slutt:

Jesu syner for Johannes stiller ham i et *utfyllende* forhold til synoptikerne Matteus, Markus og Lukas. Også Johannes formidler Jesu undervisning i Det gamle testamente, sentrert om de store temaer Jesu person, frelsen og kirken i den nye pakt.

Johannes utfyller dem med Jesu undervisning om sitt folk i endetidens trengsler. Dette motiv kommer indirekte til uttrykk i bokens indre struktur og disposisjon i en trinnvis opp- og nedstigning. Bokens trøstemotiv er dens bokstavelige midtpunkt og høydepunkt: **Paktens ark er sett i det himmelske tempel**: Seieren er vunnet allerede!

Med sin offerdød for verdens synder har Guds Lam allerede vunnet seieren. Når denne verden forgår, venter den kjempende kirke Jesus Kristus som sin Frelser. Herrens dag er nær, da han kommer med den nye jord hvor Guds velsignede folk går inn til en glede, hvile og fred i tilstander som overgår all forstand. De er allerede foregrepet i historien om nådemidlenes bruk på Kristi vilkår. Der er himmelriket til stede allerede.